Anton Pavlovici Cehov

OPERE

volumul I

Povestiri

1880–1883

Traducere de Anda Boldur

Note de I. Ş. Ejov

E.S.P.L.A. – CARTEA RUSĂ

Bucureşti, 1954

A. P. CEHOV

Opere, vol.1

Kindle eBook: octombrie 2012
- versiune definitivă -

Cuprins:

Anton Pavlovici Cehov

LUCRĂRI INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

– 1883 –
Oglinda care arată strâmb
Bucurie
La frizer
Triumful învingătorului
Paznicul cărturar
O fire enigmatică
Păţania unui modernist
Din jurnalul unui ajutor-contabil
Moartea unui slujbaş
Un băiat răutăcios
Zestrea
Fiica Albionului
Informaţia
Grasul şi slabul
Tragedianul
La Poştă
Pe mare
La Moscova, în Piaţa Trubnaia
Calomnia
Chibritul suedez

LUCRĂRI CARE N-AU FOST INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

– 1880 –
Scrisoare către un vecin savant
Ce se întâlneşte de cele mai multe ori în romane, nuvele etc.
Din temele de vacanţă ale elevei de pension Nadenca N.
Tăticul
Jubileul meu
O mie şi una de patimi sau O noapte îngrozitoare
La mere
Înainte de nuntă

– 1881 –
Ziua de Sân Petru
Judecata
Păcătosul din Toledo

– 1882 –
Viaţa în întrebări şi exclamaţii
Spovedania, sau Olia, Jenia, Zoia
Ţărmul verde
„Întâlnirea a avut loc, dar…”
Corespondentul
Esculapi rurali
O ocazie pierdută
Urâtă păţanie
Douăzeci şi nouă iunie
Care dintre cei trei
El şi ea
Iarmarocul
Moşieriţa
Marfă vie
Flori târzii
Am păţit-o!
O vizită ratată
Două scandaluri
Halal de aşa idilă
Baronul
O cunoştinţă binevoitoare
Răzbunarea
Lucruri trăite
Coţcari de nevoie

A. P. CEHOV
Studiu de I. I. Levitan, 1885–1886 (ulei)
(Galeria de stat Tretiakov, Moscova)

LUCRĂRI INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

Oglinda care arată strâmb

POVESTIRE DE SĂRBĂTORI

Am intrat cu nevastă-mea în salon. Încăperea mirosea a muşchi şi a igrasie. Când am luminat pereţii, care de un veac nu mai cunoscuseră decât bezna, mii de şoareci şi guzgani au prins a fugi care-ncotro. Am tras uşa în urma noastră şi uşoara adiere stârnită a făcut să foşnească hârtiile ce zăceau maldăr prin unghere. Apropiindu-ne cu lumânarea, am văzut că erau manuscrise vechi şi gravuri medievale. Pe pereţii înverziţi de vreme, atârnau portretele strămoşilor. Privirea lor trufaşă, aspră, părea să-mi spună:

— Ar trebui să-ţi rupem urechile, băiete!

Paşii noştri răsunau în toată casa. Şi tusea mea trezea acelaşi ecou care trebuie să fi răspuns odinioară şi strămoşilor mei…

Vântul gemea şi urla. În hornul căminului părea că plânge cineva, şi-n plânsul acela era ceva deznădăjduit. Picături mari de ploaie răpăiau pe geamurile întunecate, care-şi pierduseră luciul, şi răpăiala lor te umplea de jale.

— Ei, strămoşilor, strămoşilor! am oftat eu cu tâlc. Dacă aş şti să mânuiesc condeiul, câte n-aş scrie, privindu-vă portretele! Când te gândeşti că fiecare dintre bătrânii aceştia a fost odată tânăr şi că fiecare dintre ei, bărbat sau femeie, a trăit un întreg roman!… Şi încă ce roman! Iată bunăoară bătrânica asta, străbunica mea: aşa cum e, urâtă, slută chiar, îşi are şi ea povestea ei – o poveste cât se poate de interesantă… Vezi oglinda care atârnă în colţul acela? am întrebat-o pe nevastă-mea.

Şi i-am arătat o oglindă mare, cu ramă de bronz înnegrită, atârnată în ungherul cel mai apropiat de portretul străbunicii

mele.

— Oglinda aceasta are puteri vrăjite: a dus-o la pieire pe străbunica mea, care o plătise cu bani grei şi care nu s-a mai despărţit de ea cât a trăit. Se privea zi şi noapte, se privea neîncetat, chiar şi când mânca sau bea. Când se culca, o lua alături în pat, iar când i-a sunat ceasul, a rugat să-i fie pusă în sicriu. Dorinţa ei n-a fost însă împlinită, fiindcă oglinda n-a încăput acolo.

— Era atât de cochetă? m-a întrebat nevastă-mea.

— Poate. Dar mai erau şi alte oglinzi. De ce i-o fi plăcut atât de mult tocmai asta, şi nu alta? Avea doar oglinzi mai bune. Nu, draga mea, aici se ascunde o taină mare. Asta-i sigur. Oamenii povestesc că în oglindă ar sălăşlui un duh necurat şi că străbunica avea o slăbiciune pentru diavoli. Bineînţeles că toate astea sunt prostii, dar rămâne totuşi neîndoielnic că oglinda cu ramă de bronz are o putere tainică.

Am şters uşor praful de pe oglindă, m-am uitat în ea şi m-am pornit pe un râs cu hohote. Râsul meu a trezit un ecou înfundat. Oglinda arăta strâmb, aşa că faţa mea se schimonosise caraghios: nasul mi se mutase pe obrazul stâng, iar bărbia mi se despicase în două şi trăgea într-o parte.

— Ciudate gusturi mai avea străbunica mea! am bâiguit eu.

Nevastă-mea s-a apropiat şovăitoare de oglindă şi s-a privit. Atunci s-a petrecut ceva înfricoşător. A îngălbenit, a început să tremure din toate mădularele şi a dat un ţipăt. Sfeşnicul i-a scăpat din mâini, s-a rostogolit pe parchet şi lumânarea s-a stins. Ne-a învăluit întunericul. În aceeaşi clipă am auzit prăbuşindu-se ceva greu: era nevastă-mea care îşi pierduse cunoştinţa.

Vântul a prins să geamă şi mai jalnic, guzganii să alerge din nou şi şoarecii să foşnească prin hârtii. Şi când s-a mai desprins un oblon şi s-a prăbuşit în grădină, părul mi s-a făcut măciucă. În fereastră s-a arătat luna…

M-am aplecat, am ridicat-o pe nevastă-mea şi am scos-o pe braţe din sanctuarul strămoşilor. Nu s-a trezit decât a doua zi spre seară.

— Oglinda! Daţi-mi oglinda! a strigat ea îndată ce şi-a revenit în simţiri. Unde-i oglinda?

O săptămână întreagă n-a băut, n-a mâncat şi n-a dormit, rugându-se întruna să i se aducă oglinda. Plângea cu hohote, îşi

smulgea părul din cap, nu-şi găsea loc şi, în cele din urmă, după ce doctorul mi-a spus că ar putea să moară de inaniţie şi că starea ei e cât se poate de îngrijorătoare, mi-am biruit frica, am coborât din nou la etajul de jos şi i-am adus oglinda străbunicii. Cum a văzut-o, a început să râdă de bucurie, a apucat-o nerăbdătoare, a sărutat-o şi şi-a afundat privirea în ea.

Şi iată că de atunci au trecut mai bine de zece ani, şi nevastă-mea tot se mai uită în oglindă, fără să-şi poată desprinde nicio clipă privirea de pe ea.

— Eu sunt oare? şopteşte ea, şi pe faţă i se răspândeşte o gingaşă îmbujorare şi o expresie de fericire şi de extaz. Da, eu sunt! Toate celelalte oglinzi mint! Şi lumea minte, şi bărbatul meu minte! Dacă m-aş fi văzut mai devreme, dacă aş fi ştiut cum arăt în realitate, nu m-aş fi măritat cu omul acesta! Nu e demn de mine! La picioarele mele ar trebui să cadă cei mai minunaţi, cei mai nobili cavaleri!…

Într-o zi, stând în spatele nevestei mele şi uitându-mă din întâmplare în oglindă, am descoperit înfricoşătoarea taină. Oglinda arăta o femeie de o frumuseţe răpitoare, cum nu mai văzusem niciodată în viaţă. Era o minune a firii, o desăvârşită îmbinare de frumuseţe, de graţie şi de feminitate. Dar cum? Ce se întâmplase? De ce oare nevastă-mea, atât de urâtă şi lipsită de farmec, părea în oglindă minunată? De ce?

Fiindcă, arătând strâmb, oglinda trăsese în toate părţile faţa ei hâdă şi în urma acestei totale răvăşiri a trăsăturilor, chipul i se făcuse din întâmplare dumnezeiesc. Minus cu minus dăduse plus.

Şi acum, amândoi, nevastă-mea şi cu mine, stăm în faţa oglinzii şi ne privim în ea, fără să ne putem desprinde măcar o clipă privirea din apele ei: nasul mi s-a deplasat pe obrazul stâng, bărbia mi-e despicată în două şi trage într-o parte, dar chipul nevestei mele este fermecător şi eu mă simt cuprins de o patimă îndârjită, nebună.

— Ha-ha ha! râd eu sălbatec.

Iar nevastă-mea şopteşte cu glas pierdut, abia auzit:

— Ce minunată sunt!

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 2, autoriz. cenz. din 5 ianuarie). Semnată: A. Cehonte. După ce a fost revăzută de autor, a intrat în Culegerea de

opere din anul 1899, vol. I. – Publicăm textul din anul 1899.

În anul 1899, Cehov a început să pregătească o culegere a operelor sale ce urmau să apară în editura lui A. F. Marks. La alegerea bucăţilor destinate acestei culegeri, autorul a procedat cu exigenţa lui caracteristică.

Din 652 opere, scrise şi publicate de el în decursul întregii sale activităţi literare, Cehov a ales numai 255; pe toate celelalte le-a eliminat fără milă; printre acestea figurează povestiri ca: „Moşieriţa”, „Luminile”, „Iazma”, fără să mai vorbim de o mulţime de povestiri scurte, de mărunţişuri umoristice, de foiletoane şi reportaje. Toate nuvelele, povestirile şi piesele de teatru destinate culegerii de opere au fost revizuite cu multă grijă de Cehov şi câteodată chiar fundamental transformate.

Una dintre primele povestiri scrise la începutul activităţii sale literare, pregătită de autor pentru culegerea de opere, a fost „Oglinda care arată strâmb”. Cehov a revizuit în mare măsură textul publicat în revistă. A şters din subtitlu cuvântul „fantastică”, subliniind astfel desfăşurarea realistă a povestirii. A eliminat de asemenea toate cuvintele şi frazele care coborau tonul serios al povestirii şi a îndepărtat aluziile la actualitatea de atunci şi intercalările cu caracter de foileton, care îşi pierduseră însemnătatea şi care dăunau armoniei povestirii.

Autorul a scos din povestire expresiile vulgare şi cele aparent comice, lărgind şi adâncind nota ei realistă, atât prin modificări de cuvinte şi fraze, cât şi prin adăugiri, mai ales în caracterizarea celor doi soţi.

Bucurie

Era douăsprezece noaptea.

Înfierbântat la culme, cu părul vâlvoi, Mitia Culdiarov dădu buzna în locuinţa părinţilor săi şi începu să se plimbe ca un zănatic prin toate încăperile. Bătrânii tocmai se culcau. Întinsă în pat, soră-sa isprăvea de citit ultima pagină a unui roman. Fraţii lui, elevi de liceu, dormeau.

— De unde vii, ce-i cu tine? se mirară părinţii.

— Nu mă mai întrebaţi! Mi s-a întâmplat un lucru neaşteptat! Dar absolut neaşteptat! E... e formidabil!

Mitia se porni pe un râs cu hohote şi se trânti într-un jilţ, nemaifiind în stare să se ţină pe picioare de bucurie.

— E de necrezut! Nici nu vă puteţi închipui! Ia uitaţi-vă!

Soră-sa sări din pat şi, aruncându-şi pătura pe umeri, se apropie de el. Liceenii se treziră şi ei.

— Ce-i cu tine? De ce eşti în halul ăsta?

— De bucurie, mamă! Acum mă ştie toată Rusia! Toată! Până astăzi, numai voi ştiaţi că pe lumea asta există un arhivar cu numele de Dmitri Culdarov. Acum însă o ştie toată Rusia! Mamă! Doamne!

Mitia sări în picioare, începu din nou să alerge prin toate încăperile, apoi se aşeză din nou.

— Dar ce s-a întâmplat? Vorbeşte odată omeneşte!

— Voi trăiţi ca nişte sălbătăciuni! Nu citiţi gazetele, puţin vă pasă de ce scrie în ele! Dar în gazete se găsesc atâtea lucruri de seamă! Cum se întâmplă ceva, de îndată se şi află; nimic nu rămâne neştiut! Sunt în culmea fericirii! Doamne! Când te gândeşti că gazetele, care nu vorbesc decât despre oamenii celebri, au scris astăzi şi despre mine!

— Nu mai spune! Unde?

Tatăl său îngălbeni. Maică-sa se întoarse spre icoane şi-şi făcu semnul crucii. Elevii de liceu săriră ca arşi şi se apropiară de fratele lor mai mare, aşa cum erau, în cămăşi scurte de noapte.

— Da! s-a scris despre mine! Acum mă ştie toată Rusia! Mamă, pune bine ziarul ăştia şi păstrează-l ca amintire. Să-l mai citim din când în când. Ia priviţi!

Mitia scoase din buzunar un ziar, îl întinse tatălui său şi arătă cu degetul câteva rânduri însemnate cu creion albastru.

— Citeşte!

Tatăl îşi puse ochelarii.

— Ei hai, citeşte odată!

Mama îşi mai întoarse iar privirea spre icoane şi-şi mai făcu o dată cruce. Tatăl îşi drese glasul şi începu să citească:

„În ziua de 29 decembrie, la orele unsprezece seara, arhivarul Dmitri Culdarov…

— Vedeţi, vedeţi? Mai departe!

— …arhivarul Dmitri Culdarov, ieşind din berăria de pe strada Malaia Bronnaia, din casa Cozihin, şi aflându-se în stare de ebrietate…

— Eram cu Semion Petrovici… Totul e descris până în cele mai mici amănunte! Citeşte mai departe! Ascultaţi!

— …şi aflându-se în stare de ebrietate, a alunecat şi a căzut sub calul birjarului Ivan Drotov, ţăran din satul Durîkina, judeţul Iuhnov, care tocmai oprise acolo. Speriindu-se, calul a sărit peste Culdarov, lovindu-l şi a pornit apoi în goană, trăgând după el sania în care se afla Stepan Lucov, negustor de rangul doi din Moscova; calul abia a putut fi oprit de nişte portari. Culdarov, care îşi pierduse cunoştinţa, a fost dus la comisariatul de poliţie şi cercetat de medic. Lovitura pe care o primise în ceafă…

— M-a lovit huluba, tată. Mai departe, citeşte mai departe!

— …pe care o primise în ceafă, a fost declarată uşoară. Drept care s-a încheiat un proces verbal. Accidentatul a primit îngrijiri medicale…”

— Mi-au spus să-mi pun mereu apă rece la ceafă. Ei, aţi citit? Ce ziceţi? O să se ducă vestea în toată Rusia! Daţi gazeta încoace!

Mitia apucă ziarul, îl împături şi-l băgă în buzunar.

— Dau o fugă până la Macarovi, să le arăt şi lor. Trebuie să le spun şi Ivaniţchilor, Nataliei Ivanovna, lui Anisim Vasilici… Am

şters-o! La revedere!

Mitia îşi puse pe cap şapca cu cocardă şi, nemaiîncăpându-şi în piele de bucurie, se repezi triumfător în stradă.

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 3, autoriz. cenz. din 8 ianuarie. Titlul: „Mare cinste”. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea operelor din anul 1899, vol. I. – În acest volum se publică textul din anul 1899.

Pregătind povestirea pentru culegerea de opere, Cehov i-a schimbat titlul şi a introdus modificări importante în tot textul, eliminând o serie de cuvinte sau fraze, sau înlocuindu-le prin altele. Cu acest prilej, autorul a scurtat vechile fraze, a eliminat elementele vulgare şi cele numai aparent comice, a schimbat ordinea cuvintelor, a introdus noi amănunte din viaţa de toate zilele, noi cuvinte şi întorsături de frază mai exacte etc.

În nota din ziar, Cehov a accentuat stilul gazetăresc şi a completat-o cu detalii noi.

La frizer

E dimineaţă. Nu-s încă nici ceasurile şapte, şi Macar Cuzmici Bleostkin şi-a şi deschis frizeria.

Nespălat, soios, dar îmbrăcat ca un fante, Macar Cuzmici, un tânăr de vreo douăzeci şi trei de ani, deretică de zor. La drept vorbind, nu prea are ce deretica, dar a asudat trebăluind. Când şterge cu cârpa, când râcâie cu unghia, când ocheşte pe perete o ploşniţă şi o dă jos. Frizeria e mică, îngustă, prăpădită. Pereţii de scândură sunt acoperiţi cu un tapet ce-ţi aminteşte o cămaşă de surugiu decolorată de soare. Între cele două ferestre cu geamuri murdare, lăcrămânde, se află o uşă subţire, firavă, scârţâitoare, deasupra căreia spânzură un clopoţel înverzit de umezeală, care tresare de la sine din când în când, fără pricină, scoţând un clinchet bolnav. Dacă te uiţi în oglinda agăţată pe unul dintre pereţi, te vezi cu un cap lungit, scâlciat din toate părţile în chipul cel mai nemilos. În faţa acestei oglinzi sunt raşi şi tunşi clienţii. Pe o măsuţă la fel de nespălată şi de soioasă ca şi Macar Cuzmici, se află expus tot dichisul: piepteni, foarfeci, brice, briantină de o copeică, pudră de o copeică şi colonie – generos botezată cu apă – tot de o copeică. De altfel, întreaga frizerie nu face mai mult de cincisprezece copeici.

Deasupra uşii tresare clopoţelul bolnav şi în frizerie intră un bărbat mai în vârstă, îmbrăcat cu un cojoc argăsit şi cu pâslari în picioare. Capul şi gâtul îi sunt înfofolite cu un şal de femeie.

Este Erast Ivanîci Iagodov, naşul lui Macar Cuzmici. Pe timpuri, a fost paznic la conservator; acum stă lângă Iazul Roşu şi face pe lăcătuşul.

— Bună ziua, Macaruşca, dragul meu! îi spuse el lui Macar Cuzmici, care continuă să deretice cu înfrigurare.

Naşul şi finul se îmbrăţişează. Iagodov îşi scoate şalul de pe cap, face semnul crucii şi se aşază.

— Tare-i departe! spune el gemând. Ce-i glumă? De la Iazul Roşu până la Bariera Cialujskaia.

— Ce mai faci?

— Fac rău, măi frate. M-au apucat frigurile.

— Ce vorbeşti! Frigurile!?

— Da, frigurile. Am zăcut vreo lună de zile, de credeam că dau ortul popii. M-am şi împărtăşit. Acum îmi cade părul. Doctorul mi-a spus să mă tund. Zice că o să-mi crească păr nou, sănătos. Aşa că m-am gândit: hai la Macar. Decât să mă duc la altul, mai bine la unul care mi-e rudă. Îşi va da mai multă osteneală şi nici nu-mi va lua bani. E drept că-i cam departe, dar ce să-i faci! Să zicem c-am făcut o plimbare.

— Cu multă plăcere. Te rog!

Macar Cuzmici arată spre scaun, înclinându-se uşor. Iagodov ia loc, se priveşte în oglindă şi pare mulţumit de ceea ce vede: în oglindă i se înfăţişează o mutră strâmbă, cu buze de calmuc, cu nas turtit, lătăreţ, şi cu ochi bulbucaţi, cocoţaţi pe frunte. Macar Cuzmici acoperă umerii clientului său cu un cearşaf alb, plin de pete galbene, şi începe să ţăcăne din foarfeci.

— Vasăzică îţi tai părul de tot, până la piele! spune el.

— Bineînţeles. Fă-mă ca un tătar, ca o ghiulea. Să vezi pe urmă ce păr des o să-mi crească.

— Mătuşa ce face?

— E bine, o duce şi ea cum poate. Acum câteva zile a fost la maioreasă, la o naştere. A căpătat o rublă.

— Aşa? O rublă? Ţine-ţi puţin urechea, te rog!

— Uite că o ţin... Vezi să nu mă tai. Aoleu, mă doare! Mă tragi de păr.

— Nu-i nimic. Fără asta nu se poate în meseria noastră. Şi Anna Erastovna ce face?

— Fiică-mea? Bine; zburdă întruna. Săptămâna trecută, miercuri, am logodit-o cu Şeikin. De ce n-ai venit?

Foarfecele încetează să mai clănţăne. Macar Cuzmici lasă mâna jos şi întreabă speriat:

— Pe cine aţi logodit?

— Pe Anna.

— Cum aşa? Cu cine?

— Cu Şeikin, Procofi Petrovici. Mătuşă-sa e iconoamă în strada

Zlatoustencaia. E o femeie foarte cumsecade. Bineînţeles că suntem bucuroşi cu toţii, slavă Domnului. Peste o săptămână facem nunta. Vino şi tu, să chefuim împreună.

— Da' cum aşa, Erast Ivanîci? spune Macar Cuzmici, uluit, galben la faţă şi ridicând din umeri. Asta nu se poate! Nu... nu se poate cu niciun chip! Doar Anna Erastovna... doar eu... am... avut sentimente pentru ea, şi voiam... Cum aşa?

— Iac-aşa. Am logodit-o şi basta. E un om de treabă.

Pe faţa lui Macar Cuzmici răsar broboane de sudoare rece. Pune foarfecele pe masă şi începe să-şi frece nasul cu pumnul.

— Eu aveam de gând... bâiguie el. Asta nu se poate, Erast Ivanîci! Sunt... sunt amorezat şi... i-am făcut declaraţia din tot sufletul... Şi mătuşa mi-a făgăduit. Pe dumneata te-am stimat întotdeauna ca pe un părinte... te tund întotdeauna gratis. Ţi-am făcut întotdeauna servicii şi când a murit tata, ai luat un divan şi zece ruble în bani şi nu mi le-ai mai dat înapoi. Îţi aduci aminte?

— Cum de nu! Îmi aduc aminte. Dar ce, tu eşti de-nsurat, Macar? Asta se cheamă om de-nsurat? N-ai nici bani, nici slujbă. Şi meseria ta e un fleac...

— Parcă Şeikin e bogat?

— Şeikin e membru într-un artel. A depus ca garanţie o mie cinci sute de ruble. Aşa, măi frate... Da' acum, oricât am vorbi, totuna-i: treaba s-a făcut. Înapoi nu ne mai putem întoarce. Caută-ţi altă logodnică, Macaruşca... Doar nu s-a isprăvit lumea cu ea. Hai, tunde-mă! Ce stai?

Macar Cuzmici tace şi stă nemişcat, apoi scoate din buzunar o batistă şi începe să plângă.

— Ei, da' ce-i cu tine! Lasă! caută să-l îmbuneze Erast Ivanîci. Uite cum plânge, parcă ar fi o muiere! Isprăveşte-mi capul, şi pe urmă poţi să scânceşti cât vrei. Hai, ia foarfecele!

Macar Cuzmici ia foarfecele, le priveşte câteva clipe fără rost, apoi le scapă pe masă. Mâinile îi tremură.

— Nu pot! spune el. Nu pot acum, nu mai am putere! Sunt un om nenorocit! Şi ea e nenorocită! Ne iubeam, ne-am legat cu jurământ şi oamenii răi ne-au despărţit fără nicio milă. Pleacă, Erast Ivanîci! Să nu te mai văd.

— Atunci mă întorc mâine, Macaruşca. Ai să mă isprăveşti de tuns mâine.

— Bine.

— Hai, linişteşte-te; mâine am să vin cât mai devreme.

Cu capul tuns până la piele numai pe jumătate Erast Ivanîci aduce cu un ocnaş. Nu-i prea vine la îndemână să plece aşa, dar n-are încotro. Îşi îmbrobodeşte capul şi gâtul cu şalul şi iese din frizerie. Rămas singur, Macar Cuzmici se lasă pe scaun şi continuă să plângă încet.

A doua zi dis-de-dimineaţă, Erast Ivanîci se înfiinţează iar.

— Ce doriţi? îl întreabă cu răceală Macar Cuzmici.

— Am venit să-mi isprăveşti tunsul, Macaruşca. A mai rămas jumătate de cap.

— Daţi-mi banii înainte, vă rog. Eu nu tund pe gratis.

Erast Ivanîci iese fără să rostească un cuvânt. Umblă şi astăzi cu o jumătate de cap tunsă şi cu cealaltă lăţoasă. Socoteşte că a te tunde pe bani e un lux, şi aşteaptă ca părul tuns să-i crească şi să-i ajungă din urmă laţele. Aşa s-a dus şi la nuntă.

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 10, 7 februarie. Titlul: „O dramă la frizer” semnată: Omul fără splină. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. – Publicăm textul din anul 1899.

Pentru culegerea operelor sale, Cehov a modificat titlul şi a revizuit temeinic întreaga povestire. A introdus schimbări în caracterizarea personajelor şi a revizuit serios dialogul dintre Macar Cuzmici şi Erast Ivanovici. Revizuirea textului s-a făcut mai ales eliminând din limbajul ambelor personaje imitarea formelor şablon ale vorbirii târgoveţilor, vulgarismele, precum şi reproducerea fonetică a limbii vorbite.

Triumful învingătorului

POVESTEA UNUI FOST ARHIVAR

În vinerea săptămânii de lăsata secului, s-au dus cu toţii la Alexei Ivanîci Cozulin, să mănânce blinele. Sigur că nu-l cunoaşteţi pe Cozulin şi pentru dumneavoastră el nu înseamnă nimic, e un zero, dar pentru noi ăştia, care nu plutim în înălţimi siderale, e un om mare, atotputernic şi de o adâncă înţelepciune. Carevasăzică, s-au dus la el toţi cei ce alcătuiau – ca să zic aşa – piedestalul lui. M-am dus şi eu cu tata.

Blinelele erau ceva ce nu s-a pomenit, cum nici nu pot să vă exprim, domnul meu: crescute, afânate, rumene. Luai una, o înfulecai, după ce întingeai cu ea în untul topit, fierbinte, şi dracu' ştie cum se făcea, dar următoarea îţi nimerea singură în gură. Ca detalii, ornamente şi accesorii, aveam smântână, icre proaspete, somon şi parmezan ras. Vinul şi votca curgeau în valuri. După blinele, am mâncat o ciorbă de nisetru, iar după ciorbă, potârnichi cu sos. Ne-am îndopat în aşa hal, că tata şi-a descheiat pe furiş nasturii de pe burtă şi, ca nimeni să nu bage de seamă acest liberalism, s-a acoperit cu şervetul. Cu dreptul lui de şef al nostru, căruia totul îi era îngăduit, Alexei Ivanîci şi-a descheiat şi jiletca şi cămaşa. După masă, fără să ne ridicăm de pe locurile noastre, am aprins – cu învoirea şefului – ţigări de foi şi am început să sporovăim. Mai bine zis noi ascultam şi Excelenţa Sa Alexei Ivanîci vorbea. Subiectele erau mai mult cu caracter umoristic, aşa, ca de lăsata secului... Şeful povestea, povestea şi căuta să fie şi spiritual. Nu ştiu dacă spunea ceva cu adevărat hazliu, dar îmi aduc aminte că tata mă tot înghiontea şoptindu-mi:

— Râzi!

Deschideam larg gura şi râdeam. La un moment dat, tot silindu-mă să râd, am scos chiar un fel de scheunat, care a atras asupra mea atenţia tuturor.

— Aşa, aşa! mi-a şoptit tata. Eşti băiat de ispravă! Se uită şeful la tine şi râde... Asta-i bine; poate să-ţi dea un loc de ajutor de împiegat!

— M-da! a spus, după multe altele, Cozulin, şeful nostru, gâfâind de îmbuibare. Stau, mănânc blinele, mă îndop cu icre proaspete, îmi mai dezmierd din când în când nevestica cea nurlie... Iar fetele mele sunt atât de frumoase, că nu numai nişte nenorociţi ca voi, dar chiar prinţii şi conţii nu-şi mai pot lua ochii de la ele şi oftează. Dar casa mea ce cusur are? He-he-he... Asta-i! Să nu cârtiţi şi să nu vă tânguiţi nici voi, cât timp n-aţi ajuns până la capătul vieţii. Câte nu se pot întâmpla! Te trezeşti cu fel de fel de schimbări... Să zicem că azi nu însemni nimic, că eşti un zero, un firicel de praf... o furnică nenorocită. Ei şi? Ca mâine poate să-ţi vină şi ţie rândul să prinzi soarta de moţ, ca să zic aşa, să ajungi să porunceşti altora! Da, da, în viaţă se întâmplă fel de fel de minunăţii!

Alexei Ivanîci a tăcut o clipă, a clătinat din cap şi a urmat:

— Ei, pe timpuri nu era aşa!... Doamne Dumnezeule! Mai să nu-ţi vină să crezi. Umblai fără ghete, cu pantalonii rupţi, tremurai întruna, ţi-era frică de orice... Pentru o rublă, se întâmpla să munceşti şi câte două săptămâni. Şi rubla aia nu ţi se dădea nici ea aşa... omeneşte! Nu! O mototoleau şi ţi-o aruncau în faţă: na, crapă! Oricine putea să te strivească, să te calce în picioare, să-ţi dea din senin cu ceva în cap... Oricine putea să te batjocorească... Te duceai cu vreo hârtie la şef şi vedeai în pragul uşii un cotei. Te apropiai de javră şi o apucai de labă, ca şi cum i-ai fi spus: iartă-mă că am trecut pe lângă tine. Bună dimineaţa! Iar ea mârâia la tine: r-r-r... Portarul te împungea cu cotul, şi tu îi spuneai: „N-am bani mărunţi, Ivan Potiapîci... iartă-mă!” Dar mai mult decât de la toţi, am suferit şi am înghiţit fel de fel de batjocuri de la scrumbia asta afumată, de la crocodilul ăsta, pe care-l vedeţi colo... Da, da, de la acest Curiţîn care acum face pe mieluşelul!

Şi Alexei Ivanîci a arătat spre un bătrânel mărunt şi gârbovit care şedea lângă tatăl meu. Bătrânelul clipea din ochii lui obosiţi şi fuma în silă o ţigară de foi. Nu avea obiceiul să fumeze, dar când vreun superior îi oferea o ţigară, socotea necuviincios să

refuze. Văzând degetul şefului îndreptat spre el, s-a fâstâcit cumplit şi a început să se frământe pe scaun.

— Mult am mai pătimit eu din pricina mieluşelului ăstuia! continuă Cozulin. La dânsul mi-am făcut ucenicia. Când m-am dus la el, eram un băieţandru sfios, care abia îndrăzneam să-mi ridic ochii din pământ. Şi, mamă-doamne, ce zile fripte mi-a mai făcut!... Orice cuvânt al lui era ca un cuţit, orice privire ca un glonte în piept. Acum, uitaţi-vă la el: parcă-i un vierme nenorocit. Dar ia să-l fi văzut atunci! Curat Neptun! Cerurile se deschideau înaintea lui! Mult m-a mai chinuit! Scriam pentru el, alergam după plăcinte, îi ascuţeam penele, îi duceam băbătia de soacră pe la teatre. Îi făceam tot felul de servicii. M-am învăţat să trag şi tutun pe nas! M-da... Şi tot din pricina lui. Fiindcă trebuia să port mereu tabachera la mine, pentru cazul că mi-ar cere o priză. Îţi aduci aminte, Curiţîn? O dată, răposata maică-mea s-a dus la el şi l-a rugat să-i învoiască fiul, adică pe mine, pe două zile, ca să mă duc la o mătuşă, pentru o împărţire de moştenire. Cum s-a mai stropşit la ea! I s-au făcut ochii ca nişte roţi şi a început să răcnească: „Fii-tu e un trântor, un parazit. Aşa îl creşti, toanto?... Am să-l dau în judecată!” Bătrâna s-a dus acasă şi a căzut la pat; se îmbolnăvise de spaimă... era cât p-aci să moară...

Alexei Ivanîci şi-a şters ochii cu batista şi a dat pe gât un pahar de vin.

— I-a trecut apoi prin cap să mă însoare cu ibovnica lui, dar tocmai atunci am avut norocul să mă apuce frigurile; am zăcut vreo şase luni în spital. Da, da... aşa era pe timpuri! Aşa mi-a fost tinereţea! Şi acum? Ha-ha! Acum eu... eu sunt şeful lui. Acum el îmi duce soacra la teatru, el îmi întinde tabachera şi, poftim... fumează ţigări de foi. He-he-he... Iar eu îi torn în viaţă piper... piper! Curiţîn!

— Ce doriţi? l-a întrebat Curiţîn, ridicându-se de pe scaun şi luând poziţia de „drepţi”.

— Prezintă-ne o tragedie!

— Am înţeles!

Curiţîn a luat o atitudine impunătoare, s-a încruntat, a ridicat o mână, şi-a schimonosit faţa şi a rostit cu glas răguşit, tremurător:

— Să mori, per-r-fido! Mi-e sete de s-sânge!

Ne-am pornit cu toţii pe râs.

— Curiţîn! Mănâncă bucata asta de pâine cu piper!

Curiţîn, ghiftuit ca şi noi, a luat o felie mare de pâine de secară, a presărat-o cu piper şi a început s-o mestece, în timp ce toţi ceilalţi râdeam cu hohote.

— Se întâmplă fel de fel de schimbări, a reluat Cozulin. Stai jos, Curiţîn! Când o să ne sculăm de la masă, ai să ne cânţi ceva… Pe timpuri, tu erai tare şi mare, acum sunt eu… Da… Bătrâna a murit… Da… da…

Cozulin s-a ridicat de pe scaun, clătinându-se pe picioare.

— Iar eu nu crâcneam, fiindcă eram mic de tot, vai de capul meu. Călăilor… Barbarilor… În schimb, acum eu sunt acela care… He-he-he… Ei, acum tu! Tu de colo! Cu tine vorbesc, spânule!

Şi Cozulin şi-a repezit degetul înspre tatăl meu.

— Aleargă în jurul mesei şi cântă cocoşeşte!

Tata a zâmbit, s-a roşit de plăcere şi a început să alerge cu paşi mărunţi în jurul mesei. Eu după el.

Făceam amândoi „Cu-cu-ri-gu!” şi alergam din ce în ce mai repede.

Alergam şi mă gândeam:

„Mă face sigur ajutor de împiegat!”

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 9, 26 februarie. Titlul: „Triumful învingătorilor” fără subtitlu. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. – Publicăm textul din 1900.

Cu prilejul pregătirii pentru culegerea de opere, povestirea a fost supusă unei revizuiri serioase, în special din punct de vedere stilistic. Autorul i-a modificat titlul, i-a introdus un subtitlu, numele de familie Curoţapov a fost schimbat în Curiţîn. Numeroase fraze au fost scurtate sau înlocuite cu altele, au fost eliminate şi înlocuite cuvintele şi expresiile străine, care coborau nivelul povestirii.

Paznicul cărturar

Paznicul Filip stătea în mijlocul bucătăriei şi le făcea celorlalţi morală. Doi feciori, vizitiul, două fete în casă, bucătarul, bucătăreasa şi doi băieţi – copiii lui – ajutoare la bucătărie, ascultau. În fiecare dimineaţă portarul le ţinea câte o predică; în dimineaţa aceea, subiectul logosului său era cartea.

— Voi toţi trăiţi ca nişte porci, spunea el ţinându-şi în mână şapca cu rozetă de paznic. Vă faceţi toată ziulica veacul pe aici – şi afar' de neştiinţa voastră nu găseşte omul la voi nimic, nici urmă de civilizaţie. Mişca joacă şaşchi, Matriona sparge alune, Nichifor se hlizeşte tot timpul. Asta se cheamă minte? Aşa ceva nu face omul din deşteptăciune, ci din prostie. N-aveţi niciun fel de înclinări intelectuale. Şi ştiţi de ce?

— Aşa-i, Filip Niciandrîci, îl întrerupse bucătarul. Dar ce vrei? Cap de mujic… Ce putem noi pricepe?

— Şi ştiţi de ce? urmă paznicul. Fiindcă trăiţi fără niciun gând mai deosebit. Şi nu numai că nu citiţi cărţi, dar habar n-aveţi de ce-i în ele. Ce bine aţi face dacă aţi lua câte o cărticică, v-aţi aşeza frumos şi aţi începe să citiţi. Doar aţi învăţat la şcoală, puteţi buchisi slova tipărită. Tu, Mişa, bunăoară, ce-ar fi dacă ai lua o cărticică şi te-ai apuca s-o citeşti aici, cu glas tare? Ţi-ar fi de folos şi ţie şi ar fi plăcut şi pentru ceilalţi. În cărţi se vorbeşte pe larg despre toate. Găseşti în ele şi ceva despre firea lucrurilor şi despre dumnezeire şi despre celelalte ţări de pe pământ… Din ce se face fiecare lucru, cum vorbeşte fiecare popor pe limba lui… Cum sunt păgânii care se închină la chipuri cioplite. Despre toate găseşti câte ceva în cărţi, numai să vrei. Pe când voi ce faceţi: staţi pe vatră, mâncaţi şi beţi întocmai ca nişte dobitoace nevrednice! Ptiu!

— Nicandrîci, e timpul să te duci să-ţi vezi de pază! îi aminti bucătăreasa.

— Ştiu. Nu-i treaba ta să mă înveţi ce am de făcut. Uitaţi-vă, bunăoară, la mine. Care-i plăcerea mea, cu toate că nu mai sunt nici eu chiar aşa tânăr. Cum îmi hrănesc eu sufletul? Nu-i nimic mai bun ca o cărticică sau un ziar. Vedeţi, acum mă duc la pază. Am de stat vreo trei ceasuri la poartă. Şi credeţi că am să casc gura sau am să flecăresc cu muierile? Nu-u, nu sunt eu din ăia! Iau cu mine o cărticică, mă aşez şi citesc; nici nu-mi trebuie altceva ca să fiu pe deplin mulţumit. Asta e!

Şi Filip scoase din dulap o carte jerpelită şi o băgă în sân.

— Vedeţi, asta e plăcerea mea. De mic copil m-am obişnuit aşa. Cartea înseamnă lumină, iar neştiinţa, întuneric; aţi auzit doar şi voi asta.

Filip îşi puse şapca în cap, tuşi scurt şi ieşi mormăind din bucătărie. Ajuns în stradă, se aşeză pe banca din faţa porţii, întunecat la faţă ca un nor.

— Ăştia nu sunt oameni, ci nişte panglicari nepricopsiţi – bodogăni el, gândindu-se mereu la cei din bucătărie.

Când îi mai trecu năduful, scoase cartea, oftă trist şi se apucă de citit.

„E scrisă cum nu se poate mai bine, gândi el după ce isprăvi pagina întâi şi clătină din cap. Multă minte le-a mai dat unora Dumnezeu!”

Editată la Moscova, cartea era intitulată: „Cultura rădăcinoaselor. Avem sau nu nevoie de gulii?” După ce citi şi pagina a doua, portarul dădu aprobator din cap şi tuşi.

— E scrisă foarte bine!

Când isprăvi şi pagina a treia, Filip căzu pe gânduri. Îi venise chef să cugete asupra învăţăturii în general şi, fără să ştie nici el de ce, începu să se gândească la francezi. Capul i se lăsă pe piept, coatele i se sprijiniră pe genunchi şi ochii i se făcură mici.

Şi Filip avu un vis. Se făcea că în jurul lui totul se schimbase: pământul însă rămăsese acelaşi; casele, poarta, la fel; numai oamenii erau cu totul alţii. Toţi ajunseseră înţelepţi, nu mai găseai un singur prost, iar pe stradă întâlneai numai francezi şi iar francezi. Până şi sacagiul discuta cu o carte groasă în mână şi spunea: „Mărturisesc că sunt foarte nemulţumit de climă şi aş vrea să mă uit la termometru”.

— Citeşte calendarul, îi spunea Filip.

Bucătăreasa, atât de toantă înainte, lua şi ea parte la discuţii savante şi îşi dădea cu părerea în chip foarte judicios… Apoi Filip se ducea la comisariatul de poliţie, ca să comunice lista celor ce locuiau în clădirea păzită de el şi – ciudat! chiar în instituţia aceea atât de întunecată, se vorbea numai de lucruri luminoase şi pe toate mesele se vedeau numai cărţi. Şi iată că cineva se apropia de lacheul Mişa, îl înghiontea şi îi striga: „Dormi? Te întreb: dormi?”

— Dormi în orele de pază, dobitocule? auzi Filip un glas tunător. Dormi, netrebnicule, vită!

Filip sări în picioare şi se frecă la ochi: în faţa lui stătea subcomisarul de poliţie.

— Dormi? Ai? Am să te pun la amendă, bestie ce eşti! Am să te învăţ eu minte să-mi dormi în orele de pază, diavole!

Două ceasuri după aceea, paznicul fu chemat la comisariat. Apoi se întoarse din nou în bucătărie. Pătrunşi de morala pe care le-o făcuse de dimineaţă, toţi şedeau acum în jurul mesei, ascultându-l pe Mişa, care citea ceva, silabisind încruntat şi roşu la faţă. Filip se apropie de Mişa, îi dădu peste carte cu mănuşa lui groasă şi se răsti la el, posomorât:

— Las-o dracului!

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 16, 3 martie. Titlul: „Morală”. Semnată: A. Cehonte. După ce a fost revăzută de autor, a intrat în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. – Publicăm textul din 1899.

Povestirea a fost considerabil îmbunătăţită din punct de vedere stilistic. Titlul a fost schimbat. S-au făcut mari modificări în vorbirea paznicului, scurtându-se frazele şi eliminându-se toate reproducerile fonetice ale limbajului popular, precum şi cuvintele deformate. Au fost de asemenea eliminate reflecţiile numai aparent comice, cât şi cuvintele străine de care nu era nevoie.

O fire enigmatică

Un compartiment de clasa întâi.

Pe canapeaua îmbrăcată în catifea zmeurie, stă pe jumătate întinsă o cuconiţă frumuşică. Evantaiul scump, cu ciucuri, trosneşte în mânuţa ei, care-l strânge cu înfrigurare, pince-nez-ul alunecă mereu de pe năsucul drăgălaş, broşa din piept se ridică şi se lasă întruna, ca o barcă pe valuri. Cuconiţa este vădit tulburată... Pe canapeaua din faţa ei, stă ataşatul special de pe lângă cabinetul guvernatorului, un tânăr scriitor debutant, care publică în buletinul guberniei schiţe cu subiecte din viaţa mondenă, pe care le intitulează „novelle”... Acum se uită în ochii ei, se uită ţintă, cu un aer de cunoscător. Observă, studiază, prinde taina firii ei excentrice, enigmatice, o descifrează... Îi vede ca în palmă sufletul, cu toate ascunzişurile lui.

— Cum vă înţeleg! îi spune el, sărutându-i mâna deasupra brăţării. Sufletul dumneavoastră sensibil, cald, caută o ieşire din labirintul său... Da! Duceţi o luptă îngrozitoare, titanică, dar... nu trebuie să vă pierdeţi curajul! Veţi ieşi biruitoare! Da!

— Descrie-mă, Voldemar! spune drăgălaşa cuconiţă zâmbind trist. Viaţa mea e atât de plină, atât de bogată, atât de complexă... Dar ce folos: sunt atât de nefericită! Sunt o martiră în genul lui Dostoievski... Descrie lumii sufletul meu, Voldemar, înfăţişează-i acest biet suflet! Eşti psiholog. N-a trecut nici un ceas de când stăm de vorbă în acest compartiment, şi m-ai şi înţeles, m-ai descifrat!

— Vorbiţi! Vă implor, destăinuiţi-mi totul!

— Ascultă, m-am născut într-o familie de funcţionari săraci. Tata era om cumsecade... bun la suflet, deştept, dar... mentalitatea epocii şi a mediului... vous comprenez...[1] nu-l

învinuiesc, bietul de el. Bea, juca cărţi... lua mită... Cât despre mama... Dar ce să mai vorbesc! Sărăcia, lupta pentru o bucăţică de pâine, conştiinţa nimicniciei... Ah, nu mă sili să-mi aduc aminte! M-am văzut nevoită să-mi croiesc singură calea... Educaţia monstruoasă primită la pension, romanele stupide, greşelile tinereţii, prima dragoste sfioasă... Dar lupta cu mediul? Groaznic! Dar îndoielile? Dar chinurile neîncrederii crescânde în viaţă, în tine însuţi?... Ah! Eşti scriitor şi ne cunoşti pe noi, femeile. Ai să înţelegi... Din nenorocire, sunt înzestrată cu o fire ce iese din comun... Aşteptam fericirea, şi încă ce fericire! Ardeam de dorinţa de a fi om! Da! A fi om, în asta vedeam eu fericirea!

— Minunată făptură! murmură scriitorul, sărutându-i iar mâna deasupra brăţării. Nu mâna dumneavoastră o sărut, minunată făptură, ci însăşi suferinţa umană! Vă amintiţi de Raskolnikov? Aşa săruta el.

— Ah, Voldemar! Aveam nevoie de glorie... de zgomot, de strălucire, ca orice fire care... de ce-aş face exces de modestie? care iese din comun. Doream ceva neobişnuit... nefeminin! Şi iată... iată că... mi-a ieşit în cale un general bătrân şi bogat... Mă înţelegi, Voldemar! A fost o jertfire de sine, o renunţare... Încearcă să mă înţelegi! Nu puteam să fac altfel. Mi-am îmbogăţit familia, am început să călătoresc, să fac bine în jurul meu. Dar cât mă chinuiam, cât de josnice şi murdare mi se păreau îmbrăţişările acestui om care, trebuie s-o recunosc, la vremea lui luptase vitejeşte. Am trăit clipe... clipe groaznice! Dar mă mângâiam cu gândul că bătrânul va muri curând, că voi putea trăi cum visasem, că mă voi dărui unui om drag, că voi fi fericită... Şi închipuieşte-ţi că am întâlnit un asemenea om, Voldemar! Dumnezeu mi-e martor că l-am întâlnit.

Drăgălaşa cuconiţă îşi mişcă şi mai tare evantaiul. Faţa ei se schimonoseşte ca şi cum ar fi gata să plângă.

— Şi iată că bătrânul a murit... Mi-a lăsat ceva avere, sunt liberă ca o pasăre. Acum aş putea să trăiesc fericită... Nu-i aşa, Voldemar? Fericirea îmi bate în geam. Ar fi de ajuns s-o las să intre, dar... nu! Ah, Voldemar, ascultă-mă, te implor, ascultă-mă. Acum aş putea să mă dăruiesc omului drag, să fiu tovarăşa, sprijinul, inspiratoarea idealurilor lui, să fiu fericită, să mă odihnesc... Dar în lumea asta lucrurile iau întorsături atât de stupide, de urâte, de grosolane. Ce murdar e totul, Voldemar!

Sunt nefericită, nefericită, nefericită! În calea mea s-au ivit alte piedici! Din nou simt că fericirea mea este departe, departe! Ah, ce chinuri îndur! Dacă ai şti! Ce chinuri!

— Dar de ce? Ce s-a ivit în calea dumitale? Spune-mi, te implor, ce?

— Un alt bătrân bogat…

Evantaiul rupt acoperă faţa drăgălaşă. Scriitorul îşi propteşte în pumn capul plin de gânduri, oftează şi începe să cugete cu aerul unui psiholog încercat. Locomotiva fluieră şi gâfâie, perdeluţele de la geamuri se rumenesc de razele apusului.

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1883, nr. 12, 19 martie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în revista „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. După ce a fost revăzută de autor, a intrat în culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

În vederea apariţiei în culegerea de opere, Cehov a revizuit povestirea din punct de vedere stilistic şi a adăugat câteva trăsături noi la caracterizarea personajelor.

Păţania unui modernist

Înainte de a pleca la examenul de limba greacă, Vania Ottepelev sărută pe rând toate icoanele. Stomacul i se închircea dureros, o suflare îngheţată îl pătrundea până-n tălpi; inima îi zvâcnea şi i se strângea de teama necunoscutului. Ce notă avea să ia astăzi? Trei sau doi? Se duse de vreo şase ori la maică-sa, rugând-o să-l binecuvânteze, iar la plecare mai stărui o dată pe lângă mătuşa-sa să se roage pentru el. În drum spre liceu, dădu unui cerşetor două copeici, socotind că ele îi vor răscumpăra neştiinţa şi nădăjduind că Dumnezeu se va milostivi şi va face să nu-i cadă tocmai lui numeralele cu blestematele lor tessaraconta şi octocaideca.

Se întoarse de la liceu târziu, după ceasurile patru. Cum sosi, se culcă, fără să spună o vorbă. Era palid, tras la faţă şi cu ochii înroşiţi.

— Ei, ce-i? Cum ţi-a mers? Cât ai luat? îl întrebă mama, apropiindu-se de pat.

Vania clipi, faţa i se schimonosi şi izbucni în plâns. Maică-sa îngălbeni, deschise larg gura şi îşi împreună îngrijorată mâinile, scăpând pantalonaşii pe care tocmai îi cârpea.

— De ce plângi? Vasăzică n-ai trecut? îl întrebă ea.

— M-a... m-a trântit... am luat un doi...

— Ştiam eu! Am avut o presimţire! se tângui femeia. Of, Doamne! Cum de n-ai trecut? De ce? La ce materie ai căzut?

— La limba greacă... Să vezi, mămico... M-au întrebat cum e viitorul de la „fero”, şi eu... în loc să spun „oisomai”, am spus „opsomai”. Apoi... apoi... accentul nu se pune, dacă ultima silabă e lungă, şi eu... m-am fâstâcit... am uitat că alfa e lungă... şi am pus accentul. Apoi Artaxerxov m-a pus să enumăr parti-

culele enclitice… Am început să le enumăr şi, fără să vreau, am băgat între ele şi un pronume… Am greşit şi eu… Şi mi-a pus doi… Sunt… nenorocit. Am învăţat toată noaptea… Toată săptămâna m-am sculat la patru…

— Nu, nu tu, eu sunt nenorocită, copil ticălos ce eşti! Eu sunt nenorocită! M-ai uscat, iroade, călăule, piază rea! Îmi rup şalele muncind, mă chinuiesc ca să pot plăti pentru un neghiob şi un bezmetic ca tine… mă omori cu zile. Şi care mi-e răsplata? Nu vezi cum înveţi?

— Eu… învăţ. Toată noaptea învăţ… Ai văzut şi dumneata…

— M-am rugat de Dumnezeu să-mi trimită moartea şi nu mi-o trimite, păcătoasa de mine… Mult mă mai chinuieşti… Alte femei au copii ca toţi copiii; eu n-am decât unul şi nicio mângâiere, niciun sprijin de la el. Să te bat? Te-aş bate, dar de unde să iau putere? De unde, Maică Precistă?

Mama îşi acoperi faţa cu pulpana scurteicii şi începu să plângă cu hohote. Amărât, Vania se răsuci în aşternut şi îşi lipi fruntea de perete. Mătuşa intră în cameră.

— Ei vezi!… Presimţirea mea! exclamă ea, ghicind ce se întâmplase. Păli la faţă şi începu să-şi frângă mâinile deznădăjduită. Toată dimineaţa m-am frământat… Simţeam eu că o să pice o nenorocire… Şi poftim…

— Tâlharule, călăule! începu iar mama.

— De ce îl ocărăşti? se răsti la ea mătuşa, smulgându-şi de pe cap basmaua cafenie. Ce e vinovat el? Tu eşti vinovată! Tu! De ce l-ai dat la liceu? Ce, eşti nobilă? Vă daţi aere de nobili! Sigur, vezi să nu ajungeţi nobili! Ei, dacă m-ai fi ascultat şi l-ai fi îndrumat spre comerţ… La un birou comercial de exemplu, ca şi Cuzia al meu… Cuzia primeşte acum cinci sute de ruble pe an. Cinci sute – ce, asta-i glumă? Pe când aşa, te chinuieşti pe tine, îl chinuieşti şi pe el cu toată învăţătura asta, lua-o-ar naiba. E slăbuţ, tuşeşte… uită-te cum arată: are treisprezece ani şi pare de zece.

— Nu, Nastenca, nu draga mea! I-am tras prea puţine bătăi, împieliţatului ăstuia! Trebuie bătut, asta-i! U-u-u… iezuitule, călăule, mahomet ce eşti! ţipă ea la băiat. Ar trebui să te bat cu nuiaua, dar n-am putere. Când era mic, toţi îmi spuneau: „bate-l, bate-l”… N-am ascultat, păcătoasa de mine. De asta mă chinuiesc acum. Dar stai tu, îţi vin eu de hac! Te-nvăţ eu minte…

Îl mai ameninţă o dată cu pumnul ud de lacrimi şi, bocind, se duse în odaia chiriaşului ei, Evtihi Cuzmici Cuporosov, care şedea la masă şi citea „Manualul de dans”. Evtihi Cuzmici era un om deştept şi cult. Vorbea pe nas, se spăla cu un săpun care cu mirosul lui făcea să strănute toată lumea din casă, mânca de frupt în zilele de post şi era în căutarea unei logodnice culte. Pentru toate aceste motive, era socotit cel mai deştept chiriaş. Pe deasupra cânta şi cu glas de tenor.

— Taică dragă! îl rugă mama, cu lacrimile curgându-i şiroaie. Fii atât de mărinimos şi trage-i o bătaie băiatului meu... Fă-mi acest bine! M-a nenorocit: n-a trecut la examen! E de necrezut, n-a trecut! Eu nu pot să-l bat, că-s slabă şi prăpădită... Trage-i dumneata o bătaie bună în locul meu, fii atât de mărinimos şi de delicat, Evtihi Cuzmici! Nu refuza rugămintea unei femei bolnave!

Cuporosov se încruntă şi dădu drumul pe nas unui oftat adânc. Stătu câteva clipe pe gânduri, bătu darabana cu degetele pe masă şi, după ce mai oftă o dată, se duse la Vania.

— Mama dumitale te-a dat la învăţătură, carevasăzică, începu el. Te cultivă, vrea să ajungi om, tinere revoltător! De ce te porţi aşa?

Vorbi mult timp astfel. Ţinu un adevărat discurs. Pomeni de ştiinţă, de lumină şi de întuneric.

— M-da, tinere!

După ce îşi isprăvi discursul, îşi scoase cureaua de la pantaloni şi îl trase pe Vania afară din pat.

— Cu dumneata nu se poate altfel! glăsui el.

Vania se aplecă supus şi îşi băgă capul între genunchii lui Evtihi Cuzmici. Urechile lui trandafirii, clăpăuge, prinseră să freamăte pe pantalonii noi, de flanelă, cu vipuşti cafenii.

Nu scoase niciun geamăt. Seara, consiliul de familie hotărî să-l dea la comerţ.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 19, 7 mai. Titlul: „Vania, mămiţica, mătuşa şi secretarul”. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. – Publicăm textul din 1899.

Pentru culegerea de opere, Cehov a schimbat titlul, a revizuit povestirea din punct de vedere stilistic, a

concentrat unele fraze, a făcut modificări în caracterizarea chiriaşului şi a eliminat cuvântul „secretar”.

Tessaraconta (în limba greacă) – numeralul patruzeci.

Octocaideca (în limba greacă) – optsprezece.

Fero (în limba greacă) – port (verb, prezent).

Particule enclitice – particule care se alipesc la un alt cuvânt, alcătuind împreună cu acesta o entitate.

Din jurnalul unui ajutor-contabil

1863 mai 11: Contabilul nostru, Glotehin, în vârstă de şaizeci de ani, a băut lapte cu coniac ca să-i treacă tusea şi s-a îmbolnăvit de delirium tremens. Cu siguranţa care-i caracterizează, doctorii afirmă că mâine va muri. În sfârşit, voi fi contabil! Postul lui îmi este făgăduit de mult.

Secretarul Cleşciov va fi dat în judecată din cauză că a bătut pe un cetăţean care-l făcuse „birocrat”. Se pare că lucrul este hotărât.

Am luat un decoct împotriva catarului la stomac.

1865 august 3: Contabilul Glotehin are din nou dureri în piept. A început să tuşească şi bea lapte cu coniac. Dacă moare, locul lui îmi va fi dat mie. Am oarecare speranţe, dar nu prea mari, deoarece după cât se pare delirium tremens nu este întotdeauna mortal!

Cleşciov a smuls o poliţă din mâna unui armean şi a rupt-o. S-ar putea ca afacerea să-l ducă în faţa judecătorilor.

O bătrână (Gurievna) mi-a spus ieri că nu sufăr de catar, ci de hemoroizi ascunşi. Tot ce se poate!

1867 iunie 30: Ziarele scriu că în Arabia bântuie holera. Poate că se întinde şi în Rusia, şi atunci se vor ivi multe locuri vacante. Dacă bătrânul Glotehin moare, locul de contabil îl obţin eu. Rezistent mai e omul ăsta! Găsesc că este chiar prejudiciabil să trăieşti aşa de mult.

Ce să iau împotriva catarului? Seminţe de cina?

1870 ianuarie 2: Câinele lui Glotkin a urlat în curte toată noaptea. Bucătăreasa mea Pelagheia spune că este un semn sigur. Am discutat cu ea până la orele două de noapte, cum am să-mi cumpăr o haină de blană şi un halat, după ce voi fi ajuns

contabil. Poate că mă voi şi însura. Fireşte, nu cu o fată tânără, aşa ceva nu se potriveşte cu vârsta mea, ci cu o văduvă.

Ieri, Cleşciov a fost dat afară de la club fiindcă a povestit cu glas tare o snoavă porcoasă şi şi-a bătut joc de patriotismul lui Poniuhov, membru al sfatului negustoresc. După cum se aude, acesta îl va da în judecată.

Vreau să mă duc la doctorul Botkin, să-l întreb ce e cu catarul meu. Se spune că s-ar pricepe…

1878 iunie 4: Ziarele scriu că la Vetlianca e ciumă şi că populaţia moare pe capete. Ca să se apere de molimă, Glotkin bea votcă cu piper. Cred că pe un bătrân ca el nu-l prea poate ajuta votca cu piper. Dacă se abate cumva molima şi pe la noi, ca mâine sunt contabil.

1883 iunie 4: Glotkin trage să moară. Am fost la el şi l-am rugat cu lacrimi în ochi să mă ierte că i-am aşteptat cu atâta nerăbdare moartea. M-a iertat mărinimos, cu lacrimi în ochi, şi mi-a dat sfatul să iau cafea de ghindă pentru catarul meu.

Cleşciov a fost din nou cât p-aci să fie dat în judecată: a amanetat la un evreu un pian luat cu chirie. Şi cu toate acestea are „Stanislavul”[2] şi gradul de asesor de colegiu. E uimitor câte se petrec pe lumea asta!

Zinghiber: 2 zolotnici[3], galanga: 1,50 zolotnic, apă tare: 1 zolotnic, sânge de şapte fraţi: 5 zolotnici; după ce se amestecă bine, se lasă să stea într-un litru şi un sfert de votcă şi se ia pe stomacul gol câte un păhăruţ, împotriva catarului.

Acelaşi an, iunie 7: Ieri l-am înmormântat pe Glotkin. Din păcate, moartea moşneagului nu mi-a folosit la nimic. Îmi apare în fiecare noapte în vis, îmbrăcat într-o haină lungă, albă, şi mă ameninţă cu degetul. Şi vai mie, blestematul: nu eu am fost numit contabil, ci Cealicov. Postul n-a fost obţinut de mine, ci de un tânăr, protejat de mătuşa nevestei unui general. Toate speranţele mele s-au spulberat.

1886 iunie 10: Nevasta lui Cealicov a fugit. Sărmanul de el suferă mult. Poate că se sinucide de necaz. Dacă se sinucide, ajung eu contabil. Chiar se vorbeşte de asta. Înseamnă că mai sunt speranţe, că se mai poate trăi; poate chiar că nu mai e mult până la haina de blană. În ceea ce priveşte însurătoarea, nu zic nu. De ce să nu mă însor, dacă mi se prezintă o ocazie bună, atâta că trebuie să mă mai sfătuiesc cu cineva: e un pas serios.

Cleşciov şi-a schimbat galoşii cu ai consilierului intim Lirmans. E de-a dreptul scandalos.

Portarul Paisie m-a sfătuit să iau sublimat împotriva catarului. Voi încerca.

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 25, 18 iunie. Semnată: Omul fără splină. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. – Publicăm textul din 1899.

Primul text al povestirii a fost considerabil refăcut. Unele motive au fost modificate, introducându-se şi altele noi.

Botkin – este folosit numele lui S. P. Botkin, celebrul medic (1832–1889).

Vetlianca – în staniţa Vetlianskaia, de pe cursul inferior al Volgăi, se ivise ciuma în anul 1878.

Pentru reţeta împotriva catarului: Zinghiber, galanga, apă tare (acid azotic), sânge de şapte fraţi (un coral insolubil) – Cehov a folosit aşa-zisul „cuib”, remediu împotriva tuturor bolilor, care se vindea la prăvălia lui P. E. Cehov din Taganrog, [despre acest „cuib” vezi cartea lui A. Sedoi (Al. Cehov). Din copilăria lui Anton Pavlovici Cehov, Sankt Petersburg, 1912].

Moartea unui slujbaş

Într-o seară neobişnuit de frumoasă, Ivan Dmitrici Cerviakov, un slujbaş neobişnuit de conştiincios, şedea în rândul al doilea de fotolii şi urmărea cu binoclul „Clopotele din Corneville”. Privea şi se simţea în culmea fericirii. Când deodată... În povestiri întâlnim adesea acest „când deodată”, şi scriitorii au dreptate să-l folosească: viaţa este atât de plină de neprevăzut! ... Când deodată faţa i se schimonosi, ochii îi ieşiră din orbite, răsuflarea i se tăie... luă binoclul de la ochi, se aplecă şi... hap-ci-i-iu!!!, strănută – aşa cum v-aţi dat şi dumneavoastră seama. Nicăieri nu este oprit să strănuţi. Strănută şi mujicii, şi prefecţii de poliţie, ba câteodată chiar şi consilierii intimi. Oricine strănută. Cerviakov nu se tulbură aşadar defel; îşi şterse liniştit nasul cu batista şi, fiind un om bine crescut, privi în jur, ca să vadă dacă nu cumva supărase pe cineva cu strănutul său. Şi deodată se tulbură: bătrânelul care şedea în faţa lui, în primul rând de fotolii, îşi ştergea grijuliu chelia şi ceafa, cu mănuşa, mormăind ceva. Şi Cerviakov îşi dădu seama că bătrânelul nu era altul decât consilierul de stat Brizjalov, de la Ministerul comunicaţiilor.

„L-am stropit! îşi spuse Cerviakov. Nu este şeful meu direct, totuşi faptul e neplăcut. Trebuie să-mi cer iertare”.

Îşi drese glasul, se aplecă înainte şi şopti la urechea consilierului:

— Iertaţi-mă, Excelenţă, v-am stropit... n-am făcut-o dinadins.

— Nu-i nimic, nu-i nimic...

— Vă rog să mă iertaţi. Vedeţi... ce să fac, n-am vrut...

— Liniştеşte-te domnule! Lasă-mă te rog să ascult!

Cerviakov se fâstâci, zâmbi nătâng şi începu să se uite din

nou la cele ce se petreceau pe scenă. De uitat, se uita el, dar nu mai simţea nicio plăcere. Începuse să-l roadă neliniştea. În timpul pauzei îi dădu târcoale lui Brizjalov şi, izbutind în sfârşit să-şi biruie sfiiciunea, se apropie de el şi bolborosi:

— V-am stropit, Excelenţă… Iertaţi-mă… Zău că n-am vrut…

— Dar slăbeşte-mă domnule!… Am şi uitat şi dumneata tot de asta vii să-mi vorbeşti! spuse consilierul şi buza de jos îi tremură de o uşoară enervare.

„Spune că a uitat şi îi citesc perfidia în ochi, gândi Cerviakov, trăgând bănuitor cu coada ochiului la consilier. Nici nu vrea să stea de vorbă cu mine. Ar trebui să-i explic că a fost cu totul şi cu totul fără voia mea; că este o lege a naturii. Altfel, e în stare să-şi închipuie că l-am scuipat într-adins. Şi chiar dacă nu şi-o închipuie acum, şi-o va închipui mai târziu!…”

Întors acasă, îi povesti nevestei păţania. I se păru însă că soţia sa lua cam prea uşor lucrurile: e drept că la început, femeia fusese cam îngrijorată, dar aflând că Brizjalov făcea parte din alt minister, se linişti.

— Du-te totuşi la el să-i ceri iertare, îl sfătui ea, altfel ar putea crede că nu ştii să te porţi în lume!

— Tocmai aici e buba! Iertare i-am cerut eu chiar atunci, dar a avut o atitudine ciudată… Nu mi-a spus niciun cuvânt ca lumea. E drept că nici n-am avut timp să stau mai pe-ndelete de vorbă cu el.

A doua zi, Cerviakov îşi îmbrăcă uniforma nouă de mică ţinută, se tunse şi se înfăţişă la Brizjalov ca să se explice… Intrând în salonul de primire al demnitarului, dădu de o mulţime de petiţionari şi în mijlocul lor îl zări pe consilier, care şi începuse să primească cererile. După ce stătu de vorbă cu unul şi cu altul, consilierul îşi îndreptă privirea şi asupra lui Cerviakov.

— Dacă vă aduceţi aminte, Excelenţă, începu acesta, aseară la „Arcadia” am strănutat şi… v-am stropit fără să vreau… vă rog să mă iertaţi…

— Fleacuri… se poate să faci atâta caz! Dumneata ce doreşti? se adresă consilierul următorului.

„Nu vrea să vorbească cu mine, îşi spuse Cerviakov, pălind. Înseamnă că e supărat… Nu, nu pot să las lucrurile aşa… Trebuie să-i explic.”

Când consilierul încheie convorbirea cu cel din urmă

petiţionar şi se îndreptă spre biroul său, Cerviakov se luă după el şi bolborosi:

— Excelenţă! Dacă îndrăznesc s-o tulbur pe Excelenţa Voastră, este tocmai dintr-un sentiment de căinţă, puteţi fi sigur!... N-am făcut-o dinadins, cred că vă daţi şi dumneavoastră seama!

Consilierul se uită la el cu un aer chinuit şi dădu din mână a lehamite.

— Domnule, am impresia că dumitale îţi arde de glumă! spuse el, şi se făcu nevăzut îndărătul uşii.

„Care glumă? îşi spuse Cerviakov. Unde vede el glumă? E cogeamite consilier de stat, şi nu poate să înţeleagă atâta lucru! Dacă-i aşa, n-am să-i mai cer iertare! Dracu' să-l ia de încrezut. Am să-i scriu o scrisoare, dar de venit nu mai vin pe la el nici mort! Zău că nu mai vin!"

Aşa gândea Cerviakov, îndreptându-se spre casă. Nu-i scrise însă consilierului nicio scrisoare, fiindcă deşi îşi stoarse creierii, nu izbuti cu niciun chip să aştearnă pe hârtie ceea ce ar fi vrut să spună. A doua zi se văzu deci nevoit să se ducă din nou în persoană, la consilier, ca să-i explice totul.

— Nu pentru a-mi îngădui o glumă, cum aţi binevoit a spune, am venit ieri să tulbur liniştea Excelenţei Voastre, începu el să bolborosească, văzând privirea nedumerită a consilierului. Voiam numai să-mi cer iertare pentru faptul că v-am stropit când am strănutat. Nici prin gând nu mi-ar fi trecut să glumesc. Cum aş îndrăzni să glumesc? Dacă am glumi, ar însemna că nu avem niciun sentiment de respect faţă de persoanele cu vază...

— Ieşi afară!!! zbieră deodată consilierul, făcându-se stacojiu şi începând să tremure din tot trupul.

— Cum? întrebă Cerviakov în şoaptă, aproape leşinat de spaimă.

— Ieşi afară!!! urlă din nou consilierul, bătând din picior.

Cerviakov simţi că în măruntaiele lui plesneşte ceva. Fără să mai vadă şi să mai audă nimic, se trase îndărăt spre uşă, coborî năucit în stradă şi o porni pe jos, abia putând să-şi mai mişte picioarele. Ajuns în neştire acasă, se întinse pe divan fără să-şi scoată uniforma şi... muri.

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki", 1883, Nr. 27, 2 iulie. Titlul: „Moartea unui slujbaş (Un caz)".

Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu mici modificări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886, în ediţiile 2 – 14 ale aceleiaşi culegeri dintre anii 1891 – 1899 şi în Culegerea de opere, vol. II, anul 1900. – Publicăm textul din anul 1900. La 29 iulie 1883, N. Leikin îi scria lui A. P. Cehov: «Am primit de la dumneavoastră „Cioburi din viaţa Moscovei”, am primit şi „Moartea slujbaşului”. Amândouă sunt admirabile».

Un băiat răutăcios

Ivan Ivanîci Lapkin, un tânăr cu înfăţişare plăcută, şi Anna Semionovna Zambliţcaia, o fată cu un năsuc cârn, coborâră malul abrupt şi se aşezară pe o bancă. Banca se afla chiar lângă apă, într-un hăţiş de sălcii tinere. Minunat locşor! Te aşezi aici şi nu te mai ştie nimeni – nu te văd decât peştii şi păianjenii de apă, care fulgeră pe luciul undelor. Tinerii erau înarmaţi cu undiţe, plase de mână, borcănaşe pentru viermi şi alte dichisuri trebuincioase pescuitului. Cum se aşezară, se şi apucară să prindă peşte.

— Bine că suntem, în sfârşit, singuri, începu Lapkin, aruncând o privire cercetătoare în jur. Am atâtea lucruri să-ţi spun, Anna Semionovna... Foarte multe... Când te-am văzut întâia oară... Ţi se mişcă plutitorul... Abia atunci am înţeles pentru ce trăiesc şi care-i scopul căruia trebuie să-i închin viaţa mea cinstită, de muncă... Să ştii că trage unu' mare... Când te-am văzut, am simţit pentru prima dată în viaţă că iubesc, şi te-am iubit cu patimă! Nu scoate... aşteaptă să tragă mai tare... Spune-mi, draga mea, din suflet te rog spune-mi dacă pot să contez – nu pe reciprocitate, nu! de asta nu sunt demn, nici nu îndrăznesc măcar să mă gândesc la aşa ceva... dar, dacă pot să contez pe... Trage!

Anna Semionovna ridică mâna în care ţinea undiţa, trase scurt şi dădu un ţipăt. Prin aer luci un peşte argintiu-verzui.

— Doamne, un biban! Ah, ah... Mai repede! Scapă!

Scăpat din cârlig, bibanul începu să salte prin iarbă spre elementul din care ieşise şi... pleosc în apă!

În goana după biban, Lapkin apucă din întâmplare, în locul peştelui, mâna Annei Semionovna şi tot din întâmplare o lipi de

buze... Fata trase mâna înapoi, dar era prea târziu: buzele lor se împreunaseră – şi ele din întâmplare – într-un sărut. Toate acestea se brodiră fără să ştie nici ei cum, parcă întâmplător. După primul sărut urmă un al doilea, apoi jurăminte, asigurări... Fericite clipe! Dar în viaţa pământească nu există fericire absolută. De obicei fericirea poartă otrava în însăşi esenţa ei, sau uneori este otrăvită de ceva venit din afară. Aşa se întâmplă şi de data aceasta. Pe când tinerii se sărutau, se auzi un hohot de râs. Priviră spre râu şi rămaseră încremeniţi: băgat în apă până la brâu, stătea un băiat în pielea goală. Era elevul de liceu, Kolya, fratele Annei Semionovna. Stătea în apă, se uita la tineri şi zâmbea răutăcios.

— Aşa-a...! Vă sărutaţi? spuse el. Bine! Am să vă spun mamei.

— Sper că dumneata, ca om cinstit... bolborosi Lapkin, roşindu-se. E nedemn să spionezi şi e josnic, scârbos şi mârşav să pârăşti... Cred că dumneata, ca om cinstit şi cu suflet nobil...

— Daţi-mi o rublă şi nu vă spun! răspunse omul cu suflet nobil. Altfel o păţiţi...

Lapkin scoase din buzunar o rublă şi i-o întinse lui Kolya. Acesta strânse rubla în pumnul ud, fluieră şi plecă înot. Tinerii însă nu se mai sărutară.

A doua zi, Lapkin îi aduse lui Kolya din oraş nişte culori şi o minge, iar soră-sa îi făcu cadou toate cutiuţele ei de doctorii. Apoi fură siliţi să-i dăruiască şi nişte butoni de manşetă cu cap de câine. Se vede că darurile acestea îi plăcură foarte mult băiatului cel răutăcios, care, pentru a căpăta şi mai multe, începu să-i pândească. Oriunde se ducea Lapkin cu Anna Semionovna, hop şi el. Nu-i lăsa nicio clipă singuri.

— Ticălosul! scrâşnea din dinţi Lapkin. Ce mic e, şi ce mare ticălos! Ce o să ajungă mai târziu?!

Toată luna iunie, bieţii îndrăgostiţi n-avură linişte din pricina lui Kolya. Îi ameninţa mereu cu pâra, îi urmărea şi le cerea de fiecare dată altceva; nimic nu-i părea de ajuns şi, în cele din urmă, începu să vorbească despre un ceas de aur. Ce era de făcut? Se văzură nevoiţi să-i făgăduiască ceasul.

Într-o zi, la masă, în timp ce se serveau clătitele, începu deodată să râdă, îi făcu cu ochiul lui Lapkin şi îl întrebă:

— S-o spun? Ce zici?

Lapkin roşi până peste urechi şi, în loc de clătite, începu să-şi muşte şervetul. Anna Semionovna sări de pe scaun şi fugi în

odaia de alături.

Tinerii fură sâcâiţi astfel până la sfârşitul lunii august, până în ziua în care Lapkin o ceru în sfârşit pe Anna Semionovna în căsătorie. Ce fericită zi! După ce vorbi cu părinţii logodnicei şi primi consimţământul lor, Lapkin alergă de-a dreptul în grădină şi începu să-l caute pe Kolya. Când îl găsi pe răutăcios îi veni să plângă de bucurie. Se repezi la el şi-l apucă de ureche. Tocmai atunci sosi în fugă Anna Semionovna, care şi ea îl căuta pe Kolya, şi care îl apucă de cealaltă ureche. Să fi văzut cum strălucea fericirea pe faţa îndrăgostiţilor! Kolya se smiorcăia şi se ruga:

— Dragii mei, puişorilor, n-am să mai fac! Au, au, iertaţi-mă!

După aceea, cei doi tineri îşi mărturisiră că, de când se îndrăgostiseră unul de altul, nu simţiseră niciodată fericire mai mare, desfătare mai deplină, ca în clipa în care îl trăgeau de urechi pe răutăciosul de Kolya.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 30, 23 iulie. Titlul: „Un băiat nesuferit (Povestire pentru micii vilegiaturişti)”. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. – Publicăm textul din 1899.

În vederea culegerii de opere, povestirea a fost supusă unei importante prefaceri şi revizuiri stilistice. A fost modificat titlul, s-a eliminat subtitlul, au fost mult scurtate şi modificate numeroase părţi din text, iar unele episoade au fost înlăturate. Sfârşitul a fost scurtat şi refăcut în întregime.

Au fost de asemenea eliminate sau înlocuite cuvintele şi frazele care dăunau tonului serios, precum şi cuvintele străine.

Zestrea

Multe case mi-a fost dat să văd în viaţa mea, şi mari, şi mici, şi de piatră, şi de lemn, şi vechi, şi noi, dar una dintre ele mi-a rămas mai adânc întipărită în minte decât toate celeilalte. La drept vorbind, nici nu este o casă, ci mai de grabă o căsuţă. E mică, joasă, fără etaj, cu trei ferestre şi seamănă grozav cu o băbuţă măruntă şi gârbovită, cu scufie pe cap. Spoită cu alb, cu acoperiş de ţiglă şi cu un horn dărăpănat, căsuţa e înecată în frunzişul verde al duzilor, salcâmilor şi plopilor sădiţi de bunicii şi străbunicii stăpânilor ei de astăzi. Nici nu se vede din frunziş. Potopul acesta de verdeaţă nu o împiedică, însă, să fie o căsuţă de oraş. Curtea ei spaţioasă stă la rând cu alte curţi spaţioase, verzi şi ele, care se înşiră toate de-a lungul străzii Moskovskaia. Nimeni nu trece vreodată cu trăsura pe această stradă, şi rar se întâmplă să întâlneşti pe cineva chiar pe jos.

Obloanele căsuţei sunt întotdeauna pe jumătate închise: cei ce o locuiesc nu au nevoie de lumină. N-au ce face cu ea. Ferestrele nu se deschid niciodată, fiindcă stăpânilor căsuţei nu le place aerul proaspăt. Pe oamenii care trăiesc necontenit printre duzi, salcâmi şi brusturi, natura îi lasă nepăsători. Numai pe vilegiaturişti i-a înzestrat Dumnezeu cu darul de a pricepe frumuseţile naturii; restul omenirii nici nu le bănuieşte măcar... Oamenii nu preţuiesc şi nu ştiu să se bucure de ceea ce au. În jurul căsuţei e un adevărat rai pământesc: verdeaţă şi ciripit vesel de păsărele, dar înăuntru, vai! vara – zăpuşeală, iarna – cald, ca la baia de aburi; aer înăbuşitor şi plictiseală, multă plictiseală...

Sunt ani de când am intrat întâia oară în această căsuţă: aduceam din partea stăpânului ei, colonelul Cicamiasov, un

salut nevestei şi fiicei sale. Îmi aduc cât se poate de bine aminte de această primă vizită. Nici nu s-ar putea altfel.

Închipuiţi-vă o femeie măruntă, grăsulie, de vreo patruzeci de ani, care când am intrat din vestibul în salon m-a privit cu uimire şi teamă. Eram „un străin”, un musafir, „un tânăr” – şi lucrul acesta era de ajuns pentru a o uimi şi înspăimânta. N-aveam în mână nici măciucă, nici topor, nici pistol şi zâmbeam prietenește. Totuşi eram întâmpinat cu nelinişte.

— Cu cine am onoarea şi plăcerea? m-a întrebat cu glas tremurător femeia cea în vârstă, în care am recunoscut pe stăpâna casei, pe doamna Cikamasova.

I-am spus cum mă cheamă şi pentru ce venisem. Uimirea şi spaima au făcut atunci loc unui „ah!” ascuţit, plin de bucurie şi ochii femeii s-au dat peste cap. „Ah”-ul ei s-a propagat ca un ecou din vestibul în salonul cel mic, de aici în bucătărie… şi aşa mai departe, până în pivniţă. Curând, căsuţa întreagă s-a umplut de „ah”-uri bucuroase, pe mai multe voci. Peste cinci minute, eram instalat în salon, pe un divan mare, moale, cald şi mi se părea că toată strada Moskovskaia răsună de aceleaşi „ah”-uri.

Mirosea a naftalină şi a pantofi noi de piele de ţap, care se aflau alături de mine, pe un scaun, înveliţi într-o bămăluţă. La ferestre erau muşcate şi perdeluţe de muselină. Pe perdeluţe dormeau muşte sătule. Pe perete – portretul nu ştiu cărui arhiereu, pictat în ulei şi acoperit cu un geam cu colţul spart. De la arhiereu, porneau un şir de strămoşi cu feţe de ţigani, galbene ca lămâia. Pe masă, un degetar, un mosor de aţă şi un ciorap neisprăvit, iar pe jos un tipar pentru croială şi o jachetă neagră însăilată cu aţă albă. În odaia de alături, două babe speriate, fâstâcite, culegeau în grabă de pe jos bucăţi de stofă albă, croite, şi tot felul de petice.

— Iartă-ne, la noi e o dezordine groaznică! mi-a spus doamna Cikamasova.

În timp ce stătea de vorbă cu mine, se uita pe furiş, ruşinată, la uşă, îndărătul căreia tot se mai culegeau petice şi aţe de pe jos. Uşa se întredeschidea, apoi se închidea iar, ruşinată parcă şi ea.

— Ce vrei? s-a adresat doamna Cikamasova uşii.

— Où est mon cravatte, lequel mon père m-avait envoyé de Koursk?[4] s-a auzit de după uşă un glăscior feciorelnic.

— Ah, est-ce que Marie, que...[5] Dar, cum se poate... Nous avons donc chez nous un homme très peu connu par nous...[6] Întreab-o pe Lucheria...

„Ce frumos vorbim noi franţuzeşte!” am citit eu în ochii doamnei Cikamasova, care roşise de plăcere.

Curând uşa s-a deschis larg şi a intrat o fată înaltă şi slabă, de vreo nouăsprezece ani, într-o rochie lungă de muselină, cu cordon aurit, de care atârna – îmi amintesc atât de bine – un evantai de sidef. A intrat, s-a aşezat şi s-a roşit toată. Mai întâi i s-a aprins nasul, lung şi puţin pistruiat; de la nas, roşeaţa i s-a întins la ochi, iar de la ochi, la tâmple.

— Fiica mea, a spus doamna Cikamasova, cu glas melodios. Şi domnul, Manecika, este tânărul, care...

Am făcut cunoştinţă şi mi-am exprimat mirarea faţă de neobişnuitul număr de croieli. Mama şi fiica au lăsat ochii în jos.

— De înălţare, la noi e iarmaroc, mi-a lămurit mama. La iarmaroc cumpărăm întotdeauna stofe, pe care le coasem apoi tot anul, până la iarmarocul următor. Nu dăm niciodată la cusut în oraş. Piotr Semionîci al meu nu câştigă prea mult şi nu ne putem îngădui niciun lux. Suntem nevoite să coasem singure.

— Dar cine poartă la dumneavoastră atâtea lucruri? Doar sunteţi numai două.

— Cum să le purtăm? Lucrurile acestea nu sunt de purtat! Asta-i zestrea!

— Vai, maman! a protestat fata şi a roşit. Domnul ar putea să creadă că... Nu, eu nu mă mărit niciodată! Niciodată!

În ciuda tăriei cu care protestase, la cuvântul de măritiş, ochişorii ei se aprinseseră.

S-au adus ceai, pesmeţi, dulceaţă, unt, apoi zmeură, cu frişcă. La ora şapte seara s-a servit cina cu şase feluri. În timpul mesei am auzit un căscat zdravăn care pornea din odaia de alături. Am privit mirat spre uşă: numai un bărbat cască astfel.

— E Egor Semionîci, fratele lui Piotr Semionîci... m-a lămurit doamna Cikamasova, văzându-mi mirarea. Stă la noi de anul trecut. Iartă-l, te rog; nu poate să vină. E un adevărat sălbatic... se ruşinează de străini... Vrea să se retragă la mănăstire... A avut necazuri cu slujba... Aşa că, de supărare...

După masă, doamna Cikamasova mi-a arătat un patrafir, brodat chiar de mâna lui Egor Semionîci, pentru a fi donat unei biserici. Uitându-şi o clipă sfiala, Manecika mi-a arătat şi ea o

pungă pe care o brodase ea pentru tatăl ei. M-am prefăcut uimit de frumuseţea lucrului; Manecika s-a îmbujorat şi a şoptit ceva la urechea mamei. Aceasta s-a luminat la faţă şi m-a poftit în camera unde păstrau lucrurile şi unde mi-a arătat vreo cinci cufere mari şi o sumedenie de cufăraşe şi lăzi mai mici.

— Asta-i... zestrea! mi-a şoptit mama. E cusută toată de mâna noastră.

După ce m-am uitat la cuferele acelea mohorâte, mi-am luat rămas-bun de la primitoarele mele gazde care mi-au cerut să-mi dau cuvântul că voi mai trece cândva să le văd.

Mi-a fost dat să-mi ţin făgăduiala abia după vreo şapte ani, când am fost trimis în acel orăşel în calitate de expert într-un proces. Intrând în căsuţă, am fost întâmpinat de aceleaşi „ah”-uri... Fusesem recunoscut... Nici nu s-ar fi putut altfel! Prima mea vizită însemnase un adevărat eveniment, şi acolo unde evenimentele sunt rare, ele nu se uită curând. Când am pătruns în salon, mama, acum şi mai grăsulie şi căruntă, se târa de-a buşilea pe parchet, croind ceva dintr-o stofă albastră; fiica şedea pe divan şi broda. Aceleaşi tipare, acelaşi miros de naftalină, acelaşi portret cu geamul spart într-un colţ. Erau totuşi şi unele schimbări. Lângă portretul arhiereului atârna portretul lui Piotr Semionîci, şi doamnele erau în doliu. Piotr Semionîci murise la o săptămână după ce fusese înaintat general.

Au început amintirile. Generăleasa a izbucnit în lacrimi.

— Ne-a lovit o mare nenorocire! Piotr Semionîci nu mai e. O ştiai? Fiica mea şi cu mine suntem orfane şi trebuie să avem singure grijă de noi. Egor Semionîci trăieşte, dar nu putem spune nimic bun despre el. N-a fost primit la mănăstire din pricina... băuturilor alcoolice. Acum, de supărare, bea şi mai mult... Vreau să mă duc la mareşalul nobilimii, să mă plâng. Închipuieşte-ţi că ne-a deschis de câteva ori cuferele, a luat zestrea Manecicăi şi a dăruit-o unor drumeţi. Două cufere le-a golit de tot! Dacă o mai ţine aşa, Manecika mea rămâne fără zestre...

— Cum poţi vorbi aşa maman! a protestat Manecika şi a roşit toată. Domnul ar putea într-adevăr să-şi închipuie cine ştie ce... Eu nu am să mă mărit niciodată, niciodată!

Manecika privea inspirată, plină de nădejde, în tavan şi era limpede că nu credea o vorbă din ce spunea.

Prin vestibul s-a furişat grăbită silueta unui bărbat mărunt, cu chelie mare, în redingotă cafenie, cu galoşi în loc de ghete, fâşâind ca un şoarece.

„Egor Semionîci, pesemne”, m-am gândit eu.

Priveam la mamă şi la fiică: amândouă îmbătrâniseră şi se ofiliseră mult. Părul mamei avea reflexe argintii, iar fiica se veştejise într-atât, încât mama părea mai mare ca ea cu cel mult cinci ani.

— Vreau să mă duc la mareşalul nobilimii, a reluat bătrâna, uitând că abia îmi spusese acest lucru. Trebuie neapărat să mă plâng! Egor Semionîci ne ia tot ce coasem şi dă de pomană Dumnezeu ştie cui, ca să-şi mântuiască sufletul. Manecika mea rămâne fără zestre.

Manecika s-a roşit, dar nu a mai spus nimic.

— Suntem nevoite să coasem totul din nou, şi nu suntem cine ştie ce bogate! Am rămas amândouă orfane!

— Da, suntem orfane! a repetat Manecika.

Anul trecut, soarta m-a adus din nou în căsuţa năpădită de verdeaţă. Intrând în salon, am găsit-o pe bătrâna Cikamasova, îmbrăcată toată în negru, cu manşete largi de crep. Şedea pe divan şi cosea ceva. Alături de ea se afla un bătrânel în redingotă cafenie, cu galoşi în loc de ghete. La vederea mea, bătrânelul a sărit în picioare şi a ieşit în fugă din salon.

Răspunzând cuvintelor mele de bun găsit, bătrâna a zâmbit şi mi-a spus:

— Je suis charmeé de vous revoir, monsieur[7].

— Ce coşi? am întrebat-o ceva mai târziu.

— O cămăşuţă. Când o s-o sfârşesc, am s-o duc s-o ascund la preot, altfel Egor Semionîci o ia. Acum ascund toate lucrurile la sfinţia sa, mi-a şoptit ea.

Apoi, uitându-se la un portret al fiicei sale, aşezat în faţa ei pe masă, a oftat şi a adăugat:

— Suntem orfane!

Dar unde-i era fiica? Unde era Manecika? N-am întrebat nimic; nu îndrăzneam s-o tulbur cu întrebările mele pe bătrânica în mare doliu. Şi până am plecat, Manecika nu s-a arătat şi nu am auzit nici glasul, nici paşii ei uşori, sfioşi... Am înţeles... Şi pe suflet mi s-a lăsat o greutate mare.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnic”, 1883,

Nr. 30. Titlul: „Zestrea (Povestirea unei manii)”. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. – Publicăm textul din 1899, cu modificarea „Semionîci” în loc de „Stepanîci” (după textul revistei).

Pentru culegerea de opere, povestirea a fost în întregime refăcută. Subtitlul a fost eliminat. S-au făcut mari scurtări în text. (A fost, de pildă, scoasă de la începutul povestirii, o lungă descriere a căsuţei; numeroase amănunte au fost schimbate, în loc de patru odăi, căsuţa a rămas cu trei etc.)

S-a eliminat procedeul de a descrie odăile căsuţei sub formă de impresii ale musafirului: „După ce mă aşezai pe divanul fierbinte, începui întâi să miros”, „După ce mirosii, începui să mă uit împrejur”, „În primul rând, văzui două ferestre” etc. Au fost schimbate unele trăsături din caracterizarea personajelor, limba a fost purificată, fiind eliminate toate cuvintele şi întorsăturile vulgare sau neprecise.

Fiica Albionului

La scara conacului moşierului Griabov se opri o minunată trăsură cu roţi cauciucate, cu perine îmbrăcate în catifea, şi cu un vizitiu plesnind de gras ce era[8]. Din trăsură sări Feodor Andreici Otţov, mareşalul nobilimii din judeţ. În vestibul îl întâmpină un fecior somnoros.

— Boierii sunt acasă? întrebă mareşalul.

— Nu, vă rog. Coniţa s-a dus cu copiii la o vizită, iar conaşul prinde peşte cu domnişoara guvernantă; au plecat dis-de-dimineaţă.

Otţov stătu o clipă pe gânduri, apoi se îndreptă spre râu, să-l caute pe Griabov. Îl găsi la vreo două verste de casă. Privind de pe malul înalt şi zărindu-l, pe Otţov îl pufni râsul... Griabov, bărbat voinic, gras, cu un cap foarte mare, şedea turceşte pe nisip cu picioarele sub el şi pescuia cu undiţa. Pălăria îi alunecase pe ceafă, iar cravata îi fugise într-o parte. Lângă el, stătea o englezoaică înaltă, subţire, cu ochii bulbucaţi, ca de rac şi cu un nas mare, ca un cioc de pasăre, aducând mai mult a cârlig decât a nas. Purta o rochie albă, de muselină, prin care i se vedeau umerii uscăţivi, galbeni. La brâu îi atârna un mic ceas de aur. Pescuia şi ea. În jurul lor domnea o tăcere mormântală. Amândoi stăteau nemişcaţi, ca şi undele pe care moţăiau plutele undiţelor lor.

— Pofta-i mare, dar soarta-i crudă! spuse râzând Otţov. Bună ziua, Ivan Cuzmici.

— A-a... tu erai? exclamă Griabov, fără să-şi ia ochii de la plută. Ai venit?

— Precum vezi... Tot te mai ţii de fleacurile tale! Nu te-ai lăsat încă de patima asta?

— Pe dracu'!... Pescuiesc de dimineaţă până seara. Astăzi însă nu prea merge. N-am prins nimic, nici eu, nici caraghioasa asta. Stăm, stăm şi nu se prinde nici dracu'! Îţi vine să urli de necaz.

— Dă-l naibii de pescuit. Hai să bem o votcă!

— Mai stai un pic... Poate că tot prindem ceva. Spre seară peştele muşcă mai bine... Stăm aici, frate dragă, din zori! Nu pot să-ţi spun cum mă plictisesc. Naiba m-a pus să cad la patima pescuitului. Ştiu că-i o prostie şi totuşi stau. Stau ca un ticălos, ca un ocnaş, şi mă tot uit la apă ca un tâmpit! Ar trebui să mă duc la cosit, şi eu pescuiesc. La Haponievo a slujit ieri preasfinţitul şi nu m-am dus, am stat tot aici cu scrumbia... cu zgripţuroaica asta.

— Ce ai... ai înnebunit? spuse Otţov, trăgând stingherit cu coada ochiului spre englezoaică. Înjuri în faţa unei doamne... şi o înjuri chiar pe ea...

— Dracu' s-o ia! Nu pricepe nicio boabă ruseşte. Ori o lauzi, ori o ocărăşti, ei totuna îi e! Uită-te la nasul ei! Ţi se face rău numai când îl vezi! Pescuim zile întregi împreună şi nu scoate un cuvânt! Stă ca o momâie, cu ochii holbaţi la apă.

Englezoaica căscă, schimbă viermuşorul şi aruncă din nou undiţa.

— Dacă ai mai văzut aşa ceva! continuă Griabov. De zece ani, frate dragă, stă toanta asta în Rusia şi nu ştie o iotă de rusească... Orice boiernaş de-al nostru, dacă se duce la ei, învaţă cât ai zice peşte să trăncănească în limba lor, pe când ăştia... dracu' să-i priceapă! Uită-te la nasul ei! Uită-te la nas!

— Încetează odată... Mă pui într-o situaţie penibilă... Lasă femeia în pace!

— Nu-i femeie, e fată... Te pomeneşti că visează la logodnici, păpuşa dracului. Şi miroase a mucegai... Nu pot s-o sufăr! Mi-e destul s-o văd, ca să-mi ies din pepeni! Când se holbează la mine cu ochii ei cât cepele, mă trec fiorii, de parcă m-aş fi lovit cu cotul de o balustradă. Îi place şi ei să pescuiască. Uită-te la ea: e solemnă, de parcă ar sluji în biserică! Toate le priveşte cu dispreţ... Stă aici, canalia, şi se umflă în pene că-i şi ea fiinţă omenească, deci rege al naturii. Şi ştii cum o cheamă? Wilca Charlesovna Twice. Ptiu!... Nici nu pot să-i pronunţ numele.

Auzindu-şi numele, englezoaica întoarse încet nasul spre Griabov şi îl măsură cu o privire dispreţuitoare. De la Griabov, îşi

ridică privirea asupra lui Otţov şi îl împroşcă şi pe el cu acelaşi dispreţ. Totul în tăcere, fără grabă şi cu un aer grav.

— Ai văzut? îl întrebă Griabov râzând cu hohote. Cu alte cuvinte, nu meritǎm mai mult! Caraghioasa! Numai de dragul copiilor ţin tritonul ăsta. Dacă n-ar fi ei, n-aş lăsa-o să se apropie nici la zece verste de moşia mea. Are un nas de uliu... Dar talia? Păpuşa asta aduce cu un piron. Îmi vine s-o iau şi s-o înfig în pământ. Stai... Parcă mişcă pluta.

Griabov sări în picioare şi ridică undiţa. Sfoara se întinse... Griabov mai trase o dată, dar nu putu să scoată cârligul din apă.

— S-a agăţat de ceva! spuse el, încruntându-se.

— Se vede că s-a prins de o piatră... Drace!...

Pe faţă i se întipări o adevărată suferinţă. Oftând, sucindu-se neliniştit când la dreapta, când la stânga şi blestemând pe înfundate, începu să tragă scurt de sfoară. Dar fără niciun rezultat. De supărare se îngălbeni.

— N-am ce face! Trebuie să mă bag în apă.

— Ia mai lasă prostiile!

— Nu se poate... Spre seară se pescuieşte bine... Phii!... Mare ghinion! Trebuie neapărat să mă bag în apă. N-am încotro! Dacă ai şti ce lene mi-e să mă dezbrac! Trebuie să-i fac vânt englezoaicei... Nu-mi vine să mă despoi în faţa ei. Oricum, e o doamnă.

Griabov îşi scoase pălăria şi cravata.

— Miss... e-e-e... se adresă el englezoaicei. Miss Twice! Je vu pri[9]... Ei, cum să-i spun? Cum să-ţi spun ca să înţelegi? Ascultă... Încolo! Cară-te de aici! Auzi?

Miss Twice îl împroşcă pe Griabov cu dispreţ şi scoase un sunet nazal.

— Cum? Nu înţelegi? Îţi spun să te cari de aici! Trebuie să mă dezbrac, păpuşa dracului! Du-te acolo! Acolo!

Griabov o trase pe miss de mânecă, îi arătă nişte tufe şi se aşeză pe vine, vrând să-i spună să se ducă după tufe şi să se ascundă acolo... Mişcând energic din sprâncene, englezoaica rosti repede o frază lungă pe englezeşte. Moşierii izbucniră în râs.

— E prima dată în viaţă că-i aud glasul... Frumos glăscior, n-am ce zice! Nu înţelege! Ce să mă fac cu ea?

— Las-o baltă! Hai să bem o votcă!

— Nu se poate, trebuie să pescuiesc... E seară... Ce vrei să

fac? Mare pacoste! Am să fiu nevoit să mă dezbrac în faţa ei…

Griabov îşi scoase vestonul şi jiletca şi se aşeză pe nisip pregătindu-se să-şi scoată ghetele.

— Ascultă, Ivan Cuzmici, spuse mareşalul nobilimii, râzând pe înfundate. Asta e bătaie de joc, dragul meu, zău că e curată batjocură.

— Cine o pune să nu înţeleagă? Lasă, să le fie de învăţătură străinilor ăstora!

Griabov îşi scoase ghetele, pantalonii, cămaşa şi se pomeni în costumul lui Adam. Otţov se ţinea de burtă. Se făcuse stacojiu atât de râs, cât şi de ruşine. Englezoaica ridică sprâncenele şi începu să clipească… Pe faţa ei gălbuie alunecă un zâmbet mândru, dispreţuitor.

— Trebuie să aştept să mi se răcească puţin trupul, spuse Griabov, bătându-se cu palma peste coapse.

— Spune-mi, te rog, Feodor Andreici, de ce am eu în fiecare vară un fel de spuzeală pe piept?

— Bagă-te odată în apă sau acoperă-te cu ceva! Neruşinatule!

— Cel puţin dacă i-ar fi ei ruşine, ticăloasa! spuse Griabov, intrând în apă şi făcându-şi semnul crucii. Brr… da’ rece e apa… Uită-te la ea cum mişcă din sprâncene! Da’ de plecat tot nu pleacă… Se consideră deasupra vulgului! He-he-he… Nici nu ne socoate oameni!

Intrând în apă până la genunchi şi întinzându-şi trupul uriaş, Griabov făcu cu ochiul şi spuse:

— Ce să-i faci, dragul meu, aici nu e Anglia! Miss Twice schimbă cu sânge rece viermuşorul, căscă şi aruncă din nou undiţa. Otţov întoarse capul. Griabov se afundă o clipă, desprinse cârligul şi ieşi din apă. Două minute după aceea, şedea iar pe nisip şi pescuia.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883. Nr. 33. 13 august. Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu mici modificări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886, în ediţiile 2 – 14 ale aceleiaşi culegeri din anii 1891 – 1899 şi în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. – Publicăm textul din 1900.

La 6 august 1883, Cehov îi scria lui N. Leikin: «Vă şi trimit schiţe („Cioburi din viaţa Moscovei”) şi povestiri. Una dintre povestiri, „Fiica Albionului”, e lungă. N-am

izbutit cu niciun chip s-o fac mai scurtă. Dacă nu merge, vă rog să mi-o trimiteţi înapoi.» La 10 august 1883, N. Leikin răspunde: «Povestirea dumneavoastră „Fiica Albionului” e cam lungă, dar mie îmi place, e drăguţă şi originală, cu toate că englezoaica exagerează cu lipsa ei de pudoare. Am trimis-o la cules, la tipografie.»

Albion – denumirea străveche a Marii Britanii.

Informaţia

Era pe la amiază. Moşierul Voldîreov, un bărbat înalt, vânjos, cu capul tuns şi ochii bulbucaţi, îşi scoase paltonul, îşi şterse fruntea cu o batistă de mătase şi intră, cu oarecare şovăială la grefă. Nu se auzea decât scârţâitul peniţelor.

— Unde pot să cer o informaţie? se adresă el uşierului, care tocmai aducea din fundul sălii o tavă cu pahare. Am nevoie de o informaţie, trebuie să scot o copie de pe o hotărâre.

— Poftiţi acolo. Iaca, la domnul care şade lângă fereastră! spuse uşierul, arătând cu tava spre fereastra din fund.

Voldîreov tuşi şi se îndreptă spre fereastră. Acolo, la o masă verde, plină de pete, ca un bolnav de tifos exantematic, şedea un tânăr cu patru caiere zburlite pe cap, cu un nas lung plin de puncte negre şi o tunică ieşită de soare. Scria, cu masul lui lung vârât în nişte hârţoage. Ca să alunge musca ce i se plimba pe lângă nara dreaptă, îşi scotea înainte buza de jos şi îşi sufla sub nas, cu cea mai mare gravitate.

— Pot să-ţi cer o informaţie? i se adresă Voldîreov. Aş vrea să scot o copie după hotărârea din 2 martie... Eu sunt Voldîreov...

Funcţionarul îşi muie peniţa în călimară şi cercetă dacă nu cumva luase prea multă cerneală. Încredinţându-se că peniţa nu-i va face niciun bucluc, începu să scârţâie iarăşi cu ea pe hârtie. Buza de jos i se lungi din nou în afară, dar nu mai era nevoie să sufle: musca i se aşezase pe ureche.

— Pot să-ţi cer o informaţie? repetă după vreun minut Voldîreov. Sunt moşierul Voldîreov.

— Ivan Alexeici! strigă funcţionarul spre sală, ca şi cum Voldîreov nici nu ar fi existat. Spune negustorului Ialicov, când mai dă pe aici, să legalizeze la poliţie copia de pe declaraţia lui.

I-am spus de o mie de ori!

— E vorba de procesul meu cu moştenitorii prinţesei Gugulina, bolborosi Voldîreov. Afacerea e cunoscută. Te rog foarte mult, ocupă-te şi de mine.

Continuând a nu lua în seamă pe Voldîreov, funcţionarul prinse musca care i se aşezase pe buză, o privi cu luare aminte, apoi o aruncă. Moşierul tuşi şi îşi suflă zgomotos nasul în batista lui cu pătrăţele. Dar şi încercarea aceasta fu de prisos. Funcţionarul tot nu se hotăra să-l ia în seamă. Tăcerea ţinu vreo două minute. Voldîreov scoase din buzunar o hârtie de o rublă şi o puse în faţa funcţionarului, pe un registru deschis. Funcţionarul îşi încreţi fruntea, trase registrul spre el, ca şi cum n-ar fi văzut nimic şi îl închise.

— O mică informaţie... Aş vrea numai să ştiu pe ce bază moştenitorii prinţesei Gugulina... Pot să te tulbur?

Pierdut în gândurile sale, funcţionarul se ridică şi, scărpinându-se în cot, se duse la dulap. Întorcându-se după o clipă la masa lui de scris, puse iar mâna pe registrul pe care se afla altă hârtie de o rublă.

— Nu am să-ţi răpesc decât câteva clipe... îmi trebuie o mică informaţie, atât...

Funcţionarul păru că nu aude şi începu să copieze ceva.

Voldîreov se încruntă şi aruncă o privire deznădăjduită asupra întregii tagme de scârţâitori din peniţă.

„Scriu! gândi el oftând. Scriu, lua-i-ar dracu'!"

Se îndepărtă de masă şi se opri amărât în mijlocul încăperii, cu braţele atârnându-i neputincioase. Se vede că uşierul, care trecea din nou cu tava cu pahare, observă mutra lui jalnică, fiindcă se apropie de el şi îl întrebă în şoaptă:

— Ei, ce-aţi făcut? Aţi cerut informaţia?

— Am cerut-o, dar nu vrea să stea de vorbă cu mine.

— Daţi-i trei ruble... şopti portarul.

— I-am dat două.

— Mai daţi-i una.

Voldîreov se întoarse şi puse pe registrul deschis o hârtie de trei ruble.

Funcţionarul trase din nou registrul spre el, începu să-l răsfoiască şi deodată, ca din întâmplare, ridică ochii asupra lui Voldîreov. Nasul lui lucios roşi şi se zbârci într-un zâmbet.

— Ce doriţi? întrebă el.

— Voiam să cer o informaţie în legătură cu procesul meu... Sunt Voldîreov.

— Încântat! În afacerea Gugulina? Foarte bine! Ce anume doriţi?

Voldîreov îi arătă ce dorea.

Funcţionarul prinse viaţă, şi începu să se sucească de parcă ar fi fost prins într-un vârtej. Dădu informaţia cerută, porunci să se scoată o copie, oferi moşierului un scaun, totul într-o clipită. Vorbi chiar despre vreme şi îl întrebă de recoltă. Când Voldîreov plecă, îl însoţi pe scară până jos, zâmbind îndatoritor şi respectuos, cu aerul că e gata în orice clipă să se închine până la pământ în faţa lui. Fără să-şi dea bine seama de ce, Voldîreov se simţi stânjenit şi, ascultând de o pornire lăuntrică, scoase din buzunar o hârtie de o rublă şi o întinse funcţionarului. Acesta, care tot mai saluta şi zâmbea, o prinse din zbor, făcând-o nevăzută.

„Ce oameni...” gândi moşierul şi, ieşind în stradă, se opri şi îşi şterse fruntea cu batista.

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 36, 3 septembrie. Titlul: „O greşeală” Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. – Publicăm textul din 1899.

La alegerea povestirii pentru culegerea de opere, Cehov i-a schimbat titlul, a introdus convorbirea cu portarul, a dat o nouă versiune sfârşitului şi a făcut corectări stilistice (schimbarea unor nume, a unor cuvinte izolate etc. De exemplu „Ciumazov” a devenit „Ialicov” etc.)

Grasul şi slabul

Doi prieteni se întâlniră într-o gară de pe linia Nicolaevskaia. Unul era rotofei, celălalt pirpiriu. Cel gras tocmai luase masa la restaurantul gării şi buzele, încă unsuroase, îi luceau ca nişte vişine coapte. Mirosea a vin de Xeres şi a „Fleur d'Oranger”[10]. Slabul abia coborâse din vagon şi era încărcat cu geamantane, boccele şi cutii de carton. Mirosea a şuncă şi a drojdie de cafea. În spatele lui venea nevastă-sa, o femeie firavă, cu bărbia ascuţită, şi fiul său, elev de liceu, un băiat înalt, cu o pleoapă puţin lăsată pe un ochi.

— Porfiri! strigă rotofeiul, zărindu-l pe pirpiriu. Tu eşti? Dragul meu! Nu ne-am văzut de un car de ani!

— Doamne! se minună acesta. Mişa! Prietenul meu din copilărie! Ce cauţi aici?

Prietenii se îmbrăţişară şi se măsurară unul pe altul cu ochii umezi. Amândoi erau buimăciţi, dar încântaţi.

— Dragul meu! începu cel slab după ce se mai îmbrăţişară o dată. Nu mă aşteptam deloc! Ce surpriză! Ia să te văd mai bine! Ai rămas tot aşa frumos cum erai, tot atât de îngrijit şi de fercheş. Doamne, Dumnezeule! Ei, cum o duci? Eşti bogat? Eşti însurat? Eu, precum vezi, m-am însurat... Asta-i nevastă-mea, Luiza, născută Wanzenbach... e luterană... Iar ăsta e fiul meu, Nafanail, elev în clasa treia. Nafania, domnul e prietenul meu din copilărie! Am fost colegi de liceu!

Nafanail stătu o clipă pe gânduri, apoi îşi scoase şapca.

— Am fost colegi de liceu! repetă pirpiriul. Îţi aduci aminte, Mişa, cum ne porecliseră băieţii? Pe tine, Erostrat[11], fiindcă arseseşi cu ţigara o carte a liceului, iar pe mine Efialt[12], fiindcă îmi plăcea să pârăsc. Ha-ha-ha... Eram copii! Nu te teme,

Nafania! Vino mai aproape... Şi asta e nevastă-mea, născută Wanzenbach... e luterană...

După o clipă de gândire, Nafanail se ascunse după tatăl său.

— Ei, şi ia spune-mi, cum o duci, dragul meu prieten? întrebă rotofeiul, privindu-şi încântat fostul coleg. Ai o slujbă undeva? Ai un post bun?

— Da, dragul meu, am o slujbă. Sunt de doi ani asesor de colegiu[13] şi am Stanislavul. Leafa e cam mică... dar ce are a face! Nevastă-mea dă lecţii de muzică, eu fac în orele libere tabachere de lemn. Tabachere foarte bune! Le vând cu o rublă bucata. Dacă cineva ia zece bucăţi sau mai multe, fac reducere. Ne descurcăm, de bine, de rău. Am lucrat înainte la un minister, şi acum sunt mutat aici, ca şef de birou... Am să fac serviciul aci. Dar tu? Nu cumva ai şi ajuns consilier de stat[14]? Ai?

— Nu, dragul meu, caută ceva mai sus, răspunse grăsanul. Sunt consilier intim[15]... Sunt şi decorat. Am două stele.

Pirpiriul păli deodată şi încremeni, apoi faţa i se schimonosi într-un zâmbet mieros; ai fi zis că toate trăsăturile începuseră să i se topească. Trupul i se sfriji, se gârbovi, şi parcă i se făcu şi mai puţintel... Geamantanele, boccelele şi cutiile de carton se sfrijiră, se zbârciră şi ele... Bărbia lungă a nevestei sale se lungi şi mai mult; Nafanail luă poziţia de drepţi şi îşi încheie toţi nasturii tunicii...

— Eu, Excelenţă... Sunt încântat! Un prieten din copilărie, ca să zic aşa, să ajungă la o situaţie atât de înaltă! Hi-hi-hi.

— Ia lasă prostiile! se încruntă grăsanul. Ce înseamnă tonul ăsta? Suntem doar prieteni din copilărie; ce rost are respectul ăsta faţă de grad?

— Vai de mine... Se poate?... continuă să râdă stânjenit pirpiriul, împuţinându-se şi mai mult. Atenţia binevoitoare a Excelenţei Voastre... e ca un fel de vlagă dătătoare de viaţă... Excelenţă, acesta e fiul meu, Nafanail... Soţia mea Luiza, e luterană, întrucâtva...

Grasul voi să spună ceva, dar pe faţa pirpiriului se putea citi atâta veneraţie, slugărnicie şi acreală respectuoasă, încât consilierului intim i se făcu silă. Îşi întoarse capul într-o parte şi îi întinse slăbănogului mâna de rămas-bun.

Pirpiriul îi strânse trei degete, îşi frânse înainte tot trupul şi începu să râdă subţire, ca un chinez: „hi-hi-hi”. Nevastă-sa zâmbi. Nafanail făcu o temenea şi scăpă şapca din mână.

Tustrei erau buimăciţi, dar încântaţi.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 40, 1 octombrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu modificări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu noi schimbări a fost inclusă în Culegerea de opere din 1899, vol. 1. – Publicăm textul din 1899.

În vederea includerii povestirii în culegere, Cehov a introdus modificări substanţiale în caracterizarea personajelor. În versiunea iniţială din revistă, purtarea linguşitoare a „slabului” e provocată de un strigăt de şef al „grasului”, prezentat ca un birocrat mulţumit de el însuşi, pe când în textul din culegere, slugărnicia „slabului” apare nu numai ca o trăsătură caracteristică a firii acestuia, ci şi sub un aspect generalizat social, ca o trăsătură imprimată de orânduirea socială.

La alegerea povestirii pentru culegerea de opere, Cehov n-a mai făcut decât corectări stilistice.

Tragedianul

Reprezentaţia se dădea în folosul tragedianului Fenoghenov.

Se juca „Prinţul Serebriamîi”. Fenoghenov interpreta rolul lui Viazemski, impresarul Limonadov pe al lui Drujina Morozov, iar doamna Beobahtova pe al Elenei... Spectacolul întrecea mult aşteptările. Tragedianul făcea adevărate minuni. O răpea pe Elena cu o singură mână şi o purta deasupra capului prin toată scena. Răcnea, şuiera ca un şarpe, lovea cu piciorul în podea şi îşi sfâşia haina la piept. Refuzând să se bată în duel cu Morozov, tremura din tot trupul, aşa cum nu tremură nimeni în viaţa de toate zilele şi glasul i se sugruma zgomotos. Teatrul se cutremura de aplauze. Actorii fură rechemaţi de nenumărate ori la rampă. Lui Fenoghenov i se oferi o tabacheră de argint şi un buchet de flori cu panglici lungi. Doamnele fluturau batistele, îşi îndemnau bărbaţii să aplaude şi multe dintre ele plângeau... Dar Maşa, fiica ispravnicului Sidoreţki, era zguduită şi înflăcărată de jocul actorilor mai mult ca toţi ceilalţi. Şedea în primul rând de fotolii, alături de tatăl ei, nu-şi lua o clipă privirea de pe scenă, şi chiar în timpul pauzelor rămânea în aceeaşi stare de extaz. Mânuţele şi picioruşele ei subţiri tremurau, ochişorii îi erau plini de lacrimi şi faţa i se făcea din ce în mai palidă. Nici nu era de mirare: se ducea pentru prima oară în viaţă la teatru!

— Ce bine, ce minunat joacă, şoptea ea tatălui ei, ispravnicul, de câte ori se lăsa cortina. Cât de neîntrecut este Fenoghenov!

Şi dacă tatăl s-ar fi priceput să citească pe chipul oamenilor, ar fi desluşit pe feţişoara palidă a fiicei sale o încântare soră cu suferinţa. O zguduiseră până la suferinţă şi jocul actorilor, şi piesa, şi atmosfera ei. În pauze, când muzica regimentului începea să cânte, Maşa închidea ochii, sleită de puteri.

— Tată! se rugă ea de ispravnic în ultima pauză. Du-te pe scenă şi pofteşte-i pe toţi să vină să prânzească mâine la noi!

Ispravnicul se duse în culise, îi lăudă pe toţi pentru arta lor şi adresă un compliment doamnei Beobahtova:

— Frumosul dumneavoastră chip cere să fie imortalizat pe pânză. Ce păcat că nu sunt un meşter al penelului!

După ce se înclină în faţa ei, îi pofti pe artişti la masă.

— Veniţi cu toţii, dar fără sexul feminin, şopti el. Nu pot primi actriţe, fiindcă am o fată.

A doua zi, o parte din artişti prânzeau la ispravnic. Nu venise decât impresarul Limonadov, tragedianul Fenoghenov şi comicul Vodolazov; ceilalţi pretinseseră că aveau felurite treburi. Prânzul fu plicticos. Limonadov îl asigură de câteva ori pe ispravnic că-i poartă tot respectul şi că, îndeobşte, el cinsteşte orice autoritate publică. Vodolazov îi imită pe negustori şi pe armenii beţi, iar Fenoghenov, un ucrainean înalt şi vânjos (în carnetul de identitate se numea Cnîş) cu ochi negri şi frunte încruntată, declamă „La intrarea principală” şi „A fi sau a nu fi?” Limonadov povesti cu lacrimi în ochi întrevederea lui cu fostul guvernator, generalul Caniuein. Ispravnicul asculta, se plictisea şi zâmbea blajin. Era mulţumit, cu toate că Limonadov duhnea cumplit a pene arse, iar Fenoghenov purta un frac de împrumut şi ghete cu tocuri tocite. Oamenii aceia îi plăceau fiicei sale, o înveseleau, şi asta era de ajuns! Cât despre Maşa, nu-şi putea dezlipi nicio clipă ochii de pe ei. Nu văzuse încă niciodată oameni atât de deştepţi, atât de neobişnuiţi.

Seara, ispravnicul şi Maşa erau din nou la teatru. Peste o săptămână, artiştii prânziră iarăşi la Sidoreţki şi de atunci începură să vină aproape zilnic în casa ispravnicului, fie la prânz, fie la cină, iar teatrul ajunse o patimă pentru Maşa, care mergea acum în fiecare seară la spectacol.

Fata se îndrăgosti de tragedianul Fenoghenov şi, într-o bună zi, în lipsa ispravnicului care se dusese să-l întâmpine pe arhiereu, fugi cu trupa lui Limonadov şi pe drum se cunună cu iubitul ei. După celebrarea şi prăznuirea căsătoriei, artiştii scriseră o scrisoare lungă, patetică, pe care o trimiseră ispravnicului. O ticluiră toţi laolaltă.

— Arată-i că ai argumente! spunea Limonadov, dictându-i lui Vodolazov. Trage-i şi nişte temenele... Grangurii ăştia mor după ele. Mai adaugă şi ceva... aşa... să-l ungă la inimă, să-i dea

lacrimile…

Răspunsul la această scrisoare fu cât se poate de dezamăgitor. Ispravnicul o renega pe fiica sa, care, după cum scria el, se măritase cu un hohol[16] tâmpit, trândav şi hoinar, fără ocupaţie bine definită.

A doua zi după primirea acestui răspuns, Maşa îi scria tatălui ei:

„Tată, mă snopeşte-n bătăi! Iartă-ne!”

O bătea; o bătuse în culise, de faţă cu Limonadov, cu spălătoreasă şi doi lampagii! Tragedianul nu uita că, patru zile înainte de nuntă, întreaga trupă se adunase seara la tractirul „Londra” şi, discutând cazul Maşei, toţi îl sfătuiseră să încerce, iar Limonadov, cu lacrimi în ochi, căutase să-l convingă:

— Ar fi o neghiobie şi o nesocotinţă să nu profiţi de o asemenea pleaşcă! Pentru atâta bănet face nu numai să te însori, dar să te duci şi în Siberia! Odată însurat, ai să-ţi clădeşti un teatru al tău propriu şi ai să mă poţi lua şi pe mine în trupa ta. Nu o să mai fiu eu stăpânul, ci tu.

Fenoghenov nu putea uita vorbele astea, şi acum mârâia strângând pumnii.

— Dacă nu trimite bani, o fac ţăndări. Să fiu eu al dracului dacă mă las tras pe sfoară!

Trupa încercă să plece dintr-un oraş capitală de gubernie fără ştirea Maşei, dar Maşa prinse de veste şi sosi în fugă la gară, după al doilea sunet de clopot[17], când actorii se şi urcaseră în vagoane.

— Am fost insultat de tatăl dumitale! îi strigă tragedianul. Totul s-a sfârşit între noi!

Iar ea, cu toate că vagonul era plin de lume, îşi îndoi picioruşele gingaşe, se lăsă în genunchi în faţa lui şi ridică braţele într-un gest de implorare.

— Te iubesc! se tângui ea. Nu mă alunga, Condrati Ivanîci! Nu pot să trăiesc fără dumneata!

Ruga ei fu ascultată şi, după ce se sfătuiră, artiştii o primiră în trupă cu însărcinarea de „contesă integrală” – aşa fuseseră poreclite figurantele care ieşeau de obicei în grupuri pe scenă şi jucau roluri mute… La început, Maşa jucă roluri de fată în casă şi de paj, mai târziu însă, când doamna Beobahtova, floarea trupei lui Limonadov, fugi, o făcură „ingenuă”. Juca prost: sâsâia, se fâstâcea. Dar curând se obişnui şi începu să placă publicului.

Fenoghenov era încă nemulţumit.

— Actriţă-i asta? spunea el. N-are nici siluetă, nici stil, ci numai… prostie şi atât…

Într-un alt oraş, capitală de gubernie, trupa lui Limonadov interpretă „Hoţii” de Schiller. Fenoghenov juca pe Franz, iar Maşa, pe Amalia. Tragedianul răcnea şi tremura, Maşa îşi spunea rolul ca o lecţie bine învăţată şi piesa ar fi mers cum merg toate piesele, dacă nu s-ar fi petrecut un mic incident. Totul decursese bine până la scena în care Franz îi mărturiseşte Amaliei că o iubeşte, iar ea îi ia spada. Ucraineanul răcni, şuieră ca un şarpe, tremură şi o strânse pe Maşa în îmbrăţişarea sa de fier. Iar Maşa în loc să-l respingă şi să-i strige „pleacă!”, începu să tremure ca o păsărică în braţele lui şi nu se mai mişcă… Îngheţase parcă.

— Fie-ţi milă de mine! îi şopti ea la ureche. Fie-ţi milă de mine! Sunt atât de nenorocită!

— Nu ştii rolul! Trage cu urechea la sufleur! şuşoti printre dinţi tragedianul, vârându-i cu de-a sila spada în mână.

După reprezentaţie, Limonadov şi Fenoghenov şedeau de vorbă la casă.

— Ai avut dreptate; nevastă-ta nu-şi învaţă rolurile… spunea impresarul. Nu-şi cunoaşte meseria… Orice om are o meserie… Ea nu şi-o cunoaşte pe a ei.

Fenoghenov îl asculta, ofta şi se încrunta, se încrunta…

A doua zi dimineaţa, Maşa şedea într-un magazin de mărunţişuri şi scria:

„Tată, mă bate! Iartă-ne! Trimite-ne bani!”

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 41, 8 octombrie, cu subtitlul: („Istorioară”). Semnată: A. Cehonte. După ce a fost corectată de autor a intrat, fără subtitlu, în culegerea „Basmele Melpomenei”, Moscova, 1884. Cu noi corectări, a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. – Publicăm textul din 1900.

La alegerea povestirii pentru culegerea din 1884, Cehov a făcut corectări stilistice şi a introdus completări importante (nunta lui Limonadov şi altele).

Fiind aleasă pentru culegerea de opere, povestirea a fost supusă din nou unei revizuiri minuţioase, care a

constat în eliminarea unor definiţii şi comparaţii, în scurtarea raţionamentelor unora dintre personaje, în înlocuirea numelor etc.

Povestirea a fost trimisă revistei „Oskolki” cu mult înainte de apariţia ei. Încă din iulie 1883, Cehov îl întreba pe N. A. Leikin: «Care-i soarta „Tragedianului” meu? Ar fi ieşit o povestire bunăoară, dacă n-ar fi fost cadrul atât de limitat… Am fost silit să comprim chiar esenţialul, sarea… Şi s-ar fi putut scrie o nuvelă întreagă pe această temă». Cauzele întârzierii apariţiei le aflăm din scrisorile lui Leikin către Cehov: «Mă întrebaţi de soarta „Tragedianului” dumneavoastră. Povestirea e culeasă, a fost autorizată de cenzură şi va apărea în Nr. 33, dacă între timp îmi mai trimiteţi vreo povestire. În condiţiile groaznice de cenzură de azi, trebuie să am întotdeauna la îndemână material de rezervă. De aceea şi ţin pe loc „Tragedianul”. Altfel s-ar putea întâmpla să nu apară nici numărul. Se întâmplă ca cenzorul să şteargă dintr-un condei a treia parte din ceea ce îi trimit» (4 august 1883). «Pentru Dumnezeu, nu vă speriaţi de faptul că nu tipăresc „Tragedianul” dumneavoastră. Povestirea e admirabilă, dar e cam lungă şi tot nu reuşesc să-i fac loc…» (1 octombrie 1883).

La Poştă

Acum câteva zile am înmormântat-o pe tânăra nevastă a lui Sladcoperţev, bătrânul nostru diriginte al oficiului poştal. După ce am îngropat frumuseţea ceea de femeie, ne-am dus la oficiul poştal, ca s-o „pomenim”.

Când s-au servit blinele, moşneagul văduv a început să se jeluiască:

— Blinelele sunt rumene cum era şi răposata, şi la fel de frumoase! Zău că sunt la fel!

— Da, s-au învoit cei ce o pomeneau, era într-adevăr o frumuseţe... O femeie clasa întâi!

— Aşa-i... Toţi se minunau, privind-o... Dar, domnilor, eu nu o iubeam pentru frumuseţea şi pentru firea ei blândă. Aceste calităţi sunt proprii femeii şi se întâlnesc destul de des pe lumea asta. Eu o iubeam pentru o altă calitate a sufletului ei, şi anume, o iubeam, Dumnezeu s-o ierte, pentru că, cu toată vioiciunea şi firea ei veselă, era credincioasă bărbatului ei. Da, îmi era credincioasă, deşi n-avea decât douăzeci de ani şi eu voi împlini curând şaizeci! Îmi era credincioasă, mie, moşneagului!

Diaconul, care stătea cu noi la masă, s-a prefăcut că se îneacă şi a început să tuşească în semn de îndoială.

— Vasăzică nu mă crezi? l-a apostrofat văduvul.

— Nu zic că nu cred, s-a bâlbâit diaconul, dar de... aşa... În ziua de azi, femeile tinere sunt prea... cum să spun... randevu, sos provensal...

— Dumneata te îndoieşti, dar eu am să-ţi dovedesc că aşa e! Aveam eu metodele mele ca s-o fac să-mi fie credincioasă. Metode cu caracter, ca să zic aşa, strategic, cum ar fi bunăoară, fortificaţia. Eram prea şiret ca nevastă-mea să mă poată înşela.

Ştiam eu ce să fac pentru ea să-mi păzesc căminul. Am o formulă care e ca o parolă. Cum o rosteam – gata, puteam să dorm liniştit.

— Şi cum era această formulă?

— Foarte simplă. Am răspândit, de pildă, prin oraş un zvon urât. Dumneavoastră îl cunoaşteţi cu toţii prea bine. Le-am spus tuturor: „Nevastă-mea Aliona trăieşte cu poliţaiul Ivan Alexeici Zalihvatski”. A fost de ajuns. Nimeni n-a mai îndrăznit să-i facă Alionei curte, temându-se să nu-l supere pe poliţai. Cum o vedea un bărbat, fugea, ca nu cumva Zalihvatski să-şi închipuie ceva. He-he-he. Dacă te puneai rău cu idolul ăla mustăcios, numai bine nu-ţi mergea; la moment îţi trântea o jumătate de duzină de procese verbale de contravenţie sanitară. De pildă, dacă vedea pisica ta pe stradă, îţi şi încheia proces verbal pentru dobitoace vagabonde.

— Vasăzică nevasta dumitale n-a trăit cu Ivan Alexeici? ne-am mirat noi prelung.

— Nu, şi ăsta era şiretlicul meu... He-he... Ce spuneţi, v-am dus bine de nas, tinerilor? Aşa-i?

Câteva minute s-au scurs în tăcere. Şedeam tăcuţi şi ne era ciudă şi ruşine că moşneagul acela gras cu nasul roşu ne trăsese atât de bine pe sfoară.

— Ei, cu voia lui Dumnezeu, poate te mai însori odată! mârâi diaconul.

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 44, 29 octombrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat în Culegerea de opere din 1899, vol. I, cu mici corectări stilistice şi cu unele adăugiri. – Publicăm textul din 1899.

Pe mare
POVESTEA UNUI MARINAR

Nu se vedeau decât luminile tot mai slabe ale portului pe care-l părăsiserăm şi cerul negru ca cerneala. Sufla un vânt rece, umed. Simţeam deasupra noastră norii grei, care parcă de-abia aşteptau să se sloboadă în ploaie, şi, cu tot vântul şi frigul, pe noi ne cuprinsese fierbinţeala. Stăteam îngrămădiţi la postul echipajului şi trăgeam la sorţi. Răsunau glume şi râsete zgomotoase de marinari cherchelíţi, şi unul, ca să mărească hazul, începuse să cânte ca cocoşul.

De la grumaji şi până în tălpi mă scutura un tremur mărunt, ca şi cum aş fi avut în ceafă o gaură prin care mi s-ar fi prelins, pe trupul gol, nişte alice mici, reci. Tremuram, şi de frig – de bună seamă – dar şi din alte pricini, pe care tocmai vreau să le povestesc aici.

După părerea mea, omul este îndeobşte neruşinat, dar trebuie să recunosc că marinarul este câteodată mai neruşinat decât orice altă făptură pe lume, mai neruşinat chiar decât lighioana cea mai scârnavă, care are totuşi o îndreptăţire, dat fiind că se supune instinctului. Poate că greşesc, fiindcă nu cunosc viaţa, dar mi se pare că marinarul are mai multe motive decât oricare altul să-i fie câteodată silă de el şi să se judece aspru. Un om care poate în orice clipă să se prăvălească de pe catarg, să fie înghiţit pentru totdeauna de valuri, care nu-şi aduce aminte de Dumnezeu decât atunci când se îneacă sau când zboară cu capul în jos, nu se sinchiseşte de nimic şi habar n-are de tot ce lasă pe uscat. Beam multă votcă şi duceam o viaţă desfrânată, fiindcă nu ştiam cui şi la ce foloseşte virtutea pe mare.

Dar să mă reîntorc la povestirea mea.

Trăgeam deci la sorţi. Noi, cei care isprăviserăm pătrarul de veghe, eram douăzeci şi doi cu toţii. Dar numai la doi dintre noi putea să le cadă norocul să se desfete cu un spectacol rar. Într-adevăr, „cabina pentru însurăţei” de pe vasul nostru avea să fie ocupată în noaptea aceea, şi în pereţii ei erau numai două crăpături de care puteam dispune. Pe una dintre ele o făcusem chiar eu, cu un fierăstrău subţire, după ce găurisem mai întâi peretele cu un tirbuşon. Pe cealaltă o făcuse cu cuţitul unul dintre camarazii mei, şi fiecare dintre noi muncise mai bine de o săptămână la treaba asta.

— O crăpătură ţi-a căzut la sorţi ţie!

— Cui?

Băieţii arătară spre mine.

— Şi cealaltă?

— Lui tat-tu.

Tatăl meu, marinar bătrân, ghebos, cu faţa ca un măr la cuptor, se apropie de mine şi mă bătu pe umăr.

— Astăzi suntem răsfăţaţi de soartă, băiete, îmi spuse el. Auzi, flăcăule? Norocul ne-a căzut şi ţie şi mie. Asta e ceva.

Mă întrebă apoi nerăbdător cât e ceasul. Era abia unsprezece.

Ieşii pe punte, îmi aprinsei luleaua şi începui să privesc marea. Era întuneric, dar se vede că ceea ce se petrecea în sufletul meu îmi tulbura până şi vederea, fiindcă pe fondul negru al nopţii îmi jucau în faţa ochilor anumite imagini: vedeam ceea ce lipsea atât de mult în viaţa mea tânără încă, dar de pe atunci sortită să nu-şi urmeze drumul ei firesc.

La miezul nopţii trecui pe lângă cabina comună şi aruncai o privire prin uşă. Însurăţelul, un tânăr pastor blond, frumos, şedea la masă, ţinând în mână o evanghelie şi părea să lămurească ceva unei bătrâne englezoaice înalte şi uscăţive. Mireasa, o fată tânără, zveltă şi foarte frumoasă, şedea alături de bărbatul ei şi nu-şi lua ochii albaştri de pe chipul lui blond. Un bancher englez, bătrân, înalt şi trupeş, cu faţă roşcovană, respingătoare, se plimba dintr-un colţ în celălalt al cabinei. Era soţul doamnei cu care vorbea însurăţelul.

„Pastorii au obiceiul să pălăvrăgească ceasuri întregi! gândii eu. N-o să isprăvească nici până dimineaţa!”

La ora unu, tata se apropie de mine şi îmi spuse, trăgându-mă de mânecă:

— Hai, că e timpul. Au ieşit din cabina comună.

Coborâi în fugă scara şi mă îndreptai spre peretele binecunoscut. Între acest perete şi peretele vasului era un spaţiu îngust, plin de funingine, de umezeală şi de guzgani. Curând auzii paşii grei ai bătrânului. Se împiedica de baloturi şi de butoaiele cu gaz, şi înjura.

Pipăind peretele, găsii deschizătura şi scosei din ea cepul pătrat de lemn pe care îmi trebuise atâta timp să-l tai cu fierăstrăul. Dădui cu ochii de o perdea de muselină străvezie, prin care străbătea o lumină blândă, trandafirie. Şi odată cu lumina, faţa îmi fu învăluită de un parfum puternic, nespus de plăcut; parfumul iatacurilor boiereşti pesemne. Ca să pot vedea ce se petrece înăuntru, trebuia să dau la o parte cu două degete muselina, ceea ce mă şi grăbii să fac.

Zării bronzuri, catifele şi dantele. Totul era scăldat într-o lumină trandafirie. La vreo trei metri în faţa mea, se afla patul.

— Lasă-mă pe mine la deschizătura ta, îmi şopti tata, înghiontindu-mă nerăbdător în coastă. Se vede mai bine!

Nu-i răspunsei nimic.

— Tu ai ochi mai buni ca mine, băiete; pentru tine e totuna dacă priveşti de departe sau de aproape!

— Mai încet! îi spusei eu. Nu face zgomot, ar putea să ne audă!

Tânăra căsătorită şedea pe marginea patului; picioruşele îi atârnau pe o blană. Îşi ţinea ochii plecaţi.

În faţa ei stătea soţul, tânărul pastor. Îi spunea ceva, dar nu puteam desluşi ce. Zgomotul vaporului mă împiedica să aud. Pastorul vorbea aprins, gesticulând. Ochii îi sticleau. Fata îl asculta şi clătina din cap.

— Drace, m-a muşcat un guzgan! mârâi tata.

Îmi lipii mai tare pieptul de perete, ca şi cum mi-ar fi fost frică să nu-mi sară inima din piept. Capul îmi ardea.

Însurăţeii discutară mult timp astfel. În cele din urmă, pastorul se lăsă în genunchi şi, întinzând braţele spre soţia sa, începu s-o implore. Ea clătină şi mai hotărât din cap. Atunci, el sări în picioare şi începu să se plimbe prin cabină. După expresia feţei şi mişcarea mâinilor, ghicii că o ameninţa.

Tânăra lui soţie se ridică, se apropie încet de peretele de care stăteam lipit şi se opri chiar în faţa deschizăturii mele. Stătea nemişcată şi se gândea, iar eu nu puteam să-mi iau ochii de pe

faţa ei. Mi se părea că suferă, că se luptă cu ea însăşi, că şovăie, iar trăsăturile ei exprimau totodată mânie. Nu pricepeam nimic.

Stăturăm, cred, vreo cinci minute aşa, faţă în faţă, apoi ea se îndepărtă de perete şi, oprindu-se în mijlocul cabinei, făcu pastorului un semn cu capul – se vede că primise. Acesta zâmbi bucuros, îi sărută mâna şi ieşi.

După trei minute, uşa se deschise şi în iatac intră soţul, urmat de englezul cel înalt şi trupeş, despre care am pomenit mai sus. Englezul se apropie de pat şi o întrebă ceva pe femeia cea tânără şi frumoasă. Palidă, ea încuviinţă din cap, fără să-l privească.

Bancherul englez scoase din buzunar un teanc de bancnote, şi-l întinse pastorului. Acesta îl cercetă, numără hârtiile şi ieşi cu un salut respectuos. Bătrânul englez încuie uşa după el.

Sării ca ars de la perete. Mă speriasem. Mi se părea că vântul rupsese vasul bucăţi şi că ne scufundam.

Bătrânul meu tată, omul acela beţiv şi desfrânat, mă apucă de mână şi-mi spuse:

— Hai de aici! Nu se cade să vezi aşa ceva! Eşti încă copil…

Abia se ţinea pe picioare. Îl dusei aproape în braţe pe scara repede şi întortocheată până sus, unde începuse să cadă o adevărată ploaie de toamnă…

Apărută pentru prima dată în revista „Mirskoi tolc”[18], 1883, Nr. 40, 29 octombrie, fără subtitlu. Semnată: A. Cehov. Apărută, cu oarecare modificări şi subtitlul „Noaptea”, în almanahul „Severnîie ţvetî”[19], Moscova, editura „Scorpion”, 1901. Cu noi corectări stilistice, a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1903, vol. XII. – Publicăm textul din 1903.

În redactarea iniţială, pentru revistă, povestirea avea în bună parte caracterul unei parodii a povestirilor „marinăreşti” traduse. Cu ocazia apariţiei povestirii în almanahul „Severnîie ţvetî”, Cehov a modificat o serie de motive şi a eliminat comparaţiile şi întorsăturile de frază cu caracter de parodie, înlocuindu-le cu definiţii simple şi laconice. La alegerea pentru Culegerea de opere, povestirea a fost supusă numai unei revizii stilistice.

La Moscova, în Piaţa Trubnaia

Lângă mănăstirea Rojdestvenski, se află o mică piaţă, căreia lumea îi spune piaţa Trubnaia, sau mai simplu Truba; în zilele de duminică, acolo se ţine târg. Sute de şube, de sumane, de căciuli şi de jobenuri forfotesc ca racii în sită. Piaţa răsună de ciripitul păsărilor de toate soiurile, care îţi aduc aminte de primăvară. Dacă-i soare şi cerul e senin, ciripitul păsărilor şi mirosul de fân sunt şi mai puternice şi această adiere de primăvară dă aripi gândului şi-l poartă departe, departe. De-a lungul uneia dintre laturile pieţei, stau înşirate sumedenie de căruţe. În ele nu vezi nici fân, nici varză, nici fasole, ci sticleţi, scatii, prigorii, ciocârlii, sturzi, mierle, piţigoi, lugaci. Toate aceste păsărele ţupăie în nişte colivii de rând, înjghebate de mântuială, se uită cu jind la vrăbiile libere şi ciripesc. Sticleţii costă cinci copeici bucata, scatiii sunt mai scumpi, iar restul păsărilor se vând cum dă Dumnezeu.

— Cum dai ciocârlia?

Nici vânzătorul nu ştie cât face ciocârlia lui. Se scarpină la ceafă şi cere cât îl taie capul: o rublă sau trei copeici, după obrazul cumpărătorului. Sunt şi păsări mai scumpe. Pe un beţişor mânjit şade un sturz bătrân, năpârlit, cu coada jumulită. E grav, plin de importanţă şi nemişcat, ca un general la pensie. De mult s-a resemnat că e prizonier şi priveşte indiferent la cerul albastru. Se vede că din pricina acestei nepăsări este socotit drept o pasăre plină de înţelepciune. Pe ăsta nu poate să-l dea cu mai puţin de patruzeci de copeici. În jurul păsărilor se îmbulzesc, lipăind prin noroi, elevi de liceu, lucrători, tineri cu paltoane la modă, amatori de păsări cu şepci într-un hal făr’ de hal, cu pantalonii răsuciţi, jerpeliţi, mâncaţi parcă de şoareci.

Tinerilor şi lucrătorilor li se vând femele în loc de masculi, pui în loc de păsări bătrâne… Habar n-au ce înseamnă o pasăre. În schimb, amatorul nu se lasă înşelat: ocheşte pasărea de departe, şi se vede cât de colo că se pricepe.

— Pasărea asta nu e „serioasă”, îşi dă cu părerea un cunoscător, cercetând pliscul unui scatiu şi numărându-i penele din coadă. Acum cântă, e drept, dar ce folos? Laolaltă cu alţii, cânt şi eu. Nu, frate, tu să-mi cânţi de unul singur, dacă poţi… Dă-mi-l pe ăla de colo, care şade şi tace! Dă-mi-l pe ăla tăcut! Dacă tace înseamnă că e ceva de capul lui…

Printre căruţele cu păsări găseşti şi căruţe cu altfel de vietăţi: vătui, iepuri de casă, arici, cobai, dihori. Într-o cuşcă, un iepuraş mestecă de ciudă fânul. Cobaii tremură de frig, iar aricii se uită curioşi la oameni, pe sub ghimpii lor.

— Am citit undeva, – spune, fără să se adreseze cuiva anume şi privind cu drag la un iepuraş, un funcţionar de la poştă, cu paltonul ieşit de soare, – am citit că un savant avea o pisică, un şoarece, un erete şi o vrabie, care mâncau din acelaşi blid.

— Se prea poate, domnule. Dar pisica aceea trebuie să fi mâncat multe bătăi, iar eretele, nici vorbă, era cu coada tăiată. Asta nu e niciun savantlâc. Cumătrul meu a avut un pisoi care, iertaţi-mă, mânca şi castraveţi. L-a bătut timp de vreo două săptămâni cu coada biciului, până ce l-a deprins. Dacă-l baţi, iepurele poate să aprindă şi chibrituri. De ce vă miraţi? E foarte simplu! Ia chibritul în gură, şi-l trage pe perete! Dobitoacele sunt ca şi omul. De bătaie, omul se face uneori mai deştept; aşa e şi cu sălbăticiunea.

Prin mulţime forfotesc sumane, cu cocoşi şi raţe la subţioară. Tot păsări slabe, înfometate. Puii scot din colivii capetele lor urâte, jumulite şi ciugulesc câte ceva prin noroi. Băieţaşi cu porumbei sub braţ se uită în ochii tăi cu nădejdea să afle în tine un amator.

— Ce tot vorbeşti dumneata? strigă cineva mânios. Întâi uită-te bine, şi pe urmă vorbeşte! Ăsta-i porumbel? Asta-i gaie, nu porumbel!

Un om înalt, uscat, cu favoriţi scurţi şi cu mustăţile rase, lacheu după înfăţişare, bolnav şi beat, vinde un căţeluş de salon, alb ca zăpada. Bătrânul căţeluş lăcrămează.

— Stăpâna mi-a poruncit să vând scârba asta, spune lacheul, zâmbind dispreţuitor: Şi-a prăpădit averea la bătrâneţe, n-are ce

mânca şi acum vinde câini şi pisici. Plânge, îi pupă în botul lor spurcat, da' de nevoie îi vinde. Zău că da! Cumpăraţi-l, domnilor! N-avem bani de cafea.

Nimeni nu râde. Un băieţaş îl priveşte îngândurat, cu milă, închizând pe jumătate un ochi.

Mai pitoresc este colţul unde se vinde peşte. Vreo zece mujici stau pe jos, la rând. Fiecare are înainte o căldare, şi în căldare un adevărat iad în miniatură. În apa verzuie, tulbure, mişună caracude mărunte, obleţi, porcuşori, melci, broaşte, tritoni. Gândaci mari de râu cu picioarele rupte forfotesc în ochiul de apă, căţărându-se pe caracude şi sărind peste broaşte. Broaştele dau buzna peste gândaci, tritonii peste broaşte. Rezistente vieţuitoare! Linii, de culoare verde închis, fiind peşti mai scumpi, se bucură de privilegii: sunt ţinuţi separat, într-un borcan, în care nu se poate înota, dar unde totuşi nu-i atâta înghesuială...

— Bun peşte e carasul! Poftiţi un caras stătut, dar pe cinste, bată-l Dumnezeu! Poţi să-l ţii şi un an în căldare, că tot trăieşte! E mai bine de o săptămână de când am prins peştii ăştia. I-am pescuit în Pererva, domnule, şi am venit de acolo pe jos. Caracuşii îs două copeici bucata, obleţii trei copeici, iar porcuşorii zece copeici duzina, dracu' să-i ia! Ia poftiţi, luaţi de cinci copeici. Viermi nu doriţi?

Vânzătorul bagă mâna în căldare şi scoate cu degetele lui butucănoase, aspre, un porcuşor gingaş sau un caras cât unghia. Lângă căldări sunt rânduite sfori de undiţă, cârlige, momele şi viermuşori roşii de iaz care ard ca focul în lumina soarelui.

Pe lângă căruţele cu păsări şi căldările cu peşti se plimbă un moşneag, cu şapcă îmblănită, cu ochelari de sârmă şi galoşi, ce seamănă cu două crucişătoare. E un „tip", cum i se spune aici. Nu are o copeică, dar se tocmeşte, se frăsuie şi bate capul cumpărătorilor, dându-le sfaturi. În mai puţin de un ceas, găseşte timp să inspecteze toţi iepurii, porumbeii şi peştii, să-i cerceteze până în cele mai mici amănunte, să hotărască specia, vârsta şi preţul fiecărei vieţuitoare. Sticleţii, caraşii şi porcuşorii îl interesează ca pe un copil. Încercaţi bunăoară să-i vorbiţi de sturzi, şi maniacul acesta vă va povesti lucruri pe care nu le găsiţi în nicio carte. Vi le va povesti cu încântare, cu patimă şi, până la urmă, vă va dojeni pentru nepriceperea dumneavoastră.

E oricând gata să vorbească ore-n şir despre sticleţi şi lugaci, holbând ochii şi dând din mâini. Nu-l întâlneşti însă la Truba decât în anotimpurile reci; vara e pe undeva, dincolo de râul Moscova, unde pescuieşte cu undiţa şi prinde prepeliţe cu fluierul.

Iată şi un alt „tip”: un domn înalt cât o prăjină, numai pielea şi osul, cu ochelari fumurii pe nas, cu faţa rasă, cu şapcă cu rozetă, semănând cu un diac de odinioară. E şi el cunoscător, şi e cineva: e profesor de liceu, lucru ştiut de cei de la Truba, care îi arată mult respect, îl întâmpină cu plecăciuni şi au născocit pentru el chiar un titlu anume: „prepoziţiunea voastră”. În piaţa Suhareva, cotrobăieşte prin cărţi, iar la Truba, caută porumbei buni.

— Poftiţi, domnule profesor! îi strigă vânzătorii de porumbei. Uitaţi-vă, prepoziţiunea voastră, porumbei care fac tumba în zbor!

— Prepoziţiunea voastră! i se strigă din toate părţile.

— Prepoziţiunea voastră! îngână de undeva de pe bulevard un băieţaş.

Obişnuit, pesemne, de mult cu acest titlu, „prepoziţiunea sa”, grav şi aspru, ia cu ambele mâini un porumbel şi, ridicându-l deasupra capului, începe să-l cerceteze cu un aer concentrat, luând o înfăţişare cruntă de conspirator.

Şi Truba, această bucăţică de Moscovă, mişunând de oameni ce iubesc cu atâta duioşie animalele, chinuindu-le atât de mult, îşi duce mai departe viaţa ei măruntă, umplând văzduhul de larmă şi forfotă, iar oamenii de afaceri sau bisericoşii care trec pe bulevard nu pricep de ce s-a adunat atâta popor, ce-i cu amestecul acela pestriţ de capele, şepci şi jobenuri, de ce fac toţi atâta gălăgie şi ce vând.

Apărută pentru prima dată în revista „Budilnic”, 1883, Nr. 43, autoriz. cenz. din 5 noiembrie. Titlul: „La Moscova, pe Truba”. Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu anumite modificări, în Culegerea de opere din 1900, vol. II. – Publicăm textul din 1900.

La alegerea povestirii pentru Culegerea de opere, autorul, pe lângă corectările stilistice, i-a modificat începutul şi i-a adăugat un sfârşit nou.

Iniţial, Cehov intenţiona să publice povestirea în

„Oskolki”, fapt care reiese din scrisoarea sa către N. A. Leikin, din 19 septembrie 1883: «…Vă trimit „La Moscova, pe Truba”. Această povestire prezintă un interes pur local, pentru Moscova. Am scris-o, fiindcă de foarte multă vreme n-am mai scris ceea ce se cheamă un instantaneu». Povestirea n-a fost publicată de Leikin. În scrisoarea sa către Cehov, el îi spunea (1 octombrie 1883): «Ştiu că vă veţi supăra pe mine, dar mă văd nevoit să vă restitui mica dumneavoastră povestire „La Moscova, pe Truba” şi v-o trimit aici alăturat. Motivul este următorul: povestirea are un caracter pur etnografic, şi astfel de povestiri nu merg la „Oskolki”. Poate că vara i-aş fi găsit un loc, dar acum, în ultimul trimestru al anului, trebuie să-i dăm zor şi să ne ţinem cu stricteţe de plan, aşa după cum a fost stabilit».

Calomnia

Profesorul de caligrafie Serghei Capitonîci Ahineev îşi mărita fiica, Natalia, cu profesorul de istorie şi geografie Ivan Petrovici Loşadinîh.

Totul mergea ca pe roate şi veselia era în toi. În salonul cel mare se cânta din gură şi la pian, şi se dansa. Prin celelalte încăperi alergau nebuneşte în toate părţile feciori aduşi anume de la club, cu fracuri negre şi cravate albe, stropite cu sosuri. Casa era plină de freamăt şi de larmă. Profesorul de matematică Tarantulov, franţuzul Pasdequoi şi subrevizorul curţii de control Egor Benedictîci Mzda şedeau toţi trei pe un divan şi, întrerupându-se pripit unul pe altul, povesteau care mai de care cazuri de morţi înmormântaţi de vii şi îşi dădeau fiecare cu părerea despre spiritism. Niciunul dintre ei nu credea în spiritism, dar admiteau cu toţii că sunt multe lucruri pe lumea asta, care niciodată nu vor putea fi cuprinse de mintea omenească. Într-o altă odaie, profesorul de literatură Dodonski lămurea musafirilor cazurile în care o santinelă are dreptul să tragă în trecători. După cum vedeţi, temele conversaţiilor erau înfricoşătoare, totuşi foarte plăcute. Din curte, se uitau prin ferestre oameni care, din pricina situaţiei lor sociale, nu aveau dreptul să intre înăuntru.

La miezul nopţii, gazda Ahineev se duse la bucătărie, să vadă dacă totul era gata pentru cină. În bucătărie, de la duşumea până la tavan, pluteau aburi, în care se împleteau miresme de gâşte şi raţe fripte şi de multe alte bunătăţi. Pe două mese erau aşezate, într-o înghesuială artistică, cele trebuincioase gustărilor şi băuturilor. În jurul meselor, trebăluia bucătăreasa Marfa, o femeie roşie la faţă, cu două rânduri de burţi, gâtuite de şorţ.

— Arată-mi nisetrul, drăguţo! spuse Ahineev, frecându-şi mâinile şi lingându-şi buzele. Ce miros odorant! Aş mânca toată bucătăria! Ia arată-mi nisetrul!

Marfa se apropie de una dintre laviţe şi ridică cu băgare de seamă o foaie de ziar pătată de grăsime. Sub această foaie, un nisetru mare, în aspic, presărat cu capere, măsline şi morcovi, se lăfăia pe o tavă uriaşă. Ahineev privi nisetrul şi scoase un „ah” prelung. Faţa i se lumină, ochii i se dădură peste cap. Se aplecă şi scoase din buze un sunet de roată neunsă. După ce mai stătu câteva clipe locului, plesni din degete, de plăcere, şi plescăi încă o dată din buze.

— Ehei! Un sărut, şi încă ce sărut!... Cu cine te pupi, Marfuşa? se auzi un glas din odaia vecină, şi în deschizătura uşii se ivi capul tuns al lui Vankin, ajutorul de pedagog. Cu cine eşti? A-a-ta... Îmi pare foarte bine! Cu Serghei Capitonîci! Halal tată socru, n-am ce zice! În „tête-à-tête” cu sexualitatea feminină!

— Nu o pup deloc, se fâstâci Ahineev, ce ţi s-a năzărit, dobitocule? Am... cum să zic... am plescăit din buze, văzând... ei da... mi-a lăsat gura apă vederea peştelui...

— Ei, lasă, lasă, nu mai vinde tu castraveţi grădinarului!

Capul lui Vankin, vârât prin deschizătura uşii, zâmbi larg, apoi se retrase. Ahineev roşi.

„Frumoasă păţanie! se gândi el. Nemernicul, e în stare să umple tot oraşul. O să mă facă de râs, boul...”

Se întoarse stânjenit în salonul cel mare şi trase cu coada ochiului să vadă unde era Vankin. Vankin stătea lângă pian şi, îndoindu-şi graţios mijlocul, şoptea ceva cumnatei inspectorului, care râdea.

„Îi vorbeşte de mine! se gândi Ahineev. Sigur că de mine, usca-i-s-ar limba! Şi ea crede... crede totul! Râde! Doamne! Nu, nu pot să las lucrurile aşa... Trebuie să fac astfel, ca lumea să nu-l creadă... Am să le povestesc eu tuturor ce s-a întâmplat şi, până la urmă, tot el o să iasă caraghios... Bârfitorul... Tâmpitul...”

Ahineev se scărpină la ceafă şi, din ce în ce mai puţin la largul lui, se apropie de Pasdequoi.

— Am fost chiar acum la bucătărie, să dau ordine pentru cină, spuse el franţuzului. Ştiu că-ţi place peştele; am un nisetru, dragul meu, uiite-aşa de mare! Zău că are aproape un metru şi jumătate! He-he-he... Da’, à propos, era să uit... În bucătărie, s-

a întâmplat din pricina acestui nisetru o chestie foarte nostimă! Am intrat înăuntru şi am vrut să văd mâncarea... m-am uitat la nisetru şi, de plăcere... de bun ce era, am plescăit din buze! Tocmai atunci a intrat dobitocul ăsta de Vankin, care, ce crezi c-a spus?... Ha-ha-ha... A spus: „A-a-a! Vă pupaţi?" Auzi, cu Marfa, cu bucătăreasa! Auzi ce-a scornit, tâmpitul! Femeia e slută ca dracul, o adevărată pocitanie, şi el... vorbeşte de pupat! Caraghiosul!

— Cine-i caraghios? întrebă Tarantulov, care tocmai se apropia de ei.

— Vankin ăsta! Am fost chiar acum la bucătărie...

Şi-i spuse şi lui povestea cu Vankin.

— M-a făcut să râd, caraghiosul! E mai plăcut să pupi un dulău, decât s-o pupi pe Marfa, adăugă Ahineev, şi, privind în jur, zări la spatele lui pe Mzda.

— Vorbeam de Vankin, se întoarse Ahineev spre el. Tare-i caraghios! A intrat în bucătărie, m-a văzut lângă Marfa şi a început să scornească fel de fel de bazaconii. „De ce vă pupaţi?" I s-a părut, era beat. I-am spus că mai curând m-aş pupa cu un curcan decât cu Marfa. „Uiţi că am o nevastă, dobitocule", i-am mai spus eu. Zău că m-a făcut să râd!

— Cine te-a făcut să râzi? întrebă părintele profesor de religie, apropiindu-se şi el de Ahineev.

— Vankin. Să vedeţi, stăteam în bucătărie şi mă uitam la nisetru...

Şi aşa mai departe. După vreo jumătate de oră, toţi musafirii cunoşteau povestea cu nisetrul şi cu Vankin.

Acum, n-are decât să le povestească! îşi zise Ahineev, frecându-şi mâinile. N-are decât! Va fi destul să deschidă gura şi toţi îi vor spune: „Ia mai lasă prostiile, tâmpitule! Ştim totul!"

Ahineev se linişti şi, de bucurie, dădu pe gât vreo patru pahare. La sfârşitul mesei, după ce-i însoţi pe tinerii căsătoriţi în iatacul lor, se retrase în camera sa şi adormi ca un copil nevinovat. A doua zi, nici nu-şi mai amintea de povestea cu nisetrul. Dar vai! Omul propune şi Dumnezeu dispune. Gurile rele îşi făcuseră datoria şi toată şiretenia lui Ahineev nu folosi la nimic! Taman după o săptămână, şi anume miercuri, după ora a treia, în timp ce se afla în mijlocul cancelariei, discutând despre înclinările vicioase ale elevului Vîsekin, directorul se apropie de el şi îl luă la o parte.

— Uite ce-i, Serghei Capitonîci, îi spuse directorul. Iartă-mă, te rog… Nu mă priveşte, dar trebuie totuşi să-ţi atrag atenţia. E de datoria mea… Vezi dumneata, circulă zvonuri cum că ai trăi cu… cu bucătăreasa… Nu-i treaba mea, dar… Trăieşte cu ea, pup-o… fă ce vrei, numai, pentru numele lui Dumnezeu, nu te mai afişa astfel! Te rog! Nu uita că eşti profesor.

Ahineev îngheţă. Se duse acasă, ca pişcat de un roi întreg de albine, ca opărit cu apă clocotită. Mergând pe străzi, i se părea că tot oraşul se uită la el, de parcă ar fi fost uns cu catran… Acasă îl aştepta altă pacoste.

— De ce nu mănânci? îl întrebă nevastă-sa, la masă. De ce stai pe gânduri? Te gândeşti la amorezele tale? Ţi s-a făcut dor de Marfuşca, hai? Toate le ştiu, mahomet ce eşti! Oameni cumsecade au avut grijă să-mi deschidă ochii! O-o-o… barbarule!

Şi-l plesni peste obraz!… Ahineev se ridică de la masă şi, aşa cum era, fără pălărie şi fără palton, se duse glonţ la Vankin, nemaisimţind pământul sub el. Vankin era acasă.

— Eşti un ticălos! îi strigă Ahineev intrând. De ce m-ai împroşcat cu noroi în faţa întregii lumi? De ce m-ai calomniat?

— Eu să te calomniez? Ce ţi-a venit?

— Dar cine a umplut oraşul, cum că m-aş fi pupat cu Marfa? Vrei să spui, poate, că nu tu? Dar atunci cine, banditule?

Vankin începu să clipească din ochi, un tremur trecu prin toate fibrele feţei sale obosite. Ridică ochii la icoană şi spuse:

— Să mă bată Dumnezeu! Să-mi crape ochii, să mor, dacă am spus măcar un singur cuvânt despre dumneata! Afurisit să fiu, iadul să mă-nghită, dacă mint!

Sinceritatea lui Vankin nu putea fi pusă la îndoială. Era vădit că nu el bârfise.

„Dar cine? Cine? începu să-şi spargă capul Ahineev, gândindu-se, pe rând, la toţi cunoscuţii lui şi bătându-se în piept… Cine?”

— Cine? vom întreba şi noi pe cititor…

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1883. Nr. 46, 12 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat aproape fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. A intrat în ediţia a 2-a, revăzută, a culegerii apărute în anul 1891, eliminându-se numai

prima frază („Era veselie, o atmosferă plăcută, lumea era bucuroasă”), precum şi în ediţiile următoare. Cu mici corectări, a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Chibritul suedez
NUVELĂ POLIŢISTĂ

I

În dimineaţa zilei de 6 octombrie 1885, un tânăr bine îmbrăcat intră în biroul şefului poliţiei sectorului doi din judeţul X şi declară că stăpânul lui, sublocotenentul de cavalerie în retragere, Marc Ivanovici Cliauzov, fusese asasinat. Tânărul era galben la faţă şi părea foarte tulburat. Mâinile îi tremurau, iar în ochi i se citea groaza.

— Cu cine am onoarea să vorbesc? îl întrebă şeful de poliţie.

— Psekov, administratorul lui Cliauzov. Agronom şi mecanic.

Sosind la faţa locului cu Psekov şi cu martorii aduşi pentru a fi de faţă la constatare, şeful poliţiei văzu îmbulzindu-se în faţa pavilionului locuit de Cliauzov lume multă. Vestea omorului făcuse ocolul împrejurimilor cu iuţeala fulgerului şi, fiind şi zi de sărbătoare, oamenii din toate satele învecinate dăduseră fuga la conac. Era o hărmălaie de nedescris. Ici colo, se vedeau feţe plânse. Uşa iatacului lui Cliauzov era încuiată pe dinăuntru. Cheia rămăsese în broască.

— Răufăcătorii trebuie să fi intrat pe fereastră, îşi dădu cu părerea Psekov.

Fereastra dădea în grădină. Se duseră s-o cerceteze. Geamurile erau întunecate, sinistre. Pe dinăuntru fusese trasă o perdea verde, ieşită de soare. Un colţ al perdelei era uşor dat la o parte. Pe sub el puteai arunca o privire în iatac.

— S-a uitat cineva dintre dumneavoastră pe fereastră? întrebă şeful poliţiei.

— Nu, să trăiţi, Înălţimea Voastră, spuse grădinarul Efrem, un moşneguţ mărunt, cu păr cărunt şi înfăţişare de plutonier major la pensie. Parcă-ţi mai arde să te uiţi, când tremuri ca varga!

— Eh, Marc Ivanîci, Marc Ivanîci! oftă şeful poliţei, privind spre fereastră… Îţi spuneam eu că ai s-o sfârşeşti rău! Ţi-o spuneam, sărăcuţul de tine, dar nu mă ascultai! Desfrâul nu duce la nimic bun!

— Noroc de Efrem, spuse Psekov, fără el nu ne-am fi gândit. Lui cel dintâi nu i-a mirosit a bine. A dat pe la mine azi-dimineaţă şi mi-a spus: „De ce nu s-o fi trezind boierul nostru de atâta timp? E o săptămână încheiată de când nu mai iese din iatac!” Am rămas trăsnit. Şi dintr-odată, mi-a fulgerat prin minte: de sâmbăta trecută nu l-a mai văzut nimeni, şi astăzi e duminică! Şapte zile, nu-i glumă!

— Da, săracu’!… oftă încă o dată şeful poliţiei. Era băiat deştept, cu carte, bun la inimă. Pot să spun că, în tovărăşia prietenilor, era omul cel mai simpatic. Dar mare desfrânat, Dumnezeu să-l ierte! Te puteai aştepta la orice din partea lui! Stepane, – se adresă el unuia dintre martori, – du-te chiar acum la mine acasă şi trimite-l pe Andriuşca la ispravnic, să-i raporteze cazul! Spune că Marc Ivanîci a fost omorît! Treci şi pe la plutonierul de jandarmi; să mai lase răcoritoarele! Să vină încoace! După aceea, du-te şi la judecătorul de instrucţie, Nikolai Ermolaici, şi pofteşte-l şi pe el să vină aici! Stai o clipă să-i scriu câteva rânduri.

Şeful poliţiei orândui paznici în jurul casei, scrise judecătorului de instrucţie o scrisoare şi se duse la administrator să bea ceai. Acum şedea pe un scăunel, sugea o bucată de zahăr şi înghiţea tacticos ceaiul, care frigea ca focul.

— Aşa-i… îi spunea el lui Psekov. Aşa-i… Nobil, om bogat… un adevărat răsfăţat al zeilor, cum zicea Puşkin, şi unde a ajuns? Nimic nu s-a ales de el! Se ţinea de chefuri, trăia în desfrâu şi… poftim!… l-au omorât.

După vreo două ceasuri sosi judecătorul de instrucţie. Nikolai Ermolaici Ciubikov (aşa îl chema pe magistrat), un bătrân înalt şi trupeş de vreo şaizeci de ani, care îşi îndeplinea de un sfert de veac funcţia ce o deţinea. Tot judeţul îl respecta, ştiindu-l om cinstit, deştept, energic şi care îşi iubea meseria. Împreună cu el, sosi la faţa locului şi nelipsitul lui tovarăş de drum, grefierul Diukovski, un tânăr înalt, de vreo douăzeci şi şase de ani.

— E adevărat ce-am auzit, domnilor? începu Ciubikov, intrând în odaia lui Psekov şi strângând la repezeală mâna tuturor. E adevărat? Marc Ivanîci? Omorât? Nu, asta nu se poate! Nu-se-poa-te!

— Ei, ce vreţi… oftă şeful poliţiei.

— Doamne, Dumnezeule! Doar l-am văzut vinerea trecută la iarmarocul din Tarabancovo. Să-mi fie cu iertare, dar am băut votcă cu el! Vă daţi seama!…

— Ei, ce vreţi… oftă încă o dată şeful poliţiei.

Mai oftară o dată cu toţii, se cutremurară băură câte un pahar de ceai, apoi se îndreptară spre casă.

— La o parte! strigă către mulţime şeful poliţiei.

Intrând în casă, judecătorul de instrucţie procedă în primul rând la cercetarea uşii iatacului. Fu stabilit că uşa era de brad, vopsită galben şi nevătămată. Nu se descoperi niciun semn deosebit care ar fi putut folosi drept indiciu. Se apucară să spargă uşa.

— Rog, domnilor, ca cei de prisos să se îndepărteze! spuse judecătorul de instrucţie când, după îndelungate pocnituri şi trosnituri, uşa cedă toporului şi daltei. Vă fac această rugăminte în interesul instrucţiei… Plutonier, nu lăsa pe nimeni să intre!

Ciubikov, grefierul şi şeful poliţei deschiseră uşa şi unul după altul intrară şovăitori în iatac. Înaintea ochilor li se înfăţişă următoarea privelişte: lângă fereastră – singura – se afla un pat mare, cu o uriaşă saltea de puf. Pe salteaua mototolită, o pătură făcută ghemotoc. Perna, cu faţă de stambă, foarte mototolită şi ea, zăcea pe podea. Pe măsuţa de lângă pat era un ceas de argint, o monedă de douăzeci şi cinci de copeici şi câteva chibrituri cu cap de pucioasă. Afară de pat, măsuţă şi un singur scaun, în iatac nu se găsea nicio altă mobilă. Aruncând o privire sub pat, şeful poliţiei văzu vreo două duzini de sticle goale, o pălărie veche de paie şi o litruţă de votcă. Sub măsuţă zăcea o cizmă prăfuită. După ce-şi plimba privirea prin odaie, judecătorul de instrucţie se încruntă şi se făcu roşu la faţă.

— Nemernicii! mormăi el, strângând pumnii.

— Dar unde-i Marc Ivanîci? întrebă încet Diukovski.

— Te rog să nu te amesteci, se răsti la el Ciubikov. Fă bine şi cercetează podeaua! Este al doilea caz de acest fel în practica mea, Evgraf Cuzmici, se adresă el şefului poliţiei, coborând glasul. În anul 1870, am avut un caz asemănător. Probabil că-ţi

aduci şi dumneata aminte... Omorul negustorului Portretov. Tot aşa s-a întâmplat. Tâlharii l-au omorât şi au scos cadavrul pe fereastră...

Ciubikov trase perdeaua şi împinse cu băgare de seamă fereastra, care se deschise.

— Se deschide, deci nu era închisă... Hm!... Urme pe pervazul ferestrei! Le vezi? Iată urma unui genunchi... Cineva a intrat pe aici... Va trebui să cercetăm cu de-amănuntul fereastra.

— Pe podea nu se vede nimic deosebit, spuse Diukovski. Nici pete, nici zgârieturi. N-am găsit decât un chibrit suedez ars. Iată-l! După cât îmi aduc aminte, Marc Ivanîci nu fuma, şi pentru casă folosea chibrituri cu cap de pucioasă, nicidecum chibrituri suedeze. Chibritul acesta poate fi un indiciu...

— Mai taci odată, te rog! spuse judecătorul de instrucţie, făcând un gest plictisit cu mâna. Îi tot dai zor cu chibritul. Nu pot suferi oamenii pripiţi! Decât să cauţi chibrituri, ai face mai bine să cercetezi patul!

După cercetarea patului, Diukovski raportă:

— Nicio pată de sânge... Nu sunt nici rupturi proaspete. Pe pernă se văd însă urme de dinţi şi pătura e stropită cu un lichid, având mirosul şi gustul berii... Aspectul general al patului ne îndreptăţeşte să credem că pe el a avut loc o luptă.

— Ştiam şi fără dumneata că a fost luptă! Nu te întreb de asta. Decât să cauţi urme de luptă, ai face mai bine să...

— O cizmă e aici, cealaltă lipseşte.

— Şi ce are a face?

— Înseamnă că a fost sugrumat în timp ce îşi scotea cizmele. N-a avut timp s-o scoată şi pe cealaltă, şi...

— Ai luat-o razna!... De unde ştii că a fost sugrumat?

— Pe pernă sunt urme de dinţi. Perna este foarte mototolită şi aruncată la o distanţă de aproape doi metri de pat.

— Uitaţi-vă cum bate câmpii! Hai să mergem în grădină. Ai face mai bine să cercetezi grădina, decât să scotoceşti pe aici... Asta am s-o fac şi fără dumneata.

În grădină, instrucţia procedă în primul rând la cercetarea ierbii. Sub fereastră, era călcată. Se mai constată că tufa de brusture crescută chiar lângă zid era atinsă şi ea. Diukovski izbuti să descopere câteva rămurele rupte şi o bucăţică de vată. Pe florile de sus ale brusturelui, găsi nişte firişoare subţiri de lână albastră.

— Ce culoare aveau hainele cu care a fost văzut ultima dată? întrebă Diukovski pe Psekov.

— Galbene; erau de dril.

— Foarte bine. Înseamnă că unul dintre asasini purta haine albastre.

Câteva flori de brusture fură tăiate şi învelite cu grijă în hârtie. Tocmai atunci sosi şi ispravnicul Arţîbaşev-Svistakovski, cu doctorul Tiutiuev. Ispravnicul dădu bună ziua şi începu pe nerăsuflate să pună tot soiul de întrebări, ca să-şi astâmpere curiozitatea, iar doctorul, un om înalt şi din cale-afară de uscăţiv, cu ochi adânciţi în orbite, cu nas lung şi bărbie ascuţită, se aşeză pe o buturugă şi, fără să dea bună ziua nimănui sau să întrebe ceva, oftă şi spuse:

— Sârbii au început din nou să se frământe! Eu nu înţeleg ce vor! Of, Austrie, Austrie! Numai tu eşti de vină!

Cercetarea ferestrei pe dinafară nu dădu absolut niciun rezultat; în schimb, cercetarea ierbii şi a tufelor mari apropiate de fereastră furniză instrucţiei multe indicii folositoare. Diukovski izbuti, bunăoară, să desluşească pe iarbă o dâră de pete de culoare închisă, care pornea de la fereastră şi se prelungea pe o distanţă de vreo zece metri spre fundul grădinii. Dâra se isprăvea sub una dintre tufele de liliac, cu o pată mai mare de culoare cafenie, aproape neagră. Sub aceeaşi tufă se găsi o cizmă, care se dovedi a fi perechea cizmei găsite în iatac.

— Ăsta-i sânge vechi! spuse Diukovski, cercetând petele.

La cuvântul „sânge”, doctorul se ridică alene şi apropiindu-se, aruncă o privire scurtă spre pete.

— Da, e sânge, mormăi el.

— Dacă-i sânge înseamnă că n-a fost sugrumat! spuse Ciubikov, uitându-se batjocoritor la Diukovski.

— A fost sugrumat în iatac, iar aici, de teamă să nu-şi revină cumva în fire, l-au lovit cu un obiect ascuţit. Pata de sub tufă dovedeşte că a zăcut aici un timp, până ce ucigaşii au găsit mijlocul să-l scoată din grădină.

— Şi cizma?

— Cizma aceasta întăreşte şi mai mult presupunerea mea că a fost omorât în timp ce se descălţa, înainte de culcare. A apucat să-şi scoată o cizmă, iar pe cealaltă – adică pe asta – n-a mai avut timp s-o scoată decât pe jumătate. A fost cărat apoi pe jos, şi din pricina hurducăturilor cizma scoasă pe jumătate i-a

ieşit singură din picior.

— Ce dar ai de a pricepe totul dintr-odată! Să te minunezi nu altceva, îl luă iar peste picior Ciubikov. Şi cum îi merge gura, ca o morişcă! Când ai să te dezbari odată de obiceiul de a te vârî în toate cu raţionamentele dumitale? Decât să scorneşti verzi şi uscate, ai face mai bine să iei puţină iarbă cu sânge, pentru analiză!

După cercetarea şi întocmirea unei schiţe a locului, instrucţia se transportă la administrator, pentru a încheia procesul verbal şi a lua masa. În timp ce mâncau, anchetatorii se porniră să discute despre crimă.

— Ceasul, banii şi toate celelalte sunt neatinse, începu Ciubikov, vasăzică e limpede, ca lumina zilei, că mobilul crimei n-a fost jaful.

— Şi a fost săvârşit de un intelectual, se amestecă Diukovski.

— Ce te face să crezi asta?

— Chibritul suedez, care nu este încă cunoscut de ţăranii de pe aici. Asemenea chibrituri nu sunt folosite decât de moşieri, şi nici măcar de toţi. În treacăt fie zis, omorul n-a fost săvârşit de un singur om, ci de cel puţin trei: doi ţineau victima şi al treilea o sugruma. Cliauzov era puternic şi nu se poate ca asasinii să nu fi ştiut acest lucru.

— La ce îi putea sluji puterea, dacă, să zicem, dormea?

— Asasinii l-au surprins în timp ce-şi scotea cizmele. Şi, de vreme ce-şi scotea cizmele, înseamnă că nu dormea.

— Lasă fantezia! Mai bine mănâncă!

— După cât îmi poate mintea, Înălţimea Voastră, spuse grădinarul Efrem, punând samovarul pe masă, mârşăvia asta n-a făcut-o nimeni altul decât Nikolaşca.

— Se prea poate, încuviinţă Psekov.

— Şi cine-i acest Nikolaşca?

— Valetul boierului, Înălţimea Voastră, răspunse Efrem. Cine altul ar fi putut s-o facă decât el? E un bandit, Înălţimea Voastră! Un beţiv şi un desfrânat, cum nu s-a mai pomenit! Aducea întotdeauna boierului votcă şi îl ajuta să se dezbrace... Nu-i altul decât el! Apoi mai îndrăznesc să raportez Înălţimii Voastre că ticălosul ăsta s-a lăudat odată la cârciumă că-i va face de petrecanie boierului. Toată daravera a pornit de la Akulka, de la o muiere... E nevasta unui soldat. Îi era ibovnică... Femeia i-a plăcut boierului, care i-a luat-o. El, se înţelege, s-a mâniat...

Acum e la bucătărie, beat turtă. Plânge... şi minte că-i pare rău de boier...

— E drept că din pricina Akulkăi poţi să-ţi ieşi din minţi, spuse Psekov. E nevastă de soldat, femeie simplă, dar... Nu degeaba a poreclit-o Marc Ivanîci, „Nana”[20]. Are în ea ceva ce aminteşte de Nana... ceva aţâţător...

— O ştiu... am văzut-o... spuse judecătorul de instrucţie, suflându-şi nasul într-o batistă roşie.

Diukovski roşi şi lăsă ochii în jos. Şeful poliţiei începu să bată darabana cu degetele în farfurie. Ispravnicul tuşi şi începu să caute ceva în ghiozdan. Doctorul fu singurul asupra căruia numele Akulkăi şi al Nanei nu produseră nicio impresie. Judecătorul de instrucţie porunci să fie adus Nikolaşca. Nikolaşca, un flăcău tânăr, deşirat, cu nas mare, pistruiat, şi cu pieptul scofâlcit, îmbrăcat cu o haină veche a boierului, intră în oidaie şi se închină până la pământ în faţa judecătorului. Faţa-i era adormită şi plânsă. Abia se ţinea pe picioare de beat ce era.

— Unde ţi-e boierul? îl întrebă Ciubikov.

— A fost omorât, Înălţimea Voastră.

Spunând asta, Nikolaşca clipi şi începu să plângă.

— Asta o ştim şi noi. Dar unde-i acum? Unde-i cadavrul lui?

— Se spune că l-ar fi scos prin fereastră şi l-ar fi îngropat în grădină.

— Hm!... Rezultatele anchetei au şi ajuns să fie cunoscute la bucătărie... Foarte rău. Ia spune-mi unde erai în noaptea în care a fost omorât boierul? Adică sâmbătă?

Nikolaşca înălţă cât putu capul, lungi gâtul şi rămase pe gânduri.

— Nu pot să ştiu Înălţimea Voastră, spuse el. Eram cam băut şi nu-mi aduc aminte.

— Alibi! şopti Diukovski, zâmbind ironic şi frecându-şi mâinile.

— Bine. Dar de ce-i sânge sub fereastra boierului?

Nikolaşca ridică capul şi rămase iar pe gânduri.

— Gândeşte-te mai repede! spuse ispravnicul.

— Acuşi-acuşi. Sângele e de la un fleac, Înălţimea Voastră. Am tăiat o găină. Am tăiat-o aşa, ca de obicei, dar ea s-a smuls din mâinile mele şi a dat să fugă... De-aia e sânge.

Efrem recunoscu că Nikolaşca tăia într-adevăr zilnic găini, cam pe unde se-ntâmpla, dar nimeni nu văzuse o găină pe jumătate tăiată alergând prin grădină, lucru care nu se putea

însă nici nega sută la sută.

— Alibi, zâmbi din nou Diukovski. Dar ce alibi tâmpit!

— Ai cunoscut-o pe Akulka?

— Am avut păcatul ăsta.

— Şi boierul ţi-a luat-o?

— Nu, Înălţimea Voastră. Pe Akulka mi-a luat-o dumnealui, domnul Psekov, Ivan Mihailîci, şi boierul lui Ivan Mihailîci i-a luat-o, nu mie. Aşa s-au fost petrecut lucrurile.

Psekov se tulbură şi începu să-şi frece ochiul stâng. Diukovski îşi aţinti privirea asupra lui, îi citi în ochi tulburarea şi tresări. Văzu că administratorul purta pantaloni albaştri, amănunt pe care nu-l băgase de seamă până atunci. Pantalonii aceştia îi aduseră aminte de firele de lână albastră, găsite pe brustur. Ciubikov se uită la rândul lui cu suspiciune la Psekov.

— Poţi să te duci! îi spuse el lui Nikolaşca. Şi acum, domnule Psekov, dă-mi voie să-ţi pun o întrebare. Desigur că ai fost aici în noaptea de sâmbătă spre duminică?

— Da, la ora nouă am cinat cu Marc Ivanîci.

— Şi după aceea?

Psekov se tulbură şi se sculă de la masă.

— După aceea... după aceea... Zău că nu-mi aduc aminte, bolborosi el. Am băut mult atunci... Nu-mi aduc aminte unde şi când am adormit... De ce vă uitaţi cu toţii aşa la mine? Ca şi cum eu l-aş fi omorât!

— Unde te-ai trezit?

— M-am trezit în bucătăria servitorilor, pe sobă... Toţi îmi sunt martori. Dar cum am nimerit pe sobă, nu ştiu...

— Fii calm... Ai cunoscut-o pe Akulina?

— Nu-i nimic extraordinar în asta...

— Şi de la dumneata a trecut la Cliauzov?

— Da... Efrem, mai serveşte ciuperci! Mai luaţi un ceai, Evgraf Cuzmici?

Se aşternu o tăcere grea, apăsătoare, care ţinu vreo cinci minute. Diukovski tăcea şi nu-şi mai desprindea ochii sfredelitori de pe faţa lui Psekov, care se îngălbenise. Tăcerea fu întreruptă de judecătorul de instrucţie.

— Va trebui, spuse el, să mergem în casa cea mare îşi să stăm de vorbă cu Maria Ivanovna, sora defunctului. Poate să ne dea ea unele lămuriri.

Ciubikov şi ajutorul lui mulţumiră pentru prânz şi se

îndreptară spre clădirea cea mare a conacului, unde o găsiră pe Maria Ivanovna, sora lui Cliauzov, o fată bătrână, de patruzeci şi cinci de ani, rugându-se la icoane. Zărind în mâinile anchetatorilor ghiozdane şi şepci cu rozetă, Maria Ivanovna păli.

— În primul rând, să ne iertaţi că tulburăm reculegerea dumneavoastră în rugăciune, dacă pot să mă exprim astfel, începu Ciubikov curtenitor, înclinându-se. Dar am venit la dumneavoastră cu o mare rugăminte. Fireşte că aţi şi auzit... sunt bănuieli că fratele dumneavoastră ar fi fost ucis într-un chip oarecum... Ce vreţi, voinţa Celui de Sus... Nimeni nu scapă de moarte, nici împăraţii, nici plugarii. N-aţi putea să ne ajutaţi cu vreo indicaţiune, vreo lămurire...

— Ah, nu mă întrebaţi! şopti Maria Ivanovna, pălind şi mai mult şi acoperindu-şi faţa cu mâinile. Nu pot să vă spun nimic! Absolut nimic! Vă implor! Nu pot să... Ce ştiu eu? Ah! nu, nu... niciun cuvânt despre fratele meu! Chiar de-ar fi să mor, n-aş spune nimic!

Maria Ivanovna izbucni în lacrimi şi se făcu nevăzută în altă odaie. Instructorii se uitară unul la altul, dădură din umeri şi se retraseră.

— A dracului muiere! înjură Diukovski, ieşind din casa cea mare. Ştie sigur ceva, şi nu vrea să spuie. Şi pe faţa fetei în casă e scris ceva... Dar lăsaţi pe noi, drăcoaicelor! Le descurcăm noi pe toate.

Seara, Ciubikov şi grefierul se întorceau acasă luminaţi de o lună gălbuie. Şezând alături în trăsură, îşi făceau în minte bilanţul zilei. Deopotrivă de osteniţi, tăceau amândoi. Lui Ciubikov nu-i plăcea să vorbească la drum, iar guralivul de Diukovski tăcea, ca să-i facă pe plac moşneagului. Spre sfârşitul drumului, grefierul nu mai putu să rabde şi începu:

— Non dubitandum est[21] că Nikolaşca e amestecat în afacerea asta, spuse el. N-ai decât să-l priveşti ca să-ţi dai seamă ce poamă e... Alibiul lui ni-l dă legat de mâini şi de picioare. Dar sunt convins că nu el e iniţiatorul. El n-a fost decât o unealtă neroadă. Sunteţi de acord? Iar prefăcutul de Psekov joacă de asemenea un rol important în toată povestea. Pantalonii albaştri, tulburarea lui, faptul că, după omor, de groază, s-a culcat pe sobă, alibiul lui şi Akulka...

— Vorbeşti să n-adormi! Vasăzică, după părerea dumitale, asasinul este cel care a avut de-a face cu Akulka? Pripit mai eşti,

băiete! Ţi-ar trebui un biberon de supt, nu o crimă de descurcat! Şi dumneata ai făcut curte Akulkăi: înseamnă prin urmare că ai fost părtaş la omor?

— Akulka a stat şi la dumneavoastră o lună de zile, ca bucătăreasă... Nu, eu nu spun nimic. În noaptea de sâmbătă spre duminică, am jucat cărţi împreună, deci ştiu ce aţi făcut; altfel m-aş fi legat şi de dumneavoastră. Dar nu e vorba de femeie! Ci de pornirea urâtă, josnică, mârşavă a acestui tânăr de condiţie modestă care nu s-a putut împăca cu gândul că n-a rămas cel mai tare pe poziţie. Ambiţia, mă rog... A vrut să se răzbune. Apoi... Buzele lui groase îi trădează senzualitatea. Amintiţi-vă cum plescăia din buze, asemuind-o pe Akulka cu Nana? Este indiscutabil că nemernicul era mistuit de o patimă cumplită! Prin urmare: amor propriu jignit şi patimă nesatisfăcută. Asta-i de ajuns pentru a făptui un omor. Doi sunt deci în mâinile noastre; dar cine-i al treilea? Nikolaşca şi Psekov l-au ţinut pe Cliauzov. Cine l-a sugrumat? Psekov e sfios, ruşinos, şi – ce mai una, alta – un fricos. Iar oameni ca Nikolaşca nu se pricep să înăbuşe un om cu o pernă; ei lucrează cu toporul sau cu ciomagul... De sugrumat, l-a sugrumat un al treilea... Dar cine?

Diukovski îşi trase pălăria pe ochi şi căzu pe gânduri. Tăcu până când trăsura trase la locuinţa judecătorului de instrucţie.

— Evrika! strigă însă grefierul de cum intră în casă, în timp ce-şi scotea paltonul. Evrika, Nikolai Ermolaici! Nu înţeleg cum de nu mi-a venit în cap mai înainte. Ştiţi cine-i al treilea?

— Ia slăbeşte-mă, te rog! Cina-i gata! Hai să mâncăm!

Judecătorul de instrucţie şi Diukovski se aşezară la masă. Diukovski îşi turnă un păhăruţ de votcă. Deodată se ridică în picioare, îşi îndreptă trupul şi spuse cu ochi scânteietori:

— Să ştii că al treilea, care lucra mână în mână cu nemernicul de Psekov şi care a sugrumat pe Cliauzov, era o femeie! Da! Şi anume Maria Ivanovna, sora victimei!

Ciubikov se înecă cu votcă şi se holbă la Diukovski.

— Eşti... în toate minţile? Capul ţi-e... sănătos? Nu te doare cumva?

— Sunt sănătos tun! Dar să admitem că aş fi înnebunit; totuşi cum puteţi explica tulburarea ei la ivirea noastră? Cum explicaţi refuzul ei de a da lămuriri? Veţi spune că şi astea sunt fleacuri; fie şi aşa. Dar amintiţi-vă de raporturile dintre ei! Îşi ura fratele!

Ea e de credinţă veche, iar el era un desfrânat, un om fără nimic sfânt... De aici izvora ura ei! Se pare că izbutise s-o convingă, prin faptele lui, că este omul Satanei. A făcut spiritism în faţa ei!

— Ei şi?

— Nu vedeţi? Ea, o bisericoasă, l-a omorât din fanatism! Nu numai că a distrus o buruiană rea, că a omorât un desfrânat, dar ea a scăpat lumea de un anticrist, şi asta constituie în ochii ei un merit, o faptă religioasă plină de măreţie! Ei, dumneavoastră nu le cunoaşteţi pe fetele astea bătrâne, nu ştiţi cât sunt de fanatice! Citiţi-l pe Dostoievski! Sau pe Lescov Pecerski... Ea e ucigaşa, numai ea. Să-mi tăiaţi capul dacă nu-i aşa. Ea l-a înăbuşit cu perna. O, muiere perfidă! Sunt convins că a îngenuncheat la icoane, când am intrat, numai ca să ne înşele! Ce şi-a zis: hai să mă fac că mă rog lui Dumnezeu, şi ei vor crede că sunt liniştită, că nu-i aştept. Asta-i metoda tuturor criminalilor începători. Scumpe Nikolai Ermolaici! Încredinţaţi-mi mie afacerea asta! Lăsaţi-mă să o duc eu personal la capăt! Eu am început-o, tot eu am s-o descurc!

Ciubikov clătină din cap şi se încruntă.

— Ne pricepem şi noi să descurcăm afaceri complicate, spuse el. Iar treaba dumitale e să nu te bagi unde nu-ţi fierbe oala. Să scrii când îţi dictez, şi atâta tot!

Diukovski se roşi şi ieşi din odaie, trântind uşa.

— E deştept, hoţul! mormăi Ciubikov, uitându-se în urma lui. E ta-are deştept! Atâta că e cam pripit. Trebuie să-i cumpăr la iarmaroc o tabacheră, să i-o fac cadou...

A doua zi dimineaţa, fu adus în faţa judecătorului de instrucţie un flăcău din Cliauzovka, cu cap mare şi buză de iepure, care spuse că-i ciobanul Danilka, şi dezvălui lucruri foarte interesante.

— Eram cam băut, – spuse el, – şi zăbovisem cam până pe la miezul nopţii la ibovnica mea. În drum spre casă, de beat ce eram, m-am băgat în râu ca să mă îmbăiez. Cum mă bălăceam în apă, ce să văd? Pe iezătură treceau doi inşi, ducând ceva negru. Le-am strigat tare: „Hu-o-o!” S-au speriat şi au rupt-o la fugă cât îi ţineau picioarele spre grădina de zarzavat a lui Macarie. Să mă bată Dumnezeu dacă ăla nu era boierul pe care-l cărau cu ei.

În aceeaşi zi, spre seară, Psekov şi Nikolaşca fură arestaţi şi trimişi sub escortă în oraşul reşedinţă de judeţ unde fură închişi

la arestul preventiv.

II

Trecură douăsprezece zile.

Într-o dimineaţă, judecătorul de instrucţie Nikolai Ermolaici şedea la biroul său cu postav verde şi răsfoia „afacerea Cliauzov”; Diukovski se plimba neliniştit dintr-un colţ în altul al încăperii, ca un leu în cuşcă.

— Sunteţi convins de vinovăţia lui Nikolaşca şi a lui Psekov, spunea el, trăgându-se nervos de tuleiele bărbii lui abia crescute. De ce nu vreţi să vă convingeţi de vinovăţia Mariei Ivanovna? Nu vă ajung probele?

— Nu zic că nu sunt convins. Sunt convins, dar parcă nu-mi vine a crede… Probe materiale nu există; totul e un fel de speculaţie filozofică… Fanatism şi câte şi mai câte…

— Vreţi cu tot dinadinsul să vedeţi toporul şi cearşafurile pline de sânge!… Of, juriştii ăştia! Am să vă aduc eu probe cu argumentele mele. Şi nu o să mai priviţi cu atâta dispreţ latura psihică a afacerii! Maria Ivanovna a dumneavoastră nu va scăpa de Siberia! Eu am s-o demasc! Dacă nu vă ajunge speculaţia filozofică, am la mână o dovadă palpabilă… Vă voi arăta cât de justă este filozofia mea! Lăsaţi-mă numai să plec unde vreau.

— Ce vrei să spui?

— Chibritul suedez… L-aţi uitat? Eu nu l-am uitat! Am să aflu cine l-a aprins în camera victimei! Nu l-a aprins nici Nikolaşca, nici Psekov, asupra cărora nu s-au găsit chibrituri la cercetare, ci un al treilea, adică Maria Ivanovna. Şi am s-o dovedesc!… Lăsaţi-mă numai să mă plimb puţin prin judeţ, să culeg informaţii…

— Bine, fie, dar stai jos… Să procedăm la interogatoriu.

Diukovski se aşează la măsuţa sa şi îşi vârî nasul lung în hârţoage.

— Să fie introdus Nikolai Tetekov! strigă judecătorul de instrucţie.

Nikolaşca fu introdus. Era galben îşi slab ca un ţâr. Tremura.

— Tetekov! începu Ciubikov. În anul 1879 ai fost judecat de judecătoria sectorului întâi, pentru furt, şi condamnat la închisoare. În anul 1882 ai fost judecat a doua oară tot pentru furt şi iar ai fost la închisoare… Ştim totul…

Pe faţa lui Nikolaşca se întipări o nespusă mirare. Atotştiinţa judecătorului de instrucţie îl minuna. Curând însă, pe chipul lui

mirarea făcu loc unei deznădejdi adânci. Începu să plângă cu hohote şi ceru voie să se ducă să se spele şi să se liniştească. Fu scos din cameră.

— Să fie introdus Psekov! porunci judecătorul de instrucţie.

Psekov fu adus. În decursul ultimelor zile, tânărul se schimbase mult la înfăţişare. Şi el slăbise, se gălbejise şi se trăsese la faţă. În privire i se citea un fel de îndobitocire.

— Ia loc, Psekov, spuse Ciubikov. Sper că astăzi ai să fii înţelept şi n-ai să mai minţi, cum ai făcut de celelalte dăţi. Până acum ai tăgăduit mereu că ai fi luat parte la omorul lui Cliauzov, cu tot numărul mare de dovezi care vorbesc împotriva dumitale. Nu-i o purtare înţeleaptă. Mărturisirea uşurează vina. Astăzi stau pentru ultima oară de vorbă cu dumneata.

Dacă nu mărturiseşti, mâine va fi prea târziu. Ei, spune-ne cum a fost...

— Nu ştiu nimic... Nu cunosc dovezile dumneavoastră, şopti Psekov.

— Nu faci bine! Dacă-i aşa, dă-mi voie să-ţi povestesc eu cum s-a petrecut. Sâmbătă seară, te găseai în iatacul lui Cliauzov şi beai cu el votcă şi bere (Diukovski îşi aţinti privirea asupra feţei lui Psekov şi nu şi-o mai desprinse în tot timpul monologului). Vă servea Nikolai. După miezul nopţii, Marc Ivanîci ţi-a spus că vrea să se culce. Se culca întotdeauna după orele douăsprezece. Pe când îşi scotea cizmele şi-ţi dădea ordine privitor la gospodărie, dumneata şi Nikolai, la un semn stabilit dinainte între voi, aţi pus mâna pe stăpânul ameţit de băutură şi l-aţi trântit pe pat. Unul dintre voi i s-a aşezat pe picioare, celălalt pe cap. În timpul acesta, a intrat în vestibul femeia în negru pe care o ştii şi care se înţelesese mai dinainte cu dumneata în privinţa participării ei la această operă criminală. A luat perna şi a început să-l înăbuşe. În timpul luptei, lumânarea s-a stins. Femeia a scos din buzunar o cutie de chibrituri suedeze şi a aprins un chibrit. Nu-i aşa? Văd după faţa dumitale că spun adevărul. Dar să mergem mai departe... După ce l-aţi înăbuşit şi v-aţi încredinţat că nu mai răsuflă, dumneata şi Nikolai l-aţi scos pe fereastră şi l-aţi aşezat lângă tufa de brusture. Temându-vă să nu-şi revină, l-aţi lovit cu ceva ascuţit. Apoi l-aţi dus mai departe şi l-aţi lăsat o vreme sub tufa de liliac. După ce v-aţi odihnit şi v-aţi socotit cum să procedaţi mai bine, l-aţi ridicat din nou... L-aţi trecut peste gard... Apoi aţi luat-o pe drum... În apropiere este o

iezătură. Pe iezătură v-a speriat un mujic. Dar ce-i cu dumneata?

Alb ca varul, Psekov se ridică în picioare, clătinându-se.

— Mă înăbuş! spuse el. Bine... fie... Numai daţi-mi voie să ies... vă rog.

Psekov fu scos din cabinet.

— În sfârşit, a mărturisit! spuse Ciubikov, întinzându-şi cu plăcere mădularele. S-a trădat! Bine l-am mai luat! L-am copleşit...

— Nu tăgăduieşte nici amestecul femeii în negru, râse Diukovski. Chibritul suedez mă munceşte totuşi groaznic! Nu pot să mai îndur! La bună vedere. Plec.

Diukovski îşi puse şapca pe cap şi se urcă în trăsură. Ciubikov luă interogatoriul Akulkăi. Femeia declară că nu ştie nimic.

— N-am trăit decât cu dumneavoastră, cu nimeni altul! spuse ea.

Diukovski se întoarse pe la ceasurile şase seara. Era emoţionat ca niciodată. Mâinile îi tremurau atât de tare, încât nu fu în stare să-şi descheie paltonul. Obrajii îi ardeau. Se cunoştea că nu se întorsese fără noutăţi.

— Veni, vidi, vici! [22] spuse el dând buzna în biroul lui Ciubikov şi căzând într-un fotoliu. Vă jur pe onoare că încep să cred în genialitatea mea! Ascultaţi-mă, dracu' să ne ia pe toţi! Ascultaţi şi minunaţi-vă! E caraghios şi jalnic totodată! Aveţi în mâinile dumneavoastră trei inşi... Nu-i aşa? Şi iată, am găsit un al patrulea, sau, mai bine zis o a patra, căci şi ea este femeie! Şi ce femeie! Aş da zece ani din viaţă numai ca să-i ating o singură dată umerii! Dar... ascultaţi. M-am dus la Cliauzovka şi am început să dau târcoale în jurul satului. Am vizitat toate dughenele, toate cârciumile, toate debitele de vin, cerând peste tot chibrituri suedeze. Peste tot mi se spunea: „n-avem". Am umblat până mai adineauri. De douăzeci de ori am pierdut orice nădejde şi tot de atâtea ori am recâştigat-o. Am hoinărit toată ziua şi numai acum un ceas am găsit ceea ce căutam. La trei verste de aici mi s-a dat un pachet de zece cutii. O cutie lipsea... Am întrebat imediat: „Cine a cumpărat această cutie?" „Doamna cutare... i-au plăcut... că fac pş-ş-t când se aprind". Dragul meu! Nikolai Ermolaici! Vezi ce-i câteodată în stare să facă un om dat afară din seminar şi care l-a citit pe Gaboriau[23]. Nici nu-ţi vine să crezi! Cu începere de astăzi încep să mă

stimez pe mine însumi!... U-ufff... Hai, să mergem!

— Unde?

— La ea, la a patra... Trebuie să ne grăbim, că altfel... altfel mă voi mistui pe picioare de nerăbdare! Ştii cine-i? N-ai să ghiceşti! Tânăra nevastă a şefului nostru de poliţie, a bătrânului Evgraf Cuzmici. Olga Petrovna, iată cine e! Ea a cumpărat cutia de chibrituri.

— Dumneata... tu... dumneata... ţi-ai pierdut minţile?

— E foarte explicabil! În primul rând, Olga Petrovna fumează. În al doilea rând, a fost îndrăgostită turtă de Cliauzov, care n-a vrut să ştie de ea, pentru o Akulkă oarecare. Iar dumneaei s-a răzbunat. Acum îmi aduc aminte că într-o zi i-am surprins în bucătărie, după un paravan. Ea îi făcea declaraţii, iar el fuma ţigara ei şi îi sufla fumul drept în faţă. Dar să mergem... Mai repede, că vine noaptea... Haideţi odată!

— Nu sunt încă destul de ţicnit ca să deranjez noaptea o femeie atât de nobilă şi cinstită, numai de hatârul unui puşti ca dumneata!

— Nobilă, cinstită! Sunteţi o cârpă dacă spuneţi aşa, dumneavoastră, un judecător de instrucţie! N-am îndrăznit niciodată să nu vă respect, dar acum mă siliţi! O cârpă! Un mototol, scumpe Nikolai Ermolaici, vă rog!

Judecătorul de instrucţie făcu un gest de oboseală cu mâna şi scuipă.

— Vă rog! Nu pentru mine, ci în interesul justiţiei! Vă implor! Faceţi-mi măcar o dată în viaţă o plăcere!

Diukovski căzu în genunchi.

— Nikolai Ermolaici! Fiţi atât de bun! Dacă mă înşel în privinţa acestei femei puteţi să mă faceţi ticălos, netrebnic, cum veţi vrea! Gândiţi-vă ce afacere! Ce afacere! Un adevărat roman! O să vă meargă faima în toată Rusia! Veţi fi însărcinat numai cu instruirea chestiunilor deosebit de importante! Înţelegeţi odată, bătrân neînţelegător ce sunteţi!

Judecătorul se încruntă şi întinse nehotărât mâna spre pălărie.

— Ei, fie, dracu' să te ia! spuse el. Hai, să mergem...

Se făcuse întuneric când trăsura judecătorului de instrucţie trase la scara casei şefului poliţiei.

— Ce porci suntem! spuse Ciubikov, apucând, soneria. Tulburăm oamenii...

— Nu-i nimic, nu-i nimic... nu vă pierdeţi curajul... vom spune

că ni s-a rupt un arc.

Ciubikov şi Diukovski fură întâmpinaţi în prag de o femeie înaltă, trupeşă, de vreo douăzeci şi trei de ani, cu sprâncenele negre ca smoala şi buze cărnoase, roşii. Era chiar Olga Petrovna.

— Ah... îmi pare foarte bine! spuse ea cu un zâmbet larg. Aţi venit tocmai la timp pentru cină. Evgraf Cuzmici al meu nu-i acasă... s-a încurcat la popa... Nu-i nimic, mâncăm şi fără el... Staţi jos! Veniţi de la o cercetare?...

— Da... Ni s-a rupt un arc, începu Ciubikov, intrând în salon şi aşezându-se într-un jilţ.

— Luaţi-o repede... ameţiţi-o! îi şopti Diukovski. Ameţiţi-o!

— Un arc... Mm... da... şi iată că am trecut pe la dumneavoastră.

— Ameţiţi-o, dacă vă spun! Dacă tărăgănaţi, va ghici totul!

— Ei, atunci fă cum ştii, dar pe mine scuteşte-mă! mormăi Ciubikov, sculându-se şi ducându-se spre fereastră. Nu pot! Tu ai pus de ciorbă, mănânc-o tu!

— Da, un arc... începu Diukovski, apropiindu-se de nevasta şefului poliţiei şi încreţindu-şi nasul lui lung. Am trecut pe aici nu pentru a... hm... a lua cina şi nici pentru a-l vedea pe Evgraf Cuzmici. Am venit, stimată doamnă, pentru a vă întreba unde se găseşte Marc Ivanîci, pe care dumneavoastră l-aţi ucis!

— Cum? Care Marc Ivanîci? bolborosi femeia şi faţa ei rotundă se făcu dintr-odată, într-o singură clipă, stacojie. Nu... nu înţeleg.

— Vă întreb în numele legii! Unde-i Cliauzov? Ştim totul!

— De la cine? întrebă ea în şoaptă, neputând susţine privirea lui Diukovski.

— Binevoiţi a ne indica unde se găseşte?!

— Dar de unde aţi aflat? Cine v-a spus?

— Ştim totul! V-o cer în numele legii!

Încurajat de încurcătura nevestei şefului poliţiei, judecătorul de instrucţie se apropie şi el de ea şi stărui:

— Indicaţi-ne locul, şi vom pleca. Altfel va trebui să...

— Ce nevoie aveţi de el?

— Ce rost au aceste întrebări, doamnă? Vă rugăm să ne daţi indicaţii! Tremuraţi, sunteţi tulburată... Da, Marc Ivanîci a fost ucis şi, dacă vreţi să ştiţi, a fost ucis de dumneavoastră! Complicii dumneavoastră v-au trădat!

Femeia păli.

— Să mergem, spuse ea încet, frângându-şi mâinile. E ascuns la mine în baie. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, să nu-i spuneţi ceva bărbatului meu! Vă implor! N-ar suporta!

Soţia poliţaiului luă de pe perete o cheie mare şi îşi duse musafirii prin bucătărie şi vestibul în curte. Afară era întuneric beznă şi se cernea o ploaie măruntă. Femeia o luă înainte. Ciubikov şi Diukovski o urmară prin iarba înaltă, izbiţi de mirosul cânepei sălbatice şi al lăturilor care le fleşcăiau sub picioare. Curtea era mare. Curând lăturile încetară şi anchetatorii simţiră sub picioare pământ arat. Prin întuneric apărură siluete de copaci, iar printre copaci, o căsuţă joasă cu hogeag strâmb.

— E baia, spuse Olga Petrovna. Dar vă implor să nu spuneţi nimănui!

Apropiindu-se de baie, Ciubikov şi Diukovski văzură pe uşă un lacăt uriaş.

— Pregăteşte un muc de lumânare şi chibrituri! îi şopti judecătorul de instrucţie grefierului.

Femeia descuie lacătul şi-i lăsă pe musafiri să intre. Diukovski scăpără un chibrit şi lumină antreul băii. În mijlocul antreului, se găsea o masă. Pe masă, alături de un mic samovar burtos, era un castron cu ciorbă sleită şi o farfurie cu urme de sos.

— Mai departe!

Intrară în odaia următoare, adică în baie. Şi acolo era o masă. Pe masă o tavă mare cu şuncă, o sticlă cu votcă, farfurii, cuţite, furculiţe.

— Dar unde-i?... Unde-i mortul? întrebă judecătorul de instrucţie.

— E pe laviţa de sus! şopti femeia, încă albă la faţă şi tremurând toată.

Diukovski luă în mână mucul de lumânare şi se căţără pe laviţa de sus unde dădu peste un trup lung, nemişcat, întins pe o saltea mare de puf. Trupul scotea un sforăit uşor...

— Ei drăcie! Asta-i mistificare! strigă Diucoski. Nu-i el! Aici doarme un dobitoc viu. Hei, cine eşti, lua-te-ar dracu'?

Trupul trase şuierând aer în piept şi se mişcă. Diukovski îl înghionti în coaste. Trupul ridică mâinile spre tavan, se întinse şi înălţă capul.

— Cine nu-mi dă pace nici aici? întrebă un glas de bas, somnoros şi răguşit. Ce vrei?

Diukovski apropie mucul de lumânare de faţa necunoscutului şi scoase un ţipăt. În nasul stacojiu, în părul vâlvoi, în mustaţa neagră ca smoala – cu unul dintre vârfuri răsucit voiniceşte şi privind obraznic în sus, spre tavan – grefierul recunoscu pe locotenentul Cliauzov.

— Dumneata… Marc… Ivanîci?! Nu se poate!

Judecătorul de instrucţie privi în sus şi înmărmuri…

— Da, eu sunt… Ah, dumneata eşti, Diukovski! Ce dracu’ cauţi aici? Şi colo, jos, cine mai e şi mutra aia? Doamne, ia te uită, judecătorul de instrucţie! Ce întâmplare v-a adus încoace?

Cliauzov sări jos şi-l îmbrăţişă pe Ciubikov. Olga Petrovna se furişă în grabă pe uşă.

— Prin ce minune? Drace! Hai să bem! Tra-ta-ti-to-tom… Să bem! Cine v-a adus aici? De unde aţi aflat? Dar asta n-are nicio importanţă. Să bem!

Cliauzov aprinse lampa şi umplu trei pahare cu votcă.

— Stai, frate, că nu te-nţeleg, spuse judecătorul de instrucţie, făcând un gest de uimire cu braţele. Eşti sau nu eşti tu?

— Ei, isprăveşte… Nu cumva vrei să-mi faci morală? Nu te osteni! Tinere Diukovski, goleşte-ţi paharul! Să petre-e-cem prie-e-teni, că… Ce vă tot holbaţi la mine? Beţi!

— Să mă bată Dumnezeu dacă înţeleg ceva! spuse judecătorul de instrucţie, golindu-şi mecanic paharul. De ce stai aici?

— De ce să nu stau, dacă mă simt bine?

Cliauzov îşi goli paharul şi luă o bucată de şuncă.

— Stau la nevasta şefului poliţiei, precum vezi. În magherniţa asta, departe de oameni, ca un duh al casei. Hai, beţi! Mi s-a făcut milă de ea, frate dragă! Şi fiindcă mi s-a făcut milă, stau aici într-o baie părăsită, ca un pustnic… şi mă îndop. Dar săptămâna viitoare, am de gând s-o şterg… m-am plictisit…

— De neînţeles! spuse Diukovski.

— Ce să fie de neînţeles?

— De neînţeles! Spune-mi, pentru Dumnezeu, cum a nimerit cizma dumitale în grădină?

— Care cizmă?

— Am găsit una dintre cizmele dumitale în iatac şi cealaltă în grădină.

— Şi de ce vrei să ştii? Asta-i bună!… Dar bea odată, dracu’ să te ia! M-ai trezit, acum bea! A fost o poveste tare hazlie cu

cizma asta, frate. Eu nu vream să merg la Olia. Eram prost dispus, ştii, şi cam cherchelit... A venit la fereastră şi a început să ocărască... Ei, ştii cum fac muierile... Eu de beat ce eram, am aruncat cu cizma în ea... Ha-ha-ha... Chipurile ca să tacă. A intrat pe fereastră, a aprins lampa şi a început să dea în mine. Eu abia mă ţineam pe picioare. Mi-a tras o bătaie bună, m-a adus pe sus până aici şi m-a încuiat. Acum mă îndop... Dragoste, votcă şi mâncare! Dar unde plecaţi? Ciubikov, unde te duci?

Judecătorul de instrucţie scuipă şi ieşi din baie. După el ieşi şi Diukovski, cu capul în pământ. Se urcară tăcuţi în trăsură şi porniră. Niciodată drumul nu li se păruse atât de plicticos şi de lung ca de data aceasta. Nu scoteau o vorbă. Tot timpul drumului, Ciubikov tremura de mânie, iar Diukovski îşi ascundea obrajii în guler, ca şi cum s-ar fi temut ca întunericul şi ploaia măruntă să nu-i citească ruşinea pe faţă.

Sosind acasă, judecătorul de instrucţie găsi la el pe doctorul Tiutiuev. Doctorul şedea la o masă şi răsfoia revista „Niva” [24], oftând adânc.

— Câte lucruri se mai întâmplă pe lume! spuse el, întâmpinându-l pe judecător cu un zâmbet trist.

— Austria îşi face din nou mendrele!... Şi Gladstone cam la fel...

Ciubikov îşi aruncă pălăria sub masă şi începu să tremure din tot trupul.

— Scheletul dracului! Slăbeşte-mă odată! De o mie de ori ţi-am spus să nu-mi mai baţi capul cu politica ta! De politică îmi arde mie acum? Iar tu, – se adresă Ciubikov lui Diukovski, ameninţându-l cu pumnul, – ţie... n-am să ţi-o iert în vecii vecilor!

— Dar... chibritul suedez! Cum puteam să ştiu!

— Să-ţi stea în gât chibritul tău afurisit! Piei din faţa mea, că altfel dracu’ ştie ce mai păţeşti! Sa nu te mai prind pe aici.

Diukovski oftă, îşi luă pălăria şi ieşi.

— Mă duc să beau, de necaz! hotărî el, ieşind pe poartă, şi îndreptându-se cu nasul în sus spre birt.

Intrând în casă, Olga Petrovna îşi găsi bărbatul în salon.

— De ce a trecut pe aici judecătorul de instrucţie? o întrebă el.

— A venit să spună că Cliauzov a fost găsit. Închipuieşte-ţi că a fost găsit la nevasta altuia!

— Of, Marc Ivanîci, Marc Ivanîci! oftă şeful de poliţie, ridicând privirea spre tavan. Îţi spuneam eu că desfrâul nu poate duce la nimic bun! Ţi-o spuneam, şi tu nu mă ascultai!

Apărută pentru prima dată, cu ilustraţii, (cu autorizaţia cenz. din 5 decembrie 1883) în „Almanah Strekoza” pe anul 1884, editat de revista „Strekoza”. Semnată: A. Cehov. A apărut cu mici corectări, cu eliminarea şi adăugirea câtorva fraze izolate, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. A intrat apoi, cu noi corectări stilistice şi cu adăugirea a două fraze, în Culegerea de opere din 1900, vol. II. – Publicăm textul din 1900.

În biblioteca din biroul lui Cehov (Ialta), se păstrează un exemplar al „Almanahului”, cu corectări în creion şi cerneală făcute de autor, pesemne în vederea publicării povestirii în Culegerea de opere.

Cehov îi scria lui N. A. Leikin despre povestirea sa (19 septembrie 1883): «Nu demult m-am lăsat ispitit de Bukva, care m-a rugat să scriu ceva pentru „Almanah Strekoza”… m-am lăsat ispitit şi am scris o povestire lungă de tot, de o coală de tipar. Cred că va plăcea. Titlul este „Chibritul suedez”, iar conţinutul – o parodie a povestirilor poliţiste. A ieşit o povestire hazlie».

LUCRĂRI CARE N-AU FOST INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

Scrisoare către un vecin savant

Satul Blinî-Siedenî[25]

Dragă vecinaşule!

Maxime... (am uitat numele tatălui dumitale, dar fii mărinimos, rogu-te, şi mă iartă). Scuză-mă şi iartă-mă pre mine care sunt un bătrân moşneag şi pre nerodul meu suflet omenesc că îndrăznesc să te incomodez cu pârdalnica mea gângăveală pusă pe hârtie. Da', trecu anu' de când ai binevoit să te aşezi prin părţile noastre ale lumii, hotar în hotar cu mine biet om de nimic, şi tot nu Te cunosc încă, şi nici Dumneata nu mă cunoşti pe mine, biată gâză ce sunt. Dă-mi prin urmare voie, vecinaşule scump, să fac cunoştinţă cu Dumneatale măcar prin mijlocirea acestor hieroglifuri bătrâneşti, să-Ţi strâng în gând mâna savantă şi să Te felicit cu ocaziunea descălicării Dumitale din Sankt-Petersburg în continentul nostru nedemn locuit de mujici şi de popor simplu, adică de element plebeian. De mult am căutat un prilej să fac cunoştinţă cu Dumneata de care mi-era sete fiindcă ştiinţa este întrucâtva mama noastră bună la fel ca şi civilizaţia şi fiindcă stimez din tot sufletul pe acei oameni al căror nume şi titlu vestit încununat de aureola gloriei populare, de lauri, de ţimbale, de decoraţii, medialii şi diplome, răsună ca tunetul şi trăsnetul prin toate părţile lumii acesteia văzute şi nevăzute, adică sublunare. Îi iubesc cu patimă pe astronomi, pe poeţi, pe metafizici, pe asistenţii universitari, pe chimişti şi alţi pontifi ai ştiinţei, printre care Te numeri şi Dumneata prin faptele Dumitale înţelepte şi prin ramurile de ştiinţă, adică prin produse şi roade. Se zice că ai tipărit multe cărţi în timpul şederii Dumitale intelectuale cu tuburi, termometre şi cu o grămadă de cărţi străine cu desene ispititoare. De curând a trecut

pe la domeniile mele sărăcăcioase, pe la ruinele şi dărăpănăturile mele, vecinul meu Gherasimov şi cu fanatismul care-l caracterizează, înfiera şi ocăra gândurile şi ideile Dumitale cu privire la originea omului şi a altor fenomene din lumea ce o vedem şi se revolta şi se înfierbânta împotriva sferei Dumitale intelectuale şi împotriva orizontului gândirii Dumitale acoperit cu aştri şi aerogliţi. Nu sunt de acord cu Gherasimov în ceea ce priveşte ideile Dumitale intelectuale, fiindcă trăiesc şi mă hrănesc numai cu ştiinţa pe care Pronia a dăruit-o neamului omenesc, pentru scoaterea din fundul lumii văzute şi nevăzute a metalelor preţioase, a metaloizilor şi briliantelor, dar totuşi, tătucule, iartă-mă pe mine, gâză abia vizibilă ce sunt, dacă îndrăznesc să dezmint bătrâneşte unele idei ale Dumitale cu privire la firea naturii. Gherasimov mi-a comunicat cum că ai fi alcătuit o lucrare în care ai binevoit să expui idei nu prea substanţiale despre oameni şi starea lor incipială cum şi despre traiul lor antediluvian. Ai binevoit să spui că omul se trage din neamurile maimuţeşti ale macacilor, urangutanilor şi aşa mai departe. Iartă-mă pe mine, biet moşneguţ ce sunt, dar nu-s de părerea Dumitale în acest punct important şi pot să-ţi pun o virgulă. Căci dacă omul, stăpânitorul lumii, cel mai deştept dintre toate fiinţele respiratorii, s-ar trage din tâmpita şi neştiutoarea maimuţă, ar avea coadă şi un glas sălbatic. Dacă ne-am trage din maimuţe, ţiganii ne-ar plimba acum prin oraş ca să ne arate lumii şi am plăti bani ca să ne arătăm unul altuia, jucând la porunca ţiganului, sau stând după gratii în menajerie. Suntem noi oare acoperiţi cu păr din cap până-n picioare? Da sau nu purtăm haine spre deosebire de maimuţe? Şi oare am mai iubi noi femeia şi nu am dispreţui-o, dacă ar mirosi chiar şi de departe ca maimuţa pe care o vedem în fiecare marţi la Mareşalul Nobilimii? Dacă străbunicii noştri s-ar fi tras din maimuţe, n-ar fi fost înmormântaţi într-un cimitir creştin; străbunicul meu Amvrosi, bunăoară, care a trăit pe timpuri în regatul polonez, n-a fost înmormântat ca o maimuţă, ci alături de abatele catolic Ioachim Şostak, ale cărui notiţe despre clima moderată şi folosirea nemoderată a băuturilor tari se păstrează şi până astăzi la fratele meu Ivan (Maiorul). Abate înseamnă un popă catolic. Iartă-mă pe mine incultul pentru faptul că mă amestec în treburile Dumitale savante şi judec în felul meu bătrânesc şi îţi impun ideile mele înapoiate şi oarecum

necioplite, care la oameni savanţi şi civilizaţi încap mai curând în stomac decât în cap. Da, nu pot să tac şi nu pot să sufăr când savanţii gândesc greşit în mintea lor; de aceea nu pot să nu te contrazic. Gherasimov mi-a comunicat că dumneata nu gândeşti just despre Lună, care ne înlocuieşte Soarele în ceasurile de întuneric şi beznă, când oamenii dorm, iar Dumneata tragi electricitatea dintr-un loc într-altul şi ai idei fantaziste. Nu râde de moşneagul ce sunt pentru că scriu aşa de nemeşteşugit. Dumneata scrii că pe Lună trăiesc şi locuiesc neamuri şi neamuri. Asta nu poate fi nicicând, fiindcă dacă pe Lună ar trăi oameni ei ne-ar masca lumina ei magică şi fermecătoare cu casele lor şi cu păşunile lor bogate. Şi apoi oamenii nu pot trăi fără ploaie, iar ploaia vine în jos spre pământ, şi nu merge în sus spre Lună. Dacă ar trăi pe Lună, oamenii ar cădea în jos spre pământ, şi nici asta nu se întâmplă. De pe o Lună locuită ar cădea pe continentul nostru lături şi alte murdării. Cum ar putea să trăiască pe Lună oameni, dacă ea există numai noaptea, iar ziua piere? Nici guvernele n-ar putea să dea voie să se trăiască pe Lună, deoarece oricine s-ar putea refugia pe ea şi sustrage cu multă uşurinţă de la diferite obligaţiuni din cauza distanţei mari şi inaccesibilităţii ei. Aşa că ai scrântit-o oleacă. După cum mi-a spus Gherasimov, ai scornit şi ai tipărit în lucrarea Dumitale intelectuală cum că, pe cel mai mare astru, pe Soare, ar fi pete negre. Asta nu poate fi, fiindcă nu se poate niciodată. Cum ai putut să vezi pete pe Soare dacă nu te poţi uita la Soare cu ochi simpli omeneşti, şi pentru ce-ar avea pe el pete, dacă te poţi lipsi de ele? Din ce corp ud sunt făcute aceste pete, dacă nu ard? Poate că după părerea Dumitale pe Soare trăiesc chiar peşti? Iartă-mă pe mine, ciumă otrăvită ce sunt, că am făcut o glumă atât de proastă! Sunt grozav de devotat ştiinţei! Rubla, această pânză de corabie ce mână veacul al nouăsprezecelea, nu are pentru mine niciun preţ; în ochii mei, ştiinţa o umbreşte cu aripile ei întinse spre viitor. Orice descoperire mă chinuieşte ca un cui în spate. Cu toate că sunt un ignorant şi un moşier de modă veche, totuşi eu, nemernic bătrân, mă ocup şi cu ştiinţa şi cu descoperiri, pe care le fac cu mâinile mele proprii şi îmi umplu capul meu sec, tigva mea sălbatică, cu gânduri şi cu un complect de cunoştinţe mari. Maica natură este o carte, pe care trebuie să o citeşti şi s-o vezi. Am produs multe descoperiri cu mintea mea proprie, descoperiri cum nu le-a scornit încă niciun

reformator. Pot spune fără să mă laud că nu sunt printre ultimii în ceea ce priveşte cultura, câştigată prin muncă grea, şi nu prin bogăţia părinţilor, adică a tatălui şi a mamei sau a tutorilor, care nenorocesc adesea pe copiii lor cu ajutorul bogăţiei, luxului şi caselor cu şase etaje, cu robi şi sonerii electrice. Iată ce a descoperit mintea mea de trei parale. A descoperit că marea noastră manta de foc, Soarele, joacă o dată pe an dis-de-dimineaţă în mod distractiv şi pitoresc în culori multicolore şi produce cu sclipirea lui minunată o impresie veselă. Altă descoperire. De ce iarna ziua e scurtă, şi noaptea lungă, iar vara invers? Iarna ziua e scurtă fiindcă, la fel cu toate celelalte obiecte văzute şi nevăzute se strânge de frig şi fiindcă Soarele apune devreme, iar noaptea se dilată în urma aprinderii felinarelor şi lumânărilor, deoarece se încălzeşte. Apoi am mai descoperit că primăvara câinii mănâncă iarbă la fel ca oile, iar pentru oamenii pletorici cafeaua este dăunătoare, fiindcă produce ameţeală la cap, şi un aspect tulbure la ochi şi alte asemănătoare. Am făcut multe descoperiri şi afară de astea, cu toate că nu am diplome şi adeverinţe. Vino la mine, vecinaşule dragă, zău. Vom descoperi ceva împreună, ne vom ocupa cu literatură şi ai să mă înveţi şi pe mine, spurcatul, diferite calcule.

De curând am citit în cartea unui învăţat francez că capul leului nu seamănă deloc cu chipul omenesc, cum cred savanţii. Vom vorbi şi de asta. Fă bine şi vino. Vino bunăoară chiar mâine. Acum mâncăm de post, dar pentru Dumneata vom găti mâncăruri de frupt. Fata mea Nataşenka m-a rugat să aduci cu Dumneata nişte cărţi intelectuale. Ea e emanţipată şi pe toţi îi consideră proşti, numai ea e deşteaptă. Pot să-ţi spun că tineretul de astăzi se manifestă... Să-l ţie Dumnezeu! Peste o săptămână vine la mine fratele meu Ivan (maiorul), om de treabă, dar, între noi fie zis, cam încuiat şi nu-i plac ştiinţele. Această scrisoare trebuie să ţi-o aducă chelarul Trofim exact la orele opt seara. Dacă ţi-o aduce mai târziu, plesneşte-l peste bot, cum fac profesorii, fiindcă cu acest neam de oameni nu trebuie făcut fasoane. Dacă ţi-o aduce mai târziu înseamnă că blestematul a trecut pe la cârciumă. Obiceiul de a-şi vizita vecinii nu e scornit de noi şi nu se va sfârşi cu noi, de aceea vino numaidecât cu cărţi şi cu maşinării. Aş veni chiar eu la Dumneata, dar sunt cam sfielnic din fire şi n-am destulă

îndrăzneală. Iartă-mă pe mine nemernicul pentru deranj.

Rămân vecinul Dumitale care te stimează, plutonierul în retragere al Oastei Donului şi făcând parte dintre nobili.

Vasili Semi-Bulatov

Apărută pentru prima dată în revista „Strekoza”, 1880, Nr. 10, 9 martie. Titlul: „Scrisoarea moşierului din regiunea Donului, Stepan Vladimirovici N., către vecinul său savant, doctorul Friedrich”. Semnată:... v. A intrat, cu diferite corectări, în culegerea din anul 1883, netipărită în întregime. – Publicăm textul din acea culegere.

În vederea publicării în culegere, Cehov i-a scurtat titlul, a schimbat numele destinatarului (Maxim în loc de Friedrich) şi a autorului scrisorii (iscălitura de sub scrisoare fusese: „Stepan, fiul lui Vladimir”), l-a prefăcut pe preotul Gherasim în vecinul Gherasimov, modificând în consecinţă pasajele din text în care se citea acest nume, şi a făcut câteva corectări mărunte.

După primirea povestirii, redacţia revistei „Strekoza” îi răspunde autorului la rubrica intitulată „Poşta redacţiei”: „Dracevca, d-lui A. Ce-v. Ne place ceea ce ne-aţi trimis. Va apărea. Primiţi binecuvântarea noastră pentru noi creaţii” („Strekoza”, 1880, Nr. 2, 13 ianuarie). Pe lângă aceste rânduri, la 20 ianuarie 1880, redacţia a adresat tânărului autor o scrisoare cu următorul conţinut: „Stimate domn! Redacţia are onoarea a vă aduce la cunoştinţă că povestirea trimisă de Dumneavoastră e scrisă binişor şi că va fi publicată în revistă. Redacţia vă propune un onorariu de 5 copeici rândul. Redactor Ip. Vasilevski.”

Cehov socotea această povestire drept prima sa operă publicată. În scrisoarea sa din 19 ianuarie 1904 către E. Batiuşcov, el scria: «Primul meu fleac de 10–15 rânduri a fost publicat în martie sau aprilie 1880 de „Strekoza”». Fratele scriitorului şi biograful său, Mihail Pavlovici, afirma de asemenea că această povestire este prima lucrare a lui A. P. Cehov, care a văzut lumina tiparului. Totuşi, încă din anul 1877, când era elev de liceu, Cehov îi trimitea fratelui său Alexandr la Moscova anecdote şi vorbe de duh, pe care acesta le transmitea revistei

„Budilnic” („Scrisori adresate lui A. P. Cehov de către fratele său, Alexandr Cehov”, Moscova, 1939). Dar aceste prime „mărunţişuri” ale lui A. P. Cehov n-au fost cercetate nici până azi.

Amintindu-şi de anii copilăriei, M. P. Cehov spune despre Anton Pavlovici: «Dintre fraţi, el era cel mai talentat în născociri: înjgheba prelegeri şi scene, imita diferite persoane, crea personaje noi. Astfel făcea pe un bătrân profesor care-şi tine lecţia, lecţie ce a alcătuit mai târziu aproape cuvânt cu cuvânt conţinutul primei sale povestiri „Scrisoare către un vecin savant” („Anton Cehov şi subiectele sale”, Moscova, 1923, pag. 12; vezi şi cartea „În jurul lui Cehov”, Moscova, 1933, pag. 76).» M. P. Cehov presupune că drept model pentru această scrisoare i-a slujit scrisoarea bunicului său, Egor Mihailovici, către tatăl său, Pavel Egorovici. Această scrisoare, copiată chiar de Anton Pavlovici în 1878, se păstrează până în zilele noastre la Maria Pavlovna Cehova („Anton Cehov şi subiectele lui”, pag. 25). În comentariile pentru vol. I al Operelor complete ale lui A. P. Cehov (Moscova – Leningrad, 1930, pag. 428-429), S. D. Baluhatîi citează începutul unei scrisori scrise de o persoană necunoscută, cu data de 6 august 1875, şi care se păstrează în dulapul-bibliotecă al casei-muzeu a lui A. P. Cehov din Ialta. După părerea lui Baluhatîi, această scrisoare, „prin întorsăturile ei arhaice, poate să-i fi slujit lui Cehov de îndemn pentru crearea unei parodii, care a fost prima sa operă publicată.”

Aerogliţi (scâlciere a cuvântului „aeroliţi”) – pietre căzute din cer; întrebuinţat aici în sensul de meteor (stea căzătoare). De asemenea emanţipată – pentru „emancipată”.

Ce se întâlneşte de cele mai multe ori în romane, nuvele etc.

Un conte, o contesă cu urme de îndepărtată frumuseţe, un baron – vecin de moşie, – un scriitor liberal, un nobil scăpătat, un muzician străin, slugi îndobitocite, dădace şi guvernante toante, un administrator de moşie neamţ, un esquire şi o moştenire în America. Chipuri urâte, dar simpatice şi atrăgătoare. Un erou, gata să-şi arate la prima ocazie puterea pumnilor şi care o scapă de la moarte pe eroină, al cărei cal a luat-o razna.

Înaltul cerului, depărtarea nesfârşită, de necuprins... de neînţeles, într-un cuvânt: natura!!!

Prieteni blonzi şi duşmani cu păr roşcat.

Un unchi bogat, liberal sau conservator, după împrejurări. Pentru eroul principal, moartea unchiului este mai de folos decât sfaturile lui.

O mătuşă la Tambov.

Un doctor cu faţa îngrijorată, care te lasă să nădăjduieşti că e vorba de o criză; adesea doctorul poartă baston cu măciulie şi e chel. Şi unde-i doctor, acolo-i şi reumatism căpătat din muncă cinstită, migrene, encefalită şi, bineînţeles, îngrijirile date unui rănit în duel, şi sfatul nelipsit de a merge la o staţiune de ape minerale.

Un servitor care slujeşte de mult în familie şi e gata să facă orice pentru stăpânii săi de acum, chiar să se arunce în foc. Deosebit de spiritual.

Un câine, care doar că nu vorbeşte, un papagal şi o privighetoare.

O vilă în împrejurimile Moscovei şi o moşie ipotecată în sudul ţării.

Electricitate, al cărei rost în roman este de cele mai multe ori cu totul de neînţeles.

O servietă din piele rusească, porţelanuri chinezeşti, o şea englezească, un revolver căruia nu i se întâmplă să ia foc, o decoraţie la butonieră, ananas, şampanie, trufe şi stridii.

O întâmplătoare tragere cu urechea la uşă, care prilejuieşte descoperiri senzaţionale.

O armată nenumărată de interjecţii şi o seamă de încercări de a folosi, la locul lui, un termen tehnic.

Aluzii mărunte la împrejurări considerabile.

Foarte des lipsa unui sfârşit.

Cele şapte păcate capitale la început şi o nuntă la sfârşit.

Sfârşit.

Apărută pentru prima oară în revista „Strekoza”, 1850, Nr. 10, 9 martie. Semnat: Antoşa. Povestirea i-a fost retipărită, fără a fi revizuită de autor, în culegerea: „În lumea râsului şi a glumelor”, Sankt Petersburg, 1900. – Publicăm textul din revistă.

Cuvântul „esquire”, care se întâlneşte în povestire, e luat din romanele engleze traduse, şi reprezintă unul dintre titlurile inferioare ale nobilimii engleze, titlu care se dă şi primarilor, judecătorilor de pace, avocaţilor şi funcţionarilor superiori.

Din temele de vacanţă ale elevei de pension Nadenca N.

LA LIMBA RUSĂ

a) Cinci exemple de „Alcătuire de fraze”.

1) „De curând Rusia a dus război cu Străinătatea, cu care ocazie au fost omorâţi mulţi turci”.

2) „Calea ferată şuieră, transportă oameni şi este făcută din fier şi materiale”.

3) „Carnea se face din boi şi vaci, iar carnea de oaie din mioriţe şi berbecuţi”.

4) „Tata a fost omis la înaintare în serviciu şi nu i s-a dat decoraţie, iar el s-a supărat şi a demisionat din motive familiale”.

5) „Prietena mea Dunia Peşemoreperehodiaşcenskaia îmi este nespus de dragă, pentru că este sârguitoare şi atentă în timpul lecţiilor şi ştie să-l maimuţărească pe husarul Nikolai Spiridonîci”.

b) Exemple de „Acord gramatical”

1) „În postul cel mare, preoţii şi diaconii nu vor să-i cunune pe tinerii căsătoriţi”.

2) „Mujicii trăiesc în vilegiatură iarna şi vara, bat caii, dar sunt groaznic de murdari, fiindcă sunt mânjiţi cu catran şi nu angajează fete în casă şi rândaşi”.

3) „Părinţii îşi mărită fetele cu militari, care au avere şi casă proprie”.

4) „Băieţaşule, respectă-ţi tatăl şi mama, şi pentru aceasta te vei face frumuşel şi vei fi drag tuturor oamenilor de pe pământ”.

5) „Nici n-a avut timp să scoată un geamăt, şi ursul l-a şi înhăţat”.

c) Compunere

Cum mi-am petrecut vacanţele de vară.

Cum am trecut examenele, am plecat de îndată cu mama, cu mobila şi cu fratele meu Ioan, elev în clasa treia de liceu, în vilegiatură. S-au adunat la noi Katya Kuzevici cu mama şi tata, Zina, micul Egoruşca, Nataşa şi multe alte prietene de-ale mele, care s-au plimbat cu mine şi am brodat la aer curat. Au fost mulţi bărbaţi, dar noi, fetele, ne-am ţinut deoparte şi nu le-am dat nicio atenţie. Am citit multe cărţi şi printre altele pe Meşcerski, Maikov, Dumas, Livanov, Turgheniev şi Lomonosov. Natura era în splendoare. Copacii tineri creşteau foarte strâns, niciun topor nu se atinsese încă de trunchiurile lor zvelte; umbra, nu prea deasă, dar aproape neîntreruptă, era aruncată de frunzele mici pe iarba fragedă şi subţire, împestriţată cu capetele aurii ale gălbenelelor, cu punctele albe ale clopoţeilor şi cu cruciuliţele de culoarea zmeurei ale garoafelor de câmp, (inspirat din „Liniştea”, de Turgheniev). Soarele, când răsărea, când apunea. Pe locul unde se revărsau zorile zbura un stol de păsări. Undeva, un păstor îşi păştea turmele şi nişte nori pluteau ceva mai jos de cer. Grozav îmi place natura. Tatăl meu a fost îngrijorat toată vara: nemernica de bancă a vrut să vândă fără niciun motiv casa noastră, iar mama îl urmărea tot timpul pe tata şi se temea să nu caute să-şi pună capăt zilelor. Dacă am petrecut totuşi bine vacanţa de vară, este fiindcă m-am ocupat de ştiinţă şi m-am purtat frumos. Sfârşit.»

ARITMETICĂ

Problemă. Trei negustori au vărsat pentru o întreprindere comercială un capital, care, peste un an, le-a dat un câştig de 8.000 de ruble. Se întreabă: cât a primit fiecare dintre ei, dacă primul a vărsat 35.000, al doilea 50.000, iar al treilea 70.000?

Soluţiune. Pentru a dezlega această problemă, trebuie mai întâi să aflăm care dintre ei a vărsat cel mai mult, şi pentru aceasta trebuie să scădem toate trei cifre una dintr-alta, şi vom obţine prin urmare că cel de al treilea negustor a vărsat mai mult ca toţi, fiindcă a vărsat nu 35.000 şi nici 50.000, ci 70.000. Bine. Acum să aflăm cât a primit fiecare dintre ei, şi pentru aceasta să împărţim 8.000 în trei părţi astfel ca partea cea mai mare să revină celui de al treilea, împărţim: 3 în opt merge de 2 ori. 3x2 = 6. Bine. Să scădem 6 din opt şi obţinem 2. Punem un zero. Scădem 18 din 20 şi obţinem încă o dată 2. Punem un zero şi aşa mai departe până la sfârşit. Reiese că obţinem 2,666 2/3, care este ceea ce trebuie dovedit, adică fiecare negustor a primit 2666 2/3 ruble, iar al treilea, probabil, ceva mai mult.

Pentru conformitate
Cehonte

Apărută pentru prima dată în revista „Strekoza”, 1850, Nr. 24, 15 iunie. Semnat: Pentru conformitate – Cehonte. – Publicăm acest text.

Meşcierski V. P. (1839–1914) – prinţ, beletrist şi publicist reacţionar, autor a numeroase romane din viaţa înaltei societăţi, apărute mai ales în deceniul al optulea; editor şi redactor al ziarului-revistă „Grajdanin” (cu începere din anul 1872).

Maicov A. N. (1821–1897) – poet.

Dumas (Alexandre Dumas-tatăl) (1803–1870) – romancier francez.

Livanov F. V. – a publicat, pe la sfârşitul deceniilor al şaptelea şi al optulea ale secolului al XIX-lea, o serie de „schiţe şi povestiri” din viaţa „rascolnicilor şi a puşcăriaşilor”, precum şi o „cronică din viaţa clerului rus” şi anume: „Viaţa unui preot de la ţară”.

Fraza care începe cu cuvintele „copacii tineri” şi se sfârşeşte cu „cruciuliţele garoafelor de câmp” e luată din

capitolul IV al nuvelei lui Turgheniev, „Acalmie”.

Tăticul

În biroul tăticului, gras şi rotund ca un cărăbuş, intră mămica, sfrijită ca o scrumbie de Olanda, şi tuşeşte. La intrarea ei, fata din casă sare de pe genunchii tăticului şi o zbugheşte după perdea; mămica nu dă acestui fapt nicio atenţie, fiindcă a avut tot timpul să se deprindă cu micile slăbiciuni ale tăticului, pe care le priveşte prin prisma unei soţii înţelepte, înţelegătoare faţă de civilizatul ei bărbat.

— Pompicule, – spune ea, aşezându-se pe genunchii tăticului, – am venit la tine ca să ne sfătuim, dragul meu. Şterge-ţi buzele, vreau să te sărut.

Tăticul începe să clipească din ochi şi îşi şterge buzele cu mâneca.

— Ce vrei? întreabă el.

— Uite ce e, tăticule. Ce să ne facem cu băiatul nostru?

— Dar ce s-a întâmplat?

— A, nu ştii? Doamne! Ce nepăsători sunteţi voi, taţii! E groaznic! Pompicule, hotărăşte-te odată să fii măcar tată, dacă nu vrei… dacă nu poţi să fii soţ!

— Iar începi? Am mai auzit de o mie de ori povestea asta…

Tăticul face o mişcare de nerăbdare şi mămica e cât p-aci să cadă de pe genunchii lui.

— Voi, bărbaţii, sunteţi toţi la fel; nu vă place să auziţi adevărul.

— Ai venit să-mi vorbeşti de adevăr sau de băiat?

— Bine, bine, gata… Pompicule, băiatul nostru a venit iar cu note proaste de la liceu.

— Ei şi?

— Cum „ei şi”? N-o să fie primit la examen şi n-o să treacă în

clasa a patra!

— N-are decât să nu treacă. Nu-i nicio nenorocire. Numai să fie la şcoală şi să nu facă năzbâtii acasă.

— Dar are cincisprezece ani, tăticule! E cu putinţă să mai fie în clasa a treia la vârsta asta? Închipuieşte-ţi că nemernicul de profesor de aritmetică i-a pus iar un doi... E admisibil?

— Dacă o să-i tragi ştrengarului vreo câteva nuiele, n-o să mai fie.

Mămica îşi trece degetul ei cel mic pe buzele grase ale tăticului, şi i se pare că şi-a încruntat drăgălaş sprâncenuşele.

— Nu, pompicule, să nu-mi vorbeşti de pedepse... Copilul nostru nu-i vinovat... La mijloc trebuie să fie o persecuţie... Fiul nostru – de ce să facem exces de modestie – e atât de inteligent, încât nu se poate să nu ştie o tâmpită de aritmetică oarecare. El le ştie pe toate foarte bine, de asta sunt convinsă!

— E un chiulangiu, asta-i! Ar trebui să se zbenguie mai puţin şi să înveţe mai mult... De ce nu stai tu pe scaun, mămico? Nu cred să fie prea moale pe genunchii mei.

Mămica coboară de pe genunchii tăticului şi se îndreaptă spre fotoliu, convinsă că mişcările ei au graţii de lebădă.

— Doamne, ce nepăsare! şopteşte ea, aşezându-se şi închizând ochii. Nu, nu-ţi iubeşti copilul! Fiul nostru e atât de drăguţ, atât de deştept, atât de frumos... E persecutat, pot să jur că e persecutat! Nu, nu trebuie să rămână repetent, n-am să admit aşa ceva.

— Ba o să trebuiască să admiţi, dacă nemernicul nu se ţine de carte... Of, voi, mamele!... Şi acum du-te frumuşel, că eu mai am ceva... treabă...

Tăticul se apleacă pe birou, îşi bagă nasul în nişte hârţoage şi trage cu coada ochiului spre perdea, aşa cum se uită un căţel la farfurie.

— Nu plec, tăticule... nu plec! Văd că te necăjesc, dar ai şi tu un pic de răbdare... Tăticule, trebuie să te duci la profesorul de aritmetică şi să-i dai ordin să pună fiului nostru o notă bună... Trebuie să-i spui că fiul nostru ştie bine aritmetică, dar că-i cam plăpând şi de aceea nu poate să strălucească chiar de fiecare dată. Constrânge-l pe profesor. Cum poate un băiat în toată firea să rămână în clasa a treia? Dă-ţi toată silinţa, pompicule! Sofia Nicolaevna a găsit că fiul nostru seamănă cu Paris, închipuieşte-ţi!

— Mă simt foarte măgulit, dar nu mă duc! N-am timp de pierdut.

— Ba da, tăticule, ai să te duci!

— Nu mă duc... Când am spus un lucru, aşa rămâne... Acum lasă-mă, drăguţo... Mai am ceva treabă...

Mămica se scoală şi ridică glasul.

— Ai să te duci!

— Nu mă duc!

— Ba ai să te duci!! strigă mămica. Dacă n-ai să te duci, dacă n-o să-ţi fie milă de unicul tău fiu, atunci... Mămica scoate un ţipăt ascuţit şi, cu gestul unui tragedian înfuriat, arată perdeaua... Tăticul roşeşte, se fâstâceşte, începe netam-nesam să cânte o melodie oarecare şi îşi scoate haina... Întotdeauna se fâstâceşte şi se prosteşte cu desăvârşire când mămica arată spre perdea. Se predă. Este chemat fiul, căruia i se cere să-şi dea cuvântul că se va îndrepta. Fiul se supără, se încruntă, se bosumflă şi declară că ştie aritmetică mai bine decât profesorul şi că nu este vinovat că pe lumea asta nota cinci nu o obţin decât elevele de pension, bogătaşii şi linguşitorii. Începe să plângă cu hohote şi se grăbeşte să indice cât mai exact adresa profesorului. Tăticul se bărbiereşte, îşi trece de câteva ori cu pieptenele peste chelie, se îmbracă mai îngrijit şi se duce să-şi arate „mila de unicul său fiu”.

Potrivit obiceiului mai tuturor tăticilor, intră la profesorul de aritmetică fără să se anunţe. Câte lucruri poţi să vezi şi să auzi când intri fără să te fi anunţat! Tăticul îl aude de pildă pe profesor spunând nevestei sale: „Mă coşti foarte scump, Ariadna!... Capriciile tale n-au margini!” Şi o vede pe nevastă aruncându-se de gâtul soţului şi spunând: „Iartă-mă! Tu nu mă coşti decât puţin, dar te preţuiesc mult!” Tăticul găseşte că nevasta profesorului este tare nostimă şi că, dacă n-ar fi atât de sumar îmbrăcată, nu ar avea atâta farmec.

— Bună ziua! spune el, apropiindu-se foarte la largul lui de cei doi soţi şi înclinându-se. Profesorul se fâstâceşte o clipă, iar nevastă-sa se aprinde la faţă şi dispare cu iuţeala fulgerului în odaia vecină.

— Iartă-mă, începe tăticul zâmbind, poate că te-am cam... deranjat... Eşti sănătos? Am onoarea să mă recomand... Precum vezi, nu sunt chiar un necunoscut... Sunt şi eu funcţionar de stat... Ha-ha-ha! Dar nu te osteni, te rog!

Domnul profesor zâmbeşte uşor, din bună cuviinţă, şi arată cu mâna un scaun. Tăticul se întoarce pe un picior şi ia loc.

— Am venit, continuă el, jucându-se cu ceasul său de aur, pentru a-l arăta domnului profesor, am venit să stau de vorbă cu dumneata... Mda... Ai să mă ierţi, bineînţeles... Nu prea ştiu să mă exprim savant, îmi place să spun lucrurilor pe nume. Ha-ha-ha. Ţi-ai făcut studiile la universitate?

— Da, la universitate.

— Aşa-a!... Ei, dar... ce vreme frumoasă e astăzi... Dumneata, Ivan Feodorîci, ai pus băieţaşului meu un doi... Mm... da... Dar n-are a face... Fiecare capătă ce i se cuvine... Orice bir este bir, şi o învăţătură de minte e o învăţătură de minte. He-he-he!... Totuşi, e... cum să-ţi spun?... neplăcut. Oare fiul meu nu pricepe bine aritmetica?

— Ce să vă spun? N-aş zice că nu pricepe, dar nu învaţă. Da, nu ştie materia.

— Şi de ce n-o ştie?

Profesorul holbează ochii.

— Cum de ce? spune el. Fiindcă nu ştie şi nu-şi dă osteneală.

— Vai de mine, Ivan Feodorîci! Fiul meu îşi dă multă osteneală. Mă ocup chiar eu de el... Munceşte şi nopţile... Ştie totul foarte bine... Faptul că mai face câte o ştrengărie... Ce vrei, e vârsta! Care dintre noi n-a fost tânăr? Nu te-am deranjat?

— Vai de mine!... Vă sunt chiar foarte recunoscător... Dumneavoastră, părinţii, sunteţi musafiri prea rari la noi, dascălii... De altfel, lucrul acesta dovedeşte încrederea pe care o aveţi în noi; şi lucrul principal în toate este încrederea.

— Bineînţeles... Principalul e că nu ne amestecăm... Vasăzică, fiul meu n-o să treacă în clasa a patra?

— Nu, fiindcă nu are numai la aritmetică media anuală doi.

— Aş putea să mă duc şi la ceilalţi. Dar ce facem cu aritmetica? Hm!... Ai să-i îndrepţi nota?

— Nu pot! (Profesorul zâmbeşte.) Nu pot!... Doream ca fiul dumneavoastră să treacă, mi-am dat toată silinţa, dar nu învaţă, şi e şi obraznic pe deasupra... Am avut de mai multe ori neplăceri cu el.

— E un copil. Ce să-i faci?! Îndreaptă-i nota, pune-i măcar un trei!

— Nu pot!

— Ei, fleacuri!... Ce tot vorbeşti? Ca şi cum eu n-aş şti ce se

poate şi ce nu se poate. Îţi spun că se poate, Ivan Feodorîci!

— Nu se poate! Ce vor spune ceilalţi cu nota doi? Nu-i drept, oricum aţi întoarce lucrurile. Zău că nu pot!

Tăticul îi face cu ochiul.

— Poţi Ivan Feodorîci! Ce să mai pierdem timpul cu vorba! Nu-i o treabă atât de importantă, ca să ne tocmim trei ceasuri... Spune-mi, ce socoteşti drept în cugetul dumitale de om învăţat? Ştim şi noi ce înseamnă dreptatea dumneavoastră. He-he-he! Mai bine mi-ai vorbi deschis, Ivan Feodorîci, fără ascunzişuri. I-ai pus dinadins nota doi... Atunci, unde-i dreptatea?

Profesorul deschide ochii mari şi se mulţumeşte cu atât; de ce nu se arată jignit – asta va rămâne întotdeauna pentru mine o taină a sufletului de dascăl.

— Ai făcut-o înadins, continuă tăticul. Aşteptai un musafir. He-he-he!... Ce să zic? Poftim!... Sunt de acord... orice bir este bir... Înţeleg viaţa, precum vezi... Oricât am progresa... mda... obiceiurile din vechime rămân totuşi mai bune, mai folositoare... Cât am, atâta dau.

Suflând zgomotos, tăticul scoate portofelul din buzunar şi întinde spre mâna profesorului o hârtie de douăzeci şi cinci de ruble.

— Poftim!

Profesorul roşeşte, îşi bagă capul între umeri şi nimic mai mult. De ce nu arată tăticului uşa, iată ce va rămâne întotdeauna pentru mine o taină a sufletului de dascăl.

— Nu te ruşina... continuă tăticul. Te înţeleg foarte bine. Acel care spune că nu ia – ia totuşi... Cine refuză în ziua de astăzi? Nu se poate să nu iei, frate dragă... Pesemne că nu te-ai obişnuit încă? Poftim!

— Nu, pentru Dumnezeu...

— E prea puţin? Ce vrei, mai mult nu pot să dau... Ei, haide!

— Vai de mine, pentru nimic în lume!...

— Cum vrei... Îndreaptă totuşi nota doi!... Nu te rog atât eu, cât mama... Plânge mereu, vezi dumneata... Are bătăi de inimă şi aşa mai departe.

— Îmi pare sincer rău de soţia dumneavoastră, dar nu pot.

— Dacă fiul meu nu trece în clasa a patra... nu mai am trai în casă! Mda... Hai, trece-l!

— Aş face-o bucuros, dar nu pot... Doriţi o ţigară?

— Grand mersi... mai bine făgăduieşte-mi să-l treci... Ce grad

ai?

— Consilier titular... Totuşi, îndeplinesc o funcţie care corespunde gradului superior. Hm!...

— Aşa... Ei, ne vom înţelege... O simplă trăsătură de condei, ce zici? Merge? He-he!

— Nu pot, odată cu capul!...

Tăticul tace niţel, se gândeşte şi porneşte din nou la ofensivă împotriva domnului profesor. Ofensiva ţine foarte mult. Profesorul este nevoit să repete de vreo douăzeci de ori invariabilul său „nu pot”. În cele din urmă, i se face lehamite, fiindcă tăticul a depăşit orice limită. Vrea să-l pupe, îl roagă să fie examinat chiar el la aritmetică, povesteşte câteva anecdote porcoase şi ia un ton familiar. Profesorului i se face silă.

— Vania, e timpul să pleci! strigă din odaia vecină nevasta profesorului. Tăticul înţelege aluzia şi taie cu trupul său masiv drumul spre uşă. Profesorul se simte sleit de puteri şi începe să se tânguie. În cele din urmă, i se pare că a născocit un lucru genial.

— Iată ce e, spune el tăticului. Voi îndrepta media anuală a fiului dumneavoastră, dacă şi ceilalţi colegi ai mei îi vor pune nota trei la materiile lor.

— Pe cuvânt de onoare?

— Da, îi voi îndrepta nota – dacă o îndreaptă şi ei.

— Aşa mai zic şi eu. Bate palma. Eşti o bomboană. Am să le spun că ai şi îndreptat-o. Vasăzică ne-am înţeles! Îţi datorez o sticlă de şampanie. Şi când pot să-i găsesc acasă?

— Chiar acum.

— Bine! Vasăzică rămânem prieteni? Ai să vii odată pe la noi, fără fasoane?

— Cu multă plăcere. Mergeţi sănătos!

— Orevuar! He-he-he!... Of, tinere, tinere! La revedere!... Bineînţeles că trimiţi un salut domnilor colegi ai dumitale? Am să li-l transmit. Spune soţiei dumitale un resume respectuos din partea mea... Şi vino să ne vezi!

Tăticul face o plecăciune, îşi pune pălăria pe cap şi iese...

„Ce om cumsecade, gândeşte domnul profesor, uitându-se pe urma tăticului. Simpatic chiar. Ce-are în guşă şi-n căpuşă. E simplu şi bun... Îmi plac oamenii ca el”.

În aceeaşi seară mămica şade din nou pe genunchii tăticului (pe care după aceea are să se aşeze fata în casă). Tăticul o

asigură că fiul lor va trece şi că pe intelectuali mai uşor îi îndupleci cu o purtare plăcută şi cu un fel politicos de a le pune piciorul în prag, decât cu bani.

Apărută mai întâi în revista „Strekoza”, 1880 Nr. 26, 29 iunie. Semnat: An. C. A intrat, cu mici corectări, în culegerea din 1883, netipărită în întregime. Retipărită fără modificări în culegerea „În lumea râsului şi a glumelor”, Sankt Petersburg, 1900. Publicăm textul culegerii din 1883.

Jubileul meu

Tineri şi tinere!

Acum trei ani am simţit în mine prezenţa acelei flăcări sacre, pentru care Prometeu a fost ferecat de stâncă... Şi iată că, de trei ani, trimit cu mână darnică în toate colţurile întinsei mele patrii operele mele, trecute prin purgatoriul flăcării sus menţionate. Am scris în proză, am scris în versuri de toate metricele, genurile, ritmurile, pentru amorul artei şi în nădejdea că o să iau bani. Am scris tuturor ziarelor dar... vai!!!... pizmaşii au găsit cu cale să nu publice operele mele, sau chiar dacă le publică, ele apar numai la rubrica „poşta redacţiei”. Am semănat vreo cincizeci de mărci poştale pe „Niva”, am înecat vreo sută în „Neva”, am ars vreo zece la „Ogonioc”, am pierdut vreo cinci sute cu „Strekoza”[26]. Mai pe scurt: numărul total al răspunsurilor pe care le-am primit de la toate redacţiile, de la începutul activităţii mele literare şi până astăzi, este de două mii în cap! Ultimul dintre ele l-am primit chiar ieri. Seamănă aidoma cu toate celelalte. În niciun singur răspuns n-am găsit măcar o urmă de „da”. Tineri şi tinere! Sacrificiul material al fiecărei trimiteri de manuscris la redacţie reprezintă cel puţin zece copeici; am pierdut deci cu omorârea literară a timpului 200 de ruble. Şi când te gândeşti că cu 200 de ruble poţi să cumperi un cal! Am 800 de franci venit anual; atât... Cred că înţelegeţi!!! A trebuit să îndur foamea, pentru că am preamărit natura, dragostea, ochişorii femeii, pentru că am zvârlit săgeţi veninoase în lăcomia trufaşului Albion; pentru faptul că mi-am împărtăşit flacăra... domnilor care mi-au trimis răspunsurile... Două mii de răspunsuri, două sute de ruble şi ceva, şi niciun singur „da”! O ruşine. Şi totuşi, păţania asta e plină de

învăţăminte. Tineri şi tinere! Sărbătoresc astăzi jubileul primirii celui de al două miilea răspuns, ridic paharul pentru încheierea activităţii mele literare şi mă odihnesc pe lauri. Sau îmi arătaţi un altul care să fi primit în decurs de trei ani tot atâţia „nu”, sau ridicaţi-mă pe un piedestal nepieritor!

Un poet prozaic

Apărută pentru prima oară în revista „Strekoza”, 1880, Nr. 27, 6 iulie. Semnat: Un poet prozaic. – Publicăm acest text.

Faptul că povestirea este scrisă de A. P. Cehov a fost stabilit de către Korotaev, pe baza scrisorii redacţiei revistei „Strekoza”, aflată în arhiva scriitorului. (Vezi publicaţia lui A. Korotaev „O glumă necunoscută a lui A. P. Cehov”. „Literaturnîi sovremennie”), 1938, Nr. 4, aprilie).

„Niva” – „revistă ilustrată literară, politică şi de actualităţi”, publicaţie săptămânală, editată la Petersburg de către A. F. Marks, cu începere din anul 1870.

„Neva” – ziar-revistă – săptămânal, ilustrat, editat la Petersburg între anii 1879–1887, cu un supliment pentru „lectură în familie” (romane şi nuvele).

„Ogonioc” – „revistă ilustrată pentru literatură, ştiinţă şi artă”, editată săptămânal la Petersburg între anii 1879–1883.

„Strekoza” – „revistă artistico-umoristică”, editată săptămânal la Petersburg, din luna decembrie 1875. Începând cu Nr. 17, 1879, revista a fost redactată de Ipp. F. Vasilevski (Bukva). Cehov a început să colaboreze la revistă în anul 1880, redactor fiind Bukva.

O mie şi una de patimi
sau
O noapte îngrozitoare
ROMAN ÎNTR-O SINGURĂ PARTE CU EPILOG
(Dedicat lui Victor Hugo)

Pe turnul catedralei o sută patruzeci şi şase de mucenici, orologiul bătu miezul nopţii. Mă cutremurai. Sosise ceasul. Îl apucai înfrigurat pe Teodor de mână şi ieşii cu el în stradă. Cerul era negru ca tuşul de tipografie. Era întuneric ca într-o pălărie trasă până peste ochi. O noapte întunecoasă este ziua întemniţată într-o găoace de nucă. Ne înfăşurarăm în mantalele noastre şi pornirăm. Vântul tăios ne pătrundea până la oase. Ploaia şi zăpada – fraţii aceştia umezi – ne biciuiau cumplit obrajii. Deşi în plină iarnă, fulgere brăzdau cerul în toate direcţiile. Tunetul, cumplit şi maiestuos tovarăş de drum al fulgerului, fermecător ca licărirea unor ochi albaştri şi iute ca gândul, cutremura înspăimântător văzduhul. Urechile lui Teodor căpătară luciri electrice. Spiriduşi de foc ne zburau sforăind pe deasupra capului. Privii în sus. Începui să freamăt. Cine nu freamătă în faţa măreţiei naturii? Pe cer trecură în zbor câţiva meteori strălucitori. Mă apucai să-i număr: erau 28. Îi arătai lui Teodor. Semn rău! mormăi el, palid ca o statuie de marmură de Carrara. Vântul gemea, urla şi plângea cu hohote... Geamătul vântului este geamătul unei conştiinţe înecate în crime îngrozitoare. La doi paşi de noi, trăsnetul lovi şi aprinse o casă cu opt etaje. Auzii ţipetele care ieşeau din ea. Trecurăm înainte. Ce-mi păsa de casa în flăcări, când în piept îmi ardeau o sută cincizeci de case? Undeva, în spaţiu, un clopot bătea trist, încet, monoton. Lupta stihiilor era în toi. Ai fi zis că nişte forţe

necunoscute se munceau să contribuie la armonia lor înfricoşătoare. Care sunt aceste forţe? Le va afla omul vreodată?

Vis sfios, dar cutezător!!!

Chemarăm un birjar. Ne urcarăm în trăsură şi pornirăm în goană. Birjarul e frate cu vântul. Goneam aşa cum goneşte visul îndrăzneţ prin tainicele întortochieri ale creierului. Strecurai în mâna birjarului o pungă cu aur. Aurul ajută biciului să sporească iuţeala picioarelor cailor.

— Unde mă duci, Antonio? gemu Teodor. Ai o privire de geniu rău... În ochii tăi negri luceşte infernul... Încep să mă tem...

Becisnic, fricos!! Tăcui. O iubea. Şi ea îl iubea pătimaş... Da, trebuia să-l ucid, fiindcă eu o iubeam mai mult decât viaţa. O iubeam pe ea, iar pe el îl uram. De aceea el trebuia să moară în această noapte îngrozitoare şi să plătească cu moartea, dragostea lui. În mine fierbea şi dragoste şi ură. Ele erau a doua mea natură. Trăind în acelaşi înveliş, aceste două surori aduc pustiire: ele sunt vandali spirituali.

— Opreşte! îi strigai birjarului, când trăsura ajunse unde trebuia. Sării jos cu Teodor. Luna ne privea rece, de după nori. Luna este martorul tăcut şi nepărtinitor al clipelor dulci de iubire şi de răzbunare. Ea trebuia să fie martorul morţii unuia dintre noi doi. În faţa noastră era o prăpastie, un hău fără fund, ca butoiul criminalelor Danaide. Stăteam pe marginea craterului unui vulcan stins. În popor circulă legende îngrozitoare despre acest vulcan. Făcui o mişcare cu genunchiul şi Teodor se prăbuşi în prăpastia înfricoşătoare. Craterul vulcanului este gura de fiară a pământului.

— Blestem!!! strigă el drept răspuns la blestemul meu.

Un bărbat puternic, care îşi aruncă duşmanul într-un crater de vulcan pentru ochii frumoşi ai unei femei, este o privelişte măreaţă, grandioasă şi instructivă! Nu lipsea decât lava!

Birjar! Birjarul este o statuie, ridicată de fatalitate ignoranţei. Jos rutina! Birjarul îl urmă pe Teodor. Simţii că în piept nu-mi mai rămăsese decât dragostea. Căzui cu faţa la pământ şi începui să plâng de extaz. Lacrimile de extaz sunt rezultatul reacţiei divine, petrecute în adâncurile unei inimi mistuite de iubire. Caii nechezară vesel. Ce dureros e să nu fii fiinţă umană! Îi liberai de viaţa lor animalică, de martiriu, ucigându-i. Moartea este şi încătuşare şi eliberare din cătuşe.

Intrai la hotelul „Hipopotamul Violet” şi băui cinci pahare de

vin bun.

Trei ceasuri după săvârşirea răzbunării, eram la uşa ei. Pumnalul, prietenul morţii, mă ajutase să ajung la această uşă, călcând peste cadavre. Ascultai. Nu dormea. Visa. Ascultam. Tăcea. Tăcerea ţinu vreo patru ceasuri. Pentru un îndrăgostit, patru ceasuri sunt patru secole al nouăsprezecelea! În sfârşit, îşi chemă fata din casă. Fata în casă trecu pe lângă mine. O privii demonic. Ea întâlni privirea mea. Îşi pierdu minţile. O ucisei. Mai bine să mori, decât să trăieşti fără minte. „Aneta!" strigă ea. „De ce nu vine Teodor? Dorul îmi roade sufletul. Mă sugrumă un fel de presimţire rea. O, Aneta! Du-te după el. Desigur că acum chefuieşte cu nelegiuitul, cu groaznicul Antonio!... Doamne, pe cine văd?! Antonio!"

Intrai la ea. Se făcu palidă...

— Pleacă de aici! strigă ea, şi groaza îi schimonosi trăsăturile nobile, minunate.

O privii. Privirea este spada sufletului. Se clătină. În privirea mea, citise totul: şi moartea lui Teodor, şi patima mea demonică, şi mii de dorinţe omeneşti... Atitudinea mea era măreţia însăşi. Ochii mei scăpărau. Părul mi se ridicase măciucă. Vedea înaintea ei un demon în întruchipare pământească. Nu-şi mai putea lua privirea de la mine. Tăcerea mormântală în care ne contemplam unul pe altul ţinu vreo patru ceasuri. Se auzi un tunet şi ea îmi căzu la piept. Pieptul bărbatului este cetatea femeii. O strânsei în braţe. Ţiparăm amândoi. Oasele ei trosniră. Un curent galvanic alergă prin trupurile noastre. O sărutare fierbinte...

Se îndrăgostise de demonul din mine. Dar eu voiam să se îndrăgostească de îngerul din mine. Donez un milion şi jumătate de franci săracilor! spusei eu. Se îndrăgosti de îngerul din mine şi se porni pe plâns. Începui să plâng şi eu. Ce lacrimi vărsarăm!!!

O lună după aceea, în biserica sfinţii Titu şi Hortensia, avu loc o nuntă solemnă. Mă cununam cu ea. Ea se cununa cu mine. Săracii ne binecuvântau! Ea mă rugă să-mi iert duşmanii, pe care îi ucisesem. Îi iertai. Plecai cu tânăra mea soţie în America. Tânăra şi iubitoarea mea nevastă era un înger pogorât în pădurile virgine ale Americii, un înger în faţa căruia se plecau leii şi tigrii. Eu eram un tânăr tigru. Trei ani după căsătoria noastră, bătrânul Sam se plimba ţinând de mână un băieţel cu

părul creţ. Băieţaşul semăna mai mult cu mamă-sa decât cu mine. Acest lucru mă supăra. Ieri, mi s-a născut un al doilea fiu… iar eu m-am spânzurat de bucurie… Al doilea băieţel al meu îşi întinde mânuţele, spre cititor, rugându-l să nu dea crezare tăticului său, fiindcă tăticul lui nu numai că nu a avut copii, dar nici chiar nevastă. Tăticul lui se teme de însurătoare ca de foc. Băieţelul meu nu minte. E un copil. Lui să-i daţi crezare. Copilăria este o vârstă sfântă. Nimic din toate acestea nu s-a petrecut vreodată… Noapte bună.

Apărut întâi în revista „Strekoza”, 1880, Nr. 30, 27 iulie. Semnat: Antoşa C. În culegerea netipărită în întregime din 1883 nu s-a păstrat decât începutul povestirii, care se oprea la cuvintele: “…semn rău! bolborosi el”. A fost retipărit, fără a fi revizuit de autor în culegerea „În lumea râsului şi a glumelor”. Sankt Petersburg, 1900. – Publicăm textul din revistă.

Povestirea este o parodie a unora dintre operele scriitorului francez V. Hugo (1802–1885). Cehov parodiază stilul fragmentar, retoric, al romanului „Mizerabilii”, cât şi îngrămădirea grozăviilor şi atrocităţilor, caracteristică romanelor „Bug-Jargal”, „Han d’Islande” şi „Notre-Dame de Paris”.

Butoiul fiicelor lui Danae – un butoi găurit, în care, după mitologia greacă veche, fiicele regelui din Argos, Danae (Danaidele), ajunse în iad, trebuiau să toarne mereu apă, drept pedeapsă pentru faptul că-şi omorâseră bărbaţii.

La mere

Între Pontul Euxin şi Marea Albă, sub gradul corespunzător de longitudine şi de latitudine, locuieşte de mult, pe cernoziomul lui, moşierul Trifon Semionovici. Numele de familie al lui Trifon Semionovici e lung, ca, bunăoară, cuvântul „inadmisibilitate” şi se trage dintr-un cuvânt latinesc foarte răsunător, care însemnează una dintre cele mai răspândite virtuţi omeneşti. Numărul de desiatine ale cernoziomului este de 3.000. Moşia este ipotecată şi scoasă în vânzare, şi aceasta datorită simplului fapt că moşia e moşie şi moşierul – moşier. Vânzarea a fost hotărâtă de tribunal, încă de când Trifon Semionovici nu avea chelie, dar datorită credulităţii băncii şi şireteniei lui Trifon Semionovici, lucrurile au fost tărăgănate până astăzi şi merg foarte prost. Banca cu pricina o să dea într-o bună zi faliment, fiindcă Trifon Semionovici, ca toţi cei de teapa lui, care alcătuiesc o adevărată armată, a luat rublele, dar nu plăteşte dobânzile, sau chiar dacă le plăteşte din an în Paşte, o face cu aceleaşi ifose cu care filotimii dau o copeică pentru odihna sufletului sau pentru zidirea unei biserici. Dacă lumea asta n-ar fi aşa cum este şi le-ar spune lucrurilor pe numele lor adevărat, lui Trifon Semionovici nu i s-ar spune Trifon Semionovici, ci altfel şi anume aşa cum li se spune cailor şi boilor. La drept vorbind, Trifon Semionovici este o adevărată bestie. Şi îl poftesc să se declare de acord cu mine în această privinţă. Dacă această invitaţie a mea ajunge până la el (Trifon Semionovici citeşte câteodată „Strekoza”), sunt sigur că nu se va supăra, deoarece, fiind un om înţelegător, îmi va da dreptate în totul, ba poate că la toamnă îmi va trimite, din bunătăţile lui de la moşie, o duzină de mere „antonovca”, în semn de recunoştinţă că nu am dat în

vileag numele lui de familie, atât de lung, mărginindu-mă de data aceasta doar la numele lui de botez şi la acela al tatălui său. N-am să mă apuc să înşir toate virtuţile lui Trifon Semionovici: n-aş mai dovedi. Pentru a face portretul lui în întregime, cu mâini şi cu picioare, ar trebui să stau cu condeiul în mână cel puţin tot atâta timp, cât a stat Eugène Sue când a scris voluminosul şi lungul său „Jidov rătăcitor”. N-am să vorbesc nici de măsluirile sale la preferans, nici de politica lui financiară, potrivit căreia nu-şi plăteşte nici datoriile, nici dobânzile, n-am să pomenesc nici de chipul în care îşi bate joc de preot şi de dascăl, nici de plimbările lui călare prin sat, într-un costum de pe timpurile lui Cain şi Abel, ci am să mă mărginesc să povestesc o singură scenă, mică, dar grăitoare, despre felul în care înţelege el raporturile sale cu oamenii, în cinstea cărora experienţa sa de trei sferturi de secol a născocit o frază, greu de rostit repede, dar care ar vrea să spună cam următoarele: „mujici prostănaci, tâmpiţi şi suciţi, la jocul de cărţi de toţi păcăliţi”.

Într-o dimineaţă, minunată din toate punctele de vedere (lucrurile se petreceau pe la sfârşitul verii), Trifon Semionovici se plimba pe aleile lungi şi scurte ale bogatei sale livezi. O mână darnică împrăştiase în jur, în cantităţi uriaşe, tot ce inspiră pe domnii poeţi. Totul părea să spună şi să cânte: „Poftim, omule, ia! Desfată-te cât timp nu e încă toamnă!” Dar Trifon Semionovici nu se desfăta deloc, fiindcă nu era nici pe departe poet; unde mai pui că în dimineaţa aceea, spiritul i se delecta cu deosebită sete cu gânduri negre, cum se întâmplă întotdeauna când stăpânul acestui spirit pierde gros la cărţi. În spatele lui Trifon Semionovici păşea, uitându-se mereu în dreapta şi în stânga, credinciosul lui simbriaş, Karpuşka, un moşneguţ de vreo şaizeci de ani. Prin virtuţile sale, acest Karpuşka mai-mai că-l întrece chiar pe Trifon Semionovici. Lustruieşte ca nimeni altul cizmele, spânzură şi mai bine câinii fără stăpân, fură tot ce poate şi de unde poate şi este o iscoadă neîntrecută. Satul îi spune „zbirul”, poreclă găsită de secretarul primăriei. Rar să treacă o zi fără ca mujicii şi vecinii să nu se plângă lui Trifon Semionovici de purtările şi apucăturile lui Karpuşka; plângerile rămân însă zadarnice, deoarece Trifon Semionovici nu poate găsi pe lume un al doilea Karpuşka pentru gospodăria lui. Când iese la plimbare, Trifon Semionovici ia întotdeauna cu el pe

credinciosul său Carp: e mai sigur şi mai plăcut. Karpuşka este un izvor nesecat de fel de fel de istorioare, snoave şi poveşti – şi nicio clipă nu-i stă gura. Întotdeauna are ceva de povestit şi nu tace decât când ascultă ceva care-i place peste măsură. În dimineaţa de care vorbim, mergea în spatele stăpânului său şi îi raporta cum doi elevi de liceu cu şepci albe şi puşti de vânătoare trecuseră într-o căruţă pe lângă livadă şi îl rugaseră stăruitor să-i lase să vâneze un pic; cum el, Karpuşka, împotrivindu-se, cei doi elevi de liceu încercaseră să-l ademenească cu cincizeci de copeici, iar el, ştiind prea bine cui îi datoreşte credinţă, refuzase cu indignare cele cincizeci de copeici şi-i asmuţise pe Gaştian şi pe Serko asupra elevilor. După ce isprăvi povestea cu elevii, începu să descrie în culori vii moravurile revoltătoare ale felcerului satului, dar descrierea nu-i izbuti, deoarece la urechile lui ajunse un foşnet neobişnuit venit din desişul merilor şi perilor. Auzind foşnetul, Karpuşka îşi stăpâni limba, ciuli urechile şi ascultă încordat. Convins că foşnetul n-a fost o închipuire şi părându-i-se cam ciudat, trase pe stăpânu-său de pulpana hainei şi se repezi ca o săgeată într-acolo. Presimţind un prilej de distracţie, Trifon Semionovici tresări şi alergă cu pasul lui mărunt de bătrân pe urmele lui Karpuşka. Avea şi de ce să alerge…

La marginea livezii, sub un măr bătrân, rotat, stătea o ţărancă tânără, mestecând din fălci. Lângă ea, se târa în genunchi un flăcău lat în umeri, care culegea de pe jos merele scuturate de vânt; pe cele necoapte, le arunca în tufe, iar pe cele coapte le oferea drăgăstos, pe palma lui latră, cenuşie, dulcineei sale. Dulcineea, care, pesemne, nu se prea sinchisea de stomacul ei, mânca merele unul după altul, cu poftă, în timp ce flăcăul, umblând de-a buşilea prin iarbă şi culegând mereu, uitase de el şi nu se îngrijea decât de fată.

— Ia şi din pom! îl împinse aceasta în şoaptă.

— Mi-e frică.

— De ce să-ţi fie frică?! Zbiru’ e acu’ la cârciumă…

Flăcăul se ridică în picioare, sări în sus, rupse din copac un singur măr şi i-l întinse. Dar mărul nu le purtă noroc, tot aşa cum pe timpuri nu purtase noroc Evei şi lui Adam. Abia muşcă fata din fruct şi-i dădu şi flăcăului să guste, abia simţiră amândoi pe limbă acreala înţepătoare, şi… feţele li se schimonosiră, se lungiră şi se îngălbeniră… Dar nu fiindcă mărul era acru, ei

fiindcă zăriseră în faţa lor chipul aspru al lui Trifon Semionovici şi mutra cu zâmbet câinos a lui Karpuşka.

— Bună ziua, dragii mei! spuse Trifon Semionovici, apropiindu-se. Mâncaţi mere? Poate că v-am tulburat?

Flăcăul îşi scoase şapca şi lăsă capul în jos. Fata începu să-şi privească şorţul.

— Ei, ce mai faci, Grigori, eşti sănătos? se adresă Trifon Semionovici flăcăului. Cum o mai duci, băiete?

— N-am luat decât unul, bolborosi flăcăul, şi chiar şi pe acela l-am cules de pe jos…

— Şi tu, drăguţo, ce mai faci? o întrebă Trifon Semionovici pe fată.

Fata începu să-şi cerceteze cu şi mai multă râvnă şorţul.

— Ce-i cu nunta, n-aţi făcut-o încă?

— Încă nu… Zău că n-am luat decât unul, conaşule, şi chiar pe acela… numai aşa…

— Bine, bine. Eşti un flăcău chipeş. Ştii să citeşti?

— Nu… Dar zău, conaşule, că n-am luat decât unul, şi chiar pe acela l-am ridicat de pe jos.

— De citit, nu ştii să citeşti, dar la furat te pricepi. Bine şi aşa. Priceperea nu trebuie ţinută ascunsă. Şi de mult ai început să furi?

— Da’ cum aşa, ce-am furat?

— Şi drăguţa ta de logodnică la ce s-o fi gândind, de-i atât de obidită? îşi înălţă şi Karpuşka glăsciorul. Poate că n-o iubeşti cum trebuie?

— Ţine-ţi gura, Carp! se răsti la el Trifon Semionovici. Ia spune-ne o poveste, Grigori…

Grigori tuşi şi zâmbi.

— Eu nu ştiu poveşti, conaşule. Ce, credeţi că am nevoie de merele dumneavoastră? Dacă vreau mere, pot să-mi cumpăr.

— Îmi pare foarte bine că ai bani mulţi, drăguţule. Hai, spune-ne o poveste. Am s-o ascult şi eu, şi Carp, şi frumoasa ta logodnică. Nu te ruşina, fii mai îndrăzneţ! Un hoţ trebuie să fie îndrăzneţ. Nu-i aşa, dragul meu?

Şi Trifon Semionovici îşi aţinti privirea vicleană asupra flăcăului, prins cu mâţa în sac… Pe fruntea tânărului se iviră broboane de sudoare.

— Puneţi-l mai bine să zică un cântec, conaşule. De unde să se priceapă, tontul, să spuie poveşti? îşi înălţă uşor Karpuşka

glasul lui subţire şi nesuferit, care parcă zdrăngănea.

— Ţine-ţi gura, Carp. Să spună mai întâi o poveste. Ia spune, drăguţule!

— Nu ştiu.

— Nu ştii? Dar de furat ştii? Cum sună porunca a opta?

— De ce mă întrebaţi? De unde s-o ştiu? Zău, conaşule, că n-am mâncat decât un singur măr, şi acela l-am cules de pe jos…

— Spune povestea!

Karpuşka începu să culeagă urzici. Flăcăul ştia prea bine la ce trebuiau să slujească urzicile. Ca toţi cei de teapa lui, Trifon Semionovici se poartă cam după bunul lui plac. Când prinde un hoţ, îl închide douăzeci şi patru de ore în beci, îl biciuieşte cu urzici, sau îi dă drumul, după ce mai întâi l-a dezbrăcat până la piele… Pentru dumneavoastră, lucrul acesta constituie o noutate? Sunt însă oameni şi locuri pentru care sistemul acesta este ceva obişnuit şi vechi ca o căruţă. Grigori trase cu coada ochiului la urzici, mai stătu la gânduri un pic, tuşi şi începu să spună o poveste, sau mai bine zis, dădu drumul pe nerăsuflate unui basm. Dregându-şi întruna glasul, asudând, tuşind şi suflându-şi mereu nasul, povesti cum, pe timpuri, bogatârii ruşi trăgeau nişte bătăi groaznice vrăjitorilor şi se însurau cu fete răpitor de frumoase. Trifon Semionovici stătea locului, asculta şi nu-l slăbea din ochi pe povestitor.

— Ajunge! spuse el, când spre sfârşit flăcăul se încurcă de tot şi începu să toarne la nerozii. Povesteşti frumos, dar furi şi mai bine. Şi acum, frumuşico… se adresă el fetei, spune-ne „Tatăl nostru”!

Frumuşica roşi şi, răsuflând anevoie, spuse mai mult în şoaptă, „Tatăl nostru”.

— Şi cum sună porunca a opta?

— Poate credeţi că am luat multe? răspunse flăcăul, făcând un gest deznădăjduit cu mâna. Poftiţi, fac semnul crucii, dacă nu ne credeţi!…

— Foarte rău că nu ştiţi poruncile, dragii mei. Trebuie să vi le spun eu. Logodnicul tău te-a învăţat să furi, frumuşico? De ce taci, îngeraşule? Trebuie să-mi răspunzi. Ia spune! Taci? Tăcerea e un semn de încuviinţare. Ei, frumuşico, trage-i o bătaie voinicului tău fiindcă te-a învăţat să furi!

— Eu nu dau în el, şopti fata.

— Bate-l niţel. Proştii trebuie învăţaţi. Trage-i câteva, drăguţo!

Nu vrei? Atunci am să dau poruncă lui Carp şi lui Matvei să te atingă pe tine niţel cu urzici… Tot nu vrei?

— Eu nu dau în el!

— Carp, ia vino-ncoa!

Fata sări ca arsă la flăcău şi îi trase o palmă. Flăcăul zâmbi prosteşte şi începu să plângă.

— Bravo, frumuşico! Ia trage-l şi de păr! De ce stai, drăguţo? Nu vrei? Vino-ncoa, Carp!

Fata îşi apucă logodnicul de păr.

— Nu trage de mântuială, că îl doare mai tare! Târnuieşte-l!

Fata începu să-l târnuiască. Karpuşka, în culmea fericirii, râdea cu hohote şi glasul lui zăngănea ca o tingire.

— Ajunge, spuse Trifon Semionovici. Îţi mulţumesc, drăguţo, că ai pedepsit nelegiuirea. Şi acum, se adresă el flăcăului, învaţ-o şi tu pe tinerica ta… Ea te-a învăţat pe tine minte, acum e rândul tău…

— Ce tot născociţi, conaşule, zău?… Pentru ce s-o bat?

— Cum pentru ce? Ea nu te-a bătut? Bate-o şi tu! O să-i prindă bine. Nu vrei? Rău faci. Carp, strigă-l pe Matvei.

Flăcăul scuipă, tuşi scurt, îşi băgă mâna în pletele logodnicei sale şi începu să pedepsească nelegiuirea. Fără să-şi dea seama, în timp ce pedepsea răul, îl cuprinse un fel de beţie, se înfierbântă, şi uită că nu-l bate pe Trifon Semionovici, ci pe logodnica sa. Fata începu să zbiere. Flăcăul bătu mult timp la ea ca la fasole. Nu ştiu cum s-ar fi sfârşit toată povestea, dacă de după tufe nu s-ar fi ivit Saşenka, frumuşica fiică a lui Trifon Semionovici.

— Tăticule, vino la ceai! strigă Saşenka, apoi, văzând isprava tăticului ei, se porni pe un râs răsunător.

— Ajunge! spuse Trifon Semionovici. Acum puteţi să vă duceţi, dragii mei. La revedere. De nuntă am să vă trimit mere.

Şi Trifon Semionovici le făcu logodnicilor o plecăciune adâncă.

Flăcăul şi fata îşi potriviră straiele şi plecară.

Flăcăul o luă la dreapta, iar fata la stânga şi… nici până astăzi nu s-au mai întâlnit. Iar dacă nu s-ar fi ivit Saşenka, te pomeneşti că flăcăul şi fata ar fi trebuit să guste şi din urzici… Iată cum petrece la bătrâneţe Trifon Semionovici. Nici familia lui nu se deosebeşte mult de el. Fetele sale au obiceiul să coasă la şepcile oaspeţilor de „condiţie inferioară” coji de ceapă şi să scrie cu creta pe spinarea musafirilor chercheliţi, de aceeaşi

condiţie, cuviinţele: „măgar” sau „dobitoc”, cu litere de o şchioapă. Iar fiul lui, Mitia, sublocotenent în retragere, l-a întrecut într-o iarnă chiar şi pe tatăl său: în înţelegere cu Karpuşka, a spoit cu catran poarta unui biet soldat care stătuse ani de zile în armată, fiindcă n-a vrut să-i dea lui Mitia un pui de lup, pe care-l prinsese şi fiindcă ostaşul nu-şi lăsa fiicele să primească turte dulci şi bomboane de la domnul sublocotenent în retragere.

Poftiţi să-i mai spuneţi după toate astea lui Trifon Semionovici – Trifon Semionovici!

Apărută pentru prima dată în revista „Strekoza”. 1880, Nr. 33, 17 august. Semnată: Cehonte. Retipărită fără modificări în culegerea „În lumea râsului şi a glumelor”, Sankt Petersburg, 1900.

— Publicăm textul din revistă.

Eugene Sue (1804–1857) – scriitor francez, autorul romanelor „Misterele Parisului”, „Jidovul rătăcitor”, „Misterele poporului” şi altele.

Pontus Euxin – vechea denumire a Mării Negre.

Înainte de nuntă

Joia trecută, în casa prea stimaţilor ei părinţi, domnişoara Podzatîlkina se logodi cu arhivarul Nazariev. Logonda se petrecu cum nu se poate mai bine.

Se băură două sticle de şampanie rusească şi o vadră şi jumătate de votcă, iar domnişoarele băură o sticlă de Laffitte. Părinţii lăcrămară la momentul potrivit, iar logodnicul şi logodnica nu aşteptară să li se spună de două ori ca să se sărute. Un elev de liceu din clasa a opta rosti un toast în care strecură ca nuca în perete un „O tempora, o mores!”[27] şi încheie cu multă eleganţă „Salvete, boni futuri conjuges”[28]. Iar roş-covanul Vanoa Smîslomalov, care în aşteptarea recrutării tăia frunză la câini, avu „la ţanc” o criză de tragism: îşi zburli părul pe capul lui cât un dovleac, îşi trânti un pumn peste genunchi şi strigă: „Am iubit-o şi o iubesc, dracu’ să mă ia!”, făcându-le ast-fel o nespusă plăcere domnişoarelor.

Domnişoara Podzatîlkina străluceşte numai prin faptul că nu străluceşte prin nimic. Nimeni nu i-a văzut şi nu-i cunoaşte deşteptăciunea, despre care nici nu vom pomeni. Înfăţişarea ei este tot ce poate fi mai obişnuit: nasul seamănă cu al tatălui, bărbia cu a mamei, ochii îi sunt de pisică, bustul îi e aşa-şi-aşa. Ştie să cânte la pian, dar fără note, îşi ajută mama la bucătărie, nu se plimbă fără corset, nu poate suferi mâncărurile de post, vede în cele mai elementare reguli de gramatică începutul şi sfârşitul tuturor înţelepciunilor, iar mai mult ca orice pe lume îi plac bărbaţii arătoşi cu numele de „Roland”.

Domnul Nazariev este un om de statură mijlocie, are o faţă albă care nu exprimă nimic, păr creţ şi o ceafă netedă. Face serviciu la un minister oarecare, primeşte o lefşoară, care abia îi

ajunge de tutun, miroase veşnic a săpun de albuş de ou şi a creolină, se crede mare crai, vorbeşte tare, împroşcând cu salivă şi se minunează de toate, zi şi noapte. Caută să fie cât mai fercheş, se uită de sus la părinţii săi şi, de câte ori stă de vorbă cu o domnişoară, nu uită să-i spună: „Ce naivă sunteţi! Ar trebui să citiţi literatură!” Mai mult ca orice pe lume îi place scrisul lui, revista „Razvlecenie” şi ghetele cu scârţ, dar şi mai mult se place pe el, în special când se găseşte în societatea domnişoarelor, bând ceai şi tăgăduind cu înverşunare existenţa diavolului.

Iată-i cum sunt domnişoara Podzatîlkina şi domnul Nazariev!

A doua zi după logodnă, când domnişoara Podzatîlkina se trezi din somn, bucătăreasa o rugă să poftească la mămica. Aceasta care era încă în pat, îi ţinu următoarea predică:

— De ce te-ai împopoţonat azi cu rochia de lână? Cu una de bumbac nu puteai să umbli? Ah, teribil mă mai doare capul! Ieri, neruşinatul ăla de chel, tat-tu, a binevoit să facă o glumă. Mare nevoie am eu de glumele lui tâmpite! Îmi întinde un pahar şi îmi spune să beau. Credeam că în pahar e vin, şi l-am băut; când colo, era oţet cu untdelemn din sardele. Îi ardea de glume, beţivul dracului! Nu ştie decât să mă facă de râs, boşorogul! Sunt foarte mirată, uimită chiar, că aseară ai fost atât de veselă şi n-ai plâns. De ce te bucurai aşa? Ce, ţi-au picat bani din cer? Mă mir, zău! Sigur că lumea şi-a închipuit că te bucuri că scapi de casa părintească. Ce putea să creadă altceva? Şi cu siguranţă că aşa şi este. Cum? Dragostea? Care dragoste? Nu-l iei deloc din dragoste, ci numai pentru gradul lui! Ce, nu-i aşa? Ba aşa-i. Mie uneia, mamă dragă, nu-mi place hăndrălăul ăsta al tău. Prea face pe grozavul şi umblă cu nasul pe sus. Te poftesc să-i mai tai ifosele... Ce-e-e? Nici nu te gândi!... Peste o lună o să vă luaţi de păr; aşa-i el, şi aşa eşti şi tu. Fetele mor să se mărite, dar măritişul e o pacoste. Ascultă-mă pe mine, că sunt Stan Păţitul. Vei trăi şi vei vedea. Nu te mai fâţâi întruna de colo până colo, că şi aşa mi se învârte capul. Toţi bărbaţii sunt nişte tâmpiţi, şi nu e prea plăcut să trăieşti cu ei. Şi al tău e tot un tâmpit, deşi umblă cu nasul pe sus. Să nu te arăţi prea supusă în faţa lui, să nu-i faci toate chefurile şi să nu-ţi închipui că-i cine ştie cine: n-ai pentru ce. Sfătuieşte-te în toate cu mamă-ta. Cum se întâmplă ceva, dă fuga la mine. Să nu faci nimic fără să mă întrebi, Doamne fereşte! Bărbatul nu-ţi dă niciun sfat bun, nu te

învaţă nimic bun, ci caută mereu să tragă foloase de pe urma ta. Să ştii asta! Şi nici pe tat'-tu nu-l prea asculta. Nu-l pofti să vină să stea pe la tine; cine ştie, poate că din prostie... îţi scapă şi vorba asta. Atâta aşteaptă el: să vă şterpelească ceva. Ar sta pe capul vostru zile întregi, şi ce nevoie aveţi voi de el? V-ar cere mereu votcă şi ar fuma tot tutunul bărbatului tău. E un om rău şi stricător, cu toate că ţi-e tată. Are o mutră blândă, nemernicul, dar sufletul îi e hain, nevoie mare. Dacă vă cere bani cu împrumut, să nu-i daţi, că-i hoţ, cu toate că e consilier tiutiular. Îl auzi cum zbiară? Pe tine te cheamă! Du-te de vezi ce vrea, dar să nu-i înşiri tot ce ţi-am spus acum despre el. Altfel îmi aprind paie în cap cu dobitocul ăsta, crăpare-ar odată! Hai, du-te, cât timp îmi mai merge inima... Duşmani ce-mi sunteţi! Când o să mor, o să vă aduceţi aminte de vorbele mele! Călăilor!

Domnişoara Podzatîlkina îşi părăsi mama şi se duse la tatăl ei, care şedea pe pat, şi îşi presăra perna cu praf insecticid.

— Fata mea! îi spuse el. Sunt foarte fericit că ai de gând să te uneşti cu un domn atât de inteligent ca domnul Nazariev. Sunt foarte fericit şi aprob în totul căsătoria voastră. Ia-l, fata mea, şi nu te teme! Căsătoria este un lucru atât de solemn, încât... dar ce să-ţi mai spun? Să trăieşti, să rodeşti şi să te înmulţeşti. Dumnezeu o să te binecuvânteze! Eu... eu... plâng. Dar cu lacrimile nu faci nimic. Ce înseamnă lacrimile omeneşti? O psihologie laşă şi atâta tot! Ascultă-mi deci sfatul, fata mea! Nu-ţi uita părinţii! Bărbatul tău nu va fi pentru tine mai bun decât părinţii tăi; asta s-o ştii! Bărbatului tău îi place numai frumuseţea ta materială, pe când nouă ne placi toată. Pentru ce te iubeşte bărbatul tău? Pentru caracterul tău? Pentru bunătatea ta? Pentru emblema sentimentelor? Nu-u! El te iubeşte pentru zestrea ta. Gândeşte-te, sufleţelul tatei, că noi nu-ţi dăm de zestre numai câteva copeici, ci o mie de ruble în cap! Asta să nu uiţi! Domnul Nazariev este un domn foarte cumsecade, dar nu trebuie să ai pentru el mai multă stimă decât pentru tatăl tău. Se va lipi de tine, dar nu-ţi va fi prieten adevărat. Vor fi clipe când... Dar mai bine să tac, fata mea. Pe mama ta s-o asculţi, dar cu băgare de seamă, drăguţo. E o femeie bună, dar e făţarnică, emancipată, uşuratică şi afectată. E o persoană cu suflet nobil, cinstit, dar... s-o ia dracu'! Nu poate să-ţi dea sfaturi atât de bune ca tatăl tău, ca autorul zilelor tale. Să n-o aduci la

tine în casă. Bărbaţilor nu prea le sunt dragi soacrele. Nici mie nu mi-era dragă soacră-mea; ba îmi era chiar atât de puţin dragă, încât îmi permiteam adesea să-i bag în cafea dopuri arse, din care cauză rezultau „preferansuri” foarte spectaculoase. Sublocotenentul Ziumbumbuneicov a fost judecat de tribunalul militar din pricina soacrei sale. Nu-ţi aduci aminte? De fapt nici nu erai încă pe lume atunci. Principalul în toate şi în totul este tatăl. Aceasta s-o ştii, şi numai pe el să-l asculţi. Apoi, fata mea… Civilizaţia europeană a creat în speţa feminină opoziţia care afirmă că cu cât femeia are mai mulţi copii cu atât e mai rău. Minciuni! Balade! Cu cât sunt mai mulţi copii la casa omului, cu atât e mai bine. Adică nu! Nu-i aşa! E tocmai invers! Am greşit, drăguţo. Cu cât sunt mai puţini copii, cu atât e mai bine. Am citit-o ieri într-o imprimată. Descoperirea asta a făcut-o un oarecare Malthus. Aşa-a… Vezi că a tras o trăsură la scară… Ehei! E logodnicul tău! Are şic, secătura, şmecherul! Aşa bărbat, înţeleg şi eu! Un adevărat Walter Scott! Du-te, drăguţo, şi primeşte-l, până atunci mă îmbrac şi eu.

Sosise domnul Nazariev… Logodnica îi ieşi în întâmpinare şi-i spuse:

— Ia loc, te rog, şi nu face multe fasoane!

Nazariev se înclină de două ori şi se aşează lângă logodnica sa.

— Ce mai faci? începu el cu acelaşi aer sigur de sine, dintotdeauna. Cum ai dormit? Ştii că n-am dormit deloc toată noaptea? L-am citit pe Zola şi am visat la dumneata. L-ai citit pe Zola? Nu-u? Vai, vai, vai! Dar asta-i o crimă! Mie mi l-a dat un funcţionar. Grozav mai scrie! Am să-ţi dau să-l citeşti. Ah! Dacă ai putea să înţelegi! Simt nişte sentimente cum nu am simţit niciodată! Dă-mi voie să te pup!

Domnul Nazariev se ridică pe jumătate şi sărută buza de jos a domnişoarei Podzatîlkina.

— Dar unde-s ai dumitale? continuă el cu un aer şi mai sigur de el. Trebuie să-i văd. Mărturisesc că sunt puţin supărat pe ei. Frumos m-au mai tras pe sfoară! Judecă şi dumneata… Tatăl dumitale mi-a spus că e consilier de curte[29], şi acum aflu că e numai consilier titular[30]. Hm!… Ce fel de procedeu e ăsta? Apoi… îmi făgăduise că-ţi va da ca zestre o mie cinci sute de ruble, iar mama dumitale mi-a spus ieri că nu voi primi mai mult de o mie. Asta nu-i porcărie? Cerchezii sunt un popor însetat de sânge, dar nici ei n-ar face una ca asta. N-am să admit să fiu

înşelat! Fiecare să facă cum vrea, dar să nu se atingă nimeni de amorul meu propriu şi de abnegaţia mea! Asta nu-i umanitate! Asta nu-i raţional! Sunt un om cinstit şi de aceea nu-mi plac oamenii necinstiţi! Admit orice, dar să nu se umble cu şiretlicuri şi şmecherii, şi să se procedeze aşa cum e conştiinţa omului! Spune, nu-i aşa? Şi ce mutre neghioabe iau! Astea-s mutre de oameni? Nu! Iartă-mă, dar nu simt niciun sentiment de rudenie pentru ei. După cununie, îi vom pune la punct. Nu-mi place impertinenţa şi barbaria! Cu toate că nu sunt sceptic sau cinic, mă pricep şi eu la cultură. O să-i punem la punct! Părinţii mei de mult nu mai crâcnesc. Ai luat cafeaua? Nu? Atunci am s-o iau cu dumneata. Adu-mi tutun de o ţigară, că pe al meu l-am uitat acasă.

Logodnica ieşi.

Asta e înainte de nuntă… Ce urmează după, cred că nu-i nevoie să fii nici proroc, nici somnambul ca să-ţi dai seama.

Apărută pentru prima oară în revista „Strekoza”, 1880, Nr. 41, 12 octombrie, cu subtitlul: („Dedicat alesei inimii mele”). Semnată: Antoşa Cehonte. A intrat, după ce a fost revizuită de autor, în culegerea netipărită în întregime din anul 1883. A fost retipărită fără modificări în culegerea „În lumea râsului şi a glumelor”, Sankt Petersburg, 1900. – Publicăm textul culegerii din 1853.

Pentru culegere, povestirea a fost revizuită de Cehov, care i-a eliminat subtitlul şi introducerea prea lungă şi o serie de cuvinte şi fraze.

„Razvlecenie” – revistă „literară şi umoristică”, editată la Moscova începând din anul 1859.

Ziua de Sân Petru

Sosi şi dimineaţa zilei mult dorite, mult visate, sosi – u-raaa, domnilor vânători!! – ziua de 29 iunie, ziua în care uiţi de datorii, de ibovnică, de scumpetea vieţii, de drăgălaşele soacre şi chiar de nevesticile tinere – ziua în care poţi să-i faci cât vrei în ciudă domnului plutonier de jandarmi, care nu te lasă să tragi cu puşca…

Stelele păliră şi se înceţoşară… Pe ici, pe colo se auzeau glasuri… Din hornurile satului prinse să se ridice un fum albăstrui, înţepător. În clopotniţa sură, clopotarul, încă somnoros, începu să tragă clopotele pentru liturghie… Lungit sub un copac, paznicul de noapte adormise buştean. Vrăbiile se treziră şi se porniră să ţupăie de colo colo, zburătăcind dintr-un colţ într-altul al grădinii şi asurzindu-ne cu ciripeala lor sâcâitoare… Prin mărăciniş cânta un grangur… Deasupra bucătăriei slugilor prinseră să zboare graurii şi pupezele. Concertul gratuit de dimineaţă începuse.

Două şarabane, cu câte trei cai fiecare, traseră la scara pe jumătate dărâmată şi pitoresc cotropită de urzici a casei sublocotenentului de cavalerie în retragere Egor Egorîci Optemperanski. În casă şi în curte se porni o furtună cumplită. Toată suflarea care trăia în jurul lui Egor Egorîci prinse să mişune, să alerge şi să tropăie pe toate scările, prin toate şurile şi grajdurile… Un cal rotaş fu schimbat. Şepcile zburară de pe capul vizitiilor, sub nasul feciorului licări un felinar roşu, bucătăresele fură ocărite şi făcute „mortăciuni” şi văzduhul răsună de numele lui Scaraoschi şi al ciracilor săi. Cât ai clipi din ochi, şarabanele fură încărcate cu covoare, pături, săculeţe cu merinde şi puşti.

— Gata! vesti cu glasul său de bas vizitiul Avvacum.

— Poftiţi! Totul e gata! strigă şi Egor Egorîci, cu voce dulceagă de tenor, şi pe scară ieşiră o droaie de vânători. Cel dintâi care sări în şarabană fu junele doctor. După el se căţără Cuzma Bolva, târgoveţ din Arhanghelsk, un bătrânel cu cizme fără tocuri, ţilindru roşcat, puşcă cu două ţevi de vreo zece kilograme greutate şi pete galben-verzui pe gât. Bolva e plebeu, dar, din respect pentru vârsta lui înaintată (e născut pe la sfârşitul secolului trecut) şi pentru dibăcia cu care nimereşte un bănuţ de douăzeci de copeici aruncat în sus, domnii moşieri îi trec cu vederea originea şi îl iau cu ei la vânătoare.

— Poftiţi, Excelenţă! se adresă Egor Egorîci unui grăsan mărunt, cu părul cărunt, în tunică albă cu nasturi de metal şi cruce „sfânta Ana” la gât. Fă loc, doctore!

Generalul în retragere tuşi scurt, puse un picior pe scară, apoi, susţinut de Egor Egorîci, împinse cu burta pe doctor şi se aşează greoi lângă Bolva. După general, sări „Zadarnic”, căţelul lui şi „Muzicant”, prepelicarul lui Egor Egorîci.

— Hm-m-m… Vania, frăţioare!… se adresă generalul nepotului său, elev de liceu care purta la spinare o puşcă lungă, cu o singură ţeavă. Stai lângă mine. Vino! M-da… uite aici! Lasă prostiile, drăguţă…! Să nu sperii calul!

După ce suflă încă o dată fumul ţigării în nările calului rotaş, Vania sări şi el în şarabană, împinse pe Bolva ca să-şi facă loc şi, după ce se mai frăsui un pic, se aşează. Egor Egorîci îşi făcu semnul crucii şi se urcă alături de doctor. Domnul Manjé, lungul şi uscăţivul profesor de matematică şi fizică de la liceul lui Vania, se strecură pe capră, lângă Avvacum. Prima şarabană se umpluse. Începu încărcarea celei de a doua.

— Gata? strigă Egor Egorîci, când restul de opt inşi şi trei câini se urcară în cealaltă şarabană, după lungi tocmeli, poftiri şi mult forfot în jurul ei.

— Gata! răspunseră musafirii.

— Ei, pornim, Excelenţă? Ajută-ne, Doamne! Dă-i drumul, Avvacumca!

Prima şarabană se legănă şi se urni din loc. A doua, în care se găseau vânătorii cei mai pătimaşi, se legănă şi ea, scârţâi straşnic şi, luând-o mai curmeziş, porni înaintea celei dintâi şi se apropie de poartă. Vânătorii zâmbiră cu toţii şi începură să bată din palme de entuziasm. Toţi erau în al şaptelea cer, dar…

soarta-i crudă!... Nici n-apucară să iasă din curte, că se porni un tărăboi de pomină.

— Staţi! Aşteptaţi! Staţi!!! se auzi în spatele şarabanelor un glas pătrunzător de tenor.

Vânătorii se uitară înapoi şi îngălbeniră. În urma şarabanelor venea în goană cel mai nesuferit om de pe lume, un scandalagiu bine cunoscut de toată gubernia, şi anume fratele lui Egor Egorîci, căpitanul de marină în retragere, Mihei Egorîci... Făcea semne disperate cu mâinile. Şarabanele se opriră.

— Ce vrei? întrebă Egor Egorîci.

Mihei Egorîci se apropie în fugă de şarabană, se urcă pe scară şi ridică mâna ca să-l lovească pe Egor Egorîci. Vânătorii începură să protesteze zgomotos.

— Ce înseamnă asta? întrebă Egor Egorîci, care roşise.

— Înseamnă că eşti o Iudă, o bestie, un porc!... strigă Mihei Egorîci. E un porc, Excelenţă! De ce nu m-ai trezit? De ce nu m-ai trezit, măgarule? Pe tine te întreb, ticălosule! Daţi-mi voie, domniilor... Nu vă fac nimic... Numai pe el vreau să-l învăţ minte! De ce nu m-ai trezit? Nu vrei să mă iei cu tine? Ţi-e frică să nu te încurc? Aseară m-ai îmbătat cu tot dinadinsul şi te gândeai că am să dorm până la amiază! Frumos, nu-i aşa? Daţi-mi voie, Excelenţă... Vreau să-i trag... numai una... Daţi-mi voie!

— Unde te bagi? strigă generalul, punându-i mâinile în piept. Nu vezi că nu e loc? Dumneata... îţi permiţi prea multe...

— Mă ocărăşti degeaba, Mihei! spuse Egor Egorîci. Nu te-am trezit, fiindcă n-are niciun rost să vii cu noi... Nu ştii să tragi. De ce să vii? Ca să ne încurci? Dacă nu ştii să tragi!

— Nu ştiu? Eu să nu ştiu să trag! ţipă Mihei Egorîci atât de tare, încât chiar Bolva îşi astupă urechile. Păi dacă-i aşa, la ce dracu' merge doctorul? Nici el nu ştie să tragă! Ce, trage mai bine ca mine?

— Are dreptate, domnilor! spuse doctorul. Nu ştiu să trag; nu ştiu nici măcar să ţin o puşcă în mână... Nu pot să sufăr puşca. Nu văd de ce să mă luaţi cu dumneavoastră... La ce dracu'? N-are decât să-mi ia locul! Rămân acasă! Este loc, Mihei Egorîci!

— Auzi, auzi? Atunci de ce îl iei?

Doctorul se ridică, cu gândul vădit de a se da jos din şarabană. Egor Egorîci îl apucă de pulpana hainei şi îl trase ca să se aşeze din nou.

— Ei, vezi să nu-mi rupi haina! Costă treizeci de ruble... Dă-mi

drumul! De altfel, domnilor, v-aş ruga să nu staţi de vorbă cu mine, astăzi… Sunt prost dispus şi aş putea să vă jignesc fără să vreau. Dă-mi drumul, Egor Egorîci! Mihei Egorîci, treci dumneata în locul meu. Eu mă duc să mă culc!

— Trebuie să vii cu noi, doctore! spuse Egor Egorîci, fără să dea drumul hainei. Ţi-ai dat cuvântul de onoare că vii!

— A fost un cuvânt de onoare silit. Pentru ce să viu, pentru ce?

— Ca să nu rămâi cu nevastă-sa! strigă Mihei Egorîci cu glas piţigăiat. Iată pentru ce! E gelos pe dumneata, doctore! Nu te duce cu ei, dragul meu! Nu te duce, cu niciun preţ! E gelos, zău că-i gelos!

Egor Egorîci se făcu stacojiu şi strânse pumnii.

— Ei! strigară cei din căruţa cealaltă. Lasă prostiile, Mihei Egorîci! Vino ’ncoa, îţi facem loc aici.

Mihei Egorîci rânji răutăcios.

— Vezi, rechinule! spuse el. Cine a avut dreptate? Ai auzit? s-a găsit un loc şi pentru mine. Am să merg cu voi, cu tot dinadinsul! Am să merg şi am să te sâcâi cât am să pot! Pe cuvântul meu că am să te sâcâi, mereu, uite-aşa! N-ai să împuşti nici pe dracu’! Iar dumneata, doctore, rămâi acasă. N-are decât să crape de gelozie.

Egor Egorîci se sculă în picioare şi îşi ameninţă fratele cu pumnii. Ochii i se injectaseră de turbat ce era.

— Nemernicule! îi strigă el. Nu-mi eşti frate! Nu degeaba te-a blestemat răposata mama! Tata a murit în floarea vârstei, din cauza purtării tale destrăbălate!

— Domnilor… se amestecă generalul. Cred că-i de ajuns. Doar sunteţi fraţi, fraţi buni!

— E măgar bun, Excelenţă, nu frate! Să nu vii cu noi, doctore! Să nu vii!

— Hai s-o pornim odată! Dracu’ să vă ia… Ei, comedie! Dă-i drumul! strigă generalul bătând cu pumnul în spatele lui Avvacum. Dă-i drrrumul!

Avvacum plesni cu hăţurile caii, care se smulseră din loc. În şarabana a doua, căpitanul Cardamonov, scriitor, luă doi câini pe genunchi şi aşeză în locul lor pe năbădăiosul Mihei Egorîci.

— Norocul lui că s-a găsit un loc! spuse Mihei Egorîci, luând loc în şarabană. Altfel l-aş fi… Cardamonov, ia trage un articol despre banditul ăsta şi încondeiază-l bine!

Cardamonov trimisese anul trecut revistei „Niva” un articol intitulat „Un caz interesant de fecunditate în rândurile populaţiei rurale”, şi primise la rubrica „poşta redacţiei” un răspuns puţin măgulitor pentru amorul lui propriu de autor. Se plânsese vecinilor şi de atunci trecea în ochii lor drept scriitor.

Potrivit planului de acţiune dinainte stabilit, trebuiau să meargă mai întâi la fâneaţa satului, care se găsea la şapte verste de moşia lui Egor Egorîci, ca să vâneze prepeliţe. Ajunşi la fâneaţă, vânătorii se dădură jos din şarabane şi se împărţiră în două grupe. Una dintre ele, în frunte cu generalul şi cu Egor Egorîci, o luă la dreapta, cealaltă, condusă de Cardamonov, la stânga. Bolva rămase în urmă şi o porni de unul singur. La vânătoare îi plăcea liniştea şi tăcerea. „Muzicant” alerga înainte, lătrând, şi, peste câteva clipe, stârni o prepeliţă. Vania trase şi nu nimeri.

— Drace, am tras prea sus! mormăi el.

Auzind prima dată în viaţa lui o lovitură de puşcă, căţelul „Zadarnic”, luat pentru „a se obişnui” cu vânătoarea, începu să chelălăie şi o rupse de fugă înapoi spre şarabane, cu coada între picioare. Manjé trase într-o ciocârlie şi o nimeri.

— Îmi place păsărica asta! spuse el, arătând-o doctorului.

— Du-te la naiba… răspunse doctorul. Te-aş ruga să nu stai de vorbă cu mine… Astăzi sunt prost dispus. Lasă-mă în pace.

— Eşti un sceptic, doctore.

— Eu? Hm… Ce înseamnă sceptic?

Manjé rămase pe gânduri.

— Sceptic înseamnă… ne… neiubitor de oameni, spuse el.

— Nu-i adevărat. Nu întrebuinţa cuvinte pe care nu le înţelegi. Lasă-mă în pace! Aş putea să te insult fără să vreau… Sunt prost dispus…

„Muzicant” ciuli urechile şi rămase nemişcat. Generalul şi Egor Egorîci păliră şi-şi ţinură răsuflarea.

— Am să trag eu! şopti generalul. Eu!… eu!… dă-mi voie! Dumneata… ai să tragi rândul viitor.

Dar nu se aleseră cu nimic. Ca să se afle în treabă, doctorul aruncă cu o pietricică în „Muzicant”, nimerindu-l între urechi… „Muzicant” chelălăi şi sări în sus. Generalul şi Egor Egorîci întoarseră capul spre doctor. În iarbă se auzi un foşnet şi un spurcaci mare îşi luă zborul. Cei din grupa a doua scoaseră felurite exclamaţii, arătând spre spurcaci. Generalul, Manjé şi

Vania puseră puştile la ochi. Vania trase, puşca lui Manjé nu luă foc… Era prea târziu! Spurcaciul zbură după un gorgan şi se făcu nevăzut într-un lan de secară.

— Cred că… nu-i momentul să faci glume, doctore! se adresă generalul doctorului. Nu-i momentul!

— Ce-aţi spus?

— Nu-i momentul să faci glume!

— Dar nici nu mă gândesc să glumesc.

— N-are niciun haz, doctore! spuse şi Egor Egorîci.

— Nu trebuia să mă luaţi… Cine v-a pus? De altfel… n-am nicio poftă să discut… Sunt prost dispus astăzi…

Manjé mai împuşcă o ciocârlie. Vania stârni o cioară tânără, trase şi nu nimeri.

— Drace, am tras prea sus! mormăi el.

Se auziră două împuşcături una după alta: Bolva împuşcase, dincolo de gorgan, cu puşcoiul lui cu două ţevi, două prepeliţe pe care le puse în buzunar. Egor Egorîci stârni o prepeliţă şi trase. Prepeliţa lovită în aripă căzu în iarbă. Egor Egorîci o ridică triumfător şi o arătă generalului.

— E lovită în aripă, Excelenţă! E încă vie!

— M-da… E vie… Trebuie să-i hărăzim o moarte rapidă.

Spunând aceasta, generalul duse prepeliţa la gură şi îi tăie gâtul cu dinţii. Manjé împuşcă o a treia ciocârlie. „Muzicant” ciuli din nou urechile şi încremeni. Generalul îşi aruncă şapca de pe cap şi ochi… „Pil!”. O prepeliţă mare îşi luă zborul dar… nemernicul de doctor se găsea tocmai în bătaia puştii, chiar aproape de gura ţevii.

— La o parte! strigă generalul.

Doctorul sări înapoi, generalul trase, dar, fireşte, alicele nu-şi mai ajunseră ţinta.

— Asta-i prea de tot, tinere! strigă generalul.

— Ce anume?! întrebă doctorul.

— Mă încurci! Dracu’ te pune să încurci lumea! Din cauza dumitale am dat greş! La naiba, întreci orice măsură!

— De ce ridicaţi glasul? Ce, credeţi că mă speriaţi? Nu mă tem de generali, Excelenţă, mai ales de cei în retragere. Mai încet, vă rog!

— Ştii că eşti bine! Te tot învârteşti pe aici şi încurci lumea, da, domnule, încurci lumea. Şi un înger şi-ar pierde răbdarea!

— Vă rog să nu vă răstiţi, domnule general! Răstiţi-vă mai

bine la Manjé! În treacăt fie zis, el se teme de generali. Pe un bun vânător nu-l poate încurca nimeni. Mai bine aţi recunoaşte că nu ştiţi să trageţi!

— Ajunge! Eu îţi spun un cuvânt şi dumneata îmi întorci zece... Vanecica, dă-mi taşca cu praf! se adresă generalul lui Vania.

— De ce l-ai poftit la vânătoare pe încuiatul ăsta? îl întrebă doctorul pe Egor Egorîci.

— N-am putut face altfel! răspunse Egor Egorîci. N-am putut să nu-l iau. Nu uita că... îi datorez opt mii de ruble. E-he-hei, frăţioare! Dacă n-ar fi afurisitele astea de datorii...

Egor Egorîci nu-şi încheie fraza şi făcu un gest deznădăjduit cu mâna.

— E adevărat că eşti gelos?

Egor Egorîci întoarse capul în altă parte şi ochi o gaie care zbura sus de tot.

— Ai pierdut-o, mucosule! se auzi tunând glasul generalului. Ai pierdut-o! M-a costat o sută de ruble, măgarule!

Egor Egorîci se apropie de general, întrebându-l ce se întâmplase. Află că Vania pierduse geanta de vânătoare a generalului. Toată lumea începu să caute geanta, şi vânătoarea fu întreruptă. Căutarea ţinu un ceas şi un sfert şi fu încununată de succes. După ce găsiră geanta, vânătorii se aşezară să se odihnească.

Nici cea de a doua grupă nu fu mai norocoasă la vânatul prepeliţelor. În această grupă, Mihei Egorîci făcea la fel ca doctorul din prima, ba chiar mai rău. Smulgea puştile din mâna vânătorilor, le vărsa pulberea, ocăra pe toată lumea, bătea câinii, într-un cuvânt, făcea fel de fel de drăcovenii... După ce vânătorii traseră, fără să le nimerească, în mai multe prepeliţe, Cardamonov şi câinii săi se apucară să urmărească o gaie tânără. Gaia fu lovită în aripă, dar o căutară în zadar. Căpitanul de marină omorî cu piatra un ţistar.

— Hai să facem autopsia ţistarului, domnilor! propuse Necricihvostov, secretarul mareşalului nobilimii.

Vânătorii se aşezară pe iarbă, îşi scoaseră bricegele şi se apucară de autopsie.

— Nu găsesc nimic la acest ţistar, spuse Necricihvostov, după ce-l tăiară bucăţele. N-are nici măcar inimă. E drept că are maţe. Ştiţi ce, domnilor? Hai la baltă! Aici nu prea avem ce

împuşca! Prepeliţa mai că nu-i vânat; pe când culicii şi becaţinele sunt cu totul altceva... Ce părere aveţi? Hai să mergem!

Vânătorii se sculară şi se îndreptară alene spre şarabane. Apropiindu-se de ele, traseră o salvă într-un stol de porumbei de casă, împuşcând unul.

— Excele-enţă-e-enţă... Egor Egor E-goregorci... strigă grupa a doua spre prima, care se odihnea. Aho-o, aho-o!

Generalul şi Egor Egorîci întoarseră capul. Grupul doi flutură şepcile.

— Ce-e? strigă Egor Egorîci.

— Veniţi să vedeţi ce ispravă am făcut! Am împuşcat o dro-o-pie! Veniţi repede!

Prima grupă nu se lăsă amăgită de povestea cu dropia, dar se îndreptă totuşi spre şarabane. După ce se urcară, vânătorii hotărâră să lase prepeliţele în plata Domnului şi să mai facă cinci verste până la baltă – potrivit itinerarului stabilit.

— La vânătoare sunt întotdeauna foarte iute, se adresă generalul doctorului, după ce şarabanele se îndepărtară cu vreo două verste de fâneaţă. E groaznic. Nu l-aş cruţa nici pe propriul meu tată. Nu fi supărat... iartă pe un om bătrân!

— Hm...

— Ce blând s-a făcut, şmecherul! şopti Egor Egorîci la urechea doctorului. Vezi ce înseamnă moda nouă, să-ţi măriţi fetele cu doctori! E şireată Excelenţa Sa! He-he-he...

— Parcă avem mai mult loc! spuse Vania.

— Aşa-i.

— De ce oare? Stăm comod de tot.

— Doamne, dar Bolva unde-i? îşi aduse aminte Manjé.

Vânătorii se uitară unul la altul.

— Unde-i Bolva? repetă Manjé.

— Trebuie să fie în şarabana cealaltă. Domnilor, strigă Egor Egorîci, Bolva e cu dumneavoastră?

— Nu, nu! strigă Cardamonov.

Vânătorii căzură pe gânduri.

— Dă-l naibii! hotărî generalul. Doar n-o să ne întoarcem după el!

— Ar trebui să ne întoarcem, Excelenţă. E tare bătrân. Moare pe drum. Nu mai ajunge până acasă.

— Dacă vrea, ajunge el.

— Moare moşneagul. Nu uitaţi că are nouăzeci de ani!

— Fleacuri.

Ajunşi la baltă, vânătorilor noştri li se lungiră feţele... Balta era ticsită de vânători, aşa că nici nu făcea să te dai jos din şarabană. După câteva clipe de gândire, hotărâră să mai facă cinci verste până la pădurile statului...

— Şi ce o să împuşcaţi acolo? întrebă doctorul.

— Sturzi, vulturoaice... Poate chiar cocoşi de munte.

— Aşa. Şi nenorociţii mei de bolnavi ce fac între timp? De ce m-aţi luat cu voi, Egor Egorîci? Of!

Doctorul oftă şi se scărpină la ceafă. Ajunşi la prima pădurice care li se nimeri în drum, vânătorii se dădură jos din şarabane şi ţinură sfat cine s-o ia la dreapta şi cine la stânga.

— Ştiţi ce, domnilor? propuse Necricihvostov. În virtutea legii naturii, ca să zic aşa, vânatul nu poate să ne scape... Hm... Vânatul nu o să ne scape, domnilor! Dar mai întâi, să ne refacem forţele! Vinişor, votcă, icre... cegă afumată... Aici, pe iarbă verde! Ce părere ai, doctore? Dumneata trebuie s-o ştii mai bine: eşti medic. Omul trebuie să se întărească, nu-i aşa?

Propunerea lui Necricihvostov fu primită. Avvacum şi Firs întinseră pe jos două scoarţe şi aşezară în jurul lor săculeţele cu merinde şi sticle. Egor Egorîci tăie cârnatul, brânza şi cega afumată. Necricihvostov destupă sticlele, Manjé tăie pâinea. Vânătorii îşi linseră buzele şi se aşezară pe jos.

— Acum, Excelenţă! Câte un păhăruţ...

Vânătorii băură şi gustară din aperitive. Doctorul îşi turnă de îndată un al doilea păhăruţ şi-l dădu pe gât. Vania îi urmă pilda.

— Cred că pe aici trebuie să fie şi lupi, îşi dădu visător cu părerea Cardamonov, aruncând o privire piezişă spre desiş.

Vânătorii stătură un pic pe gânduri, se sfătuiră şi peste vreo zece minute hotărâră că era aproape sigur că nu puteau fi lupi.

— Ei! Încă un păhăruţ? Să bem domnilor! Egor Egorîci, ce stai?

Băură şi al doilea păhăruţ.

— Ce faci, tinere? se adresă Egor Egorîci lui Vania.

Vania clătină din cap.

— Lasă-l! Când sunt eu de faţă, poţi să bei, spuse generalul. Fără mine să nu bei, dar cu mine da... Bea un pic!

Vania îşi umplu iar păhăruţul şi-l dădu pe gât.

— Ei! Al treilea? Excelenţă...

Îl băură şi pe al treilea. Doctorul îl goli pe al şaselea.

— Tinere!

Vania clătină din cap.

— Bea, Amfiteatrov! spuse Manjé pe un ton protector.

— Când sunt de faţă, poţi, fără mine însă… Bea, bea!

Vania bău.

— De ce-i cerul atât de albastru astăzi? întrebă Cardamonov.

Vânătorii stătură pe gânduri, îşi dădură fiecare cu părerea, şi după un sfert de oră hotărâră că nu se putea şti de ce era cerul atât de albastru în ziua aceea.

— Un iepure… un iepure… iepurele!!! Aţineţi-vă…

De după un dâmb se ivi un iepure. Era urmărit de două javre. Vânătorii săriră în picioare şi se repeziră la puşti. Iepurele trecu în goană pe lângă ei şi o luă spre pădure, cu cele două javre, cu „Muzicant” şi cu alţi câini după el. „Zadarnic” se gândi, privi bănuitor la general şi se luă şi el după iepure.

— Era frumos!… Ar fi trebuit să-l… Cum de am… căscat gura?

— Da. Dar ce-i cu sticla asta… Dumneavoastră n-aţi băut, Excelenţă? E-he-hei… Aşa faceţi? Bine!

Se bău al patrulea păhăruţ. Doctorul îl goli pe al nouălea, tuşi înciudat şi intră în pădure. Alegându-şi umbra cea mai deasă, se lungi pe iarbă, îşi aşeză haina sub cap şi începu pe loc să sforăie. Vania începea să se simtă la largul lui. Goli încă un păhăruţ de vin, apoi trecu la bere şi se însufleţi de tot. Se aşeză în genunchi şi declamă douăzeci de versuri din Ovidiu.

Generalul îşi dădu cu părerea că limba latină seamănă mult cu franceza… Egor Egorîci se declară de acord şi adăugă că, pentru a învăţa limba franceză, este neapărat nevoie să ştii limba latină tocmai pentru că îi seamănă atât de mult. Manjé nu fu de părerea lui Egor Egorîci; el declară că nu era nici locul, nici momentul nimerit pentru a se discuta despre limbi, dat fiind că de faţă se găsea un fizico-matematician şi se vedeau atâtea sticle, apoi adăugă că puşca sa costase mult pe timpuri, că în ziua de astăzi nu se poate găsi o puşcă bună, că…

— Îl golim şi pe al optulea, domnilor?

— Nu-i cam mult?

— Ei, cum aşa! Ce spui? Opt e mult! Înseamnă că n-ai băut niciodată!

Goliră şi al optulea pahar.

— Tinere!

Vania clătină din cap.

— Ei na! Hai, ia-o milităreşte! Tragi aşa de bine…

— Bea, Amfiteatrov! spuse Manjé.

— Bea când eşti cu mine, fără mine însă… Bea şi tu!

Vania dădu berea la o parte şi goli încă un păhăruţ.

— Hai, al nouălea, domnilor, ai? Ce părere aveţi? Nu pot să sufăr cifra opt. În ziua de opt mi-a murit tata… Feodor… adică Ivan… Egor Egorîci! Toarnă.

Băură al nouălea.

— E tare cald.

— Da, e cald, dar asta n-o să ne împiedice să-l golim şi pe al zecelea!

— Dar…

— Ce ne pasă de căldură! Domnilor, vom dovedi elementelor că nu ne temem de ele! Tinere! Dă-ne pildă… Lasă-l de căruţă pe unchiul dumitale! Nu ne temem nici de ger, nici de arşiţă…

Vania goli păhăruţul. Vânătorii strigară „ura” şi îi urmară pilda.

— Putem căpăta o insolaţie, spuse generalul.

— Nu se poate.

— Nu se poate… cu clima noastră? Hm…

— Au fost totuşi cazuri… Naşul meu a murit de insolaţie…

— Dumneata ce crezi, doctore? Se poate căpăta în clima noastră o insolaţie, ai? Doctore!

Niciun răspuns.

— N-ai avut cazuri de insolaţie? Discutam de insolaţie… Doctore! Unde-i doctorul?

— Unde-i doctorul? Doctore!

Vânătorii priviră în jur: doctorul nu se vedea nicăieri.

— Unde-i doctorul? A dispărut! s-a topit ca ceara la foc! Ha-ha-ha…

— S-a dus la nevasta lui Egor! trânti Mihei Egorîci.

Egor Egorîci păli şi scăpă sticla din mână.

— S-a dus la nevastă-ta! continuă Mihei Egorîci, cu gura plină de cegă afumată.

— Ce tot scorneşti? întrebă Manjé. L-ai văzut dumneata?

— Cu ochii mei. A trecut un ţăran cu o daradaică… doctorul s-a suit şi a plecat. Zău. Îi dăm drumul la al unsprezecelea, domnilor?

Egor Egorîci se sculă în picioare şi ameninţă cu pumnii.

— L-am întrebat unde se duce, continuă Mihei Egorîci. „După fragi”, mi-a răspuns el. „Să şlefuiesc corniţele. De pus le-am pus eu, acum mă duc să le mai şlefuiesc. La revedere, dragă Mihei Egorîci”, a adăugat el. „Salută-l pe prietenul Egor Egorîci!” şi mi-a făcut cu ochiul, iac-aşa. Să fie sănătos... He-he-he...

— Caii!! strigă Egor Egorîci şi se repezi spre şarabană, împleticindu-se.

— Mai repede, să nu întârzii! strigă Mihei Egorîci. Egor Egorîci îl sui aproape cu de-a sila pe capră pe Avvacum, se căţără în şarabană şi, după ce ameninţă cu pumnul pe vânători, porni în goană spre casă.

— Ce înseamnă toate astea, domnilor? întrebă generalul, când şapca albă a lui Egor Egorîci dispăru.

— A plecat... Şi eu cu ce mă întorc?... s-a dus cu şarabana mea! Adică nu cu a mea, dar cu aceea cu care trebuia să plec... Nemaipomenit!... Hm... E o obrăznicie din partea lui...

Lui Vania îi era rău. Votca, amestecată cu bere, avusese un efect vomitiv... Trebuia dus acasă. După al cincisprezecelea păhăruţ, vânătorii hotărâră să-i cedeze generalului şarabana, dar cu condiţia ca, odată ajuns acasă, s-o trimită imediat înapoi cu cai odihniţi.

Generalul începu să-şi ia rămas-bun.

— Transmiteţi-i din partea mea, domnilor, spuse el, că... că numai porcii se poartă astfel...

— Protestaţi-i poliţele, Excelenţă! îl sfătui Mihei Egorîci.

— Ai? Poliţele? M-da... Ar fi timpul să le achite... Trebuie să ai şi oleacă de ruşine... Am tot aşteptat, dar acum m-am cam săturat să aştept... Spune-i că protest... La revedere, domnilor! Poftiţi pe la mine! Cât despre Egor Egorîci, e un porc!

Vânătorii îşi luară rămas-bun de la general şi îl întinseră în şarabană alături de Vania, căruia i se făcuse rău de-a binelea.

— Dă-i drumul!

Vania şi generalul plecară.

După păhăruţul al optsprezecelea, vânătorii se duseră în pădure şi, după ce traseră oleacă la ţintă, se culcară. Spre seară, caii generalului sosiră după ei. Firs înmână lui Mihei Egorîci o scrisoare, cu rugămintea de a o preda „fratelui”. Scrisoarea conţinea o rugăminte şi o ameninţare cu portărelul în caz de neîndeplinire. După al treilea păhăruţ (trezindu-se din somn, vânătorii porniseră o numărătoare nouă), vizitiii

generalului îi culcară în şarabană şi-i duseră pe fiecare la casa lui.

Sosind acasă, Egor Egorîci fu întâmpinat de „Muzicant” şi „Zadarnic”, pentru care iepurele nu fusese decât un pretext de a o şterge. După ce aruncă nevestei sale o privire cumplită, Egor Egorîci se apucă să caute. Toate cămările, toate dulapurile, cuferele şi scrinurile fură cercetate, fără ca Egor Egorîci să-l găsească pe doctor. Găsi însă pe un altul: sub pat, îl descoperi pe dascălul Fortunatov.

Când doctorul se trezi, se lăsase întunericul… După ce hoinări puţin prin pădure şi-şi aduse aminte că era la vânătoare, înjură cu glas tare şi începu să-i cheme pe ceilalţi. Fireşte că strigătele lui rămaseră fără răspuns, şi doctorul se hotărî să plece acasă pe jos. Drumul era bun, sigur, noaptea nu era întunecoasă. Nu-i trebuiră decât patru ceasuri pentru a străbate cele douăzeci şi patru de verste, şi dimineaţa se afla la spitalul zemstvei. După ce se ciorovăi cât îi pofti inima cu felcerii, cu moaşa şi cu bolnavii, se apucă să scrie o scrisoare kilometrică lui Egor Egorîci. În scrisoare cerea „explicarea purtărilor necuviincioase”, îi ocăra pe bărbaţii geloşi şi se jura că nu va mai merge niciodată la vânătoare – niciodată! nici măcar în ziua de 29 iunie.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnic”, 1881, Nr. 26, autoriz. cenz. din 19 iunie, sub titlul: „Douăzeci şi nouă iunie (Glumă). (închinată cu deosebită plăcere d-lor vânători care trag prost şi celor care nu ştiu să tragă)”. Semnată: Antoşa Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în culegerea netipărită în întregime din 1883. – Publicăm textul apărut în culegerea din 1883.

Cu ocazia retipăririi povestirii, Cehov a schimbat titlul şi a făcut corectări stilistice neînsemnate.

Judecata

Acasă la băcanul Cuzma Egorov. E o căldură înăbuşitoare. Muştele şi blestemaţii de ţânţari mişună roi pe lângă ochi şi urechi şi nu-ţi dau pace o clipă... Fumul de tutun e gros, să-l tai cu cuţitul – şi totuşi nu miroase a tutun, ci a peşte sărat. Aerul, chipurile oamenilor şi bâzâitul ţânţarilor au ceva jalnic.

O masă mare; pe masă, o farfurioară cu coji de nucă, un foarfece, un borcănaş cu alifie verde, sticle de votcă goale şi mai multe şepci. În jurul mesei şed Cuzma Egorov, primarul, felcerul Ivanov, ţârcovnicul Teofan Manafuilov, basul Mihailo din corul bisericesc, cumătrul Parfenti Ivanîci şi jandarmul Fortunatov, sosit de la oraş şi care a tras la mătuşă-sa Anisia. La o depărtare respectuoasă de masă stă în picioare fiul lui Cuzma Egorov, Serapion, care face slujbă la o frizerie din oraş, şi care a venit acasă de sărbători. Nu se simte deloc la îndemână şi îşi răsuceşte mereu mustăcioara cu degete tremurătoare. Casa lui Cuzma Egorov este vremelnic închiriată dispensarului şi în antreu aşteaptă bolnavii. Chiar acum a fost adusă de undeva o femeie cu o coastă ruptă... Stă întinsă, geme şi aşteaptă ca felcerul să se hotărască să-i acorde atenţia lui binevoitoare. Sub fereastră se îmbulzeşte lumea venită să asiste la chelfăneala pe care i-o va trage Cuzma Egorov fiului său.

— Îi tot dai zor că mint, spune Serapion, şi de asta nici n-am de gând să mă tocmesc mult cu dumneata. În secolul al nouăsprezecelea, nu faci nicio scofală cu vorba, tată, fiindcă aşa cum ştii şi dumneata, teoria fără practică nu face doi bani.

— Gura! se răsteşte Cuzma Egorov. Nu mai bate câmpii şi spune-ne verde: ce-ai făcut cu banii mei?

— Banii? Hm... Eşti destul de deştept, ca să înţelegi singur că

nu m-am atins de banii dumitale. Doar nu pentru mine îţi strângi carboavele… Nu era cazul să intru în păcat…

— Vorbeşte deschis, Seranion Cosmici, spune dascălul. De ce crezi că te descoasem noi? Vrem să te luminăm, să te îndreptăm pe calea binelui… Tăticul dumitale nu-ţi vrea şi el decât binele… De aceea ne-a rugat şi ne noi să… Spune drept… Tot omul păcătuieşte! Mărturiseşte: ai luat sau nu de la tatăl dumitale cele douăzeci şi cinci de ruble, pe care le avea în scrin?

Seranion scuipă într-o parte şi tace.

— Vorbeşte odată! strigă Cuzma Egorov, bătând cu pumnul în masă. Spune: le-ai luat sau nu le-ai luat?

— Cum vrei… Să admitem…

— Adică, să zicem, îl corectează jandarmul.

— Bine, să zicem că eu le-aş fi luat… Să zicem şi aşa! Numai că degeaba ţipi la mine, tată! Şi nici n-ai de ce să baţi în masă. Oricât ai bate, tot n-ai să bagi masa în pământ. Nu m-am atins niciodată de banii dumitale, şi chiar dacă am luat vreodată, a fost de nevoie… Sunt o fiinţă umană, un substantiv însufleţit şi am nevoie de bani. Nu-s de piatră!…

— Du-te şi câştigă-ţi pâinea, dacă ai nevoie de bani, dar nu mă jefui pe mine. Nu eşti singur la părinţi, sunteţi şapte pe capul meu!

— Asta o ştiu eu şi fără să mi-o spui dumneata; atâta că, din pricina sănătăţii mele plăpânde, nu pot prin urmare să-mi câştig viaţa, după cum prea bine o ştii şi dumneata. Şi dacă-mi scoţi acum pe nas bucata de pâine pe care o mănânc, de asta ai să răspunzi înaintea Domnului Dumnezeu…

— Sănătate plăpândă!… Ai o meserie uşoară: tunzi oamenii – şi atâta tot. Dar până şi de la asta te dai înapoi.

— Care meserie? Asta-i meserie? E mai mult o încercare! Unde pui că gradul meu de cultură nu-mi îngăduie să fac o astfel de meserie.

— Judeci greşit, Serapion Cosmici, spune dascălul. Îndeletnicirea dumitale e onorabilă, intelectuală, fiindcă o faci într-un oraş capitală de judeţ, tunzi şi razi oameni nobili, intelectuali. Nici generalii nu ocolesc meseria dumitale.

— Dacă-i vorba de generali, pot şi eu să-ţi vorbesc despre ei.

Felcerul Ivanov e un pic afumat.

— După părerea noastră medicală, spune el, eşti un fel de terebentină, şi atâta tot.

— Ştiu eu câte parale face medicina dumitale… Dă-mi voie să te întreb cine a fost cât p-aci să facă anul trecut autopsia unui dulgher beat, crezând că e mort? Dacă nu s-ar fi trezit omul la timp, i-ai fi spintecat burta. Şi cine amestecă uleiul de ricină cu uleiul de cânepă?

— În medicină nu se poate fără asta.

— Şi cine a trimis-o pe Malania pe lumea cealaltă? I-ai dat purgativ, apoi constipant, apoi iar purgativ, până a dat femeia ortul popii. Dumneata n-ar trebui să îngrijeşti oameni, ci câini, pardon de expresie.

— Pe Malania, Dumnezeu s-o ierte, spuse Cuzma Egorov, şi uşoară să-i fie ţărâna. Dar nu de ea e vorba, că doar n-a luat ea banii… Mai bine spune un lucru… i-ai dus sau nu Alionei?

— Cum Alionei?… Măcar faţă de cler şi de domnul jandarm ar trebui să-ţi fie ruşine!

— Tu atâta să-mi spui: ai luat sau nu banii?

Primarul iese de după masă, aprinde un chibrit, frecându-l de genunchi şi îl apropie respectuos de luleaua domnului jandarm. Tâf… se supără jandarmul. Mi-ai umplut nasul de pucioasă!

După ce-şi aprinde luleaua, jandarmul se scoală de la masă, se apropie de Serapion, şi, privindu-l mânios drept în faţă, strigă cu glas pătrunzător:

— Cine eşti tu, mă? Şi cum de nu ţi-a fost ruşine? Aşa faci tu? Ce înseamnă asta? De ce nu răspunzi? Răzvrătitule! Să iei banii altuia? Taci din gură! Răspunde! Vorbeşte! Răspunde!

— Dacă…

— Gura!

— Dacă… Nu ţipa la mine! Dacă… Degeaba, că tot nu mi-e frică! Prea te crezi grozav! Eşti un tâmpit şi asta-i tot! Dacă tata vrea să mă schingiuiască, sunt gata… Chinuiţi-mă! Bateţi-mă!

— Gura! Nu discuta! Te ştiu eu că eşti din ăia cu idei! Şi pe deasupra eşti şi hoţ! Cine eşti tu? Gura! Unde te trezeşti? Să nu crâcneşti!

— Trebuie neapărat pedepsit, spune dascălul şi oftează. Dacă nu vrea să-şi uşureze vina prin mărturisire, trebuie neapărat să-i tragi o bătaie, Cuzma Egorîci. Aşa socotesc eu: trebuie neapărat!

— Trage-i-o! spune şi basul Mihailo, cu un glas atât de adânc, încât toţi tresar speriaţi.

— Te întreb pentru ultima oară: ai luat sau nu banii? întreabă

Cuzma Egorov.

— Crede ce vrei!... Să zicem că da... Schingiuieşte-mă! Sunt gata...

— Trebuie bătut! hotărăşte Cuzma Egorov şi iese de după masă cu faţa stacojie.

Câţiva gură-cască de afară se agaţă de pervazul ferestrelor. Bolnavii se îmbulzesc la uşi şi lungesc gâturile. Chiar şi femeia cu coasta ruptă ridică de pe căpătâi capul.

— Întinde-te, spune Cuzma Egorov.

Serapion scoate haina, îşi face semnul crucii şi se întinde smerit pe bancă.

— Poftim, schingiuieşte-mă, spune el.

Cuzma Egorov îşi scoate cureaua, se uită un timp la public, aşteptând parcă să-l ajute careva, apoi începe...

— Una, două, trei! numără Mihailo cu vocea lui ca din butoi. Opt! Nouă!

Dascălul stă în colţ cu ochii plecaţi şi răsfoieşte o carte...

— Douăzeci! Douăzeci şi unu!

— Ajunge! spune Cuzma Egorov.

— Mai dă-i! îi şopteşte jandarmul Fortunatov. Mai dă-i! Mai dă-i! Aşa!

— Cred că i-ar mai trebui vreo câteva, îşi dă cu părerea dascălul, ridicând ochii de pe carte.

— N-a scos nici măcar un chiţăit! se miră dezamăgit publicul de la fereastră.

Bolnavii se dau la o parte şi în odaie intră nevasta lui Cuzma Egorov, foşnindu-şi rochiile scrobite.

— Cuzma! se adresează ea bărbatului ei. Ce bani am găsit la tine în buzunar? Nu cumva sunt ăia pe care îi căutai deunăzi?

— Ba mi se pare că da... Scoală, Serapion! S-au găsit banii! Îi pusesem ieri în buzunar şi am uitat...

— Mai dă-i, spune printre dinţi Fortunatov. Trage-i!

— S-au găsit banii! Scoală!

Serapion se scoală, îşi îmbracă haina şi se aşază la masă. Tăcere lungă. Dascălul nu se simte la-ndemână, îşi suflă nasul în batistă.

— Iartă-mă, bolboroseşte Cuzma Egorov. Nu erai tu... Dracu' putea să ştie că o să-i găsesc? Iartă-mă...

— Nu-i nimic. Nu-i întâia dată... Nu te necăji. Sunt întotdeauna gata să îndur orice chin.

— Trage o duşcă… O să-ţi treacă…

Serapion goleşte un pahar, îşi ridică în sus nasul vânăt şi iese voiniceşte din casă. Iar jandarmul Fortunatov se mai plimbă un timp prin curte, roşu la faţă, cu ochii cât cepele şi mormăie îndesat, printre dinţi:

— Dă-i! Mai dă-i! Trage-i!

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1881, Nr. 14, autoriz. cenz. din 23 octombrie, sub titlul: „Imagini rurale, a) Judecata”. Semnat: Antoşa Cehonte. S-au păstrat şpalturile povestirii, cu corectările lui A. P. Cehov (în Biblioteca de stat a U.R.S.S. „V. I. Lenin”). Zaţul era, pesemne, destinat culegerii de opere. Totuşi, cu ocazia corectărilor, autorul n-a mai introdus povestirea în culegerea de opere, tăind cu creionul toate şpalturile şi scriind pe deasupra: «A se elimina povestirea „Judecata”.» Corectura povestirii din şpalturi fiind făcută de Cehov de la început până la sfârşit, în acest volum publicăm textul şpalturilor revizuite de autor.

Povestirea a fost serios modificată de autor în şpalturi.

Păcătosul din Toledo
TRADUCERE DIN SPANIOLĂ

„Celui ce va arăta unde se află vrăjitoarea care se ascunde sub numele de Maria Spalanzo, sau celui ce o va aduce vie sau moartă în faţa judecătorilor, i se vor ierta toate păcatele.”

Iscălită de episcopul Barcelonei şi de patru judecători, această înştiinţare se putea citi pe toate zidurile cetăţii, într-una din acele zile, de mult apuse, care vor rămâne de-a pururi o ruşine de neşters în istoria Spaniei, şi poate chiar în aceea a omenirii.

Înştiinţarea fu citită de toată Barcelona şi fu urmată de o adevărată prigoană. Şaizeci de femei care semănau cu vrăjitoarea fură întemniţate şi rudele lor schingiuite... Pe atunci, era înrădăcinată credinţa neroadă că vrăjitoarele au darul de a se preface în pisici, câini şi alte vieţuitoare, care trebuiau să fie neapărat negre. Se spunea că deseori vânătorul care tăia laba vreunei jivine ce-l atacase şi o ducea acasă ca trofeu, când îşi deschidea tolba, nu mai găsea în ea decât o mână însângerată, în care recunoştea mâna nevestei sale. Locuitorii Barcelonei uciseră toate pisicile şi toţi câinii negri, dar nu aflară în aceste jertfe zadarnice pe femeia pe care o căutau.

Maria Spalanzo era fiica unui mare neguţător din Barcelona. Tatăl ei era francez, iar mama spaniolă. De la tată moştenise nepăsarea galică şi acea veselie fără de margini, care face farmecul franţuzoaicelor, iar de la mamă, un trup cu adevărat spaniol. Frumoasă, veşnic veselă, deşteaptă, îşi închinase viaţa voioasei trândăvii spaniole şi artei şi, la vârsta de douăzeci de ani, nu vărsase încă nici o singură lacrimă... Era fericită ca un copil... În ziua în care împlini douăzeci de ani, se mărită cu navigatorul Spalanzo, cunoscut de toată Barcelona, un spaniol

foarte frumos şi, după cât se spunea, foarte învăţat. Se luară din dragoste. Bărbatul ei, care o iubea la nebunie, îi jurase că se va omorî, dacă nu o va face fericită.

A doua zi după nuntă, soarta ei era pecetluită.

Spre seară, ieşise din casă ca să se ducă să-şi vadă mama şi se rătăcise. Barcelona e un oraş întins şi nu orice spaniol este în stare să-ţi arate care e drumul cel mai scurt de la un capăt la celălalt. În drum, întâlni un tânăr călugăr.

— Pe unde s-o iau ca să ajung mai uşor în strada sfântul Marc? îl întrebă ea.

Călugărul se opri şi, muncit de un gând, o învălui într-o privire cercetătoare. Soarele apusese. Luna, care tocmai răsărea, scălda cu razele ei reci chipul minunat al Mariei. Nu degeaba atunci când cântă femeile, poeţii amestecă şi luna. La lumina ei, femeia este de o sută de ori mai frumoasă. Din pricină că Maria mersese grăbit, minunatul ei păr negru se despletise şi i se împrăştiase pe umeri şi pe pieptul zbuciumat de răsuflarea-i neliniştită... Încercând să şi-l adune cu amândouă mâinile îşi dezgolise braţele până la cot.

— Jur pe sângele sfântului Ianuarie că eşti vrăjitoare! strigă deodată tânărul călugăr.

— Dacă n-ai fi călugăr, aş crede că eşti beat, răspunse ea.

— Eşti vrăjitoare!!!

Şi călugărul mormăi printre dinţi un descântec.

— Unde-i câinele, care alerga acum câteva clipe înaintea mea? Câinele acela s-a prefăcut în tine! Am văzut-o cu ochii mei. Şi ştiu ce înseamnă asta! N-am trăit nici douăzeci şi cinci de ani şi am şi dat de gol cincizeci de vrăjitoare. Tu eşti a cincizeci şi una! Eu sunt Augustin...

Spunând acestea, călugărul făcu semnul crucii, îi întoarse spatele şi se făcu nevăzut.

Maria auzise şi de Augustin... Aflase multe despre el de la părinţii ei. Îl ştia stârpitor de vrăjitoare, plin de râvnă şi autor al unei cărţi de înaltă învăţătură. În această carte, el blestema femeile şi îi ura pe bărbaţi, ca fiind născuţi din femeie.

După ce mai făcu vreo cinci sute de paşi, Maria dădu iarăşi de Augustin. Pe sub poarta unei case mari, deasupra căreia se afla o lungă inscripţie latinească, ieşiră patru mogâldeţe negre. Aceste patru mogâldeţe o lăsară să treacă, apoi se luară după ea. În una dintre ele, îl recunoscu pe acelaşi Augustin. O ur-

măriră până acasă.

Trei zile după această întâlnire cu Augustin, un om îmbrăcat în negru, cu faţa puhavă, rasă, după toate semnele un judecător, veni la Spalanzo. Omul acela porunci navigatorului să se înfăţişeze de îndată la episcop.

— Femeia ta e vrăjitoare! îi declară episcopul lui Spalanzo.

Navigatorul păli.

— Mulţumeşte Celui de Sus! continuă episcopul. Un om înzestrat de Dumnezeu cu nepreţuitul dar de a dibui în oameni duhul necurat ne-a deschis ochii, nouă şi ţie. El a văzut cum vrăjitoarea s-a prefăcut într-un câine negru şi cum câinele negru s-a prefăcut apoi în nevastă-ta…

— Nu-i vrăjitoare, ci… nevasta mea! bolborosi Spalanzo buimăcit.

— Nu poate fi nevasta unui catolic! E nevasta Satanei! Se poate, nenorocitule, să nu-ţi fi dat până acum seama că te-a înşelat în nenumărate rânduri cu necuratul? Du-te acasă şi adu-o numaidecât aici…

Episcopul era un om foarte învăţat. După părerea lui, cuvântul „femina” se trăgea din două cuvinte: „fe” şi „minus”, pe temeiul – chipurile legitim – că femeia are mai puţină credinţă…

Spalanzo se făcu mai alb ca un cadavru. Ieşind din palatul episcopal, îşi cuprinse capul în mâini. Unde şi cui putea să dovedească el că Maria nu era vrăjitoare? Cine să nu creadă ceea ce credeau călugării? Acum toată Barcelona avea să fie încredinţată că nevastă-sa e vrăjitoare! Toată! Nu-i nimic mai uşor decât să încredinţezi de un lucru nemaipomenit pe un om prost, şi spaniolii sunt toţi nişte proşti!

— Nu se află pe lume popor mai prost decât cel spaniol! îi spusese pe timpuri pe patul de moarte, tatăl său, un medic încercat. Dispreţuieşte-i pe spanioli şi nu crede în ceea ce cred ei!

Spalanzo credea în ceea ce cred spaniolii, dar nu crezu cuvintele episcopului. Îşi cunoştea bine nevasta şi era încredinţat că femeile se fac vrăjitoare numai la bătrâneţe…

— Mario, călugării vor să te ardă pe rug! îi spuse el nevestei, întorcându-se acasă de la episcop. Spun că eşti vrăjitoare şi mi-au poruncit să te aduc în faţa lor… Ascultă, nevastă! Dacă eşti într-adevăr vrăjitoare, atunci… Dumnezeu să te ierte! prefă-te într-o pisică neagră şi fugi undeva; dacă însă n-ai în tine pe

duhul necurat, n-am să te predau călugărilor… Ei îţi vor pune o zgardă şi nu te vor lăsa o clipă să te odihneşti, până ce nu te vei pârî singură. Încă o dată îţi spun; dacă eşti vrăjitoare, fugi.

Maria nu se prefăcu în pisică neagră şi nici nu fugi… Se porni pe plâns şi începu să se roage lui Dumnezeu.

— Ascultă! îi spuse Spalanzo femeii sale cutremurate de plâns. Răposatul meu tată îmi spunea că va veni curând vremea când lumea va râde de cei ce cred în vrăjitoare. Tatăl meu nu credea în Dumnezeu, dar spunea întotdeauna adevărul. Trebuie aşadar să te ascunzi undeva şi să aştepţi acea vreme… E foarte uşor! În port se drege corabia fratelui meu, Hristofor. Am să te ascund în corabia aceea şi n-ai să ieşi din ea, până ce nu va veni vremea despre care vorbea tatăl meu… După spusele lui, acea vreme nu poate să mai întârzie mult…

Seara, Maria se afla în fundul corabiei şi, tremurând de frig şi de spaimă, trăgea cu urechea la plescăitul valurilor şi aştepta cu nerăbdare vremea de necrezut pe care o prorocise tatăl lui Spalanzo.

— Unde-i nevastă-ta? îl întrebă episcopul pe Spalanzo.

— S-a prefăcut într-o pisică neagră şi a fugit, minţi Spalanzo.

— Mă aşteptam la asta, o prevedeam! Dar nu-i nimic. Îi dăm noi de urmă… Mare-i darul lui Augustin! Ce minunat dar! Du-te în pace şi nu te mai însura a doua oară cu o vrăjitoare! S-au văzut împrejurări în care duhurile necurate treceau din neveste în bărbaţi… Anul trecut am ars pe rug un catolic drept-credincios, care, prin atingerea cu o femeie necurată, fără voia sa, îşi dăduse Satanei sufletul… Du-te!

Maria stătu mult timp pe corabie. Spalanzo venea s-o vadă în fiecare noapte şi îi aducea toate cele trebuincioase. Stătu o lună, stătu două, stătu şi a treia, dar vremea mult dorită tot nu venea. Tatăl lui Spalanzo avea dreptate, dar câteva luni nu-s de ajuns pentru a spulbera asemenea superstiţii. Viaţa acestora e lungă ca a peştilor şi le trebuie secole întregi ca să moară. Maria se obişnuise cu noul ei trai şi începea chiar să-şi bată joc de călugări, cărora le spunea cioroi… Ar fi trăit încă mult astfel şi poate ar fi şi plecat cu corabia în ţări îndepărtate – după cum spunea Hristofor, cât mai departe de năroada Spanie – dacă nu s-ar fi întâmplat o groaznică nenorocire, ce nu mai putu fi îndreptată.

Înştiinţarea episcopului pe care locuitorii Barcelonei şi-o

treceau din mână în mână şi care fusese lipită în toate pieţele şi târgurile ajunse şi în mâinile lui Spalanzo.

După ce o citi, navigatorul căzu pe gânduri. Îl ademenea iertarea păcatelor, făgăduită la sfârşitul înştiinţării.

— Bine ar fi să dobândesc iertarea păcatelor! oftă el.

Spalanzo se socotea un mare păcătos. Conştiinţa lui era încărcată cu o sumedenie de păcate, din cele pentru care mulţi catolici fuseseră arşi pe rug sau pieriseră în schingiuiri. În tinereţe, Spalanzo stătuse la Toledo, care în vremea aceea era locul de întâlnire al vrăjitorilor şi al celor care se ocupau cu magia... În veacurile al XII-lea şi al XIII-lea matematicile ajunseseră la Toledo la o înflorire mai mare decât în orice alt loc din Europa. Într-o aşezare spaniolă, de la matematici până la magie nu-i decât un pas. Spalanzo se îndeletnicise şi el cu magia, sub îndrumarea tatălui său. Cerceta măruntaiele animalelor şi aduna ierburi neobişnuite... Într-o zi, pe când pisa ceva într-o piuliţă de fier, duhul necurat ieşise cu o trosnitură groaznică din piuliţă, întruchipat într-o flacără albăstruie. Toată şederea lui la Toledo era o înlănţuire de păcate de acest soi. Plecând din Toledo după moartea tatălui său, Spalanzo fusese curând cuprins de groaznice mustrări de conştiinţă. Un călugăr, medic bătrân şi foarte învăţat, îi spusese că nu va fi dezlegat de păcatele sale, dacă nu va izbuti să obţină iertarea lor printr-o faptă care să iasă cu totul din comun. Spalanzo era gata să dea orice ca să-şi uşureze sufletul de amintirea vieţii sale ruşinoase din Toledo şi ca să scape de iad. Dacă pe vremea aceea s-ar fi vândut în Spania indulgenţe, el şi-ar fi dat şi jumătate din avere. De nu l-ar fi oprit îndeletnicirile, ar fi pornit pe jos în hagialâc la locurile sfinte.

„Dacă n-aş fi bărbatul ei, aş preda-o...” îşi spuse el, citind încă o dată înştiinţarea episcopului.

Gândul că i-ar fi de ajuns să rostească un singur cuvânt pentru a obţine iertarea păcatelor îi intrase în cap ca un cui şi nu-i dădea pace zi şi noapte... Îşi iubea nevasta, o iubea mult... Fără această dragoste, fără această slăbiciune pe care numai călugării şi medicii din Toledo o dispreţuiau atât de tare, poate că ar fi putut... Arătă înştiinţarea şi fratelui său Hristofor...

— Dacă ar fi cu adevărat vrăjitoare şi de n-ar fi atât de frumoasă, aş preda-o, îi spuse fratele. Iertarea păcatelor e un lucru mare... Dar n-o să pierdem nimic, dacă aşteptăm moartea

Mariei şi o predăm acestor ciori moartă. N-au decât să-i ardă hoitul… Pe morţi nu-i doare. Maria va muri când noi vom fi bătrâni, şi tocmai la bătrâneţe vom avea nevoie de iertarea păcatelor…

Vorbind astfel, Hristofor se porni pe un râs straşnic şi îşi bătu fratele pe umăr.

— S-ar putea să mor înaintea ei! şopti Spalanzo. Dar jur pe Dumnezeu că aş preda-o, dacă nu i-aş fi bărbat.

O săptămână mai târziu, Spalanzo se plimba pe puntea corăbiei mormăind:

— O, dacă ar fi moartă! Vie n-am s-o predau, nu! Dar moartă, aş preda-o. I-aş înşela pe aceşti blestemaţi cioroi bătrâni şi aş obţine de la ei iertarea păcatelor!

Şi neghiobul de Spalanzo o otrăvi pe sărmana lui nevastă…

Cadavrul Mariei fu dus de Spalanzo în faţa judecătorilor şi ars pe rug.

Spalanzo dobândi iertarea păcatelor sale din Toledo… Fu iertat pentru faptul că învăţase să lecuiască oamenii şi se îndeletnicise cu o ştiinţă care mai târziu căpătă numele de chimie. Episcopul îl lăudă şi îi dărui o carte scrisă de el. În acea carte, învăţatul episcop scria că, de cele mai multe ori, diavolii sălăşluiesc în femei cu părul negru, fiindcă părul negru are culoarea diavolilor.

Apărută pentru prima dată în revista „Zritel”, 1881, Nr. 25–26, autoriz. cenz. din 23 decembrie. Semnată: Antoşa C. A intrat după ce a fost revăzută de autor în culegerea netipărită în întregime din 1883. Publicăm textul culegerii din 1883.

Povestirea este scrisă în stilul nuvelelor din viaţa Evului Mediu. Autorul a folosit două motive: urmărirea vrăjitoarelor şi iertarea păcatelor (indulgenţa), care se acorda de către biserica catolică în schimbul unei plăţi în bani sau, cum se întâmplă în cazul de faţă, pentru îndeplinirea unei însărcinări oarecare date de biserică.

Viaţa în întrebări şi exclamaţii

Pruncia. Ce ne-a hărăzit Dumnezeu, băiat sau fată? Când facem botezul? Dolofan băiat! Vezi, doică, să nu-l scapi! Vai, vai! să nu cadă!!

I-au dat dinţişorii? Are scrofuli? Ia-i pisica, că-l zgârie! Ia trage-l pe unchiu' de mustaţă! Aşa! Nu plânge! Vine bau-bau! A şi început să meargă! Luaţi-l de aici, e necuviincios! Ce ţi-a făcut? Chiar pe haină! Nu-i nimic, o uscăm! A răsturnat călimara! Hai, fă nani, micuţule! Ştie să şi vorbească! Ei, bată-te! Ia spune ceva! Cât p-aci să-l calce birja! Daţi afară doica! Nu sta în curent! Să-ţi fie ruşine, cum se poate să baţi un copil atât de mic? Nu plânge! Dă-i o turtă dulce!

Copilăria. Stai că-ţi arăt eu ţie! Unde ţi-ai julit nasul? De ce-o necăjeşti pe mama? Nu mai eşti mic! Nu te apropia de masă, tu capeţi mai târziu! Ia cartea! Nu ştii? Marş la colţ! Nota unu! Iar ţi-ai umplut buzunarul cu cuie! De ce n-o asculţi pe mama? Mănâncă frumos! Nu te scobi în nas! Tu l-ai lovit pe Mitia? Răule! Citeşte-mi „Fiertura lui Demian"! Cum e nominativul la plural? Adună şi scade! Ieşi afară din clasă! Rămâi fără prânz! Hai la culcare! E ora nouă! Numai când avem musafiri face ştrengării! Minţi! Piaptănă-te! Scoală-te de la masă şi ieşi! Ia arată-mi notele! Iar ţi-ai rupt ghetele?! Nu ţi-e ruşine să plângi, băiat mare! Unde ţi-ai murdărit haina? Niciodată nu vă mai ajunge nimic! Iar ai luat nota unu? Când o să vină ziua să nu te mai bat? Dacă te prind că începi să fumezi, te dau afară din casă! Cum e superlativul de la „facilis"[31]? „Facilissimus"? Nu-i adevărat! Cine a băut vinul? Veniţi, copii, că a venit o maimuţă în curte! De ce mi-aţi lăsat băiatul repetent? A venit bunica!

Adolescenţa. Nu eşti destul de mare ca să bei votcă! Spune-

mi care e consecuţia timpurilor! Prea devreme, tinere, prea devreme! La vârsta dumitale, habar n-aveam de aşa ceva! Ţi-e încă frică să fumezi în faţa tatei? Vai ce ruşine! Ninocica îţi trimite un salut! Să-l luăm pe Iuliu Caesar! O fi „ut consecutivum”[32]? Drăguţo! Lăsaţi-mă, conaşule, altfel... vă spun tăticului dumneavoastră! Ei, ei... drăcoaico! Ia te uită, îmi creşte mustaţa! Da’ de unde? Nu-ţi creşte nicio mustaţă, ai făcut-o cu cărbune! Nadine are o bărbie minunată! În ce clasă sunteţi? Trebuie să recunoşti, tată, că nu pot să trăiesc fără bani de buzunar! Nataşa? O ştiu! Am fost la ea! Vasăzică tu erai? Modestule! Dă-mi o ţigară! Dacă ai şti cât o iubesc! E divină! Cum isprăvesc liceul, o iau de nevastă! Nu te priveşte, maman! Vă dedic versurile mele! Dă-mi să trag câteva fumuri! După trei pahare, sunt beată! Bis! Bis! Bra-a-a-vo! Se poate să nu fi citit pe Born? Nu-i cosinus, ei sinus! Unde-i tangenta? Sonica are picioare urâte! Îmi dai voie să te sărut? Hai să bem! Ura-a-a, am isprăvit cursul! Pune-o la catastif, îţi rămân dator! Împrumută-mă cu douăzeci şi cinci de ruble! Mă însor, tată! Dar mi-am dat cuvântul! Unde ai dormit noaptea asta?

Între 20 şi 30 de ani. Împrumută-mi o sută de ruble! Ce facultate? Mie mi-e totuna! Cât se plăteşte lecţia? Ieftin! La „Streina” şi înapoi! Bis, bis! Cât îţi datorez? Vino mâine! Ce se dă astăzi la teatru? O, dacă ai şti cât te iubesc! Da sau nu? Da? O, îngeraşule! Trage-i una! Chelner! Bei Xeres? Mario, dă-mi zeamă de castraveţi! Redactorul e acasă? N-am talent? Curios! Din ce am să trăiesc? Împrumută-mă cu cinci ruble! La „Salon”! Se face ziuă, domnilor! Am părăsit-o! Împrumută-mi un frac! Bila galbenă în colţ! Şi aşa sunt beat! Mor, doctore! Împrumută-mă pentru doctorie! Era să mor! Am slăbit? Să mergem la „Iar”, ce zici? Nu face! Daţi-mi de lucru! Poftim! Ehei... dar eşti cam leneş! Se poate să întârzii atâta? Banii nu-s lucrul principal în viaţă! Ba sunt! Îmi zbor creierii! s-a isprăvit! Dau dracului totul. Adio, viaţă nesuferită! Dar... nu! Tu eşti, Liza? Mi-am cântat de mult cântecul, maman! Mi-am trăit traiul! Fă-mi rost de un post, unchiule! Trăsura-i la scară, ma tante! Merci, mon oncle! Nu-i aşa, mon oncle, că m-am schimbat? Te-ai certat cu cineva? Ha-ha-ha! Scrie adresa asta! Să mă însor? Niciodată! Vai, e măritată! Excelenţă! Serge, prezintă-mă bunicii tale! Sunteţi fermecătoare, prinţesă! Bătrână? Cum puteţi spune aşa ceva! Aşteptaţi poate complimente! Daţi-mi voie să iau un fotoliu în

rândul doi!

Între 30–50 ani. Nu mi-a mers! Este un post vacant? Nouă fără de atout! Şapte cupe! Dumneavoastră daţi cărţile, votre excellence. Eşti groaznic, doctore! Am prea multă grăsime la ficat? Prostii! Scumpi mai sunt doctorii ăştia! Ce zestre i se dă? Acum n-o iubeşti, dar cu timpul o să-ţi fie dragă! Felicitările mele pentru nuntă! Nu pot să nu joc cărţi, draga mea! Am catar la stomac? Băiat sau fată? Leit tat'su! He-he-he… nu ştiam! Am câştigat, draga mea! Iar am pierdut, dracu' să mă ia! Băiat sau fată? Leit… tat'su! Te asigur că n-o cunosc! Nu mai fi şi tu geloasă! Hai să mergem, Fani! O brăţară? Şampanie! La mai mare! Mergi! Ce să fac ca să slăbesc? Am chelie? Nu cobi, mamă soacră! Băiat sau fată? Sunt beat, Karolinchen! Lasă-mă să te pup, nemţoaico! Canalia aia e iar la nevastă-mea! Câţi copii ai? Ajutaţi pe un om sărac! Ce fată drăguţă aveţi! Au dat totul la ziar, ai dracului! Am să-ţi trag o bătaie, băiat obraznic ce eşti! Tu mi-ai ciufulit peruca?

Bătrâneţea. Ne ducem la ape minerale? Ia-l, fata mea! E tâmpit? Ce are a face! Dansează prost, dar are nişte picioare straşnice! O sută de ruble pentru…

Un sărut? Of, drăcoaico! He-he-he! Vrei o găinuşă, fetiţo? Eşti un destrăbălat, fiule! Uiţi cu cine vorbeşti, tinere! Pst! pst! pst! Îmi place muzica! Şam… Şam… pania! Citeşte „Şut”[33]? He-he-he! Duc bomboane nepoţilor! Băiatul meu e frumos, dar eu eram mai frumos! Unde-s timpurile acelea? Nici pe tine nu te-am uitat în testamentul meu, Emocica! Al dracului mai sunt eu! Dă-mi ceasul tău, tăticule! Hidropizie? Nu mai spune! Rudele plâng? Îi stă bine în doliu! Începe să miroasă! Fie-ţi ţărâna uşoară, truditorule cinstit!

Apărută întâi în revista „Budilnic”, 1882, Nr. 9, 29 februarie. Semnată: Antoşa Cehonte. S-a păstrat manuscrisul autograf în ciornă (la Biblioteca de stat a U.R.S.S. „V. I. Lenin”). – Publicăm textul din revistă.

Georg Borti – scriitor bulevardier german.

„Streina”, „Iar” – restaurante din împrejurimile Moscovei.

„Salon” (în limba franceză) – „Salon de varietés” – local de petrecere din Moscova.

„Şut” – revistă umoristică, ce apărea la Petersburg,

caracterizată printr-o tendinţă pornografică.

Spovedania,
sau Olia, Jenia, Zoia
SCRISOARE

Ma chère,[34]

În drăguţa dumitale scrisoare, mă întrebi, între altele, scumpă şi neuitată prietenă, de ce nu m-am însurat nici până azi, cu toate că am treizeci şi nouă de ani.

Scumpa mea! Iubesc viaţa de familie din tot sufletul şi, dacă nu sunt însurat, e numai fiindcă soarta ticăloasă n-a voit-o. De cincisprezece ori m-am hotărât să mă căsătoresc şi totuşi n-am făcut-o, fiindcă totul pe lumea asta – şi viaţa mea îndeosebi – e supus întâmplării. Totul depinde de întâmplare! Şi întâmplarea este un despot. Am să-ţi povestesc mai multe împrejurări datorită cărora îmi petrec şi astăzi viaţa singur cuc.

PRIMA ÎMPREJURARE

Era o dimineaţă încântătoare de iunie. Cerul strălucea limpede, ca cel mai curat albastru de Berlin.

Soarele se juca în râu şi razele-i alunecau pe iarba plină de rouă. Râul şi iarba păreau presărate cu nestemate. Păsările cântau, ca pe note... Ne plimbam pe o alee acoperită cu nisip galben, mărunt, şi respiram fericiţi miresmele dimineţii de vară. Copacii ne priveau prietenos şi ne şopteau pesemne ceva foarte plăcut şi gingaş... Mâna Oliei Gruzdovskaia (care acum e măritată cu fiul ispravnicului vostru) se odihnea pe mâna mea şi minusculul ei auricular se înfiora, atingând degetul meu cel mare... Obrajii ei ardeau, iar ochii... Oh, ma chère, ce ochi minunaţi! Cât farmec, câtă sinceritate, câtă puritate, veselie şi nevinovăţie copilărească licăreau în ochii aceia albaştri! Nu mă săturam privindu-i cosiţele bălaie şi urmele mărunte pe care le lăsau picioruşele ei pe nisip...

— Mi-am închinat viaţa ştiinţei, Olga Maximovna, şopteam eu, tremurând ca nu cumva degetul ei cel mic să alunece de pe degetul meu cel mare. Viitorul mi-e asigurat: mă aşteaptă o catedră... Conştiinţa mea e plină de probleme... ştiinţifice... viaţa mea va fi o viaţă de muncă, plină de preocupări... cum să le spun... înalte. Într-un cuvânt, voi fi profesor... Sunt un om cinstit, Olga Maximovna... Nu sunt bogat, dar... îmi trebuie o prietenă, care prin prezenţa ei... (Olia a roşit şi a lăsat ochii în jos; degetul ei cel mic a început să tremure) care prin prezenţa ei... Olia! Priveşte cerul! E curat... Şi viaţa mea e şi ea tot atât de curată şi fără de margini...

Limba mea nu a mai avut timpul să se descurce în labirintul de vorbe în care se împotmolise; Olia a ridicat deodată capul, şi-a tras mâna dintr-a mea şi a început să bată din palme. Spre noi venea un cârd de gâşte şi de boboci. Olia a alergat spre gâşte şi a întins mânuţele spre ele, râzând zglobiu... Ah ce mânuţe, ma chère!

— Gî-gî-gî, au prins să gâgâie gâştele, întinzând gâtul şi uitându-se chiorâş la Olia.

— Gâs, gâs, gâs! a strigat ea şi a întins mâna spre un boboc.

Mai deştept decât te-ai fi putut aştepta, ţinând seama de vârsta lui fragedă, bobocul s-a ferit de mâna Oliei şi s-a refugiat spre tăticul lui, un gânsac mare şi prost, plângându-i-se, se vede

treaba, de ceea ce era cât pe ce să i se întâmple. Gânsacul şi-a desfăcut aripile. Ştrengăriţa de Olia a vrut să prindă alt boboc. Atunci s-a petrecut ceva îngrozitor. Gânsacul şi-a întins gâtul aproape de pământ şi s-a îndreptat ameninţător spre Olia, şuierând ca un şarpe. Olia a scos un ţipăt şi s-a tras înapoi. Gânsacul a urmărit-o. Văzându-l pe urmele ei, Olia a ţipat şi mai tare şi s-a îngălbenit. Frumosul ei chip feciorelnic s-a schimonosit de groază şi de deznădejde. Ai fi zis că era urmărită de trei sute de diavoli.

M-am grăbit să-i vin în ajutor şi i-am dat gânsacului un baston în cap. Nemernicul a izbutit totuşi s-o ciupească de marginea rochiei. Tremurând din tot trupul, cu ochii holbaţi, cu faţa sluţită, Olia mi-a căzut la piept...

— Ce fricoasă eşti! i-am spus eu.

— Bate gânsacul! mi-a răspuns ea şi a început să plângă...

Ce lipsită de graţie, de drăgălăşenie, ce îndobitocită mi s-a părut dintr-odată faţa aceea speriată! Nu pot suferi laşitatea, ma chère! Nu pot să mă închipui însurat cu o femeie fricoasă, lipsită de curaj!

Gânsacul stricase totul... După ce am liniştit-o pe Olia, am plecat acasă; şi faţa ei speriată în aşa hal încât părea îndobitocită mi-a rămas întipărită în minte... Olia pierduse pentru mine orice farmec. Şi am renunţat la ea.

A DOUA ÎMPREJURARE

Ştii, fireşte, draga mea, că sunt scriitor. Zeii mi-au aprins în piept focul sacru şi socotesc că n-am dreptul să las din mână condeiul. Sunt preot, sacerdot al lui Apollo… Am jertfit pe altarul muzelor totul, până la ultima zvâcnire a inimii mele, toate suspinele mele, pe scurt, întreaga mea făptură. Scriu, scriu… Ia-mi condeiul, şi-s mort. Sunt sigur că râzi şi nu mă crezi… Îţi jur însă că-i aşa!

Dar ştii, desigur, ma chère, că pământul nu-i un loc prielnic artei. Pământul este întins şi îmbelşugat, dar scriitorul n-are loc să trăiască pe el. Scriitorul este un veşnic orfan, un surghiunit, un ţap ispăşitor, un copil lipsit de orice sprijin… Eu împart omenirea în două categorii: scriitorii şi pizmaşii. Cei dintâi scriu, iar cei din urmă mor de invidie şi fac celor dintâi fel de fel de neajunsuri. Am fost, sunt şi voi fi pierdut din pricina pizmaşilor. Mi-au distrus viaţa. Au pus mâna pe frâiele conducerii în meseria scriitoricească, se intitulează redactori sau editori şi se silesc din răsputeri să dea tagma noastră peste cap. Blestem lor!!

Dar ascultă…

Am făcut pe vremuri un pic de curte Jeniei Pşicova. Desigur că-ţi aduci aminte de această copilă drăgălaşă, visătoare, cu păr negru… Acum e măritată cu vecinul dumitale Karl Ivanovici Wanze (à propos: Wanze înseamnă pe nemţeşte… ploşniţă. Dar să nu-i spui Jeniei, căci s-ar simţi jignită). Jenia iubea scriitorul din mine. Avea în vocaţia mea aceeaşi încredere adâncă pe care o aveam şi eu. Trăia cu speranţele mele. Dar era tânără! Nu putea încă să priceapă că – aşa cum spuneam mai sus – omenirea se împarte în două categorii! Nu credea în această împărţire! Nu credea, şi într-o bună zi… am fost pierduţi.

Fusesem poftit la ţară la Pşicovi. Eram socotit logodnicul Jeniei şi Jenia, logodnica mea. Eu scriam şi ea citea. Ce critic, ma chère! Era dreaptă ca Aristide şi severă ca bătrânul Cato. Îi închinam operele mele… Una dintre ele i-a plăcut atât de mult, încât a vrut s-o vadă apărută. Am trimis-o unei reviste umoristice. Era întâi iulie şi trebuia să aşteptăm două săptămâni rezultatul. A sosit în sfârşit şi ziua de 15 iulie. Jenia şi cu mine am primit numărul mult dorit al revistei. L-am deschis cu nerăbdare la „Poşta Redacţiei”. Jenia a roşit, iar eu m-am

îngălbenit. Răspunsul îmi era dat în termenii următori: „Comuna Slendovo. Domnului M. B. N-ai niciun pic de talent. Dracu’ să priceapă inepţiile pe care le-ai pus pe hârtie. Nu mai cheltui degeaba banii cu mărcile poştale şi lasă-ne în pace. Cată-ţi altă îndeletnicire.”

Mare tâmpenie… Se vedea cât de colo că fusese scris de nişte neghiobi.

— Hm-m-m… a mormăit Jenia.

— Ce nemernicie!!! am bolborosit eu. Cum îţi place? Ai să mai râzi şi acum de chipul în care împart eu lumea în două categorii, Evghenia Marcovna?

Jenia a căzut pe gânduri şi a căscat.

— Cine ştie? a murmurat ea: Poate că într-adevăr n-ai talent! Ei trebuie s-o ştie mai bine. Anul trecut, Feodor Feodoseevici a pescuit cu mine toată vara, pe când dumneata nu ştii decât să scrii şi iar să scrii… E tare plicticos…

Cum ţi se pare, ma chère? Şi asta după nopţile albe petrecute împreună, eu scriind şi ea citind. După ce slujiserăm în comun muzele… Cum îţi place?

Jenia se arătase nepăsătoare faţă de vocaţiunea mea de scriitor, prin urmare şi faţă de mine. Ne-am despărţit. Nici nu se putea altfel…

A TREIA ÎMPREJURARE

Ştii, desigur, prietena mea de neuitat, că iubesc la nebunie muzica. Muzica este patima mea, viaţa mea... Mozart, Beethoven, Chopin, Mendelssohn, Gounod nu sunt nume de oameni, ci de giganţi! Îmi place însă numai muzica clasică. Nu admit opereta, după cum nu admit vodevilul. Sunt unul dintre obişnuiţii operei. Hohlov, Cocetova, Barzal, Usatov, Corsov... ce oameni minunaţi!

Îmi pare nespus de rău că nu-i cunosc personal! Dacă i-aş cunoaşte, le-aş dărui, recunoscător, întregul meu suflet. Iarna trecută am fost la operă mai des ca oricând. Nu mă duceam singur, ci cu familia Pepsinov. Păcat că nu-i cunoşti! Sunt atât de simpatici! În fiecare iarnă, Pepsinovii iau cu abonament o lojă. Sunt devotaţi trup şi suflet muzicii... Podoaba acestei familii fermecătoare este Zoia, fiica colonelului Pepsinov. Ce fată, draga mea! Buzele ei trandafirii au fost de ajuns ca să mă înnebunească! E zveltă, frumoasă, deşteaptă... O iubeam... O iubeam nebuneşte, pătimaş, cumplit. Sângele îmi fierbea în clocot, când stăteam lângă ea. Zâmbeşti, ma chère? N-ai decât! Nu ştii ce-i dragostea de scriitor, ţi-e străină... Dragostea de scriitor este Etna plus Vezuviul. Zoia mă iubea. Ochii ei se odihneau întotdeauna în ochii mei, mereu aţintiţi asupra ei... Eram fericiţi... Nu ne mai rămăsese decât un pas până la nuntă...

Dar am fost pierduţi.

Se dădea „Faust", draga mea, „Faust" compus de Gounod, care este un compozitor din cei mai mari. În drum spre teatru, mă hotărâsem să-i declar dragostea mea în timpul primului act, pe care nu reuşesc să-l pricep... Degeaba a scris marele Gounod actul întâi!

Spectacolul a început. Zoia şi cu mine am rămas singuri în foaier. Şedea lângă mine, tremurând de aşteptare şi de fericire şi îşi făcea maşinal vânt cu evantaiul. La lumina lămpilor, era minunată, ma chère, cumplit de frumoasă!

— Uvertura, – mi-am început eu declaraţia de dragoste, – mi-a prilejuit unele reflecţii, Zoia Egorovna... Cât sentiment, cât... Asculţi şi ţi se face dor de... Ţi se face dor de ceva şi iar asculţi...

Scuturat dintr-odată de un sughiţ, am continuat:

— Ţi se face dor de ceva neobişnuit. Ţi-e dor de ceva

nepământesc... De dragoste? De pasiune? Da, desigur de... dragoste... (Iar am sughiţat.) Da, de dragoste...

Zoia a zâmbit, s-a roşit şi a început să-şi facă şi mai tare vânt cu evantaiul. Din nou am sughiţat. Nu pot suferi sughiţul.

— Zoia Egorovna! Spune-mi, te implor! Cunoşti sentimentul acesta? (Alt sughiţ). Zoia Egorovna! Aştept răspunsul!

— Dar... eu... nu te înţeleg...

— M-a apucat sughiţul... O să-mi treacă... Vorbeam de sentimentul atotcuprinzător care... Hâc!... Ce dracu' e cu mine?

— Bea puţină apă!

„Îmi voi face mai întâi declaraţia şi după aceea mă voi duce la bufet", m-am gândit eu şi am continuat:

— Voi fi scurt, Zoia Egorovna... Desigur că ai observat că...

Scuturat de un alt sughiţ, de ciudă mi-am muşcat limba.

— Desigur că ai observat (sughit)... Mă cunoşti de aproape un an... Hm... Sunt un om cinstit, Zoia Egorovna! Muncesc! E drept că nu sunt bogat, dar...

Înecat de sughiţ am sărit în picioare.

— Bea puţină apă! m-a sfătuit Zoia.

Am făcut câţiva paşi pe lângă sofa, mi-am apăsat cu degetul pe gâtlej şi am sughiţat din nou. Eram într-o situaţie groaznică, ma chère! Zoia s-a sculat şi s-a îndreptat spre lojă. Am urmat-o. Am lăsat-o să intre, am sughiţat, şi am dat fuga la bufet. Am băut vreo cinci pahare cu apă şi sughiţul s-a potolit parcă un pic. Am fumat o ţigară şi m-am întors în lojă. Fratele Zoiei s-a sculat şi mi-a cedat locul, locul de lângă Zoia mea. Nici n-am apucat să m-aşez bine şi iar am sughiţat. După vreo cinci minute am sughiţat din nou, şi încă într-un chip deosebit, parcă răguşit. M-am sculat şi m-am retras în picioare lângă uşă. Mai bine să sughiţi lângă uşă, decât la urechea femeii pe care o iubeşti! Şi iar am sughiţat. Elevul de liceu din loja vecină a întors capul spre mine şi a început să râdă tare... Cu ce plăcere râdea, ticălosul! Cu ce plăcere aş fi rupt eu, cu rădăcină cu tot, urechea acelui nemernic mucos! Să râdă în timp ce pe scenă se cânta marele „Faust"! Ce nelegiuire! Nu, ma chère, când eram noi copii ne purtam mult mai frumos. În timp ce-l blestemam în gând pe neobrăzat, mi-a scăpat un sughiţ şi mai răsunător... Prin lojile vecine am auzit râsete.

— Bis! a şoptit elevul de liceu.

— Nemaipomenit! mi-a mormăit la ureche colonelul Pepsinov.

Puteai să sughiţi şi acasă, domnul meu!

Zoia a roşit. Am sughiţat încă o dată şi am fugit din lojă, strângând mânios pumnii. Am început să mă plimb pe coridor. Mă plimbam, mă plimbam şi sughiţam mereu. Ce n-am mâncat şi cât n-am băut la bufet ca să-mi treacă! La începutul actului patru, m-am lăsat păgubaş şi am plecat. Ca un făcut, cum am ajuns acasă, mi-a încetat sughiţul. Mi-am dat cu pumnul în ceafă şi am strigat:

— Sughite acum! Acum poţi să sughiţi, logodnic fluierat! Adică nu, nu eşti fluierat. Eşti… sughiţat!

A doua zi, m-am dus, ca de obicei, la Pepsinov. Zoia nu s-a arătat la prânz şi mi-a trimis vorbă că nu se simte bine şi nu poate să mă vadă, iar Pepsinov a adus vorba despre unii tineri care nu ştiu să se poarte în societate… Dobitocul! Nu ştia că organele care produc sughiţul nu depind de stimulii volitivi. Stimul înseamnă motor, ma chère.

— Presupunând că ai avea o fiică – mi-a spus Pepsinov după prânz –, ai da-o unui om care-şi permite să se distreze râgâind în societate? Ai? Ce zici?

— Aş da-o… am bolborosit eu.

— Rău ai face!

Zoia era pierdută pentru mine. Nu-mi iertase sughiţurile. Eram pierdut.

Să-ţi mai povestesc şi celelalte douăsprezece împrejurări?

Ţi le-aş povesti dar… ajunge! Venele mi se umflă la tâmple, lacrimile îmi curg şiroaie şi ficatul mi se revoltă… Fraţi scriitori, soarta noastră are ceva fatal! Dă-mi voie, ma chère, să-ţi doresc toate cele bune. Îţi strâng mâna şi-i trimit salutul meu lui Paul al dumitale. Am auzit că este un soţ şi un părinte bun… Bravo lui! Păcat numai că bea de stinge (asta nu e o dojană, ma chère!). Rămâi sănătoasă şi fii fericită, ma chère; şi nu uita că ai drept slugă prea plecată pe

Macar Baldastov

Apărută pentru prima dată în revista „Budilnic”, 1882, Nr. 12, autoriz. cenz. din 20 martie, fără subtitlu. Semnat: G. B. – v. A intrat, după ce a fost revizuită de autor, în culegerea netipărită în întregime din 1883. – Publicăm textul din această culegere.

Cu ocazia includerii povestirii în culegere, Cehov i-a

pus un subtitlu şi a făcut modificări mărunte în text.

Aristide – om de stat din Grecia antică, supranumit „Cel drept”.

Cato – om de stat din Roma antică, a cărui râvnă în păzirea austerităţii moravurilor din primele timpuri ale Romei devenise proverbială.

Hohlov (bariton), Cocetova Z. R. (soprană de coloratură), Barfal (tenor), Usatov (bas), Corsov (bariton) – cântăreţi de operă, artişti ai Teatrului Mare din Moscova.

Ţărmul verde
MIC ROMAN

CAPITOLUL I

Pe coasta Mării Negre, în locul însemnat în jurnalul meu, ca şi în acelea ale personajelor mele, cu numele de „Ţărmul verde”, se află o vilă fermecătoare. S-ar putea foarte bine ca în ochii unui arhitect, sau în ai unui îndrăgostit de linii impunătoare şi desăvârşite, de tot ce are stil, această vilă să nu facă două parale. Pentru un poet şi un artist însă, ea este o adevărată încântare. Mie îmi place tocmai fiindcă frumuseţea ei este smerită, fiindcă nu o umbreşte pe cea din jur şi fiindcă nu te izbeşte nici prin răceala marmurei, nici prin solemnitatea coloanelor. Te priveşte prietenos, cald, romantic... Cu turnuleţele, crenelurile şi săgeţile ei, răsare de după plopii zvelţi, ca o rămăşiţă medievală. De câte ori o văd, îmi aduc aminte de romanele sentimentale germane, cu cavaleri, cu castele, cu doctori în filozofie şi contese înconjurate de mister... Vila e aşezată pe deal; în jurul ei se întinde un parc umbros cu alei, havuzuri şi sere, iar jos, la poalele dealului, se aşterne marea, albastră şi impunătoare... Aer tare – prin care adie mereu un vânt umed şi şăgalnic – glasuri de păsări de tot soiul, un cer veşnic limpede, apă străvezie: minunat locşor!

Stăpâna vilei, Maria Egorovna Micşadze, soţia unui mic prinţ georgian sau cerchez, este o doamnă de vreo cincizeci de ani, înaltă, trupeşă şi care, pe timpuri, trebuie să fi fost foarte frumoasă. Are suflet bun, te primeşte cu braţele deschise, dar este din cale afară de severă. Şi nu e atât de severă, pe cât e de

năzuroasă. Ne dă mese şi băuturi minunate, ne împrumută bani de câte ori îi cerem dar, totodată, ne muştruluieşte groaznic. Unul dintre caii ei de bătaie este eticheta. Celălalt este faptul că-i prinţesă. Necontenit călare pe aceşti doi cai, întrece veşnic măsura. Bunăoară, nu zâmbeşte niciodată, fiindcă socoteşte, fără îndoială, că acest lucru nu cadrează cu demnitatea ei şi îndeobşte cu aceea a unei grande dame[35].

Oricine e mai tânăr ca ea, chiar şi cu un singur an, e socotit ţânc. A fi de origine nobilă este în ochii ei o virtute în faţa căreia toate celelalte dispar. E duşmana a tot ce-i uşuratic şi nesocotit, îi place tăcerea etc. etc. Câteodată, această cucoană ajunge să ne fie nesuferită, şi de n-ar fi Olia, fiica ei, e aproape sigur că nu am avea acum de ce să ne amintim cu plăcere de Ţărmul Verde. Dacă stăpâna acestor locuri reprezintă un punct negru în amintirile noastre, deşi este o femeie cumsecade, podoaba Ţărmului Verde rămâne Olia, o fată blondă, măruntă, zveltă şi drăgălaşă, de vreo 19 ani. E vioaie şi nu-i deloc proastă. Desenează bine, o pasionează botanica, vorbeşte minunat franţuzeşte, prost nemţeşte, citeşte mult şi dansează ca însăşi Terpsihora. A studiat muzica la conservator şi cântă binişor la pian. Nouă, băieţilor, ne e foarte dragă această fată cu ochi albaştri; nu suntem "îndrăgostiţi" de ea, ci ne e numai dragă. Pentru noi toţi, ea reprezintă ceva apropiat, de parcă ar face parte din familie. Nu am putea concepe Ţărmul Verde fără ea. Poezia lui ar fi ştirbită. Olia este o fermecătoare prezenţă feminină într-un minunat peisaj, şi mie nu-mi plac tablourile fără prezenţe omeneşti. Freamătul mării şi foşnetul copacilor sunt plăcute şi prin ele însele, dar când li se adaugă glasul de soprană al Oliei, acompaniat de glasurile noastre de tenori şi de sunetele pianului, marea şi parcul se prefac într-un adevărat rai pământesc. ... Tânăra prinţesă ne este foarte, foarte dragă, şi nici nu ar putea fi altfel. Am poreclit-o fata „regimentului" nostru. Şi noi îi suntem dragi Oliei. Tovărăşia noastră, a băieţilor, o atrage mai mult ca orice şi numai printre noi se simte în elementul ei. Când nu suntem lângă ea, slăbeşte şi nu mai cântă. „Regimentul" nostru e alcătuit din musafirii, care îşi petrec vara la Ţărmul Verde, şi din vecini. Din prima categorie fac parte: doctorul Iacovkin, ziaristul Muhin din Odessa, licenţiatul în fizică Fiveiski (astăzi asistent universitar), trei studenţi, pictorul Cehov, un baron, jurist din Harkov, şi eu, fostul

meditator al Oliei (pe care am învăţat-o să vorbească prost nemţeşte şi să prindă pui de sticleţi). În fiecare an ne adunăm în luna mai la Ţărmul Verde şi punem stăpânire pe toate odăile de prisos ale castelului medieval şi pe toate dependinţele lui. În fiecare an, prin luna martie, primim două scrisori de invitaţie de la Ţărmul Verde: una ceremonioasă, severă, plină de mustrări – din partea prinţesei celei bătrâne – şi alta foarte lungă, veselă, plină de tot felul de proiecte – din partea prinţesei celei tinere, căreia i s-a făcut dor de noi. Şi pornim cu toţii spre Ţărmul Verde, unde rămânem până în luna septembrie. Vecinii, care vin zilnic să ne vadă, sunt: locotenentul de artilerie în retragere Egorov, un tânăr care s-a prezentat de două ori la examenul de admitere la Academia militară şi de două ori a căzut, băiat foarte evoluat din punct de vedere intelectual şi care a citit mult, studentul în medicină Korobov cu nevastă-sa Ecaterina Ivanovna, moşierul Aleutov şi o droaie de alţi moşieri, foşti sau nu ofiţeri ori funcţionari, veseli sau plicticoşi, un pic cheflii sau stricaţi sadea... Toată această bandă veselă mănâncă, bea, joacă, glumeşte, cântă, lansează focuri de artificii, fără încetare, zi şi noapte, vara întreagă... Oliei îi place la nebunie banda aceasta. la parte la toate, ţipă şi face mai multă larmă ca noi toţi. E sufletul bandei.

În fiecare seară, prinţesa Maria Egorovna ne adună în salon şi, făcându-se stacojie la faţă, ne dojeneşte pentru purtarea noastră „neruşinată”, se străduieşte să ne facă să ne simţim vina şi se jură că din pricina noastră are migrenă. Îi place să facă morală; o face cu toată convingerea şi e sigură că morala ei ne va fi de folos. Olia are însă de suferit cel mai mult. După părerea mamei sale, ea e capul răutăţilor. Olia se teme de mama ei. O divinizează şi îi ascultă morala în picioare, îmbujorată şi fără să scoată o vorbă. Prinţesa o socoteşte pe Olia un copil. O trimite la colţ şi o lasă fără prânz sau fără cină. A lua partea Oliei ar însemna să torni gaz peste foc. Dacă s-ar putea, prinţesa ne-ar pune şi pe noi la colţ. Ne trimite la biserică la priveghi, ne porunceşte să citim cu glas tare vieţile sfinţilor, ne numără rufele, se amestecă în treburile noastre... Mereu se întâmplă să-i rătăcim foarfecele, să uităm unde-i flaconul ei cu săruri, să nu-i găsim degetarul.

— Gură-cască! ţipă ea. Ai trecut pe lângă ele, le-ai dat jos şi nu te gândeşti să le ridici! Ridică-le! Ridică-le numaidecât! M-a

pedepsit Dumnezeu cu voi... Pleacă de aici! Şi nu sta în curent!

Câteodată, ca să avem nou prilej de haz, unul dintre noi face o poznă şi, fiind pârât, este chemat la bătrână.

— Tu ai călcat pe stratul de flori? începe judecata. Cum de-ai îndrăznit?

— N-am făcut-o dinadins...

— Taci din gură! Te întreb cum de-ai îndrăznit?

Judecata se isprăveşte cu iertare, cu sărutarea mâinii şi, la ieşirea din camera judecătorului, cu un râs homeric. Prinţesa nu este niciodată prietenoasă cu noi. Cuvinte prietenoase nu spune decât bătrânelor şi copiilor mici.

Nu i-am văzut nici o singură dată zâmbetul. Asigură în şoaptă pe un general bătrân, care vine duminicile pe la ea să facă o partidă de pichet, că noi, doctorii, asistenţii universitari, baronii, pictorii şi scriitorii am pieri fără înţelepciunea ei... Iar noi nu ne dăm niciun fel de silinţă să-i schimbăm părerea... ne gândim că n-are nicio importanţă, de vreme ce îi face plăcere să creadă astfel. Prinţesa ar fi cum ar fi, dacă nu ne-ar pretinde să ne sculăm cel mai târziu la ora opt şi să ne culcăm înainte de douăsprezece. Biata Olia este trimisă la culcare la ora unsprezece. Şi nu-i chip să te împotriveşti. În schimb, ne batem joc de bătrână cât putem şi o facem să plătească scump acest atentat la libertatea noastră! Ne ducem buluc să-i cerem iertare, îi compunem versuri omagiale în stilul lui Lomonosov, desenăm arborele genealogic al prinţilor Micşadze etc.

Prinţesa ia totul foarte în serios şi noi ne stricăm de râs. Totuşi ne iubeşte. Oftează adânc şi din toată inima când îşi exprimă părerea de rău că nu suntem prinţi.

S-a obişnuit cu noi, de parcă am fi copiii ei...

Locotenentul Egorov este singurul pe care nu-l iubeşte. Îl urăşte chiar din tot sufletul. Îl primeşte numai fiindcă are treburi băneşti cu dânsul şi fiindcă aşa cere eticheta. Mai înainte, locotenentul era preferatul ei. E bărbat frumos, spiritual, ştie să tacă şi e militar, lucru pe care prinţesa îl apreciază foarte mult. Dar din când în când, pe Egorov îl apucă parcă un fel de nebunie... Se aşază pe scaun, îşi propteşte capul în pumni şi începe să bârfească îngrozitor. Bârfeşte totul şi pe toţi, necruţându-i nici pe cei vii, nici pe cei morţi. Prinţesa îşi iese din fire când îl aude vorbind astfel şi ne dă pe toţi afară din cameră.

Într-o zi, la masă, Egorov şi-a proptit capul în pumni şi a adus

netam-nesam vorba despre prinţii caucazieni, apoi a scos din buzunar un număr al revistei „Strekoza” şi a avut neobrăzarea să citească cu glas tare, de faţă cu prinţesa, următoarele rânduri: «Tiflisul e un oraş plăcut. Printre meritele acestui frumos oraş – în care „prinţii” mătură străzile şi văcsuiesc ghetele la hoteluri – se numără şi...» etc. Prinţesa s-a ridicat de la masă şi a ieşit, fără să rostească o vorbă. Ura ei împotriva lui a devenit şi mai înverşunată din ziua în care Egorov a adăugat în pomelnicul bisericii numele noastre de familie, alături de cele de

---

[1] Înţelegeţi... (în limba franceză). (N. trad.)

[2] *„Sfântul Stanislav”* – decoraţie ţaristă. (N. trad.)

[3] *Zolotnic* – 4,26 grame. (N. trad.)

[4] Unde mi-e cravata pe care tata mi-a trimis-o din Kursk ? (în limba franceză). (N. trad.)

[5] Ah, oare, Maria... (în limba franceză). (N. trad.)

[6] Avem deci la noi un bărbat pe care-l cunoaştem foarte puţin, (în limba franceză). (N. trad.)

[7] Sunt încântată că vă revăd, domnule (în limba franceză). (N. trad.)

[8] În vechea Rusie, la echipajele elegante vizitiul trebuia neapărat să fie gras. (N. trad.)

[9] Te rog (greşit în limba franceză; corect: *je vous prie).* (N. trad.)

[10] *Fleur d’Oranger* – parfum la modă, pe vremuri. (N. trad.).

[11] *Erostrat* – un cetăţean din Efes care, pentru a deveni celebru, a incendiat Artemisionul (templul Artemidei), în noaptea când s-a născut Alexandru cel Mare (356). (N. trad.)

[12] *Efialt* – trădătorul care i-a condus pe Perşi la Termopile. (N. trad.)

[13] Grad civil mic, corespunzând gradului de locotenent în armata ţaristă. (N. trad.)

[14] Grad civil ce corespundea cu gradul de colonel. (N. trad.)

botez. Această ură este cu atât mai supărătoare şi mai nedorită, cu cât visul locotenentului e să se însoare cu Olia, care la rândul ei este îndrăgostită de el. Egorov stăruie mereu în visurile lui, cu toate că nu prea crede în înfăptuirea lor. Olia îl iubeşte în taină, pe furiş, sfios, fără s-o spună nimănui, astfel încât dragostea ei abia se bănuie... Pentru ea, dragostea este o contrabandă care se loveşte de un veto necruţător. Nu are voie să iubească.

---

[15] Grad civil ce corespundea cu gradul de general de divizie. (N. trad.)

[16] *Hohol* – termen peiorativ la adresa unui ucrainian, în Rusia ţaristă. (N. trad.)

[17] Înainte vreme semnalul de plecare al trenurilor se dădea cu clopotul. Se dădeau trei semnale: două prevestitoare, şi al treilea chiar în clipa plecării. (N. trad.)

[18] „Ce vorbeşte lumea”. (N. trad.)

[19] „Florile nordului”. (N. trad.)

[20] *„Nana”* – roman de Emil Zola. (N. trad.)

[21] Nu poate fi îndoială (în limba latină). (N. trad.)

[22] Am venit am văzut, am învins! (în limba latină). (N. trad.)

[23] *Gaboriau Emile* – scriitor francez (1835–1873), autor de romane poliţiste. (N, trad.)

[24] „Ogor”. (N. trad.)

[25] Blinelele’s mâncate. (N. trad.)

[26] Joc de cuvinte. „Niva” „Neva”, „Ogonioc” şi „Strekoza” sunt reviste. Titlurile înseamnă respectiv: „Ogor”, „Neva”, „Flacăra” şi „Libelula”. (N. trad.)

[27] „Ce vremuri, ce moravuri!” (în limba latină). (N. trad.)

[28] „Vă salut, viitori soţi buni!” (în limba latină). (N. trad.)

[29] Corespundea cu gradul de maior. (N. trad.)

[30] Corespundea cu gradul de căpitan. (N. trad.)

CAPITOLUL II

În castelul medieval, era cât pe-aci să se petreacă una dintre acele drame medievale stupide.

Cu şapte ani în urmă, pe când prinţul Micşadze era încă în viaţă, un bun prieten al său, prinţul Ceaihidzev, moşier din gubernia Ecaterinoslav, fusese poftit la Ţărmul Verde. Era un om foarte bogat. Chefuise o viaţă întreagă, chefuise nebuneşte, şi cu toate acestea tot bogat rămăsese până la sfârşitul zilelor sale. Pe vremuri, Micşadze îi fusese tovarăş de chefuri şi îl ajutase să răpească din casa părintească o fată, care devenise după aceea prinţesa Ceaihidzeva. Această din urmă ispravă făcuse şi mai trainică prietenia ce-i lega pe cei doi prinţi. Ceaihidzev venise la Ţărmul Verde şi cu fiul său, elev de liceu, un băiat cu ochi bulbucaţi, piept scofâlcit şi păr negru. Aducându-şi aminte de timpurile de odinioară, Ceaihidzev se pornise din nou să tragă chefuri peste chefuri cu Micşadze, iar tânărul începuse să-i facă curte Oliei, pe atunci o fetiţă de treisprezece ani. Această curte nu rămăsese neobservată. Prinţii îşi făcuseră cu ochiul şi îşi dăduseră cu părerea că tânărul şi Olia ar alcătui o pereche frumoasă. Beţi turtă, porunciseră copiilor să se sărute, îşi strânseseră mâinile şi se sărutaseră şi ei. Micşadze începuse chiar să plângă de înduioşare. Asta e vrerea lui Dumnezeu! spusese Ceaihidzev. Tu ai o fată, eu un băiat... Asta-i vrerea lui Dumnezeu!

Copiii primiseră câte un inel şi fuseseră fotografiaţi împreună. Fotografia, atârnată în salonul cel mare, era şi acum pricină de frământare pentru Egorov şi dădea prilej unui nesfârşit număr de glume. Prinţesa Maria Egorovna binecuvântase cu un aer solemn pe viitorii soţi. Din plictiseală, ideea celor doi prinţi îi plăcuse. O lună după plecarea Ceaihidizevilor, Olia primise prin

---

[31] Uşor (în limba latină). (N. trad.).

[32] Construcţie gramaticală cu conjuncţia *ut* (în limba latină). (N. trad.)

[33] „Măscărici”. (N. trad.).

[34] „Draga mea” (în 1. franceză) (N. trad.)

[35] Doamnă din lumea mare (în limba franceză). (N. trad.)

poştă un dar bogat. De atunci, primea în fiecare an daruri la fel de fastuoase. Tânărul Ceaihidzev luase toată povestea aceasta în chip neaşteptat de serios. Era un tânăr destul de puţin la minte. Venea în fiecare an la Ţărmul Verde şi rămânea o săptămână întreagă, în timpul căreia tăcea mereu şi din odaia sa îi trimitea Oliei scrisori de dragoste. Olia citea scrisorile şi îi era milă şi ruşine de el. Deşteaptă cum e, se mira că un băiat mare putea să scrie asemenea prostii! Şi încă ce prostii... Acum doi ani, Micşadze murise. Înainte de a închide ochii, îi spusese Oliei: „Vezi să nu te măriţi cu cine ştie ce nătărău! Ia-l pe Ceaihidzev. E un om demn şi deştept". Olia ştia cât de deştept este Ceaihidzev, dar nu îndrăznise să se împotrivească tatălui ei. Îi dăduse deci cuvântul că se va mărita cu Ceaihidzev.

— Asta era dorinţa tatei! ne spunea ea nouă, şi o spunea cu un fel de mândrie, ca şi cum ar fi săvârşit un act de mare eroism. Era mândră că tatăl ei luase cu el în mormânt făgăduiala pe care i-o făcuse. Această făgăduială i se părea atât de neobişnuită şi de romantică!

Dar natura şi mintea îşi cereau drepturile: chipul locotenentului în retragere îi juca mereu înaintea ochilor, pe când Ceaihidzev îi părea din an în an mai nătărău.

Într-o zi, când locotenentul îndrăznise să-i facă o aluzie la dragostea lui, ea îl rugase să nu-i mai vorbească despre acest lucru, reamintindu-i făgăduiala făcută tatălui, şi plânsese toată noaptea. Prinţesa îi scria lui Ceaihidzev în fiecare săptămână la Moscova, unde viitorul ei ginere urma universitatea, şi îi poruncea să-şi termine cât mai curând studiile. „Musafirii mei au mai puţină barbă ca tine, dar şi-au terminat de mult studiile", îi spunea ea. Ceaihidzev îi răspundea foarte respectuos pe hârtie roz şi căuta să-i demonstreze pe două pagini că studiile nu se pot isprăvi înaintea unui termen bine stabilit. Şi Olia îi scria. Dar scrisorile pe care mi le adresa mie erau mult mai izbutite decât acelea pe care le adresa logodnicului. Bătrâna prinţesă era ferm încredinţată că Olia va fi nevasta lui Ceaihidzev, altfel nu şi-ar fi lăsat fiica să petreacă şi „să-şi piardă vremea cu fleacuri" în tovărăşia unor oameni răi, fluşturatici, fără credinţă şi care „nici măcar nu erau prinţi..." Nu putea să admită nici cea mai mică îndoială în această privinţă... Dorinţa bărbatului ei era pentru ea sfântă... Olia era şi ea încredinţată că va iscăli cu timpul Ceaihidzeva...

Şi totuşi s-a întâmplat altfel. Proiectul celor doi părinţi dădu greş, tocmai în clipa în care era cât pe-aci să se înfăptuiască. Romanul lui Ceaihidzev nu izbuti şi fu sortit să se transforme până la urmă în vodevil.

Anul trecut, Ceaihidzev sosi la Ţărmul Verde pe la sfârşitul lunii iunie. De data aceasta, nu mai venea ca student, ci ca licenţiat. Prinţesa îl întâmpină cu îmbrăţişări solemne şi cu o adevărată predică. Olia îşi puse o rochie scumpă, comandată anume pentru întâmpinarea logodnicului. Din oraş se aduse şampanie, se traseră focuri de artificii, iar a doua zi tot Ţărmul Verde nu vorbea decât de nunta, sorocită, chipurile, spre sfârşitul lunii iulie. Biata Olia! şopteam noi, rătăcind din colţ în colţ şi privind mânioşi spre ferestrele dinspre parc ale odăii caucazianului, pe care îl uram. Biata Olia! Se plimba prin parc, palidă, trasă, mai mult moartă decât vie. Asta-i dorinţa tatei şi a mamei! ne spuse ea, când începurăm s-o copleşim cu sfaturi prieteneşti. Dar e o nerozie! O sălbăticie! îi strigam noi. Olia dădea din umeri şi îşi ferea de privirea noastră faţa ei plină de jale. Logodnicul şedea închis în camera lui, trimitea prin servitori scrisori duioase Oliei şi din dosul perdelelor se mira de îndrăzneala cu care vorbeam şi ne purtam noi cu ea. Nu ieşea din odaie decât pentru mese. Mânca în tăcere, fără să privească pe nimeni şi răspundea posac la întrebările noastre. O singură dată îndrăzni să povestească o anecdotă, dar şi aceea era atât de veche, încât îşi pierduse tot hazul. După masă, prinţesa îl aşeza lângă ea şi îl învăţa să joace pichet. Ceaihidzev juca cu un aer grav, şi de mult ce se gândea, asuda şi îşi ţuguia buzele. O astfel de atitudine faţă de pichet îi plăcea prinţesei.

Într-o zi însă, îndată după masă, Ceaihidzev o şterse de la pichet şi fugi după Olia, care pornise spre parc.

— Olga Andreevna! începu el. Ştiu că nu mă iubeşti. E drept că logodna noastră a fost deosebit de stupidă. Dar cu timpul sper să-ţi fiu drag…

După ce spuse acestea, rămase o clipă descumpănit, apoi mergând pieziş, o apucă spre castel, şi se urcă în odaia lui.

Locotenentul Egorov şedea tot timpul la moşia sa şi nu se mai arăta nicăieri. Nu putea să-l sufere pe Ceaihidzev.

Într-o duminică (a doua după sosirea tânărului prinţ), mi se pare că era în 5 iulie, veni dis-de-dimineaţă în aripa pe care o locuiam noi, un student, nepot al prinţesei, care ne transmise

din partea gazdei următoarea poruncă: seara să fim cu toţii în ţinută – frac negru, cravată şi mănuşi albe; să fim serioşi, deştepţi, spirituali, ascultători şi frezaţi ca nişte căţeluşi; să nu fim gălăgioşi şi odăile noastre să fie în perfectă rânduială. La Ţărmul Verde se urzea, pesemne, un fel de complot. Din oraş sosiră vinuri, lichioruri, aperitive... Personalul care ne servea ne fu luat şi trimis la bucătărie. După prânz, începură să sosească musafiri şi continuară să coboare din căleşti până seara târziu. La ora opt, după o plimbare cu barca, se deschise balul.

Înainte de bal, noi, băieţii, ţinurăm o consfătuire. La această consfătuire, hotărârăm în unanimitate s-o scăpăm cu orice preţ pe Olia de Ceaihidzev, s-o scăpăm chiar dacă ar fi trebuit să dăm naştere la un scandal monstru. După întrunire, mă repezii să-l aduc pe locotenentul Egorov. Stătea la moşia sa, la 20 verste de Ţărmul Verde. Alergai în goana cailor şi-l găsii acasă, dar în ce stare! Era beat mort. Îl zgâlţâii, îl spălai, îl îmbrăcai şi, cu toată împotrivirea şi suduielile lui, îl adusei la Ţărmul Verde.

La orele zece, balul era în toi. Se dansa în patru saloane, în sunetele a două piane minunate. În pauze, un al treilea pian cânta în parc, pe un dâmb. Până şi tânăra prinţesă era încântată de focurile de artificii pe care le aprindeam în parc, pe ţărm şi departe pe mare, în bărci. Pe acoperişul castelului, focurile de Bengal se ţineau lanţ, luminând tot golful. Băuturile se serveau la două bufete; unul dintre ele se găsea în chioşcul din parc, iar celălalt în casă. Eroul seratei era Ceaihidzev. Închingat într-un frac foarte strâmt, cu pete trandafirii în obraji, cu nasul asudat, dansa cu Olia, zâmbea cu un aer bolnăvicios şi era vădit că nu se simţea deloc la largul său. La dans îşi supraveghea cu atenţie fiecare pas. Ardea de dorinţa de a străluci prin ceva, dar nu izbuti să strălucească cu nimic. Olia mi-a spus mai târziu că în seara aceea îi fusese milă de bietul prinţişor, îl compătimise din tot sufletul. Parcă presimţea, sărmanul, că-i va fi smulsă logodnica, la care se gândise ani de zile, la care visase în timpul universităţii ziua la cursuri şi noaptea, de când se culca şi până dimineaţa când se trezea din somn... Se uita la noi cu ochi rugători. Presimţea în noi nişte adversari puternici şi nemiloşi.

Înfrigurarea cu care se pregăteau cupe pentru şampanie şi cu care prinţesa cea bătrână se uita mereu la ceas, ne făcu să pricepem că se apropie clipa oficială şi solemnă şi că, după toate probabilităţile, Ceaihidzev va primi la miezul nopţii

învoirea de a o săruta pe Olia. Trebuia să ne punem planul în aplicare. La orele unsprezece şi jumătate, îmi pudrai obrazul, pentru a părea palid, îmi trăsei cravata într-o parte şi mă apropiai de Olia, cu o faţă îngrijorată şi cu părul vâlvoi.

— Olga Andreevna, începui eu, apucând-o de mână, pentru numele lui Dumnezeu!

— Ce-i?

— Pentru numele lui Dumnezeu... Nu te speria, Olga Andreevna... Nici nu putea fi altfel. Era de aşteptat...

— Ce s-a întâmplat?

— Nu te speria... Cum să-ţi spun... Pentru numele lui Dumnezeu, draga mea! Evgraf...

— Ce-i cu el?

Olia păli şi ridică asupra mea ochii ei mari, încrezători, prietenoşi...

— Evgraf trage să moară...

Olia se clătină şi îşi trecu degetele pe fruntea care se îngălbenise.

— S-a întâmplat ceea ce prevedeam, continuai eu. Moare... Scapă-l, Olga Andreevna!

Olia mă apucă de mână.

— El... el... unde-i?

— Aici, în parc, în chioşc. E groaznic, draga mea!

Dar... se uită lumea la noi. Să ieşim pe terasă... El nu te învinovăţeşte... Ştia că ai să-l...

— Dar ce-i... ce-i cu el?

— Rău, foarte rău!

— Să mergem... Mă duc la el... Nu vreau ca din pricina... din pricina mea...

Ieşirăm pe terasă. Oliei i se muiaseră picioarele. Mă prefăcui că-mi şterg o lacrimă... Pe lângă noi treceau mereu în fugă, palizi, cu feţe îngrijorate, speriate, ceilalţi membri ai bandei noastre.

— Sângele s-a oprit... îmi şopti asistentul de fizică, în aşa fel încât să-l audă Olia.

— Să mergem! îngăimă Olia, apucându-mă de braţ.

Coborârăm pe terasă... Noaptea era liniştită, luminoasă... Sunetele pianului, freamătul copacilor întunecaţi, ţârâitul cosaşilor dezmierdau auzul; jos, la poalele costişei, marea foşnea lin.

Olia abia era în stare să meargă… Picioarele i se împleticeau şi se încurcau în rochia grea. Tremura şi, de frică, se lipea de umărul meu.

— Dar nu sunt vinovată… şoptea ea. Îţi jur că nu sunt vinovată. Aşa a vrut tata… Trebuia s-o înţeleagă… E grav?

— Nu ştiu… Mihail Pavlovici a făcut tot ce a putut. E un medic bun şi Egorov îi e drag… Ne apropiem, Olga Andreevna…

— N-am… n-am să văd nimic groaznic? Mi-e frică… Nu pot să văd aşa ceva… Cum… cum a putut să facă asta?

Pe Olia o podideau lacrimile.

— Nu sunt vinovată… trebuia s-o înţeleagă. Am să-i explic.

Ne apropiam de pavilion.

— Aici, spusei eu.

Olia închise ochii şi se agăţă de mine cu amândouă mâinile.

— Nu pot…

— Nu te speria… Egorov, n-ai murit încă? strigai eu spre chioşc.

— Deocamdată nu… Dar ce e?

În pragul chioşcului se ivi, luminat de lună, locotenentul, palid de beţia lui cruntă şi cu jiletca descheiată…

— Ce e? repetă el.

Olia ridică încet capul şi-l privi… Se uită la mine, apoi la Egorov, apoi din nou la mine… Mă pornii pe râs… Faţa Oliei se lumină. Scoase un strigăt de bucurie, făcu un pas înainte… Credeam că se va supăra pe noi… Dar fata aceasta nu ştia să se supere… Făcu un pas înainte, mai stătu o clipă pe gânduri şi se repezi spre Egorov. Locotenentul îşi încheie în grabă jiletca şi desfăcu braţele. Olia îi căzu la piept. Egorov începu să râdă de bucurie, întoarse capul într-o parte pentru ca Olia să nu simtă cum duhnea a băutură, şi îngână nişte nerozii.

— N-ai dreptul… Nu sunt vinovată, bolborosi Olia. Aşa a vrut tata şi mama etc.

Mă întorsei şi mă îndreptai cu paşi grăbiţi spre castelul luminat, unde lumea se pregătea să felicite pe logodnic şi pe logodnică şi se tot uita cu nerăbdare la ceas… Pe săliţe se îmbulzeau lachei cu tăvi încărcate cu sticle şi pahare. Ceaihidzev îşi freca nerăbdător mâna dreaptă cu cea stângă, căutând-o mereu din ochi pe Olia. Prinţesa cea bătrână se plimba prin odăi, căutând-o şi ea pe Olia, pentru a-i da instrucţiuni cum să se comporte, ce să răspundă mamei etc. Ai

noştri zâmbeau.

— Nu ştii unde-i Olia? mă întrebă prinţesa.

— Nu.

— Du-te de o caută.

Coborâi în parc şi făcui, cu mâinile în buzunar, de două ori înconjurul casei. Pictorul nostru cânta din goarnă. Aceasta însemna: „Ţine-o să n-o scapi!” Egorov răspunse din chioşc cu strigătul cucuvelei. Aceasta însemna: „Bine! O ţiu!”

După ce mă mai plimbai încă un pic, mă întorsei în casă. În antreuri, lacheii puseseră tăvile pe mese şi, neştiind ce să mai facă cu mâinile, priveau nătâng la lume. La rândul ei, lumea privea nedumerită la ceas; acul cel mare arăta sfertul. Pianele tăcuseră.

În toate încăperile domnea o tăcere adâncă, surdă, chinuitoare.

— Unde-i Olia? mă întrebă prinţesa, stacojie la faţă.

— Nu ştiu… În parc nu-i.

Prinţesa ridică din umeri.

— Nu ştie că e timpul? mă întrebă ea, trăgându-mă de mânecă.

Dădui şi eu din umeri. Prinţesa se îndepărtă de mine şi-i şopti ceva lui Ceaihidzev, care dădu de asemenea din umeri. Îl trase şi pe el de mânecă.

— Dobitocul! mormăi ea şi începu să alerge prin toate încăperile.

Fetele în casă şi elevii de liceu, rude ale prinţesei, coborâră în fugă, tropăind pe scări şi se îndreptară spre fundul parcului, s-o caute pe logodnica dispărută. Mă reîntorsei şi eu în parc. Mă temeam că Egorov nu va şti să o reţină pe Olia şi ne va strica scandalul plănuit. Mă îndreptai spre chioşc. Mă temusem de-geaba! Olia şedea lângă Egorov, îşi plimba peste ochii lui degetele ei drăgălaşe şi îi şoptea… Când Olia înceta să şoptească, începea Egorov să îngâne. Îi băga în cap ceea ce prinţesa cea bătrână numeşte „idei”… Şi îşi îndulcea fiecare cuvânt cu un sărut. Vorbea, o săruta mereu, dar în acelaşi timp se ferea ca Olia să nu simtă cum trăsnea a votcă. Amândoi erau fericiţi; uitaseră pesemne de lume şi de tot şi nu-şi mai dădeau seama că timpul trecea. Rămăsei câteva clipe lângă chioşc, bucurându-mă din tot sufletul, apoi mă îndreptai din nou spre castel, nedorind să le tulbur fericirea.

Prinţesa se pierdea cu firea şi mirosea săruri. Făcea fel de fel de presupuneri, se înfuria, se ruşina de musafiri, de logodnic... Ea, care nu-şi bătuse niciodată servitorii, trase o palmă uneia dintre fetele din casă, care îndrăznise să-i raporteze că tânăra prinţesă nu-i de găsit nicăieri. Plictisindu-se să aştepte şampania şi felicitările, musafirii începură să zâmbească, să bârfească în şoaptă şi apoi se apucară din nou de dans.

Bătu ora unu şi Olia tot nu se arăta. Prinţesa turba.

— Astea-s iarăşi pozne de-ale voastre! spunea ea cu glas şuierător, când trecea pe lângă vreunul dintre noi. Am să-i arăt eu! Unde-i?

În cele din urmă, se găsi un binevoitor care-i spuse unde se afla Olia... Binevoitorul era un elev de liceu, mic şi grăsun, nepot al prinţesei. Băieţaşul veni într-o fugă nebună din parc, se repezi spre prinţesă, îi sări pe genunchi, îi trase capul spre el începu să-i şoptească ceva la ureche... Prinţesa păli şi-şi muşcă buza până la sânge.

— În chioşc? întrebă ea.

— Da.

Prinţesa se ridică şi declară musafirilor cu o strâmbătură ce voia să aducă a zâmbet ceremonios, că pe Olia o durea capul, că ruga lumea s-o ierte etc. Musafirii îşi exprimară părerea lor de rău, cinară la repezeală şi începură să plece.

La ceasurile două (Egorov dăduse dovadă de multă râvnă şi izbutise s-o ţină pe Olia lângă el până la două), stăteam lângă treptele terasei, ascuns după un gard viu, înalt, de leandri, şi aşteptam întoarcerea Oliei. Voiam să văd cum arăta la faţă. Îmi place să privesc chipul unei femei fericite. Pe de altă parte, eram curios să aflu cum dragostea pentru Egorov şi frica de mamă vor putea să încapă pe una şi aceeaşi faţă şi să văd care va fi mai tare: dragostea sau frica? N-a trebuit să respir prea mult timp mireasma leandrilor. Olia se arătă curând. Îmi aţintii privirea pe chipul ei. Mergea încet, ridicându-şi puţin rochia şi arătându-şi pantofiorii. Faţa îi era luminată în plin de lună şi de lampioanele agăţate de copaci, care, ce-i drept, cam stricau cu strălucirea lor efectul lunii. Faţa Oliei era gravă şi palidă. Numai buzele zâmbeau, dar zâmbetul lor mai mult se ghicea. Ochii priveau îngânduraţi în jos; cu astfel de ochi se dezleagă de obicei problemele grele. Când Olia puse piciorul pe prima treaptă, ochii i se neliniştiră, începură să-i fugă în toate părţile;

îşi adusese aminte de mama ei. Îşi trecu uşor mâna peste pieptănătura cam răvăşită, şovăi câteva clipe pe prima treaptă, apoi scuturâ capul şi se îndreptă cu hotărâre spre uşă... În clipa aceea îmi fu dat să văd o scenă puţin obişnuită... Uşa se deschise, şi faţa palidă a Oliei fu luminată în plin de lumina vie din casă. Olia tresări, făcu un pas înapoi şi se lăsă uşor pe vine... Ai fi zis că o turtise ceva... Pe prag, cu capul ridicat, stătea prinţesa, roşie la faţă, tremurând de mânie şi de ruşine... Tăcerea ţinu vreo două minute.

— O fată de prinţ, spuse prinţesa apăsat, logodită cu un prinţ, dă întâlniri unui locotenent?! Lui Evgraşca! Nemernico!

Olia se făcu mică de tot şi, tremurând din tot trupul, se furişă ca un şarpe pe lângă prinţesă şi fugi în odaia ei. Se aşeză pe pat şi tot restul nopţii nu-şi mai desprinse de la fereastră privirea plină de nelinişte, de groază chiar...

La ora trei noaptea, avurăm din nou o consfătuire. La această consfătuire, ne băturăm prieteneşte joc de Egorov, beat de fericire, şi trimiserăm pe baronul jurist din Harkov în delegaţie la Ceaihidzev. Prinţul nu dormea nici el. Baronul jurist din Harkov urma să-i arate „prieteneşte” lui Ceaihidzev că situaţia lui era acum penibilă, ridicolă, şi trebuia să-l roage să binevoiască, în calitatea sa de om evoluat, să ia asupra sa sarcina de a-şi da seama de această situaţie. Baronul jurist din Harkov trebuia să-l mai roage, între altele, să ne ierte pentru amestecul nostru şi să o facă tot „prieteneşte”, ea om evoluat ce era... Ceaihidzev răspunse baronului că “înţelegea foarte bine toate acestea”, că nu acorda prea mare importanţă dorinţei părinţilor, dar că o iubea pe Olia şi de aceea stăruise atât... Strânse cu căldură mâna baronului şi făgădui să plece chiar în ziua următoare.

A doua zi de dimineaţă, Olia coborî la ceai palidă, prăpădită, aşteptându-se deznădăjduită la orice. Îi era şi frică, şi ruşine... Dar faţa i se lumină când ne zări şi ne auzi în sufragerie. Stăteam cu toţii în faţa prinţesei şi vorbeam în gura mare. Mai bine zis strigam, şi încă toţi o dată. Dăduserăm cărţile pe faţă şi ne străduiam să băgăm în capul bătrânei prinţese „idei” foarte asemănătoare cu acelea pe care Egorov le băgase, în ajun, în capul Oliei. Îi vorbeam de personalitatea femeii, de caracterul legitim al alegerii libere etc. Prinţesa ne asculta tăcută, posomorâtă, citind scrisoarea pe care i-o trimisese Egorov. Această scrisoare fusese compusă de întreaga bandă şi era

împănată cu expresii de felul acesta: „din cauza vârstei noastre copilăreşti”, „din lipsă de experienţă,” „cu binecuvântarea dumneavoastră” etc. Prinţesa ne ascultă până la capăt şi tot până la capăt citi şi scrisoarea kilometrică a lui Egorov, apoi ne spuse:

— Nu-i treaba voastră, ţâncilor, să mă învăţaţi pe mine, femeie bătrână. Ştiu ce fac. Beţi-vă ceaiul şi plecaţi, duceţi-vă să zăpăciţi alte capete. Nu vă puteţi împăca cu mine, care sunt o babă... Voi sunteţi deştepţi, iar eu sunt o proastă... Mergeţi cu bine, domnişorilor! Am să vă rămân în veci recunoscătoare!

Prinţesa ne alunga. Îi sărutarăm mâna, îi scriserăm o scrisoare de mulţumire şi, cu multă părere de rău, plecarăm chiar în aceeaşi zi la moşia lui Egorov. Ceaihidzev plecă odată cu noi. La Egorov nu făcurăm altceva decât să chefuim, să-i ducem dorul Oliei şi să-l consolăm pe locotenent. Rămaserăm la el vreo două săptămâni. A treia săptămână, baronul nostru jurist primi o scrisoare de la prinţesă. Prinţesa îl ruga pe baron să vină la Ţărmul Verde, ca să-i redacteze un act. Baronul se duse. La trei zile după plecarea lui, ne duserăm şi noi tot acolo, chipurile, după baron. Sosirăm la Ţărmul Verde înaintea prânzului. Neîndrăznind să intrăm în castel, începurăm să ne plimbăm prin parc, privind din când în când spre ferestre. Prinţesa însă ne văzu.

— Voi sunteţi? ne strigă ea.

— Da, noi.

— Aţi venit cu vreo treabă?

— Am venit să-l luăm pe baron.

— Baronul n-are timp de voi, draci împieliţaţi ce sunteţi! Baronul scrie.

Ne descoperirăm şi ne apropiarăm de fereastră.

— Cum o duceţi cu sănătatea, prinţesă? întrebai eu.

— Ce staţi pe afară? răspunse prinţesa. Veniţi în casă.

Intrarăm şi ne aşezarăm smeriţi. Prinţesei, căreia i se făcuse un dor grozav de banda noastră, îi plăcu această smerenie. Ne opri la masă. În timpul mesei, ocărî pe unul dintre noi, care scăpase o lingură, făcându-l gură-cască, şi ne dojeni că nu ştim să ne comportăm la masă. Ne plimbarăm apoi cu Olia şi râmaserăm şi peste noapte la castel... Mai petrecurăm încă o noapte acolo şi apoi ne împotmolirăm din nou la Ţărmul Verde până în septembrie. Pacea se încheie de la sine.

Ieri am primit o scrisoare de la Egorov. Locotenentul îmi scrie că toată iarna s-a străduit să „intre în graţiile” prinţesei şi a izbutit în cele din urmă să-i potolească supărarea şi să-şi asigure bunăvoinţa ei. A obţinut chiar promisiunea că la vară se va face nunta.

Curând am să primesc două scrisori: una gravă, oficială de la prinţesă, cealaltă lungă, veselă, plină de proiecte, de la Olia. În luna mai intenţionez să mă duc din nou la Ţărmul Verde.

Apărut pentru prima oară în suplimentul literar al revistei „Moscva”, 1882, supl. la Nr. 15, autoriz. cenz. din 23 aprilie şi la Nr. 16, autoriz. cenz. din 30 aprilie. Semnat: Antoşa Cehonte.

— Publicăm acest text.

Autorul a făcut lângă titlu următoarea notiţă: „Pe marginea desenului pictorului Cehov”. Desenul este reprodus pe o foaie anexată, cu legenda: «După întâlnire (La povestirea „Ţărmul verde”). (Desen de pictorul N. P. Cehov).».

Unele personaje ale povestirii poartă numele unor cunoscuţi şi unor rude ale lui Cehov: Korobov – coleg de universitate cu Cehov, mai târziu medic; Ecaterina Ivanovna – soţia lui Korobov; pictorul Cehov – fratele lui Cehov.

„Întâlnirea a avut loc, dar…”

Ieşind de la examenul trecut cu succes, Gvozdicov sări în tramvai şi, cu şase copeici (lua întotdeauna bilet „la etaj”), ajunse la barieră. Distanţa de la barieră până la vilă, adică vreo trei verste, o străbătu pe jos. La intrare, fu întâmpinat de stăpâna vilei, o cuconiţă tânără. Gvozdicov dădea lecţii de aritmetică băieţaşului ei şi, în schimb, primea masă, casă şi cinci ruble pe lună.

— Ei, ce-ai făcut? îl întrebă gazda, întinzându-i mâna. A mers bine? Ai reuşit la examen?

— Da, am reuşit.

— Bravo, Egor Andreevici! Şi ai luat o notă mare?

— Cinci… Ca de obicei… Hm…

Gvozdicov nu luase cinci, ci numai trei plus, dar… dar de ce să nu tragă o minciunică, dacă se putea? Cei care-şi trec examenele mint cu aceeaşi plăcere ca şi vânătorii. În camera lui, Gvozdicov găsi pe masă o scrisorică, pecetluită cu un fel de pastă trandafirie. Scrisorica mirosea a rezeda. Gvozdicov rupse plicul, mâncă pasta şi citi următoarele:

„Fie. Vino la ceasurile opt fix lângă şanţul în care ţi-a căzut ieri pălăria. Te aştept pe banca de sub copac. Şi eu te iubesc, dar nu mai fi atât de stângaci. Trebuie să te arăţi mai dezgheţat. Aştept cu nerăbdare să vină seara. Te iubesc teribil. A dumitale S.”

„P.S. Maman e plecată şi ne vom putea plimba până la miezul nopţii. Ce fericită sunt! Bunica va dormi şi nu va observa nimic.”

Gvozdicov citi scrisoarea, zâmbind cu gura până la urechi, sări într-un picior şi începu să se plimbe triumfător prin cameră.

— Sunt iubit! Sunt iubit!! Sunt iubit!!! Ah, ce fericit sunt! O-

ho-ho! Tra-la-la!

Gvozdicov reciti scrisoarea, o sărută, o împături cu grijă şi o ascunse în cartea de anatomie. I se aduse prânzul. Transportat de scrisoare şi uitând de tot ce-i pe lume, dădu pe gât, în neştire, supa, carnea şi pâinea. După ce mâncă, se întinse pe pat şi începu să se gândească la tot felul de lucruri plăcute: la prietenie, la dragoste, la carieră... Chipul Soniei îi plutea mereu înaintea ochilor.

„Ce păcat că n-am ceas! gândi el. Dacă aş avea un ceas, aş putea să socotesc cât mai e până seara. Parcă dinadins, timpul trece atât de groaznic de încet."

Plictisindu-se să stea întins şi să viseze, se sculă, se plimbă un pic prin odaie, apoi o trimise pe bucătăreasă după bere.

„Până una-alta, să beau ceva, se gândi el. Timpul o să treacă astfel mai repede."

I se aduse berea. Gvozdicov se instală la masă, alinie în faţa lui cele şase sticle şi, privindu-le galeş, începu să bea. După trei pahare, i se păru că cineva îi aprinsese în cap şi în piept câte un bec electric: se simţea copleşit de căldură, de lumină, de mulţumire sufletească.

„Sonia o să mă facă fericit! se gândi el, destupând a doua sticlă. E... e tocmai fiinţa la care visam... O, da!"

După a doua sticlă, simţi că becul din cap se stinsese şi că în minte se făcuse cam întuneric. În schimb, ce vesel era! Bine-i de trăit pe lumea asta, după a doua sticlă! Trecând la a treia, Gvozdicov îşi flutura mâna pe dinaintea nasului, jurând că nu există pe lume om mai fericit ca el. Jurământul şi-l făcea lui însuşi şi îl credea fără putinţă de apel.

— Ştiu ce i-a plăcut la mine! mormăi el. Ştiu. I-a plăcut omul care iese din comun! Asta e! Ştie ea de cine şi de ce merit să fiu iubit... Un om care iese din comun! Nu sunt un terchea-berchea oarecare... Sunt Gvozd... Eu...

Destupând a patra sticlă, exclamă:

— Da! Nu sunt un om ca oricare altul! S-a îndrăgostit de... geniul din mine! De geniu! De geniul universal! Cine sunt eu? Şi ce sunt? Credeţi, poate, că sunt Gvozdicov? Da, sunt Gvozdicov, dar ce fel de Gvozdicov? Asta e!

Ajungând la jumătatea celei de a patra sticle, lovi cu pumnul în masă, îşi ciufuli părul şi strigă:

— Am să le arăt cine sunt eu! Numai să-mi sfârşesc studiile!

Lăsaţi-mă să-mi desăvârşesc învăţătura! Sunt un sacerdot al ştiinţei... De preotul ştiinţei s-a îndrăgostit ea. Şi am să dovedesc că am avut dreptate. Nu mă credeţi? În lături! Nici ea nu crede? Ea? Sonia? În lături şi cu ea, în cazul acesta! Am s-o dovedesc! Chiar de acum mă pun pe învăţătură. Numai să-mi golesc paharul... Sunteţi cu toţii nişte nemernici!

Gvozdicov se mânie, goli paharul, luă de pe raft un curs, îl deschise şi începu să citească, de pe la mijloc:

„Cau... cauza luxaţiei maxilarului inferior poate fi şi căderea, o lo... lovitură primită în timp ce gura este deschisă..."

— Ce prostii! Maxilar... Lovitură... Una, alta... Prostii!

Gvozdicov închise caietul şi destupă a cincea sticlă. După ce o bău şi pe a cincea, şi pe a şasea, se întristă şi începu să se gândească la nimicnicia universului, în general, şi a omului, în particular... Adâncit în gânduri, aşeza, în mod mecanic, dopul pe gâtul sticlei, ochea şi, dându-i un bobârnac, încerca să lovească cu el rotocoala verde care-i juca înaintea ochilor. Dar cum nimerea cu dopul pata verde, alte pete, negre, verzi şi albastre începeau să-i joace în faţa ochilor. Lina dintre ele, cafenie-roşcată, cu ace verzi, se apropie, zâmbind, de ochii lui şi-i picură ceva ce semăna a clei... Gvozdicov simţi că pleoapele i se lipesc...

„Mi s-a băgat în ochi cineva... care ţârâie întruna! gândi el. Trebuie să ies la aer, altfel orbesc. Trebuie să mă... să mă plimb... Aici e înăbuşeală. Încing toate sobele. Ce măgari! Ţârâie şi încing sobele! Dobitocii!"

Gvozdicov îşi puse pălăria pe cap şi ieşi. Afară se lăsase noaptea. Trecuse de ora nouă. Pe cer licăreau stelele. Nu era lună şi noaptea făgăduia să fie întunecoasă. Gvozdicov simţi adierea prospeţimii de mai a pădurii. Îl întâmpină toată recuzita unui „rendez-vous": şi şoapta tainică a frunzişurilor şi cântecul privighetoarei, şi chiar... „ea", a cărei siluetă alburea în întuneric. Fără să ştie nici el cum, Gvozdicov ajunsese la locul arătat în scrisoare.

Sonia se sculă de pe bancă şi îi ieşi înainte.

— Georges! spuse ea, cu răsuflarea tăiată. Sunt aici...

Gvozdicov se opri, ciuli urechea şi începu să privească în sus, spre vârful copacilor. I se păruse că numele lui fusese rostit undeva, pe sus.

— Eu sunt, Georges! repetă Sonia, apropiindu-se mai mult de

el.

— Hai?

— Eu sunt.

— Cum? Cine-i? Pe cine cauţi?

— Eu sunt, Georges... Hai, vino... Să stăm jos!

Georges se frecă la ochi şi se uită aiurit la ea...

— Ce vrei?

— Ce ciudat eşti! Nu mă recunoşti? Se poate că nu vezi nimic din pricina întunericului?

— A-a-a-a... Dă-mi voie... Cu ce drept te plimbi noap... noaptea într-un pa... arc străin, domnule? Răspunde, domnule, că de nu, îţi trrrag... una...

Georges întinse mâna şi o apucă de umăr. Sonia începu să râdă cu hohote.

— Ce hazliu eşti! Ha-ha-ha... Ce bine ştii să te prefaci! Hai să mergem... Să stăm puţin de vorbă...

— Să stăm puţin?... Unde?... De ce?... Dumneata?... Cu mine?... Vrei să-ţi baţi joc!

Sonia începu să râdă şi mai tare, îşi trecu braţul pe sub al lui şi îl îmbie să o urmeze, Gvozdicov se trase însă înapoi. Ai fi zis că era un cal rotaş, nărăvaş şi îndărătnic, iar Sonia, un lăturaş focos, zbătându-se să tragă înainte.

— Mi-e... somn... Dă-mi drumul, bolborosi el. N-am poftă să mă ţin de fleacuri...

— Ei, hai, ajunge... De ce ai întârziat cu o jumătate de oră? Ai avut de învăţat?

— Da, am studiat... Studiez mereu... Ca... u... za luxaţiei maxilarului inferior poate fi o cădere sau o lovitură primită în timp ce gura-i deschisă. Maxilarele se scrântesc de cele mai multe ori în birturi, la cârciumi... Vreau bere... Marca „Trei dealuri”.

Ajunseră cu greu până la bancă şi se aşezară. Gvozdicov îşi propti obrajii în pumni şi coatele pe genunchi şi scoase un sforăit. Pălăria îi alunecă de pe cap şi căzu la picioarele ei. Sonia se aplecă şi îl privi în faţă.

— Ce-i cu dumneata? întrebă ea, în şoaptă.

— Nu-i treaba dumitale, nu te priveşte... Nimeni n-are dreptul să se amestece în treburile mele... Toţi sunt nişte dobitoci... şi voi sunteţi... dobitoci.

După o clipă de tăcere, Gvozdicov adăugă:

— Şi eu sunt un dobitoc…

— Ai primit scrisoarea? întrebă ea.

— Am primit-o… De la Soni… ca… De la Sonia… Dumneata eşti… Sonia? Ei şi? E stupid Nerăbdare" nu se scrie cu „î", ci cu „ă". Of, ştiutori de carte! Dracu' să vă ia pe toţi!…

— Nu cumva eşti beat?

— Nnnu… dar sunt drept! Ce dr-r-rept ai dumneata să… Cu bere nu poţi să te îmbeţi… Cum? Care?

— Dacă nu eşti beat, de ce vorbeşti prostii, neobrăzatule?

— Nnnu. Nominativul e – pe mine, genitivul e – pe tine, dativul… Processus condyloideus et musculus sterno-cleido-mastoideus…[36]

Gvozdicov începu să râdă cu hohote şi îşi lăsă capul pe genunchi…

— Dormi? îl întrebă Sonia.

Niciun răspuns. Fata se porni pe plâns şi începu să-şi frângă mâinile.

— Dormi, Egor Andreevici? repetă ea. Drept răspuns, se auzi un sforăit puternic, răguşit. Sonia se sculă în picioare.

— Nemernicule! Ticălosule! De ăştia-mi eşti? Ţi-arăt eu ţie! Na, na!

Şi Sonia îi trase vreo cinci pumni cu mâna ei micuţă! Apoi picioruşele ei începură să joace pe pălăria lui. Răzbunătoare mai sunt femeile!

A doua zi, Gvozdicov trimise Soniei o scrisoare, cu următorul conţinut: „Te rog să mă ierţi. N-am putut să vin aseară, fiindcă am fost groaznic de bolnav. Dă-mi o altă oră, bunăoară diseară. Egor Gvozdicov, care te iubeşte."

Răspunsul la această scrisoare fu următorul: „Pălăria dumitale se găseşte aruncată pe jos, lângă boschet. Poţi s-o iei de acolo. E mai plăcut să bei bere, decât să iubeşti; bea deci mai departe. Nu vreau să te stânjenesc. S… care nu mai e a dumitale.

„P. S. Nu-mi răspunde. Te urăsc."

Apărută pentru prima oară în revista „Moskva", 1882, Nr. 17, autoriz. cenz. din 7 mai. Semnată: Antoşa

[36] Condilul (– care uneşte maxilarul inferior cu cel superior) şi muşchiul sterno-cleido-mastoidian (în limba latină). (N. trad.)

Cehonte. – Publicăm acest text.

Corespondentul

Muzicanţii erau opt la număr. Şefului lor – Guri Maximov – i se pusese în vedere că, dacă muzica nu cântă fără întrerupere, n-au să vadă nici un singur păhărel de votcă, ba chiar răsplata muncii lor n-au să şi-o capete decât cu chiu, cu vai. Dansul începuse exact la ora opt seara. La ora unu noaptea, domnişoarele se supărară pe cavaleri; cavalerii, pe jumătate beţi, se supărară pe domnişoare, şi dansul încetă. Musafirii se împărţiră în grupuri. Cei mai vârstnici puseră stăpânire pe salonaş, unde se întinse o masă cu patruzeci şi patru de sticle şi tot atâtea tacâmuri; domnişoarele se adunară într-un colţişor al salonului cel mare, forfecară pe nemernicii de cavaleri şi se străduiră să dezlege problema: cum se face că mireasa îi spune mirelui chiar de la început „tu”, iar cavalerii se retraseră în celălalt colţ şi începură să vorbească toţi deodată, fiecare despre ale lui. Guri, dirijor şi în acelaşi timp vioara întâi – rol de care se achita foarte prost de altfel – intonă cu cei şapte ciraci ai lui marşul lui Cerniaev... Îl cântă fără întrerupere, oprindu-se numai când simţea nevoia să tragă o duşcă sau să-şi mai scurteze bretelele pantalonilor. Era supărat: vioara a doua şi cea mai proastă era din cale afară de beată şi cânta cu totul anapoda, iar flautistul scăpa mereu flautul pe jos, nu se uita la note şi râdea fără motiv. Se făcu o larmă îngrozitoare. Câteva sticle se rostogoliră de pe masa cea mică... Cineva trase neamţului Carl Garlovici Fünf un pumn în spinare... Câţiva musafiri cu feţe stacojii ieşiră buluc din dormitor, strigând şi râzând: un fecior se luă îngrijorat după ei. Diaconul Mianafuilov, dorind să strălucească în faţa prea onoratului şi cherchelitului public şi să se dovedească om plin de duh, puse talpa ciubotei

pe coada cotoiului şi nu o mai ridică, până când un fecior nu smulse de sub piciorul lui pisica răguşită, spunând: „Asta-i curată nerozie!” Primarului i se păru că cineva îi şterpelise ceasul: se sperie cumplit, asudă şi începu să ocărască, spunând că ceasul îl ţinea o sută de ruble. Pe mireasă începu să o doară capul... În antreu se prăvăli ceva greu şi se auzi un trosnet. În salonaş, în jurul sticlelor, musafirii mai în vârstă nu se purtau deloc cum s-ar fi cuvenit unor oameni în etate. Amintindu-şi de tinereţe, începură să vorbească fel de fel de măscări. Spuneau snoave pipărate şi vorbe cu două înţelesuri, chicoteau şi glumeau pe seama aventurilor galante ale gazdei care, măgulit, pesemne, şedea răsturnat într-un jilţ şi răspundea alene:

— Da’ las’ că nici voi nu v-aţi lăsat mai prejos, pramatiilor. Vă ştiu eu. De câte ori n-am făcut cadouri amorezelor voastre...

Se făcu ora două. Guri începu să cânte pentru a şaptea oară „Serenada spaniolă”. Musafirii mai în vârstă erau înfierbântaţi rău de tot.

— Ia’n te uită, Egor! molfăi un moşneag, adresându-se gazdei şi arătând spre un colţ al salonaşului.

— Cine-i neisprăvitul ăla?

În colţ, lângă un raft cu cărţi, şedea smerit, cu picioarele strânse, un moşneguţ mărunt, într-o redingotă ponosită, verde închis, cu nasturi de metal şi, ca să se afle în treabă, răsfoia o carte. Gazda aruncă o privire într-acolo, se gândi câteva clipe apoi zâmbi.

— Ăsta-i ziaristul, fraţilor, spuse el. Se poate să nu-l cunoaşteţi? E un om minunat! Ivan Nichitici – se adresă el moşneguţului cu nasturi de metal –, ce stai aşa retras? Ia vino încoace!

Ivan Nichitici tresări, ridică de pe carte ochii săi albaştri şi se fâstâci.

— Ăsta-i scriitor, da, domnilor, ziarist! continuă gazda. Noi bem, iar dânsul, vedeţi dumneavoastră, stă într-un colţ, cugetă ca tot înţeleptul şi, din când în când, ne aruncă o privire batjocoritoare. Nu ţi-e ruşine, măi frate? Hai, vino să bei cu noi! E păcat să stai deoparte.

Ivan Nichitici se sculă, se apropie smerit de masă şi îşi turnă un păhăruţ de votcă.

— Să dea Dumnezeu... bolborosi el, bându-şi tacticos păhăruţul, să vă meargă toate... bine... din plin!

— Ia o gustare, frate! Mănâncă!

Ivan Nichitici începu să clipească des din ochii săi mici şi luă o sardea. Un grăsun, cu medalie de argint la gât, se apropie de el pe la spate şi îi turnă în cap o mână de sare.

— Aşa o să fii mai sărat şi n-o să mai faci viermi! spuse el.

Lumea râse cu hohote. Ivan Nichitici scutură capul şi se făcu roşu ca racul.

— Nu te supăra! N-ai de ce să te superi. Am glumit! spuse grăsunul. Nostim mai eşti! Uite, îmi torn şi mie! Şi grăsunul luă de pe masă o solniţă pe care şi-o răsturnă în cap.

— Dacă vrei, îi torn şi lui. Nu-i nicio supărare! continuă el, turnând sare şi în capul gazdei. Lumea începu să râdă şi mai tare. Ivan Nichitici zâmbi şi el şi mai luă o sardea.

— De ce nu bei, vicleanule? spuse gazda. Bea! Bea cu mine! Hai, să bem cu toţii!

Se ridicară şi înconjurară masa. Paharele fură umplute cu coniac. Ivan Nichitici şi-l trase, prevăzător, pe al său, şi tuşi ca să-şi dreagă glasul.

— Pentru mine cred că e de ajuns, spuse el, adresându-se gazdei. Şi aşa sunt ameţit. Ei, să vă dea Dumnezeu… numai lucruri bune şi plăcute, Egor Nichiforîci. De ce vă uitaţi aşa, cu toţii, la mine? Sunt chiar atât de caraghios? Hi-hi-hi! Ei, să vă dea Dumnezeu… Egor Nichiforîci, taică, fiţi atât de bun şi de îndatoritor şi porunciţi-i lui Guri să spună lui Grigori să nu mai dea aşa în tobă. M-a înnebunit dobitocul! Bate aşa de tare, că mi-a spart urechile! În sănătatea dumneavoastră!

— Ba lasă-l să bată, spuse gazda. Se poate muzică fără tobă? Scrii opere literare şi nici atâta lucru nu pricepi! Ei, acu’ să bem amândoi!

Ivan Nichitici sughiţă şi tropăi mărunt pe loc. Gazda umplu două pahare mari.

— Bea, prietene, spuse el, şi nu căuta să scapi. Dacă vei scrie că la L… toată lumea era beată, va trebui să scrii şi despre tine. Nu-i aşa? Ei, să trăieşti! Hai, deşteptule! Ruşinos mai eşti! Bea!

Ivan Nichitici tuşi, îşi suflă nasul şi ciocni paharul cu gazda.

— Eu atâta vă doresc: toate relele şi toate nenorocirile… să vă ocolească! spuse un negustoraş, vrând să facă pe spiritualul; ginerele cel mare al gazdei se porni pe un râs cu hohote.

— Ura-a-a-a pentru ziarist! strigă grăsunul, luându-l pe Ivan Nichitici în braţe şi ridicându-l în sus. Săriră şi alţi musafiri şi

Ivan Nichitici se pomeni deasupra capetelor tuturor, pe braţele, scăfârliile şi umerii prea onoratei şi cherchelitei intelectualităţi din T…

— Su-u-s cu el! Să-l ridicăm pe şmecher! Puneţi mâna pe neisprăvit! Sus cu puşlamaua în haină verde, strigară bătrânii, purtându-l pe Ivan Nichitici în salonul cel mare. Acolo li se alăturară cavalerii, care începură să-l salte pe bietul ziarist până în tavan. Domnişoarele bătură din palme, muzicanţii încetară să cânte, feciorii, aduşi de la club, ca să fie mai „şic" se mirară de această „necuviinţă" şi începură să chicotească prosteşte în pumnii lor aristocratici. Lui Ivan Nichitici îi săriră doi nasturi de la redingotă şi i se desfăcu cureaua. Gâfâia, gemea, scâncea, suferea, dar… zâmbea fericit. Nu s-ar fi aşteptat niciodată la o asemenea cinste, el, „mica nulitate" – cum singur spunea – care abia era luată în seamă printre oameni…

— Haa-haa-ha! zbieră mirele şi, beat turtă, se agăţă de picioarele lui Ivan Nichitici. Ziaristul se clătină, alunecă din braţele intelectualităţii din T… şi se agăţă de gâtul grăsunului cu medalia de argint.

— Am să-mi sparg capul, bolborosi el, am să-mi sparg capul! Daţi-mi voie! Numai un pic! Aşa… Nu, nu aşa!

Mirele dădu drumul picioarelor ziaristului, care rămase agăţat de gâtul grăsunului. Grăsunul se scutură şi Ivan Nichitici căzu, gemu uşor, apoi se ridică chicotind.

Toată lumea râdea; până şi feciorii cei civilizaţi de la club îşi încreţeau nasurile cu un aer condescendent, catadicsind să zâmbească.

Un zâmbet fericit zbârci faţa lui Ivan Nichitici; ochii lui albaştri, umeziţi, străluciră, iar gura i se deschise pieziş: buza de sus o porni spre dreapta, iar cea de jos se lungi, apucând-o spre stânga.

— Stimaţi domni – începu el, cu un glas slab de tenor, desfăcând braţele, apoi potrivindu-şi cureaua – Stimaţi domni! Să vă dea Dumnezeu tot ceea ce aşteptaţi de la el: Mulţumesc lui Egor Nichiforovici, binefăcătorului… n-a dispreţuit pe un om mărunt. Alaltăieri, ne-am întâlnit în ulicioara Griaznaia şi mi-a spus: „Vino la noi, Ivan Nichitici. Vino neapărat. Vine tot oraşul: vino şi tu, cel mai mare bârfitor din întreaga Rusie, vino!" Nu m-a dispreţuit, Dumnezeu să-i dea sănătate. L-aţi fericit cu alintarea dumneavoastră sinceră, nu l-aţi uitat pe ziarist, pe

moşneagul jerpelit. Vă mulţumesc. Să nu-i uitaţi niciodată pe cei din tagma noastră, onorată asistenţă. Suntem oameni mărunţi aşa-i, dar nu suntem răi la suflet. Să nu ne dispreţuiţi, să nu ne ocoliţi şi noi vă vom preţui gestul! Printre ceilalţi oameni, suntem mărunţi, săraci, şi totuşi suntem sarea pământului, suntem creaţi de Dumnezeu pentru folosul patriei, povăţuim întregul univers, preamărim binele, înfierăm răul...

— Ce tot trăncăneşti? strigă gazda. Ai dat drumul la morişcă, neisprăvitule? Mai bine ţine-ne un discurs.

— Un discurs, un discurs! strigară, cât îi ţinea gura, musafirii.

— Un discurs? He-he-hm. Bine. Daţi-mi voie să mă gândesc un pic!

Ivan Nichitici începu să se gândească. Cineva îi strecură în mână o cupă cu şampanie. După câteva clipe de gândire, lungi gâtul, ridică deodată cupa şi începu, cu glăsciorul lui de tenor, întorcându-se spre Egor Nichiforovici:

— Cuvântarea mea, onorate doamne şi stimaţi domni, va fi scurtă şi nu prin durata ei se va ridica la înălţimea evenimentului de azi, atât de mişcător pentru noi. Hm, hm... Un mare poet a spus: „Fericit cine a fost tânăr la tinereţe!" Nu mă îndoiesc de adevărul acestor cuvinte şi cred că nu voi greşi, dacă le voi mai adăuga ceva şi voi adresa, potrivit concepţiei mele, următoarele urări tinerilor vinovaţi de solemnitatea şi evenimentul de azi: Să fie, aceşti tineri ai noştri, tineri, nu numai acum, când, prin firea lucrurilor, sunt încă tineri trupeşte, ci şi la bătrâneţe, căci fericit este acel care e tânăr la tinereţe, dar de o sută de ori mai fericit cel ce-şi păstrează tinereţea până la groapă. Mirii vinovaţi de această a mea limbuţie să fie la bătrâneţe bătrâni la trup, dar tineri la suflet, adică să-şi păstreze avântul care pluteşte prin înălţimile vieţii. Idealurile lor să nu se ofilească până la sicriu, căci în aceasta stă adevărata fericire a oamenilor. Viaţa lor comună să se contopească într-un singur trai curat, blând şi de înaltă cinste. Soţia mult iubitoare să servească... hi-hi-hi... ca să zic aşa, de octavă soţului ei, bărbat atât de deştept, şi să alcătuiască amândoi o armonie dulce şi sonoră! Vivat, jivio şi ura-a-a!

Ivan Nichitici goli cupa de şampanie, bătu cu piciorul în podea şi privi triumfător la cei din jur.

— Bravo, bine ai mai adus-o, Ivan Nichitici! strigară musafirii.

Mirele se apropie, împleticindu-se, de orator, încercă să facă o

plecăciune, dar, neizbutind, îl apucă de mână şi-i spuse:

— Bocu... mersi bocu! Cuvântarea dumitale a fost foarte frumoasă şi n-a fost lipsită nici de o oarecare tendinţă.

Ivan Nichitici se înălţă pe vârfuri, cuprinse pe mire în braţe şi îl pupă pe gât. Mirele se ruşină peste fire şi, pentru a-şi ascunde fâstâceala, îşi îmbrăţişă socrul.

— Ei, dar meşter mai eşti în tălmăcirea sentimentelor! spuse grăsunul cu medalia. După mutră... nu m-aş fi aşteptat deloc! Iartă-mă... zău!

— Meşter? strigă Ivan Nichitici cu glas piţigăiat. Meşter? He-he-he! Păi cred şi eu că sunt! Atât, că am prea puţin foc în mine, dar de unde să-l iau, acest foc? S-au dus vremurile de odinioară, onoraţi domni! Pe timpuri, când spuneai sau scriai ceva, te înduioşai tu singur, mirându-te de propriul tău talent. Ei...! Frumoase timpuri mai erau! Ar trebui să bem pentru ele, fra diavolo! Hai să bem, prieteni. Au fost timpuri grozav de avantajoase!

Musafirii se apropiară de masă şi luară câte un păhăruţ. Ivan Nichitici se transformase ca prin minune. Îşi turnă acum nu un păhăruţ, ci un pahar.

— Să bem, onorabili domni, continuă el. Aţi cinstit pe moşneagul ce am ajuns, să bem acum şi în cinstea vremurilor când am fost şi eu om mare! Frumoase vremuri! Mesdames, frumuseţile mele, ciocniţi paharul cu aspidul şi basiliscul, care se minunează de frumuseţea dumneavoastră! Ţoc! He-he-he, amoraşilor! Au fost timpuri frumoase, sacrramento! Am iubit, am suferit, am învins, am fost învins de nenumărate ori. Ura-a-a!

— Ah, ce timpuri, continuă Ivan Nichitici, asudat şi emoţionat, ce timpuri, dragii mei! Şi timpurile de acum sunt bune dar pentru alde noi, ziariştii, timpurile de odinioară erau şi mai bune, pentru simplul motiv că aflai în oameni mai mult foc şi mai mult adevăr. Pe atunci, scriitorul era un erou de legendă, un cavaler fără frică şi fără prihană, un mucenic, un martir şi un om drept. Dar astăzi? Priveşte, Rusie, la fiii tăi, scriitori, şi ruşinează-te! Unde sunteţi voi, scriitori adevăraţi, publicişti, luptători şi muncitori pe tărâmul... ă... ă... hm... al publicisticii? Nicăieri!!! Acum, toată lumea scrie. Cine vrea, scrie. Până şi ticăloşii, cu sufletul mai murdar şi mai negru decât ciubota mea, cu inima ieşită din ciocan, de la fierărie, nu din pântecele mamei, şi care au tot

atâta adevăr în suflet câte case am eu, până şi ei îndrăznesc astăzi să păşească pe drumul celor glorioşi, pe drumul rezervat profeţilor, iubitorilor de adevăr şi celor ce dispreţuiesc arginţii. Dragii mei domni, calea aceasta s-a făcut astăzi mai largă, dar n-are cine să păşească pe ea. Unde sunt talentele cele adevărate? Pofteşte şi caută-le, dar zău că n-ai să le găseşti!... Totul s-a ofilit şi a sărăcit. Chiar şi vajnicii şi îndrăzneţii de altădată, care au mai rămas în viaţă, chiar şi ei au sărăcit astăzi cu duhul şi bat câmpii. Odinioară, alergam după adevăr, iar astăzi a început goana după vorbe frumoase şi după copeică, lua-o-ar naiba! Bate un vânt ciudat! Mare nenorocire, dragi prieteni! Chiar eu, nemernicul de mine, nu m-am ruşinat de părul meu alb şi am început să alerg după vorbe frumoase! Din când în când, tot mai strecor în corespondenţele mele câte ceva de efect. Mulţumesc Domnului, creatorul cerului şi pământului, că nu-s lacom de bani; să ştiu că mor de foame, şi tot n-aş îndrăzni să scriu ceva împotriva vrerii mele. Astăzi, cine vrea să mănânce, scrie, şi scris orice, cu condiţia, bineînţeles, să nu spună ceva ce s-ar apropia prea mult de adevăr. Vreţi să primiţi bani de la redacţie? Vreţi? Ei, dacă vreţi, daţi-i drumul, scrieţi că în oraşul nostru a fost, în ziua cutare, un cutremur şi că femeia Akulina a născut dintr-odată şase copii... iertaţi-mă de neruşinare, mesdames. S-au ruşinat, frumuseţile! Iertaţi! Fiţi mărinimoase şi iertaţi-mi bădărănia. Sunt doctor în expresii necuviincioase şi, mai demult, îmi susţineam adesea, prin cârciumi, teza de doctorat în această materie, biruind, cu prilejul anumitor discuţii în contradictoriu, pe fel de fel de golani. Iertaţi-mă, dragele mele! Of-of-of... aşa-i! Scrie orice vrei, că totul merge. Pe timpuri, nu era aşa! Chiar dacă scriam vreun neadevăr, o făceam din prostie, din tâmpenie, dar nu ne foloseam de minciună ca de o armă, fiindcă socoteam sfântă cauza pentru care lucram şi ne închinam în faţa ei!

— De ce purtaţi nasturi de metal? îl întrerupse pe Ivan Nichitici un filfizon, cu patru cârlionţi în cap.

— Nasturi de metal? Aşa-i, sunt de metal... Din obişnuinţă... Mai demult, acum vreo douăzeci de ani, când mi-am comandant redingota, croitorul i-a pus din greşeală nasturi de metal, în loc de nasturi negri şi... m-am obişnuit cu ei. Am purtat redingota aceea vreo şapte ani. Aşa era altădată, domnii mei... Ia te uită, cum stau şi mă ascultă frumuseţile, porumbiţele! Ascultă ce

spune moşneagul, drăguţele de ele... Hi-hi-hi! Frumuseţile mele cereşti, să vă dea Dumnezeu sănătate! Ar fi trebuit să trăiţi acum patruzeci de ani, când eram tânăr şi când puteam să aprind pojar în inimi. Aş fi fost robul vostru domnişoarelor, mi s-ar fi făcut găuri la genunchi... Ia te uită cum râd, floricelele!... Of, dragele mele... Aţi cinstit pe moşneag cu luarea aminte a domniilor voastre.

— Acum mai scrii ceva? îl întrerupse o domnişoară cu năsucul în vânt.

— Dacă scriu? răspunse Ivan Nichitici, care prindea tot mai mult chef de vorbă. Cum să nu scriu! N-am să-mi îngrop talentul, până ce nu cobor în mormânt, regina sufletului meu! Sigur că scriu! N-aţi citit? Daţi-mi voie să vă întreb: cine a trimis o corespondenţă de aici ziarului „Golos”[37] în anul una mie opt sute şaptezeci şi şase? Cine? N-aţi citit-o? Era bună! În anul una mie opt sute şaptezeci şi şapte am trimis tot „Golos”-ului un articol, dar redacţia onoratului ziar l-a găsit inoportun. He-he-he... Inoportun... Aşa-i!... Articolul meu era cu tâlc, ştiţi cu un anumit tâlc. Iată ce scriam: „Avem patrioţi doar cu numele. Este însă problematic unde se află patriotismul lor: în suflet sau în buzunare?” Hi-hi-hi... Aţi prins tâlcul? Mai departe scriam: „Ieri s-a celebrat, cu un sobor de preoţi, un parastas pentru cei căzuţi la Plevna. La parastas au fost prezente toate autorităţile şi toţi cetăţenii, cu excepţia domnului locţiitor de poliţai din T., care strălucea prin absenţa sa, deoarece socotise mai interesant pentru el să-şi termine preferansul, decât să împărtăşească cu cetăţenii bucuria ce o resimte întreaga Rusie.” I-am zis-o, nu-i aşa? Ho-ho-ho! N-au publicat însă corespondenţa. Mă cam întrecusem atunci cu gluma, dragii mei! În şaptezeci şi nouă, adică anul trecut, am trimis o corespondenţă ziarului cotidian „Russki curier”[38] care apare la Moscova. Am scris despre şcolile din judeţul nostru, dragii mei; corespondenţa mea a fost publicată, şi acum primesc gratuit ziarul „Russki curier”. Aşa-i! Vă minunaţi? Să vă minunaţi de genii, nu de nulităţi! Eu sunt o biată nulitate! Ho-ho-ho! Scriu rar, onoraţi domni, foarte rar! T... al nostru e sărac în evenimente care să poată fi descrise, iar fleacuri nu vreau să scriu; sunt prea mândru şi mă tem şi de

[37] „Vocea”. (N. trad.)

[38] „Curierul rus”. (N. trad.)

conştiinţa mea. Ziarele sunt citite de întreaga Rusie, şi ce înseamnă T... pentru Rusia? De ce s-o plictisim cu lucruri mărunte? Ce nevoie are ea, de pildă, să ştie că în cutare cârciumă a fost găsit un cadavru? Ehei, înainte vreme scriam, scriam mult! Pe atunci, publicam în „Severnaia pcela”[39], în „Sîn otecestvo”[40], în „Moscovskie...”[41]. Am fost contemporan cu Belinski; pe Bulgarin l-am atins o dată cu nişte paranteze... He-he-he!... Nu mă credeţi? Zău că da! Altă dată am scris o poezie despre virtuţile militare... Cât am pătimit, dragii mei, numai domnul Sabaoth o ştie!... Când îmi aduc aminte cum eram pe atunci, mă înduioşez singur. Tare dârz şi îndrăzneţ mai eram! Sufeream şi mă chinuiam pentru toate ideile şi gândurile mele; da, da, pătimeam pentru năzuinţa mea către o muncă nobilă. În anul patruzeci şi şase, am fost bătut în aşa hal de târgoveţii de aici, încât am zăcut trei luni în spital, cu o hrană de mizerie, şi asta pentru o corespondenţă publicată în „Moscovskie Vedomosti”. Se vede că duşmanul meu le făgăduise huliganilor o răsplată grasă pentru cruzimea lor: M-au ciomăgit atât de groaznic, pe mine, robul lui Dumnezeu, încât şi astăzi pot să vă arăt urmele. Iar o dată, în anul cincizeci şi trei, am fost chemat la Sîsoi Petirovici, şeful poliţiei de aici... Nu-l mai ţineţi minte şi bine să vă pară că nu-l ţineţi minte. Amintirea pe care am păstrat-o eu despre acest om este cea mai amară din toate amintirile mele. M-a chemat şi mi-a spus: „Pentru ce m-ai ponegrit în „Pcela”, ai?” Şi cum îl ponegrisem eu? Scrisesem aşa, simplu de tot, că la noi s-a pripăşit o bandă de escroci, care şi-a organizat cuibul la birtul lui Guscov... Acum, n-a mai rămas nici urmă din acest birt; a fost desfiinţat în anul şaizeci şi cinci şi, în locul lui, s-a deschis băcănia domnului Lubţovatski. Sfârşitul corespondenţei îl făcusem cam tot cu tâlc. Scrisesem aşa: „Dat fiind cele pomenite mai sus, n-ar fi rău ca poliţia să acorde atenţia cuvenită birtului d-lui G.” Sîsoi Petrovici a început să ţipe la mine şi să bată din picior. „Ce, crezi că fără tine n-o ştiu? Te apuci să mă înveţi ce am de făcut, sperietoarea dracului? Ce-mi eşti tu, profesor?” A ţipat, a ţipat, de mi se făcuse inima cât un purice, apoi m-a băgat la răcoare. Trei zile şi

---

[39] „Albina nordului”. (N. trad.)

[40] „Fiul Piatriei”. (N. trad.)

[41] „Analele Moscovei”. (N. trad.)

trei nopţi am stat la beci; mi-am adus aminte de Iona cu balena lui şi am suferit fel de fel de înjosiri… N-am să uit asta, până mi s-or întuneca minţile! Nicio ploşniţă, niciun păduche, iertaţi-mă, niciun gândăcel, pe care abia îl vezi, n-a fost vreodată înjosit în halul în care m-a înjosit Sîsoi Petrovici, fie-i ţărâna uşoară. După când cuviosul părinte Pancrati, căruia îi spuneam de haz, în gând, „ciupicios părinte”, a buchisit într-o gazetă o corespondenţă care vorbea de un cuvios oarecare şi a binevoit să-şi închipuie că despre el era vorba şi că eu aş fi scris corespondenţa? În realitate, nici pomeneală să fie vorba despre el, şi nici corespondenţa nu era scrisă de mine. Într-o zi, cum treceam pe lângă biserica cea mare, m-a croit cineva de la spate cu un ciomag peste umeri şi peste ceafă, o dată, de două ori, de trei ori… Ptiu, bazaconie! Ce o fi? Când mă uit înapoi, văd că-i părintele Pancrati, duhovnicul meu… În public!!! Pentru ce? Pentru care vină? Am îndurat-o şi pe asta cu smerenie… multe am mai îndurat eu, dragii mei!

Cunoscutul negustor Grîjev, care stătea lângă Ivan Nichitici, îl bătu, zâmbind, pe umăr.

— Scrie, spuse el, scrie! De ce să nu scrii, dacă te pricepi la asta? Şi la ce ziar ai să mai scrii acum?

— La „Golos”, Ivan Petrovici!

— Ai să ne dai să citim şi noi?

— He-he-he… Cum apare.

— Să vedem şi noi ce fel de meşter eşti. Şi ce ai să scrii?

— Dacă Ivan Stepanovici donează ceva pentru gimnaziu, scriu şi despre Domnia Sa!

Ivan Stepanovici, un negustor care se purta ras şi cu haine de modă nouă, zâmbi şi roşi.

— Bine, scrie! spuse el. Voi dona. De ce să nu donez? Pot să dau o mie de ruble…

— Oare?

— Da, pot.

— Zău?

— Ei, na-ţi-o bună… Sigur că pot.

— Nu glumiţi, Ivan Stepanovici?

— Pot… Atât că… Hm… Dar dacă eu donez şi tu nu scrii nimic?

— Se poate? Cuvântul e cuvânt, Ivan Stepanovici!

— Asta, aşa e… Hm… Şi când ai să scrii?

— Curând, chiar foarte curând... Nu glumiţi, Ivan Stepanovici?

— De ce să glumesc? Mă plăteşte cineva să fac glume? Hm... Şi dacă totuşi nu scrii?

— Am să scriu Ivan Stepanovici! Să mă bată Dumnezeu, dacă n-am să scriu!

Ivan Stepanovici îşi încreţi fruntea lui mare, lucioasă şi căzu pe gânduri. Ivan Nichitici începu să tropăie mărunt din picioare, sughiţă şi îşi aţinti ochişorii strălucitori de bucurie asupra lui Ivan Stepanovici.

— Uite ce e, Nichita... Nichitici... sau Ivan, or cum ţi-o fi zicând. Uite ce e... Am să dau... am să dau două mii, în argint, şi, după aceea, poate mai dau ceva... Dar numai cu condiţia să scrii într-adevăr...

— Da, zău că voi scrie! strigă Ivan Nichitici, cu glas piţigăiat.

— Scrie, dar, înainte de a trimite corespondenţa la ziar, să mi-o arăţi şi mie şi, dacă o fi scrisă bine, am să pun pe masă două mii.

— Am înţeles... E... hm... Vă ascult şi vă înţeleg, Ivan Stepanovici, om nobil şi mărinimos ce sunteţi! Fiţi atât de bun şi de condescendent şi nu lăsaţi făgăduiala dumneavoastră fără urmare, să nu rămână doar o vorbă în vânt! Ivan Stepanovici! Binefăcătorule! Onoraţi domni! Sunt un om beat, dar mintea mea înţelege limpede totul. Filantropule umanitar! Mă închin în faţa dumneavoastră! Vă veţi cinsti numele! Veţi ajuta instrucţia publică, vă veţi revărsa dărnicia... Doamne!...

— Bine, bine... Ai să vezi...

Ivan Nichitici se agăţă de pulpana lui Ivan Stepanovici.

— Mărinimosule! ţipă el piţigăiat. Ia-te de mână cu oamenii luminaţi... Toarnă undelemn în candela care luminează universul! Daţi-mi voie să beau în sănătatea dumneavoastră! Am să beau, milostive, am să beau! Să trăias...

Înecat de tuse, Ivan Nichitici dădu pe gât paharul de votcă. Ivan Stepanovici privi la cei din jur, făcu cu ochiul ziaristului şi trecu în salonul cel mare. Ivan Nichitici stătu puţin locului, se gândi o clipă, îşi mângâie chelia şi îşi făcu tacticos loc printre dansatorii din salon.

— Rămâneţi sănătoşi, se adresă el gazdei înclinându-se. Mulţumesc pentru buna primire, Egor Nichiforovici! N-am s-o uit niciodată!

— La bună vedere, frate! Mai dă pe la mine! Treci şi pe la

magazin, dacă ai timp, să bei ceai cu băieţii. Vino de ziua nevestii mele, dacă vrei, să ne ţii un discurs. La bună vedere, prietene!

Ivan Nichitici strânse cu căldură mâna ce i se întindea, se ploconi adânc în faţa musafirilor şi se îndreptă cu paşii săi mărunţi spre vestibul, unde paltonaşul său jerpelit se pierdea printre nenumărate blăni şi paltoane.

— Nu daţi un bacşiş, Înălţimea Voastră? îl îmbie slugarnic, feciorul, căutându-i paltonul.

— Dragul meu! Eu aş fi mai curând în stare să primesc un bacşiş, decât să dau.

— Iată paltonul dumneavoastră! Ăsta-i, Semiînălţimea Voastră? E bun de cernut făina! Cu un astfel de palton, ar fi mai nimerit să cureţi cocina, decât să faci vizite.

După ce îşi îmbrăcă, ruşinat, paltonul, Ivan Nichitici îşi suflecă pantalonii, ieşi din casa bogătaşului Egor L., om cu vază în oraşul T., şi, lipăind cu ciubotele prin noroi, se îndreptă spre locuinţa sa.

Locuia pe strada principală, într-o casă pentru care plătea şaizeci de ruble pe an moştenitorilor unei negustorese. Casa se afla în fundul unei curţi uriaşe, năpădită de ciulini, şi privea atât de smerit de după copaci, cum nu putea să privească decât... însuşi Ivan Nichitici. După ce zăvorî poarta, se îndreptă spre casa lui cenuşie, ferindu-se cu grijă de ciulini. Undeva, un câine mârâi înăbuşit, apoi scoase alene un lătrat scurt.

— Daltă, Daltă, eu sunt!... mormăi corespondentul. Uşa casei nu era încuiată. După ce îşi curăţă ciubotele cu o măturică, Ivan Nichitici deschise uşa şi intră în bârlogul lui. Tuşi scurt, îşi scoase paltonul, se închină la icoană şi străbătu odaia, luminată de o candelă mică. În a doua şi cea din urmă încăpere se închină iar la icoane şi se apropie, în vârful picioarelor, de patul în care dormea o fată drăguţă, de vreo douăzeci şi cinci de ani.

— Manecika, încercă s-o trezească Ivan Nichitici.

— Manecika!

— Vvvvv...

— Trezeşte-te, fata mea!

— Mnă-mnă-mnă...

— Manecika, ascultă, Manecika! Trezeşte-te din somn!

— Cine-i? Ce... e-i?

— Trezeşte-te, îngeraşul meu! Scoală-te, sprijinul bătrâneţilor

mele, muzicanta mea… Fata mea! Manecika!

Manecika se răsuci în pat şi deschise ochii.

— Ce vrei? întrebă ea.

— Dă-mi, te rog, două coli de hârtie!

— Du-te şi te culcă!

— Hai, drăguţa tati!

— Pentru ce-ţi trebuie?

— Să scriu o corespondenţă pentru „Golos”.

— Dă-o-ncolo!… Culcă-te! Ţi-am lăsat cina pe masă!

— Tu eşti singurul meu prieten.

— Eşti beat?… Lasă-mă să dorm!

— Dă-mi hârtia! Ce te costă să te scoli, ca să faci un bine tatălui tău? Draga mea! Ce să fac, să te rog în genunchi?

— Ufff… Doamne! Bine, îţi dau, dar pleacă de aici!

— Poftim!

Ivan Nichitici se dădu doi paşi înapoi şi îşi ascunse capul după paravan. Manecika sări din pat şi se înfăşură strâns în pătură.

— Mereu hoinar! mormăi ea. Ce pacoste! Când o să te mai aduni de pe drumuri, Maică Precistă! Nici ziua, nici noaptea n-ai pace! N-ai pic de bun simţ!…

— Nu-ţi jigni tatăl, fetiţo!

— Nu te jigneşte nimeni! Poftim!

Manecika scoase din ghiozdanul ei două coli de hârtie şi le aruncă pe masă.

— Mersi, Manecika! Iartă-mă că te-am supărat!

— Bine, bine, nu-i nimic!

Manecika se trânti înapoi în pat, se acoperi cu pătura, se strânse ghem şi adormi pe loc.

Ivan Nichitici aprinse o lumânare şi se aşeză la un colţ al mesei. După ce se gândi un pic, muie peniţa în cerneală, îşi făcu semnul crucii şi începu să scrie.

A doua zi, la ora opt dimineaţa, Ivan Nichitici se afla la intrarea principală a casei lui Ivan Stepanovici. Mâna cu care trăgea de clopot tremura. Trase vreo zece minute, în răstimpul cărora mai-mai să moară de frică.

— Ce vrei? De ce suni întruna! îl întrebă feciorul lui Ivan Stepanovici, deschizând uşa şi ştergându-şi ochii somnoroşi şi umflaţi, cu pulpana hainei cafenii, învechite.

— Ivan Stepanovici e acasă?

— Conaşul? Păi, unde să fie? Dar ce vrei cu el?
— Am venit... la dumnealui.
— Dumneata eşti de la poştă? Doamne!
— Nu, vin de la mine... La drept vorbind...
— Eşti funcţionar?
— Nu... dar... pot să aştept?
— De ce să nu se poată? Poftim! Intră!

Ivan Nichitici se strecură pieziş în antreu şi se aşeză pe un divan, pe care erau aruncate boarfele feciorului.

— Aucrrmm... Cgmbrrrr... Cine-i acolo? Se auzi din iatacul lui Ivan Stepanovici. Seriojca! Vino încoa'!

Seriojca sări în picioare şi se năpusti, ca ars, în iatacul stăpânului, iar Ivan Nichitici, speriat, începu să-şi încheie nasturii de la haină.

— Ai? Cine? auzea el din iatac. Pe cine? N-ai limbă, dobitocule? Cum? De la bancă? Vorbeşte odată! Un bătrân?

Inima lui Ivan Nichitici începu să bată tare, ochii i se împăienjeniră, picioarele îi îngheţară. Se apropia clipa hotărâtoare.

— Cheamă-l! se auzi din iatac.

Seriojca se întoarse, asudat, şi, ţinându-se cu mâna de o ureche, îl duse pe Ivan Nichitici la Ivan Stepanovici. Acesta tocmai se trezise: era întins în patul său de două persoane şi privea de sub plapuma cu faţă de stambă la Ivan Nichitici. Lângă el, sub acelaşi oghial sforăia grăsunul cu medalia de argint. Acesta nu socotise necesar să se mai dezbrace. I se vedeau vârfurile ghetelor, iar medalia de argint alunecase de la gât pe pernă. În dormitor era o căldură înăbuşitoare şi mirosea tare a fum de ţigară. Pe podea zăceau cioburile unei lămpi, o băltoacă de gaz şi o fustă ruptă în bucăţi.

— Ce vrei? întrebă Ivan Stepanovici pe Ivan Nichitici, privindu-l ţintă şi încreţindu-şi fruntea.

— Vă rog să mă iertaţi pentru deranjul ce vi-l pricinuiesc, începu Ivan Nichitici cu glas răspicat, scoţând din buzunar o hârtie. Daţi-mi voie, mult stimate Ivan Stepanovici, să...

— la ascultă, nu mă lua cu vorbe frumoase, n-am ce face cu ele: vorbeşte pe şleau. Ce vrei? Am venit pentru ca să vă... să vă spun, cu tot respectul...

— Dar cine eşti tu?

— Eu? E... e... hm... Eu? Aţi uitat? Sunt corespondentul.

— Tu? A, da. Acum îmi aduc aminte. Şi de ce ai venit?

— Am vrut să vă aduc corespondenţa făgăduită, ca s-o citiţi…

— Ai şi scris-o?

— Da, e gata.

— Şi de ce aşa repede?

— Repede? Până adineauri am scris-o.

— Hm… Nu aşa… Ar fi trebuit să scrii mai multişor. De ce să ne grăbim? Du-te, mă frate, şi mai scrie.

— Ivan Stepanovici! Nici locul, nici timpul nu sunt în stare să stingherească talentul… Chiar de mi-aţi da un an întreg n-aş putea să scriu mai bine, zău aşa!

— Bine, dă-o încoace!

Ivan Nichitici despături foaia şi, ţinând-o cu amândouă mâinile, o apropie de capul lui Ivan Stepanovici.

Ivan Stepanovici luă foaia, încreţi uşor pleoapele şi începu să citească: „La noi, la T…, se construiesc în fiecare an mai multe clădiri, în care scop se face apel la arhitecţi din capitală, se primesc din străinătate materiale de construcţie, se cheltuiesc capitaluri enorme – şi toate acestea, trebuie s-o mărturisim, în scopuri mercantile… Păcat! Avem peste douăzeci de mii de locuitori, T… există de câteva secole, se ridică mereu clădiri şi totuşi n-avem nici măcar o cocioabă, în care să se aciuieze forţa ce retează rădăcinile pe care ignoranţa le înfige adânc… Ignoranţa…” Ce-i scris aici?

— Aici? Horribile dictu…[42]

— Şi ce înseamnă?…

— Dumnezeu o fi ştiind ce înseamnă, Ivan Stepanovici! Când se scrie ceva rău sau ceva îngrozitor, se adaugă, în paranteză, această expresie.

— „Ignoranţa…” Mmm… „…se depune la noi în straturi groase şi se bucură, pe toate treptele societăţii noastre, de cele mai depline drepturi de cetăţenie. Dar iată că a început să adie şi la noi suflul pe care-l respiră toată Rusia cultă. Acum o lună, am primit de la domnul ministru încuviinţarea de a înfiinţa, în oraşul nostru, un gimnaziu. Această încuviinţare a fost întâmpinată la noi cu un entuziasm de nedescris. S-au găsit chiar oameni, care nu s-au mărginit la simpla exprimare a entuziasmului lor, ci au dorit să-şi manifeste dragostea de cultură şi prin fapte.

[42] Groaznic (în limba latină). (N. trad.)

Negustorimea noastră care nu a răspuns niciodată printr-un refuz la invitaţia de a sprijini băneşte o iniţiativă frumoasă, n-a dat nici de data aceasta negativ din cap…” Dra-a-ce! Ai scris-o repede, dar straşnic ai mai scris-o! Ia te uită! Eşti mare meşter! „Socotesc necesar să citez aici numele principalilor donatori. Iată numele lor: Guri Petrovici Grîjev (2.000), Piotr Semionovici Alebastrov (1.500), Aviv Inochentievici Potroşilov (1.000) şi Ivan Stepanovici Trambonov (2.000). Cel din urmă a mai făgăduit…”

— Cine-i cel din urmă?

— Cel din urmă? Dumneavoastră sunteţi!

— Vasăzică, după părerea ta, sunt cel din urmă?

— Da, cel din urmă… Adică… e… e… hm… În sensul că…

— Vasăzică, sunt cel din urmă?

Ivan Stepanovici se ridică în capul oaselor şi se făcu stacojiu la faţă.

— Cine-i cel din urmă? Eu?

— Dumneavoastră, dar în ce sens?

— În sensul că eşti un dobitoc! M-ai înţeles? Un tâmpit! Na-ţi corespondenţa înapoi.

— Prea stima… Ivan… Ivan… taică…

— Vasăzică eu sunt cel din urmă! Lepra dracului ce eşti! Gânsacule! Din gura lui Ivan Stepanovici începură să curgă sudălmi meşteşugite, care mai de care mai peste putinţă de pus pe hârtie. Înnebunit de spaimă, Ivan Nichitici se prăvăli pe un scaun şi începu să se răsucească în dreapta şi în stânga. Porrrcule! Cel din urmă?!? Ivan Stepanovici Trambonov n-a fost niciodată cel din urmă, şi nici nu va fi! Tu eşti cel din urmă! Ieşi afară şi să nu-ţi mai calce vreodată piciorul pe aici.

Ivan Stepanovici mototoli cu înverşunare corespondenţa şi o azvârli ghemotoc drept în faţa corespondentului ziarelor din Moscova şi Sankt Petersburg… Ivan Nichitici se făcu roşu ca racul, se sculă de pe scaun şi ieşi din iatac, cu paşii lui mărunţi, fluturând din braţe. În antreu îl întâmpină Seriojca, care-i deschise uşa cu un zâmbet nătâng. Pomenindu-se în stradă, Ivan Nichitici, palid ca o coală de hârtie, o luă încet, prin noroi, spre locuinţa sa.

Două ore după aceea, Ivan Stepanîci, plecând de acasă, zări pe pervazul ferestrei din antreu şapca uitată de Ivan Nichitici.

— A cui e şapca asta? îl întrebă el pe Seriojca.

— A prăpăditului aceluia, pe care aţi binevoit să-l daţi afară,

adineauri.

— Arunc-o afară! Ce caută aici?

Seriojca luă şapca şi, ieşind în stradă, o aruncă în noroiul cel mai cleios.

Apărută întâi în revista „Budilnic”, 1882, Nr. 20, autoriz. cenz. din 20 mai; Nr. 21, autoriz. cenz. din 27 mai. Semnată: Antoşa Cehonte. – Publicăm acest text.

„Golos” – „ziar politic şi literar”, editat la Petersburg între anii 1863–1884, de către A. A. Craevski.

„Severnaia pcela” – ziar care se edita la Petersburg între anii 1825–1864, Redactori-editori: între anii 1825 – 1830, F. V. Bulgarin; între anii 1831–1859, F. V. Bulgarin şi N. I. Greci.

„Sîn otecestva” – ziar editat la Petersburg, din anul 1862 până în anul 1868; redactor-editor a fost A. V. Starcevski.

„Moscovskie” – ziar reacţionar, „Moscovskie vedotnosti”.

„Russki curier” – ziar liberal, editat la Moscova în anii 1879– 1889 şi în anul 1891, la început de către L. M. Selezneva, apoi de N. P. Lanin.

Bulgaria F. V. (1789–1859) – ziarist şi beletrist. Sub Nicolae I fiind agent al biroului III, scria denunţuri calomnioase împotriva literaţilor (Puşkin şi alţii).

Esculapi rurali

Un spital al zemstvei. E dimineaţă.

În lipsa doctorului, plecat la vânătoare cu şeful poliţiei de plasă, bolnavii sunt examinaţi de felcerii Cuzma Egorov şi Gleb Glebîci. Pacienţii sunt cam vreo treizeci la număr. Aşteptând să se isprăvească înscrierea bolnavilor în registru, Cuzma Egorov şade în sala de consultaţii şi bea cafea de cicoare. Gleb Glebîci, care nu s-a spălat şi nu s-a pieptănat de când l-a făcut mama, şade cu registrul în faţă, cu pieptul şi cu burta lăţite pe masă, şi înscrie, morocănos, bolnavii. Înscrierea se face pentru statistică. Se notează numele de botez, numele tatălui, numele de familie, profesiunea, domiciliul, dacă bolnavul ştie carte sau nu, vârsta, apoi, după examinare, boala şi doctoria prescrisă.

— Afurisite peniţe, dracu' să le ia! se burzuluieşte Gleb Glebîci, trăgând în registrul uriaş şi pe nişte foi volante litere monstruoase, de o şchioapă. Şi ce fel de cerneală e asta? Asta nu-i cerneală, e catran! Mă mir de zemstvă! Ne dă ordin să înscriem bolnavii şi trece-n buget două copeici pe an pentru cerneală! Hai, faceţi-vă 'ncoa! le strigă el bolnavilor.

Se apropie doi inşi: un ţăran cu capul îmbrobodit şi „basul" Mihailo.

— Cum te cheamă?

— Ivan Miculov.

— Ai? Cum? Vorbeşte ruseşte!

— Ivan Miculov.

— Ivan Miculov! Nu pe tine te întreb! Dă-te la o parte! Tu, ălălalt! Numele!

Mihailo zâmbeşte.

— Ce, nu ştii? întreabă el.

— De ce rânjeşti? Lua-v-ar dracu'! Noi nu mai dovedim cu timpul, şi lor le arde de glume! Te întreb cum te cheamă!

— Parcă nu ştii! Ori eşti ţicnit la cap?

— Ştiu, dar trebuie să te întreb, că aşa-i forma… Şi de ce, mă rog, să fiu ţicnit la cap?… Nu-s beţiv, ca Milostivirea Ta. Nu beau de sting… Numele şi pronumele?

— De ce să ţi le spun, dacă le ştii şi tu? De cinci ani le ştii… Sau, poate, le-ai uitat acum, în al şaselea?

— N-am uitat nimic, dar aşa cere forma! Înţelegi? Sau nu ştii ruseşte? Forma!

— Ei, dacă aşa-i forma, atunci fie, dracu' să te ia! Scrie! Mihailov Feodotîci Izmucenco…

— Nu Izmucenco, ci Izmucencov.

— Fie şi Izmucencov… Scrie cum vrei, numai să mă lecuieşti… Poţi să scrii şi Ivan Pehlivan… Totuna-i…

— Meseria?

— Bas.

— Vârsta?

— De unde vrei să ştiu? N-am fost la botez.

— Patruzeci?

— Poate să fie, poate să nu fie. Pune cum vrei.

Gleb Glebîci se uită lung la Mihailo, stă pe gânduri şi scrie 37. Apoi, după ce se mai gândeşte, şterge 37 şi scrie 41.

— Ştii carte?

— Ai mai văzut cântăreţ de biserică să nu ştie carte? Mă, da' deştept mai eşti!

— De faţă cu lumea s-ar cădea să-mi spui „dumneata" şi să nu zbieri în halul ăsta. Următorul! Cine eşti? Cum te cheamă?

— Michifor Pugolov din Haplova.

— Pe ăi din Haplova nu-i îngrijim noi. Următorul!

— Fiţi atât de milostiv… Înălţimea Voastră! Am făcut mai bine de douăzeci de verste pe jos…

— Nu-i îngrijim pe ăi din Haplova! Următorul! Dă-te la o parte! Şi nu fuma aici!

— Nu fumez, Gleb Glebîci!

— Atunci ce-ai în mână?

— Mi-e degetul oblojit, Gleb Glebîci!

— Vezi să nu fie ţigară! Pe ăi din Haplova nu-i îngrijim noi! Următorul!…

Gleb Glebîci a sfârşit cu înscrierea, Cuzma Egorov şi-a băut

cafeaua şi consultaţia începe. Cel dintâi ia asupra sa partea farmaceutică şi trece la farmacie, iar celălalt – partea terapeutică – şi îşi pune un şorţ de muşama.

— Maria Zaplaxina! strigă, după registru, Cuzma Egorov.

— Aici sunt, taică!

În camera de consultaţie intră o băbuţă măruntă, cu faţa boţită şi pe care parcă a turtit-o soarta vitregă. Se închină, apoi trage o plecăciune adâncă celui ce face pe Esculap.

— Hm… închide uşa!… Ce te doare?

— Capul, taică.

— Aşa… Tot capul sau numai jumătate?

— Tot, taică… tot, zău aşa…

— De ce te înfofoleşti aşa?… Scoate cârpa asta! Capul trebuie să stea la răcoare, picioarele la căldură, iar trupul la o climă temperată… Suferi de stomac?

— Sufăr, taică…

— Aşa… Ia trage-ţi pleoapa de jos! Bine, ajunge. Ai anemie… Am să-ţi dau nişte picături… Câte zece picături dimineaţa, la prânz şi seara.

Cuzma Egorov se aşază pe scaun şi scrie reţeta.

„Rp. Liquor ferri 3 gr., din ăl de-i pe prichiciul ferestrei, că la ăl de pe raft nu ne dă voie Ivan Iacovlici să umblăm în lipsa lui, câte zece picături, de trei ori pe zi, Mariei Zaplaxina.”

Băbuşca întreabă cu ce să ia picăturile, face o plecăciune şi iese. Cuzma Egorov aruncă reţeta la farmacie, prin ferestruica tăiată în perete, şi cheamă pe bolnavul următor:

— Timofei Stucotei!

— Prezent!

În camera de consultaţii intră Stucotei, subţirel şi înalt, cu capul mare, aducând aidoma, de departe, cu un baston cu măciulie.

— Ce te doare?

— Mă doare la inimă, Cuzma Egorîci.

— În ce loc?

Stucotei arată sub lingurică.

— Aşa… De mult?

— Încă din Săptămâna Mare… Deunăzi, am mers pe picioare şi a trebuit, de vreo zece ori, să stau jos… Mă ia cu frig, Cuzma Egorîci… Apoi mă apucă fierbinţelile.

— Hm… Şi unde te mai doare?

— Ca să spun drept, toate mă dor, Cuzma Egorîci, dar dumneavoastră căutaţi-mă numai la inimă; de celelalte, nu vă îngrijiţi… Pe alelalte, să le mai caute şi babele… Daţi-mi niscaiva spirt, să nu mi se mai aplece mereu la inimă. Parcă mi se tot urcă ceva pe dinăuntru spre gât, se tot urcă şi, când mă apucă, uite aici, în locul ăsta… când mă apucă, apoi… îmi zic că s-a isprăvit cu mine… Mă împunge şi în spinare… Capul mi-e ca un pietroi… Mai şi tuşesc…

— Poftă de mâncare ai?

— Ferească Dumnezeu…

Cuzma Egorov se apropie de Stucotei, îl apleacă şi îl apasă cu pumnul sub lingurică.

— Te doare?

— Văleu… văleu… vv… Doare!

— Dar acum, te doare?

— Vvv… Mor, nu altceva!!!

Cuzma îi mai pune câteva întrebări, cade pe gânduri şi îl cheamă în ajutor şi pe Gleb Glebîci. Începe consultul.

— Scoate limba! porunceşte Gleb Glebîci bolnavului.

Bolnavul deschide o gură cât toate zilele şi scoate limba.

— Scoate-o mai mult!

— Mai mult, nu pot, Gleb Glebîci!

— Totul se poate pe lumea asta!

Gleb Glebîci se uită un timp la bolnav, se gândeşte, chinuit, la ceva, dă din umeri şi iese din camera de consultaţie, fără să scoată o vorbă.

— Cred că-i catar! strigă el apoi din farmacie.

— Dă-i „olei ricini” şi „ammonii caustici”! strigă Cuzma Egorov. Să se frece pe burtă dimineaţa şi seara! Următorul!

Bolnavul iese din sala de consultaţii şi se îndreaptă spre ferestruica ce dă din farmacie pe coridor. Gleb Glebîci umple o treime de pahar cu ulei de ricin şi îl întinde lui Stucotei. Acesta îl bea pe îndelete, îşi linge buzele, închide ochii şi face un semn glumeţ, că ar vrea şi de mâncare, ca după băutură.

— Şi ăsta-i spirtul! strigă Gleb Glebîci, întinzându-i o sticluţă de amoniac. Freacă-te pe burtă, cu o cârpă de lână, dimineaţa şi seara… Sticluţa s-o aduci înapoi! Nu te rezema de fereastră! Dă-te la o parte!

De ferestruică se apropie Pelagheia, bucătăreasa părintelui Grigori, zâmbind până la urechi şi acoperindu-şi gura cu

broboada.

— Ce doriţi? o întreabă curtenitor Gleb Glebîci.

— Lizaveta Grigorievna vă trimite salutări, Gleb Glebîci, şi vă roagă să-i daţi nişte pastile de mentă.

— Cu plăce-e-re! Sunt gata să fac orice pentru persoane frumoase de sex feminin!

Gleb Glebîci ia de pe raft borcanul cu pastilele de mentă şi toarnă o jumătate de borcan în broboada Pelagheiei.

— Spune-i, adaugă el, că Gleb Glebîci zâmbea cu mult sentiment, în timp ce-ţi dădea pastilele. A primit scrisoarea mea?

— A primit-o şi a rupt-o. Lizaveta Grigorievna nu se ocupă cu dragostea.

— Ce cochetă e! Spune-i că e o cochetă!

— Mihailo Izmucencov! strigă Cuzma Egorov.

În camera de consultaţii intră „basul” Mihailo.

— Salut, Mihail Feodotîci! Plecăciune! Ce te doare?

— Gâtul, Cuzma Egorîci! La drept vorbind, am venit la dumneata mai mult... ca să binevoieşti să-mi dai un sfat pentru sănătatea mea... Nu că mă doare tare, dar îmi pricinuieşte pagubă... Din cauza bolii, nu pot să cânt şi dirijorul corului îmi scade patruzeci de copeici de liturghie. Pentru priveghiul de ieri, mi-a scăzut douăzeci şi cinci de copeici. Astăzi a fost parastas la boieri, au dat trei ruble pentru cor, dar din cauza bolii, mie nu mi-a venit mai nimic. Cu voia dumitale, pot să-ţi declarez, în privinţa gâtlejului meu, că hârâie tare şi mă râcâie rău. Să juri că am în gât un motan, care mă tot zgârie cu ghearele... Har, hâr...

— Asta, vasăzică, de la băuturile alcoolice ţi se trage...

— Nu pot să-ţi spun, propriu-zis, de unde mi se trage boala, dar, cu voia dumitale, pot să-ţi exprim că băuturile alcoolice n-au efect decât la tenori; la başi, n-au deloc. De pe urma băuturii, basul se face mai plin, Cuzma Egorîci, mai impunător... La başi, are mai mult efect răceala.

La ferestruică se iveşte capul lui Gleb Glebîci.

— Ce să dau babei? întreabă el. Fierul de pe fereastră s-a isprăvit. Am să deschid pe cel de pe raft.

— Nu, nu! Ivan Iacovlici nu ne dă voie. O să se facă foc!

— Atunci ce să-i dau?

— Aia!

În limbajul lui Gleb Glebîci, „aia” înseamnă „bicarbonat”.

— N-ar trebui să bei băuturi alcoolice!

— N-am mai băut de trei zile… La mine, totul se trage din răceală… E drept că votca produce şi başilor răguşeală, dar, după cum ştii, Cuzma Egorîci, octava se face mai bună de pe urma răguşelii… Noi nu putem fără votcă… Ce fel de cântăreţ ar fi ăla, care n-ar bea votcă? N-ar fi cântăreţ, ci, iartă-mi expresia, o curată ironie!… De n-aş avea îndeletnicirea asta, nici n-aş lua-o în gură, blestemata de ea! Votca este sângele Satanei…

— Uite ce e… Am să-ţi dau un praf… Dizolvă-l într-o sticlă cu apă şi clăteşte-ţi gâtul dimineaţa şi seara.

— Pot să şi înghit?

— Poţi.

— Foarte bine… Te apucă ciuda, când nu e voie să înghiţi ceva. Îţi clăteşti gura, ţi-o tot clăteşti, şi apoi scuipi… Păcat! Acum, uite ce vreau eu, propriu-zis, să te întreb… Dat fiind că sunt cam slab de maţe şi că, din pricina asta, mi se ia sânge în fiecare lună şi beau nişte ierburi, aş vrea să ştiu, cu voia dumitale, dacă pot să mă însor?

Cuzma Egorov se gândeşte un timp, apoi spune:

— Nu, nu te sfătuiesc!

— Îţi mulţumesc din toată inima… Straşnic tămăduitor mai eşti, Cuzma Egorîci! Mai bun ca orice doctor! Zău aşa! Câtă lume nu se roagă lui Dumnezeu pentru dumneata! I-ha-a!… Multă de tot!

Cuzma Egorov pleacă modest ochii săi mici şi prescrie, sigur de el, „natri bicarbonici”, adică bicarbonat de sodiu.

Apărută pentru prima oară în revista „Svet i teni”[43]), 1882, Nr. 22, 18 iunie. Semnată: Antoşa. – Publicăm acest text.

[43] „Lumină şi umbre”. (N. trad.)

O ocazie pierdută
ÎNTÂMPLARE DE VODEVIL

Grozav îmi mai vine să plâng! Mi se pare că dacă aş începe să urlu ca un copil, mi s-ar mai uşura sufletul.

Era o seară încântătoare. Mă dichisisem, mă parfumasem şi pornisem spre ea, ca un Don Juan. Îşi petrecea vara la Sokolniki. Era tânără, frumoasă, i se dădeau treizeci de mii de ruble zestre, avea o oarecare cultură şi era îndrăgostită lulea de mine, da, de mine, autorul acestor rânduri.

Ajuns la Sokolniki, am găsit-o şezând pe banca noastră preferată, sub nişte brazi înalţi, subţiri. Cum m-a zărit, s-a sculat repede şi mi-a ieşit în întâmpinare, cu faţa strălucind de bucurie.

— Ce crud eşti! a strigat ea. Cum poţi să întârzii atâta? Ştii doar că mor de nerăbdare! Uf, nesuferitule!

I-am sărutat mâna mică şi frumoasă şi ne-am îndreptat spre bancă. Tremuram din tot trupul, mi se tăiase răsuflarea şi simţeam cum inima mi se umflă, gata, gata să-mi plesnească. Pulsul mi-o luase razna.

Şi nu era de mirare! În seara aceea, avea să mi se hotărască soarta. Ori, ori... Totul atârna de clipele ce aveau să urmeze.

Vremea era minunată, dar nu-mi ardea de ea. Nu ascultam nici măcar privighetoarea care cânta deasupra capului nostru, cu toate că, la orice rendez-vous[44], cât de cât mai ales, este obligatoriu să asculţi privighetoarea.

— De ce taci? m-a întrebat ea, privindu-mă drept în faţă:

— Aşa... Seara e atât de minunată... Maman a dumitale e

[44] Întâlnire (în limba franceză). (N. trad.)

sănătoasă?

— Da, e sănătoasă.

— Hm... Varvara Petrovna, aş vrea să stăm de vorbă... N-am venit decât pentru asta... Am tăcut, am tot tăcut, dar acum... ajunge! Nu mai pot să tac!

Varia şi-a plecat fruntea şi a început să chinuiască o floricică; degetele îi tremurau uşor. Ştia despre ce voiam să-i vorbesc. După o tăcere de câteva clipe, am continuat:

— De altfel, de ce să tac? Oricât aş tăcea, oricât de sfios aş fi, mai curând sau mai târziu tot va trebui să dau frâu liber... sentimentelor mele, vorbelor. Poate că ai să te simţi jignită... poate că n-ai să mă înţelegi, dar... ce să fac?

Am tăcut iarăşi. Trebuia să găsesc o frază meşteşugită.

„Hai, vorbeşte odată! îşi pierdeau răbdarea ochişorii ei. Molâule! De ce mă chinuieşti?”

— Desigur că ai ghicit de mult, am continuat eu, după alte câteva clipe, de ce vin în fiecare zi aici, să te plictisesc cu prezenţa mea. Cum era să nu ghiceşti? Cu spiritul pătrunzător ce te caracterizează, ţi-ai dat de mult seama de sentimentul care mă... (Pauză.) Varvara Petrovna...

Varia şi-a plecat şi mai mult capul. Degetele ei au început să se frământe.

— Varvara Petrovna!

— Da...

— Eu... Dar ce să mai vorbesc? Se înţelege şi aşa... Iubesc, asta-i tot... Ce aş mai putea adăuga? (Pauză.) Iubesc teribil! Te iubesc atât de mult încât... Într-un cuvânt, ia toate romanele ce au apărut în lumea asta, citeşte toate declaraţiile de dragoste din ele, toate jurămintele, toate jertfele şi... vei înţelege tot ce... mi se zbuciumă acum în piept... Varvara Petrovna! (Pauză.) Varvara Petrovna! De ce taci?

— Şi ce ai vrea?

— Crezi că... ce zici?

Varia a ridicat încet capul şi a zâmbit.

„Drace!” m-am gândit eu. Varia a continuat să zâmbească, şi-a mişcat uşor buzele şi a şoptit atât de încet, încât abia am auzit: „Îţi închipui oare, că aş putea spune nu?”

I-am apucat nebuneşte mâna, i-am sărutat-o tot atât de nebuneşte, apoi i-am luat, ca un turbat, şi cealaltă mână... Varia a fost la înălţimea clipei! În timp ce eu mă îndeletniceam cu

mâinile ei, ea şi-a lăsat căpşorul pe pieptul meu, oferindu-mi prilejul să-mi dau, pentru prima oară, seama, cât de minunat îi era părul.

Am sărutat-o pe creştet şi am simţit în piept atâta căldură, de parcă mi s-ar fi aprins în el un samovar. Varia a ridicat încet faţa spre mine şi nu mi-a mai rămas nimic altceva de făcut decât s-o sărut pe gură.

Şi iată că, în clipa în care Varia era definitiv în mâinile mele, când învoiala prin care aveau să-mi fie numărate cele treizeci de mii de ruble era gata să fie iscălită, într-un cuvânt, când o nevastă drăguţă, o zestre frumoasă şi o carieră demnă de invidiat îmi erau aproape asigurate, dracul mi-a dat ghes să vorbesc.

Mi-a venit, dintr-odată, poftă să fac pe grozavul faţă de logodnica mea şi să mă fălesc cu principiile mele. La drept vorbind, nici eu nu ştiu ce m-a apucat... Rezultatul a fost însă dezastruos!

— Varvara Petrovna! am început eu, îndată după primul sărut. Înainte de a-ţi cere să-mi dai cuvântul că vei fi soţia mea, pentru a preîntâmpina vreo eventuală neînţelegere, socotesc o datorie sfântă să-ţi spun unele lucruri. Voi fi scurt... Ştii oare cine şi ce sunt eu, Varvara Petrovna? Un om cinstit! Un om muncitor! Sunt... sunt mândru de mine! Viitorul îmi surâde... Dar sunt sărac... N-am o leţcaie.

— Asta o ştiam, mi-a răspuns Varia. Banii nu înseamnă fericire!

— Da... Dar cine vorbeşte de bani? Sunt... sunt mândru de sărăcia mea. N-aş schimba sumele neînsemnate, pe care le primesc pentru lucrările mele literare, cu miile care... cu care...

— Bineînţeles. Şi?...

— Eu sunt obişnuit cu sărăcia. Ea nu mă supără. Sunt în stare să stau o săptămână fără să mănânc. Dar dumneata? Dumneata? Ai să vrei să te desparţi, pentru mine, de bunurile acestei lumi, dumneata care nu eşti în stare să faci doi paşi fără să iei o birjă, care pui zilnic o altă rochie, care arunci banii pe fereastră, care n-ai ştiut niciodată ce e nevoia, dumneata, pentru care o floare ce nu-i la modă constituie o mare nenorocire?

— Eu am bani. Am zestrea mea!

— Fleacuri! Câteva zeci de mii se cheltuiesc în câţiva ani... Şi după aceea? Lipsuri? Lacrimi? Crede-mă, draga mea, eu am

experienţă! Eu ştiu! Ştiu ce spun! Pentru a te lupta cu nevoia, îţi trebuie o voinţă puternică, tărie supraomenească!

„De ce oi fi înşirând toate prostiile astea?” mă întrebam în sinea mea, dar continuam:

— Gândeşte-te, Varvara Petrovna! Gândeşte-te bine la pasul pe care-l faci! Un pas fără putinţă de întoarcere! Dacă simţi în dumneata destulă tărie, ia-mă, dacă nu te simţi în stare să lupţi, respinge-mă! Mai bine să fiu lipsit eu de dumneata, decât... să fii dumneata lipsită de liniştea dumitale. Suta de ruble lunar, pe care mi-o dă literatura, e ca şi nimic! Nu ajunge! Gândeşte-te deci, cât nu-i încă prea târziu.

Am sărit în picioare.

— Gândeşte-te bine! Unde-s lipsuri, sunt lacrimi, învinuiri, păr încărunţit înainte de vreme... Îţi spun dinainte toate astea, fiindcă sunt un om cinstit. Te simţi destul de puternică pentru a împărtăşi cu mine o viaţă care, din punct de vedere exterior, nu seamănă deloc cu a dumitale, îţi este chiar străină? (Pauză)

— Dar am zestre!

— Cât? Douăzeci, treizeci de mii! Ha-ha! Un milion? Şi apoi, chiar de ar fi aşa: cum mi-aş putea permite să-mi însuşesc ceea ce... Nu! Niciodată! Sunt prea mândru!

Am făcut câţiva paşi prin faţa băncii. Varia căzuse pe gânduri. Triumfam. De vreme ce se gândea, însemna că mă preţuia.

— Prin urmare: ori viaţa cu mine şi lipsurile, ori viaţa fără mine şi bogăţia... Alege. Ai tărie? Varia mea are atâta tărie?

I-am vorbit mult în felul acesta. Fără să-mi dau seama, mă aprindeam din ce în ce mai mult. În timp ce vorbeam, simţeam în mine un fel de dedublare. O jumătate din mine se îmbăta de cele ce spunea, pe când cealaltă visa: „Aibi puţină răbdare, fetiţo... Cu cele treizeci de mii de ruble ale tale, vom duce un trai, cum nu s-a mai pomenit! Au să ne ajungă multă vreme!”

Varia mă asculta, mă asculta... În cele din urmă, s-a ridicat şi mi-a întins mâna.

— Îţi mulţumesc! mi-a spus ea, cu un glas, care m-a făcut să tresar şi să-i caut privirea! În ochi şi pe obraji îi luceau lacrimi...

— Îţi mulţumesc! Ai făcut bine, că ai fost sincer cu mine... Sunt prea răsfăţată... Nu pot... Nu sunt soţia de care ai nevoie...

Şi a început să plângă cu hohote. O sfeclisem... Când văd o femeie plângând, mă pierd cu firea, cu atât mai mult m-am descumpănit atunci. În timp ce mă gândeam ce trebuie să fac,

Varia şi-a stăpânit plânsul şi şi-a şters lacrimile.

— Ai dreptate, mi-a spus ea. Dacă m-aş mărita cu dumneata, ar însemna să te păcălesc. Nu mi-e dat să fiu nevasta dumitale. Sunt bogată, sunt răsfăţată, nu mă dau jos din birjă, mănânc numai becaţine şi fursecuri scumpe. La masă, nu mă ating niciodată de supă sau de ciorbă. Mama îmi face mereu morală… dar eu nu pot altfel! Nu pot să umblu pe jos… Obosesc îndată… Şi apoi, rochiile… Toate acestea ar trebui să cadă pe capul dumitale… Nu! Adio!

Şi, făcând un gest tragic cu mâna, a adăugat, netam-nesam:

— Nu sunt demnă de dumneata! Adio!

Mi-a întors spatele şi s-a îndreptat spre vilă. Şi eu? Eu am rămas pironit locului, ca un dobitoc; nu mă gândeam la nimic, mă uitam după ea şi simţeam că-mi fuge pământul de sub picioare. Când mi-am venit în fire şi mi-am adus aminte unde mă aflam şi ce pacoste îmi pricinuise limba mea, am izbucnit în hohote de plâns. Când mi-a trecut prin cap să-i strig Variei: „Întoarce-te!” se făcuse de mult nevăzută.

Am plecat spre casă, ruşinat, cu senzaţia că înghiţisem un hap amar. La barieră, nu mai era tramvai. Bani de birjă n-aveam. M-am văzut silit să fac drumul pe jos.

După vreo trei zile, m-am dus din nou la Sokolniki. La vilă, mi s-a spus că Varia e bolnavă şi se pregăteşte să plece cu tatăl ei la Petersburg, la bunica. N-am reuşit să aflu nimic lămurit…

Acum, stau întins pe pat, muşc perna şi îmi trag mereu cu pumnul în cap. În inimă, parcă mi s-a aciuit un motan, care o sfâşie cu ghearele… Cum să dreg, cititorule, prostia pe care am făcut-o? Cum să-mi iau vorbele înapoi? Ce să-i spun sau ce să-i scriu? Nu găsesc nimic! s-a dus dracului totul! Şi ce prosteşte s-a dus!

Apărută pentru prima dată în revista „Sputnik”[45], 1882, Nr. 11, 22 iunie. Semnată în subtitlu: Antoşa Cehonte. – Publicăm acest text.

[45] „Tovarăşul de drum”. (N. trad.)

Urâtă păţanie
O ÎNTÂMPLARE CE ADUCE A ROMAN

Povestea a început încă din iarnă.

Balul era în toi. Muzica tuna, policandrele aruncau văpăi, dansatorii erau neobosiţi şi domnişoarele găseau viaţa minunată. În saloane se dansa, în salonaşele rezervate fumătorilor şi în camerele de lucru ale gazdelor se jucau cărţi, la bufet băuturile curgeau gârlă, iar în bibliotecă se făceau declaraţii de dragoste înfocate.

Totuşi Liolia Aslovskaia, o blondă durdulie cu obraji rumeni, ochi mari, albaştri, păr neobişnuit de lung şi cifra 26 în buletinul de identitate, şedea deoparte şi fierbea, supărată pe toţi, pe lumea întreagă şi chiar pe sine. Bărbaţii se purtau cu ea mai rău ca nişte porci. Mai ales în ultimii doi ani purtarea lor ajunsese de-a dreptul revoltătoare. Niciunul nu o mai băga în seamă. Nici să danseze cu ea nu le mai plăcea. Mai mult, când treceau prin faţa ei, nemernicii abia îi aruncau în treacăt o privire, ca şi cum ar fi încetat să fie o frumuseţe. Iar dacă totuşi se întâmpla ca vreunul să tragă mai mult cu ochiul la ea, n-o făcea din admiraţie platonică, ci aşa cum se uită cineva, înainte de masă, la o tavă cu nisetru sau la o friptură de purcel.

Şi când te gândeşti că altădată...

— Acum, la fiecare serată, la fiecare bal... e la fel! îşi spunea revoltată Liolia, muşcându-şi buzele. Şi ştiu de ce nu vor să mă mai bage în seamă, ştiu! Se răzbună! Se răzbună fiindcă-i dispreţuiesc! Dar... dar atunci când o să mă mai mărit? E drept că în condiţiile astea e greu să te măriţi! Şi timpul trece, nu aşteaptă! Ce nemernici!

În seara de care vorbim, soarta se îndură însă de Liolia. În loc să danseze cu ea al treilea cadril, după cum fusese vorba, locotenentul Nabrîdlov se îmbătă criţă şi, trecând prin faţa ei, plescăi dispreţuitor din buze, voind să-i arate astfel, ca un bădăran ce era, că nu dă doi bani pe ea. Liolia nu mai putu răbda o asemenea jignire. Toate au o limită. Ochii albaştri i se înnegurară şi i se umeziră, buzele începură să-i tremure şi mai-mai să o podidească plânsul. Pentru ca vulgul să nu-i vadă lacrimile, Liolia se îndreptă spre ferestrele întunecate, aburite şi – o, clipă minunată, iată-te sosită! Zări lângă una dintre ele un tânăr frumos, care nu-şi mai lua ochii de la ea. Tabloul acesta înduioşător îi merse drept la inimă. Ţinuta tânărului era de un „şic” nebun, faţa-i era tristă şi privirea plină de dragoste, de uimire, de întrebări şi de răspunsuri anticipate. Liolia se învioră ca prin farmec. Luă aerul cuvenit şi cu coada ochiului începu la rândul ei cercetarea cuvenită. Această operaţie îi dovedi că tânărul n-o privea din întâmplare, numai aşa, într-o doară, ci literalmente n-o slăbea din ochi şi părea că vederea făpturii ei îl încântă, îl răpeşte chiar.

„Doamne! îşi spuse Liolia. De i-ar trece cuiva prin cap să mi-l prezinte! Ce înseamnă un bărbat proaspăt sosit! m-a şi ochit!”

Curând, tânărul începu să caute în dreapta şi în stânga, umblând prin saloane şi şoptind ceva când unuia, când altuia dintre bărbaţi.

„Vrea să mă cunoască! Şi îi roagă să-mi fie prezentat”, îşi spuse Liolia, sugrumată de bucurie.

Aşa şi era. Peste vreo zece minute, un actoraş amator, cu faţa rasă şi cu o privire ştrengărească, se lăsă înduplecat de rugăminţile tânărului şi îl prezentă Lioliei cu o plecăciune de bonton. Liolia află că tânărul era Nogtev, pictorul „nostru” atât de talentat. De vreo douăzeci şi patru de ani, brun, cu ochi focoşi de georgian, cu mustăcioară frumoasă şi faţă palidă, Nogtev nu picta niciodată nimic; totuşi era pictor. Avea păr lung, un cioculeţ sub buza de jos, o mică paletă de aur atârnată de lanţul ceasului, palete de aur în chip de butoni de manşetă, mănuşi până aproape de cot şi la ghete tocuri nemaivăzut de înalte. Era băiat bun, dar tont ca un gânsac. Tatăl său era nobil, mama la fel şi avea şi o bunică bogată. Era holtei. Strânse sfios mâna Lioliei, se aşeză şi mai sfios lângă ea şi începu să o soarbă cu ochii lui mari. Conversaţia se legă anevoie. Liolia ciripea, iar

el nu spunea decât: „da... nu... vedeţi că...” vorbea aproape în şoaptă, răspundea anapoda şi, foarte intimidat, îşi freca mereu ochiul stâng. Liolia aplauda în gând. Hotărâse în sinea ei că pictorul se îndrăgostise lulea de ea şi în culmea fericirii se simţea biruitoare.

A doua zi după bal, Liolia şedea în odaia ei la fereastră şi privea triumfătoare în stradă. Cu un aer rătăcit Nogtev se plimba în sus şi în jos prin faţa casei, trăgând cu coada ochiului la geamuri. Privea de parcă ar fi tras să moară: trist, duios şi totodată galeş şi cu foc. A treia zi la fel. A patra zi ploua şi Nogtev nu era sub fereastră (cineva îl încredinţase că nu i-ar sta bine cu umbrelă). A cincea zi făcu ce făcu şi veni să se prezinte părinţilor Lioliei. Cunoştinţa se legă ca un nod gordian: atât de bine încât era cu neputinţă să mai fie dezlegată.

După vreo patru săptămâni avu loc un nou bal. (Vezi începutul.)

Nogtev stătea lângă o uşă, cu umărul proptit de uşor, şi o sorbea pe Liolia din priviri. Voind să-l facă gelos, Liolia cocheta la o oarecare depărtare de el cu locotenentul Nabrîdlov, care era beat, dar nu chiar criţă, ci aşa, un pic, ca de schimbul întâi.

Tatăl Lioliei se apropie pe la spate de Nogtev.

— Tot mai pictezi? îl întrebă el. Te ocupi cu arta?

— Da.

— Aşa... E o ocupaţie foarte frumoasă... Să dea Dumnezeu, să dea Dumnezeu... hm... vasăzică Cel de Sus te-a înzestrat cu darul ăsta. Aşa... Fiecare cu darul lui...

Aslovski tăcu un timp, apoi continuă:

— Uite, ce e, tinere, ştii ce ar trebui să faci dacă... cum să-ţi spun... dacă pictezi? Ar trebui să vii la primăvară la noi la ţară. Avem acolo locuri încântătoare! Nişte privelişti de-ţi stă mintea în loc! Nici Rafael n-a avut prilejul să picteze peisaje atât de frumoase. Noi am fi fericiţi... Fata mea s-a... împrietenit şi ea cu dumneata... Ei... hm... Of, tinereţea, tinereţea! He-he-he...

Pictorul îi făcu o temenea şi în ziua de întâi mai îşi făcu bagajele şi plecă la moşia Aslovskilor. Bagajele lui constau dintr-o cutie cu culori, cu totul de prisos, dintr-o vestă de pichet, o tabacheră goală şi două cămăşi. Fu primit cu braţele cât mai larg deschise. I se puseră la dispoziţie două odăi, doi servitori, un cal şi tot ce ar mai fi dorit, numai şi numai să îndreptăţească aşteptările. Nogtev profita cât putea mai din plin de noua sa

situaţie: mânca şi bea de stingea, dormea până târziu, se arăta vrăjit de privelişti şi nu-şi lua ochii de la Liolia, care era mai mult decât fericită. Îl simţea apropiat, era tânăr, frumos, sfios... şi o iubea atât de mult! Sfiala sa mergea până acolo, încât nici nu îndrăznea să se apropie de Liolia, ci o privea mai mult de departe, de după o perdea sau de după o tufă.

„Ce dragoste timidă!" ofta ea...

Într-o dimineaţă minunată, tatăl Lioliei şi Nogtev stăteau de vorbă pe o bancă în grădină. Tatăl tot aducea vorba despre farmecul fericirii casnice, iar pictorul îl asculta cu răbdare, trăgând pe furiş cu privirea la bustul Lioliei.

— Eşti singur la părinţi? îl întrebă Aslovski printre altele.

— Nu... Mai am un frate, Ivan... Bun băiat! O minune de om! Nu-l cunoaşteţi?

— Nu, n-am avut plăcerea...

— Păcat că nu-l cunoaşteţi. E atât de spiritual, atât de vesel, o grădină de om! Se ocupă cu literatura. Toate redacţiile vor să-l atragă. El colaborează însă la revista „Şut". Zău că e păcat că nu-l cunoaşteţi. Ar fi aşa de fericit să vă cunoască... Ştiţi ce? N-aţi vrea să-i scriu să vină? Ce ziceţi? Zău aşa! Ar fi mai vesel!

La această propunere, tatălui Lioliei i se păru că cineva îi strângea inima într-o menghine, dar – ce să facă! – nu putu să răspundă altceva decât: „Cu multă plăcere!"

Nogtev îşi manifestă bucuria sărind în sus şi trimise numaidecât o invitaţie fratelui său. Acesta nu zăbovi să se arate. Nu veni însă singur, ci însoţit de prietenul său, locotenentul Nabrîdlov şi de o gogeamite javră bătrână şi ştirbă, pe care-o chema Turcu. Explică gazdelor că luase câinele cu el ca să nu fie atacat în drum de hoţi şi „ca să aibă cu cine bea". Li se puseră la dispoziţie trei odăi, doi servitori şi un cal pentru amândoi.

— Nu vă bateţi capul cu noi! spuse Ivan gazdelor. Nouă nu ne trebuie nimic! N-avem nevoie nici de saltele de puf, nici de sosuri, nici de piane! Dacă însă ne veţi milostivi cu bere şi cu votcă, ei... atunci e altceva!

Închipuiţi-vă un vlăjgan de vreo treizeci de ani cu o faţă mare şi latră, cu ochi bulbucaţi, cu o barbă rară, cu o haină de pânză şi o cravată veşnic fugită într-o parte, şi mă veţi scuti de descrierea lui Ivan. Era omul cel mai nesuferit de pe lume.

Când era treaz, mai era cum mai era: stătea lungit pe pat şi nu scotea o vorbă. Dar când se îmbăta era tot atât de plăcut ca

un scai pe trupul gol. Nu-i mai tăcea gura o clipă, suduia întruna, fără să se sinchisească de prezenţa femeilor sau copiilor. Vorbea de păduchi, de ploşniţe, de nădragi şi de dracu' mai ştie ce. Nu cunoştea alte subiecte, mai inedite. Aslovski, nevastă-sa şi Liolia roşeau şi rămâneau trăsniţi când Ivan începea să facă spirite în timpul mesei.

Din păcate, în tot timpul şederii sale la moşia Aslovskilor, nu izbuti o singură zi să fie treaz. Cât despre Nabrîdlov – un locotenent pipernicit şi foarte puţin arătos – se silea din răsputeri să semene cât mai mult cu Ivan.

— Noi doi nu suntem artişti! spunea el. Nici nu năzuim la aşa ceva! Suntem nişte ţărănoi!

Primul lucru pe care Ivan şi Nabrîdlov îl făcură fu să se mute din casa boierească, a cărei atmosferă li se părea înăbuşitoare, în dependinţe şi anume la vechil, care era întotdeauna gata să tragă o duşcă cu oameni mai subţiri. După aceea îşi lepădară vestoanele, luând obiceiul să umble fără ele prin curte şi prin parc. Lioliei i se întâmpla mereu să dea în parc peste Ivan sau peste locotenent, tolăniţi în „deshabillé" sub un copac. Atât fratele cât şi locotenentul beau şi mâncau vârtos, îşi hrăneau câinele numai cu ficat, făceau glume pe socoteala gazdelor, alergau prin curte după bucătărese, făceau un tărăboi de pomină când se îmbătau, dormeau duşi şi binecuvântau soarta care-i adusese din întâmplare în acel loc unde se putea trăi ca în sânul lui Avram.

— Ia ascultă, mă! spuse într-o zi Ivan pictorului, făcând cu un ochi tulbure de beţie în direcţia Lioliei.

— Dacă i-ai pus gând rău... te lăsăm în pace! Nu ne atingem de ea. Tu ai început, tu să-i iei caimacul. Nimic de zis, ţie ţi se cuvine locul! Noi ne purtăm ca nişte adevăraţi cavaleri... Îţi dorim succes!

— N-o să încercăm să ţi-o suflăm, fii pe pace! întări Nabrîdlov. Ar fi o porcărie din partea noastră.

Nogtev strânse din umeri şi îşi aţinti privirea lacomă asupra Lioliei.

Când te saturi de senin, ţi se face poftă de furtună; când ţi-e lehamite să te tot porţi cuviincios şi elegant, îţi vine să te destrăbălezi. Curând, Liolia se plictisi de această dragoste sfioasă şi începu să-şi piardă răbdarea. Dragostea sfioasă nu ţine de cald. Spre marea ei ciudă, în luna iunie, pictorul rămase

tot atât de sfios cum fusese şi în mai. În casă, cusătoresele lucrau de zor la pregătirea trusoului; Aslovski făcea zi şi noapte planuri cum să obţină un împrumut în vederea nunţii; dar raporturile dintre cei doi tineri tot nu luaseră încă o formă bine definită. Liolia îl târa cu de-a sila pe pictor şi-l ţinea zile întregi la pescuit. Dar nici mijlocul acesta nu fu de vreun ajutor. Stătea cu undiţa în mână, tăcea sau se bâlbâia, nu-şi lua ochii de la ea şi atâta tot. Niciun cuvânt dulce, tulburător! Nicio mărturisire.

— Spune-mi… îi spuse într-o zi Aslovski. Spune-mi… Iartă-mă… că te tutuiesc. O fac fiindcă mi-eşti drag… Spune-mi „tăticule”… Mi-ar face plăcere…

Din prostie, pictorul începu să-i spună tatălui Lioliei „tăticule”, dar nici asta nu folosi la nimic. Rămase, ca şi înainte, mut până şi în împrejurări în care ar fi trebuit să se mânie împotriva zeilor, că nu i-au dat omului decât o singură limbă, în loc de zece. Ivan şi Nabrîdlov observară repede tactica lui Nogtev.

— Dracu’ să te mai priceapă! începură ei să mârâie. Nici tu nu te înfrupţi dar nici pe alţii nu-i laşi! Mare bou mai eşti! Înfulecă odată bucăţica, dobitocule, dacă ţi se vâră singură în gură! Dacă nu, o înghiţim noi! Ţine minte!

Dar toate au un sfârşit pe lumea asta. La fel şi povestirea noastră. Veni şi ziua când raporturile dintre pictor şi Liolia se limpeziră.

Deznodământul romanului se produse pe la mijlocul lunii iunie.

Era o seară liniştită. Văzduhul era plin de miresme. Privighetoarea cânta cât o ţinea gâtlejul. Copacii şuşoteau între ei. Ca să ne exprimăm în limbajul hiperbolic al beletriştilor ruşi, prin înalturi pluteau dezmierdări… Fireşte era şi lună. Pentru ca poezia să fie cu adevărat paradisiacă nu lipsea decât domnul Fet[46], care să declame, pitit după o tufă, versurile sale încântătoare.

Liolia şedea pe o bancă şi privea printre copaci la pârâu. Îşi acoperise cu un şal umerii înfioraţi de răcoarea înserării.

„Oare dau eu impresia că nu se poate apropia omul de mine?” se gândea ea şi, în închipuire, se şi vedea măreaţă, mândră, trufaşă chiar… Fu smulsă din gândurile ei de tatăl său, care veni să se aşeze lângă ea.

---

[46] *Fet* – poet liric rus din sec. XIX-lea. (N. trad.).

— Ei, cum merg lucrurile? o întrebă el. Aceeaşi situaţie?

— Da, nicio schimbare.

— Hm… Drace… Şi când se va termina aiureala asta?… Pe mine mă costă cam scump să hrănesc trei trântori! Cinci sute de ruble pe lună! Asta-i glumă? Numai ficatul pentru javră mă ţine treizeci de copeici pe zi! Dacă are de gând să te ceară în căsătorie, s-o facă odată, iar dacă nu, să se ducă dracului cu frate, cu câine şi cu tot! Dar cel puţin face vreo aluzie? A vorbit ceva cu tine? Ţi-a făcut vreo declaraţie?

— Nu. E atât de timid, papa!

— Timid… Las' că le cunoaştem noi timiditatea! E numai de ochii lumii. Stai că ţi-l trimit chiar acum. Şi fă în aşa fel ca să se pronunţe. N-are niciun rost să umbli cu fasoane… E timpul să se sfârşească odată… Fă bine şi pune-l pe roate… Nu mai eşti nici tu aşa de tânără… Ştii tu cum trebuie să-l iei!

Papa plecă. Peste vreo zece minute se ivi pictorul, strecurându-se sfios printre tufele de liliac.

— M-ai chemat? o întrebă el pe Liolia.

— Da, te-am chemat. Vino mai aproape! De ce fugi mereu de mine? Stai aici, lângă mine.

Pictorul se apropie încetişor de Liolia şi se aşează sfios pe marginea băncii.

„Ce frumuşel e în întuneric!" se gândi ea, apoi gânguri:

— Spune-mi ceva! De ce eşti atât de închis, Feodor Panteleici? De ce taci mereu? De ce nu-ţi deschizi niciodată inima? Merit eu o asemenea neîncredere din partea dumitale? Zău că mă simt jignită… S-ar zice că nu suntem prieteni… Haide, vorbeşte!

Pictorul tuşi, scoase un scurt oftat, şi bâigui.

— Am să-ţi spun multe, foarte multe!

— Şi ce te opreşte?

— Mi-e frică; mă tot tem să nu te jignesc. Spune, n-ai să te superi, Elena Timofeevna?

Liolia râse încetişor.

„A sosit clipa! gândi ea. Cum tremură! Doamne, cum tremură! Ai căzut în capcană, dragul meu!"

Liolia simţi că şi pe ea o apucă tremuriciul. Inima începu să-i zvâcnească puternic, aşa cum îi place oricărui romancier.

„În zece minute încep îmbrăţişările, sărutările, jurămintele… Ah…" se avântă închipuirea ei şi, pentru a mai turna gaz peste foc, îl atinse uşor pe picior cu braţul ei gol, fierbinte.

— Despre ce-i vorba? îl întrebă ea. Nu sunt chiar atât de neînduplecată cum crezi... (Pauză). Vorbeşte!... (Pauză). Hai, dă-i drumul!!

— Ştii, Elena Timofeevna... Nimic nu mi-e mai scump pe lume ca pictura... ca arta... Prietenii mei găsesc că am talent şi că voi ajunge un bun pictor...

— O, asta-i sigur! Sans doute![47]

— Ei, bine... Iată... Sunt îndrăgostit de arta mea... Vreau să spun că... îmi place mai ales genul intim, nudul, Elena Timofeevna! Arta... Arta, vezi dumneata... Ce noapte minunată!

— Da, o noapte rară! şopti Liolia şi, mlădiindu-şi trupul ca un şarpe, se ghemui în şal şi închise pe jumătate ochii. (Straşnic se mai pricep femeile când e vorba de amănuntele scenelor de dragoste, oh, straşnic!)

— Dacă ai şti de când vreau să-ţi vorbesc – continuă Nogtev, frângându-şi degetele albe –, dar... nu îndrăzneam. Credeam că ai să te superi... Dar dacă o să mă înţelegi... n-ai să te superi. Şi dumitale ţi-e dragă arta!

— Ei da, sigur... Cum să nu! Doar e artă!

— Elena Timofeevna! Ştii de ce sunt aici? Nu ghiceşti?

Liolia se ruşină cât putu mai mult şi îşi puse, ca din întâmplare, mâna pe braţul lui...

— E drept – continuă Nogtev după o scurtă tăcere –, că printre pictori sunt şi porci... Asta-i adevărat... Lor puţin le pasă de pudicitatea feminină... Dar eu... eu nu sunt din ăia! Am prea multă delicateţă. Pudicitatea feminină este... o pudicitate pe care nu poţi s-o nesocoteşti!

„De ce mi-o fi înşirând toate astea?" se întrebă Liolia şi îşi ascunse braţele în şal.

— Nu, eu nu sunt ca ei... Pentru mine, femeia e ceva sfânt! Aşa că nu ai de ce să te temi... Fiindcă nu sunt ca ei, n-am să-mi permit niciodată să-mi dau în petic... Elena Timofeevna! Îmi dai voie? Ascultă-mă! Îţi jur că sunt sincer, fiindcă nu mă gândesc la mine, ci la artă! Eu pun întotdeauna, pe planul întâi arta, nu satisfacerea unor instincte animalice!

Nogtev o luă de mână. Ea se trase puţin mai aproape de el.

— Elena Timofeevna! Îngerul meu! Fericirea mea!

— Ce e?

---

[47] Fără îndoială (în limba franceză). (N. trad.).

— Pot să te rog?

Liolia râse iarăşi încetişor. Buzele ei se şi întredeschiseră pentru primul sărut.

— Pot să te rog? Te implor! Îţi jur că-i pentru artă! Mi-ai plăcut din prima clipă atât de mult, atât de mult! Eşti tocmai făptura de care aveam nevoie! Să le ia dracu' pe toate celelalte! Elena Timofeevna! Draga mea! Vrei să-mi fii…

Liolia îşi potrivi trupul, gata să-i cadă în braţe. Inima începu să-i zvâcnească nebuneşte.

— Vrei să-mi fii…

Pictorul o apucă şi de mâna cealaltă.

Ea îşi plecă smerit căpşorul pe umărul lui. Pe gene îi luciră lacrimi de fericire…

— Draga mea! Vrei să-mi fii… model?

Liolia ridică dintr-odată capul.

— Ce-ai spus?!

— Vrei să-mi pozezi pentru nuduri?

Liolia sări în picioare.

— Cum? Ce să fac?

— Să-mi fii model… Te rog!

— Nu te înţeleg.

— Mi-ai face un mare serviciu! Mi-ai da putinţa să pictez un tablou… şi ce tablou!

Liolia păli. Lacrimile ei de dragoste se prefăcură dintr-odată în lacrimi de deznădejde, mânie şi alte sentimente urâte!

— Vasăzică asta era? bolborosi ea, tremurând din tot trupul.

Bietul pictor! O lumină ca de incendiu, roşie ca focul, îmbujoră dintr-odată unul dintre obrajii lui albi, când pocnetul unei palme răsunătoare se auzi în toată grădina întunecată, contopindu-se cu propriul ei ecou. Nogtev îşi frecă obrazul, apoi înlemni. Rămase nemişcat, parcă lovit de catalepsie. Simţi că îl înghite pământul şi că se afundă tot mai adânc, tot mai adânc… În faţa ochilor, începură să-i joace fulgere…

Scuturată ca de friguri, ameţită, palidă ca moartea, Liolia făcu un pas şi se clătină. Se simţea parcă strivită de o roată. Adunându-şi toate puterile, se îndreptă spre casă împleticindu-se ca un om bolnav. Picioarele i se muiau, ochii îi aruncau scântei, mâinile i se ridicau spre păr simţind nevoia să se înfigă în el…

Nu-i mai rămăseseră decât câţiva stânjeni de străbătut până

în casă, când îi fu dat să mai lovească o dată. În calea ei, lângă chioşcul năpădit de viţă sălbatică, stătea cu braţele larg deschise, Ivan, beat, nepieptănat, cu faţa-i lătăreaţă schimonosită şi cu jiletca descheiată. O privea pe Liolia sardonic, drept în faţă şi pângărea văzduhul cu un hohot de râs mefistofelic. Când trecu pe lângă el o apucă de mână.

— Nu mă atinge! îi strigă ea cu glas şuierător, ca de şarpe, şi îi trase şi lui o palmă.

Urâtă păţanie!

Apărută pentru întâia oară în revista „Svet i teni”, 1182, Nr. 179–23, 26 iunie, Nr. 180–24, 4 iulie. Semnată, Antoşa Cehonte. – Publicăm acest text.

Douăzeci şi nouă iunie

POVESTIREA UNUI VÂNĂTOR CARE NU NIMEREŞTE NICIODATĂ ŢINTA

Erau ceasurile patru dimineaţa... Aurul celor dintâi raze de soare se revărsa peste stepa acoperită cu rouă, care strălucea ca presărată cu o pulbere de nestemate. Vântul zorilor alungase ceaţa ce se adunase toată, ca un zid plumburiu, dincolo de râu. Spicele de secară şi măciuliile ciulinilor şi ale măceşilor stăteau nemişcate, făcându-şi numai, din când în când, uşoare temeneli şi şuşotind între ele. Deasupra ierbii şi deasupra capetelor noastre, zburau, fâlfâind lin din aripi, şoimi, ulii şi bufniţe. Vânau...

Achim Petrovici Otletaev, judecătorul de pace, medicul zemstvei, Cozoiedov, vătaful de plasă, Predpolojenski – ginerele lui Otletaev – şi cu mine mergeam toţi şase la vânătoare, în încăpătoarea căruţă pe arcuri a lui Otletaev. În urma căruţei alergau, cu limba scoasă, patru câini. Eu şi medicul zemstvei suntem subţirei, ceilalţi însă sunt burduhoşi, ca nişte butoaie de o sută de vedre, şi, deşi căruţa moştenită de la bunici era lată şi încăpătoare, şedeam groaznic de înghesuiţi. În ce mă priveşte îl loveam mereu pe Cozoiedov cu cotul şi cu patul puştii în burtă. Ne înghionteam cu toţii, gâfâiam, ne încruntam, ne uram din tot sufletul unul pe altul şi aşteptam cu nerăbdare clipa în care să ne putem da jos din căruţă. Hotărâserăm să mergem cât se va putea mai în inima stepei, să vânăm potârnichi, spurcaci, prepeliţe, vânat de baltă şi, dacă norocul avea să ne surâdă, dropii. Ne călăuzea Otletaev, proprietarul căruţei şi al cailor, datorită căruia porniserăm la vânătoare. Dacă trupul ne era

înghesuit, sufletul ne era, în schimb, plin de bucurii dintre cele mai nobile şi mai avântate.

Cine n-a fost niciodată la vânătoare şi n-a hoinărit pe câmp nu poate pricepe această patimă. Ne ţineam puştile şi le priveam cu aceeaşi dragoste cu care o mamă se uită la copiii ei, în care şi-a pus cele mai mari nădejdi.

— Şi care ne va fi itinerarul? întrebai eu, după ce ne îndepărtaserăm cu vreo zece verste de conacul lui Otletaev.

— Întâi, mergem la Ekncic, răspunse Otletaev, să vânăm becaţine... Mai sunt vreo opt verste până acolo. Vânăm şi prepeliţe, prin meiuri... După ce isprăvim cu prepeliţele, rămânem undeva peste noapte şi abia mâine pe la cântători începe adevărata vânătoare...

— Ce ziceţi, domnilor, întrebai, arătând cu degetul o gaie, care se scălda în albastrul cerului, la o mare înălţime, s-ar putea lua de aici? Aţi nimeri-o?

— Nu se poate! hotărî Otletaev. E prea departe! Totuşi cred că puşca mea ar lovi-o!

— Nici cu puşca dumitale nu se poate, îşi dădu cu părerea Predpolojenski.

— Ba eu aş nimeri-o. Nu cu alice, că n-ar ajunge până la ea, dar cu glonţul aş merge la sigur.

— Nici cu glonţul n-ai nimeri-o.

— Dă-mi voie să ştiu eu mai bine ce pot nimeri şi ce nu pot! Nu-mi cunoşti puşca... Tu n-ai văzut în viaţa ta o puşcă bună şi de aceea ţi se pare de necrezut... Află că am nimerit şi la depărtare mai mare.

Predpolojenski îşi dădu capul pe spate şi începu să râdă.

— De ce râzi? întrebă Otletaev. Se vede treaba că nu mă crezi.

— Fireşte că nu.

— Hm... înseamnă că nu-mi cunoşti puşca... E o puşcă straşnică! Nu degeaba a costat şase sute de ruble...

— Câă-â-t? se minună Predpolojenski, lungindu-şi gâtul... Cât? Ia mai spune o dată, tăticule!

— Şase sute de ruble... De ce râzi? Uită-te mai întâi la puşcă şi apoi hlizeşte-te!

— O văd... Ce marcă e?

— Lepellier... O fabrică din Marsilia.

— Lepellier? Nici n-am auzit de marca asta. E o puşcă la fel ca

oricare alta... O sută de ruble face, mai mult nu... Nu-mi place când minţi, tată-socrule! De ce să minţi? Nu înţeleg ce nevoie ai să minţi?

— Puşca e bună, fără doar şi poate – se amestecă judecătorul –, dar şase sute de ruble nu face. Ai plătit-o prea scump, Achim Petrovici!

— Nici nu s-a gândit s-o plătească prea scump! sări iarăşi Predpolojenski. Minte! Minte ca un şcolar!

Otletaev începu să se frământe pe loc, roşu la faţă.

— Nu sunt din ăia care se laudă, spuse el. Asta, s-o ştii! În schimb, tu... tu minţi! Ei da! Cauţi orice prilej să mă împungi! Nu face să meargă omul cu tine la vânătoare. Nici nu ştiu de ce te-am luat cu noi!...

— N-aveai decât să nu mă iei... Dar de ce să minţi? Minţi ca un porc!

— Tu eşti un porc! Un porc şi un tâmpit!

Începurăm să-l dojenim prieteneşte pe Predpolojenski.

— N-are decât să nu mintă! se apăra bătăiosul ginere. Îmi ies din sărite când aud pe cineva minţind... Şi să nu mă facă porc. El e un porc, asta-i! Iar, dacă nu-i place că merg la vânătoare... să-l ia naiba! Poftim, nu merg!

— Ei haide, potoleşte-te! Lui Achim Petrovici nici prin cap nu i-a trecut să te insulte! Merită să stârneşti o asemenea furtună pentru nişte fleacuri?

Predpolojenski se umflă ca un curcan îndopat şi tăcu.

— Nici aşa nu se poate! începu după un timp Cozoiedov să-l dăscălească pe Predpolojenski. Nu-i frumos! Se cheamă că Achim Petrovici îţi ţine acum loc de părinţi; ca să zic aşa, ţi-e socru, iar dumneata îl faci de două parale... E mare păcat!

Ginerele aruncă vătafului de plasă o privire dispreţuitoare şi zâmbi:

— Te-a întrebat cineva? bufni el. Spune: te-a întrebat? Nu! Atunci taci din gură, dacă... Şi vezi-ţi de treabă... Hm!... Îmi ţine loc de părinţi! Nici nu ştii să vorbeşti – şi te amesteci... Bădărane!... Ţărănoiule!

— Vezi cum eşti! Te agăţi de oameni. Oi fi eu de neam prost şi, ca să zic aşa, fără niciun fel de carte, dar pot să spun că am în piept, în inimă şi în suflet fel de fel de sentimente de care dumneata habar n-ai, cu toate că ai urmat şcoli de toate gradele. Asta-i!

— Ia mai lăsaţi, domnilor! mă amestecai eu. Destul v-aţi făcut morală unul altuia. Hai, mai bine să tăcem…

Otletaev scoase gâfâind din buzunarul hainei o tabacheră cât toate zilele şi îşi afundă în ea degetele sale groase. Doctorul şi judecătorul de pace întinseră şi ei mâna spre tabachera lui.

— Nu, iertaţi-mă! se împotrivi Otletaev, luând un aer important. Prietenia e una şi tutunul e alta. Nu-mi ajunge nici mie… Drumul e lung şi n-am cu mine decât vreo patruzeci de ţigări…

Doctorul şi judecătorul de pace roşiră şi, pentru a-şi ascunde ruşinea, începură să fluiere ceva din „Madame Angot”.

Otletaev era prost, cât patruzeci de mii de călugări la un loc şi peste poate de necioplit.

Nu-l puteam suferi. Doctorul, ruşinat, îşi aprinse o ţigară dintr-ale lui şi începu să spună fel de fel de snoave. Povesti vreo douăzeci, din care numai una nu fu fără perdea, celelalte se topeau toate ca untul în urechile noastre.

— Mare meşter eşti, taică! îl lăudai eu pe doctor. Nu ştiam că eşti umorist de talia asta!

— Da, mă cam pricep, spuse doctorul. Dacă aş fi vrut să scriu la reviste, aş avea milioane. Aş câştiga mai mult ca dumneata.

— Nu mă îndoiesc… Şi de ce nu scrii?

— Nu vreau!

— Dar de ce?

— Uite aşa, nu vreau! Am conştiinţă! Poate un om cu conştiinţă să scrie în revistele voastre? Nicidecum! Nici ziarele nu le citesc niciodată! După părerea mea, cei ce se abonează la ele şi aruncă bani pe ele sunt nişte neghiobi…

— Eu, dimpotrivă – se amestecă judecătorul de pace –, îi socotesc neghiobi pe cei care nu cheltuiesc bani pe ziare…

— Doctorul nu e în toane bune astăzi, spusei eu. Să-i dăm pace…

— Cine ţi-a spus că nu sunt în toane bune? Sunt foarte binedispus… Dumneata aperi cu atâta căldură ziarele, fiindcă scrii în ele, dar, după părerea mea… toate la un loc nu fac cât o ceapă degerată. Mint, mint şi mint. Ziariştii sunt cei mai grozavi mincinoşi şi bârfitori! Sunt ca şi avocaţii: mint şi n-au conştiinţă.

— Am fost şi eu avocat – spuse judecătorul de pace –, şi totuşi aveam conştiinţă.

Predpolojenski şi Cozoiedov schimbară o privire şi zâmbiră

ironic.

— Nu vorbesc de dumneata… Vorbesc în general…

În general sunt toţi nişte pungaşi… Şi ziarişti, şi avocaţii, şi toţi…

În loc să tac, continuai să-i apăr pe ziarişti. Judecătorul continuă să-i apere pe avocaţi… În căruţă se iscă din nou ceartă.

— Dar medicina dumitale? mă oţărâi eu. Medicina? Cu ea cum e? Parcă voi nu minţiţi? Nu ştiţi decât să luaţi bani! Ce-i un doctor? Premergătorul groparului… iată ce-i! De altfel nu ştiu de ce discut cu dumneata. N-ai nicio logică. Ai făcut universitatea şi judeci ca un băiaş…

— Măsoară-ţi cuvintele! Cred că se poate vorbi şi fără insulte!

— Îi ocărim pe ziarişti şi pe avocaţi – se amestecă Predpolojenski cu glasul lui de bas –, şi minciuna cea mai sfruntată n-o vedem… la discutaţi niţel cu tata-socru; îl taie şi pe cel mai bun avocat, când e vorba de dat cu gura…

Şi aşa mai departe… Cuvânt pentru cuvânt, rânjet pentru rânjet, bârfeală după bârfeală, lucrurile ajunseră dracu’ ştie unde…

Începurăm să dăm drumul la tot ce adunaserăm în suflet unul împotriva celuilalt toată iarna şi ne ciorovăirăm mai rău decât ar fi făcut-o fetele bătrâne din lumea întreagă adunate toate la un loc.

În timp ce ne împroşcam cu răutăţi, nedormiţi îndeajuns şi pe jumătate beţi, soarele se ridica din ce în ce mai sus, ceaţa se împrăştie şi începu o zi minunată de vară… În jurul nostru, totul era tihnit, plăcut…

Numai noi tulburam această linişte…

Ajunşi la prima baltă care ni se nimeri în drum, ne dădurăm jos din căruţă şi o luarăm fiecare în altă parte, morocănoşi şi bosumflaţi. Cozoiedov fu cel ce se învrednici să restabilească buna înţelegere. Azvârli cât putu de sus o monedă de trei copeici, trase în ea şi o nimeri! Ne repezirăm să ridicăm bănuţul, numărarăm urmele alicelor şi de bine de rău izbutirăm să intrăm din nou în vorbă.

Predpolojenski stârni un cârstel şi-l împuşcă. Îl felicitarăm şi strigarăm „ura”. Buna înţelegere s-ar fi restabilit de-a binelea, de n-ar fi fost medicul zemstvei. În timp ce noi îl felicitam pe Predpolojenski pentru isprava lui, doctorul se apropie de căruţă, desfăcu o legăturică şi începu să se desfete cu votcă şi gustări.

— Ce faci acolo, doctore? îl strigă Otletaev.

— Mănânc şi beau.

— Cu ce drept cotrobăieşti în merinde?

— Şi ce, n-am voie?

— Crezi că-s ale dumitale? Asta e, pardon de expresie, o porcărie, pe care n-o admit. Nu puteai să aştepţi un pic? Ce sticlă ai desfundat acolo? Doamne! Lichiorul meu! Cine ţi-a dat voie?

— Ia te rog să nu te răţoieşti aşa! Las-o mai moale!

— Lichiorul ăsta l-am luat pentru mine! Eu am o sănătate mai şubredă, de aceea mi-am luat lichior... Şi poftim! L-ai desfăcut! Cine te-a rugat? Pune batogul la loc!

— Uite că n-am să-l pun! Ar trebui să ştii, om necuviincios şi nedelicat ce eşti, că la vânătoare, totul e de-a valma. Eşti, pardon de expresie, un ţopârlan!

Doctorul bău un păhăruţ de lichior şi, ca să-i facă în ciudă lui Otletaev, îşi tăie înadins o bucată mare de batog. Predpolojenski se repezi la căruţă şi, pentru a-i face şi mai în necaz lui socru-său, puse sticla de lichior la gură şi bău jumătate din ea... Lui Otletaev îi dădură lacrimile.

— Vasăzică faceţi dinadins? şuieră el. Bine! Bine! Acum văd cu cine am de-a face!... Mersi bocu...

Judecătorul de pace se apropie de căruţă, fără a şti despre ce era vorba.

— A-a-a? Luaţi o gustare? întrebă el. Nu-i prea devreme? Între noi fie vorba, nu strică să dăm câte un păhărel pe gât... În sănătatea voastră!

Judecătorul de instrucţie îşi turnă un păhăruţ de lichior şi îl bău.

— Frumos vă stă! strigă Otletaev, nemaiputându-se stăpâni.

— Ce ne stă frumos? întrebă judecătorul.

— Nimic...

Otletaev se urcă în căruţă, aruncă legăturica pe iarbă, ne făcu un salut ironic şi trase un ghiont în spinarea vizitiului Piotr.

— Dă-i drumul! strigă el.

— Unde te duci? ne mirarăm noi...

— Dacă mă găsiţi nesuferit... incult!... Cozoiedov! Hai, urcă, dragul meu! Noi doi suntem nişte ţărănoi, nu-i de nasul nostru să vânăm cu dumnealor savanţii! Să-i scutim de prezenţa noastră! Hai, vino, scumpule!

— Unde pleci? Nu mai face pe prostul!

— De ce să vă supăraţi, dacă sunt prost?... O fi şi aşa! Sunt chiar un dobitoc... La bună vedere... Mă duc acasă...

— Şi noi cu ce ne întoarcem?

— Treaba voastră... Căruţa e a mea.

— Ia spune, te-ai ţicnit de-a binelea, tată-socrule? strigă Predpolojenski.

Cozoiedov se urcă lângă Otletaev şi ne salută smerit.

— Ai înnebunit? continuă Predpolojenski. Dă-te jos din căruţă!

— Nici nu mă gândesc. La bună vedere, ginere! Tu eşti un om învăţat, cult, civilizat... Dar eu... Eu, ce sunt?

— Eşti un dobitoc! Dar ce înseamnă asta, domnilor? Cine l-a aţâţat? Dumneata, doctore? Dracu' să te ia, mereu îţi bagi nasul savant în treburile altora!

— Eu nu-ţi sunt socru... Te rog să nu zbieri la mine – se supără doctorul. Dacă zbieri, plec şi eu.

— Pleacă sănătos! Pagubă-n ciuperci! Ce-ţi închipui dumneata?

Doctorul dădu din umeri, oftă şi se urcă în căruţă. Judecătorul făcu un gest deznădăjduit cu mâna şi se urcă şi el.

— De fiecare dată facem la fel, oftă el. Când suntem împreună, nu iese niciodată nimic bun.

— Dă-i drumul! strigă Otletaev.

Piotr plesni din limbă, smuci hăţurile şi căruţa o luă din loc.

Predpolojenski şi cu mine ne uitarăm unul la altul.

— Stai! strigai eu şi începui să alerg după căruţă. Stai!

— Stai! zbieră Predpolojenski. Staţi, dobitocilor!

Căruţa se opri, ne urcarăm şi noi şi ne luarăm locurile.

— Asta n-am să ţi-o iert! spuse Predpolojenski, fulgerându-l din ochi pe socru-său şi arătându-i pumnul. Nimic n-am să uit! Până la groapă am să ţin minte ziua asta!

Până acasă, nu ne mai vorbirăm. În sufletele noastre, bucuriile nobile şi avântate făcuseră loc pornirilor celor mai urâte. Eram gata să ne mâncăm unul pe altul şi dacă n-am făcut-o e pentru că n-am ştiut de unde să începem... Când traserăm la scara casei lui Otletaev, madam Otletaeva şedea pe terasă bându-şi cafeaua.

— Aţi şi sosit? se miră ea. De ce aşa de devreme?

Ne dădurăm jos din căruţă şi ne îndreptarăm spre poarta ogrăzii, fără să scoatem o vorbă.

— Unde vă duceţi, domnilor? începu să strige madam Otletaeva. Dar cafeaua? Dar prânzul? Încotro aţi pornit-o?

Ne întoarserăm cu faţa spre pridvor şi, fără a adăuga un singur cuvânt, făcurăm un gest grăitor de ameninţare cu pumnii noştri uriaşi. Predpolojenski scuipă într-acolo şi se duse să se culce în grajd.

Peste vreo două zile, Otletaev Predpolojenski, Cozoiedov, judecătorul de pace, medicul zemstvei şi cu mine, şedeam în casă la Otletaev şi jucam cărţi. Jucam cărţi şi, ca de obicei, ne ciorovăiam…

Peste vreo trei zile, ne certarăm de moarte, iar peste alte cinci, dădeam, cu toţii laolaltă, drumul la focuri de artificii…

Ne certăm, ne bârfim, ne urâm, ne dispreţuim unul pe altul, dar de despărţit nu ne putem despărţi. Nu te mira şi nu râde, cititorule! Du-te la Otletaeva, stai o iarnă şi o vară acolo şi vei pricepe cum devine cazul…

Acolo-s coclauri, nu-i capitală… La Otletaeva, racul e peşte, dracu’, om şi cearta, vorbă dulce.

Apărută pentru prima oară în revista „Sputnik”, 1882, Nr. 12, 29 iunie. Semnată: Antoşa Cehonte. – Publicăm acest text.

Care dintre cei trei
POVESTE VECHE, ŞI TOTUŞI VEŞNIC NOUĂ

Nadia, fiica Mariei Ivanovna Langer, văduva unui consilier de stat, stătea de vorbă pe terasa străvechii şi luxoasei vile a mamei sale, cu Ivan Gavrilovici, fiul unui cunoscut comerciant din Moscova.

Era o seară minunată. Dacă aş fi meşter în zugrăvirea frumuseţilor naturii, aş descrie luna, care privea blând de după nori, scăldând în lumina ei plăcută pădurea, vila şi drăgălaşa faţă a Nadiei... Aş descrie şi şoapta lină a copacilor, şi cântecul privighetoarei, şi susurul abia auzit al micului havuz... Nadia stătea cu un genunchi pe marginea unui jilţ şi cu mâinile pe balustradă. Ochii ei – nişte ochi galeşi, catifelaţi, adânci – priveau nemişcaţi spre desişul verde... Pe chipul ei mic, palid, luminat de lună, jucau două pete mai întunecate: era rumeneala obrajilor... Ivan Gavrilovici stătea în spatele ei şi-şi ciugulea nervos cu degetele barba rară. Mâna îi tremura. Când se sătura să-şi jumulească barba, începea să-şi potrivească şi să-şi tragă cu mâna cealaltă cravata subţire şi urâtă. Ivan Gavrilovici nu era frumos. Semăna cu maică-sa, care arăta ca o bucătăreasă de ţară. Avea o frunte mică, îngustă, parcă turtită, nasul cârn, teşit, cu o scobitură în loc de proeminenţă, şi părul ca o perie. Ochii lui mici, înguşti, ca de pisoi, priveau întrebător la Nadia.

— Iartă-mă, bolborosi el, oftând spasmodic, iartă-mă că-ţi vorbesc de... sentimentele mele... Dar te iubesc atât de nebuneşte, încât nici nu ştiu dacă sunt în toate minţile... Simt în piept lucruri cu neputinţă de exprimat! De cum te-am văzut, Nadejda Petrovna, mi s-au aprins călcâiele... adică vreau să

spun că m-am îndrăgostit nebuneşte. Iartă-mă, dar... când te gândeşti... (Pauză)... Ce frumoasă-i astăzi natura!

— Da... foarte frumoasă...

— Nici nu ştii ce extraordinar e să iubeşti o făptură atât de minunată ca dumneata, în mijlocul unei naturi la fel de minunate... Numai că sunt nefericit!

Ivan Gavrilovici oftă şi se trase iar de barbă.

— Foarte nefericit! Eu te iubesc, sufăr... Şi dumneata?... Ştiu, ar fi greu să ai un sentiment faţă de mine! Dumneata eşti cultă, savantă... ca oricare fată de nobil... Iar eu? Eu sunt fiu de negustor şi... atâta tot! Cu alte cuvinte... nimic! Am eu bani mulţi, dar la ce-mi folosesc banii, dacă nu pot fi cu adevărat fericit? Fără fericire averea nu-i decât un blestem... o floare stearpă. Mănânci bine... umbli numai cu trăsura... dar... viaţa e pustie... Nadejda Petrovna!

— Te ascult!

— Nu... ni... nimic! Adică, la drept vorbind, voiam să te mai supăr cu o întrebare...

— Ce doreşti?

— Ai putea să mă iubeşti? (Pauză.) Am oferit mămicăi... adică vreau să spun mamei dumitale, mâna şi inima mea pentru dumneata şi ea mi-a spus că numai de dumneata depinde totul... Poţi, prin urmare, să-mi vorbeşti şi fără să mai aştepţi încuviinţarea ei... Ce răspuns îmi dai?

Nadia tăcea. Privea desişul verde întunecat, unde abia se desluşeau trunchiurile şi horbota frunzişului...

O interesau umbrele negre, mişcătoare, aninate de copacii ale căror vârfuri se legănau uşor la adierea vântului. Tăcerea ei îl sugruma pe Ivan Gavrilovici, căruia îi dădură lacrimile. Suferea. „Şi dacă mă refuză?" se gândea el, şi la gândul acesta cumplit, un fior de gheaţă îi despica parcă spatele lui lat...

— Fii atât de bună, Nadejda Petrovna, spuse el, nu-mi zdrobi inima... Gândeşte-te că dacă stărui întruna o fac din dragoste... De aceea... (Pauză.) Dacă... (Pauză.) Dacă nu-mi dai răspuns, nu-mi rămâne decât să mor.

Nadia întoarse capul spre Ivan Gavrilovici şi zâmbi... Îi întinse mâna şi spuse cu un glas care în urechile comerciantului din Moscova sună ca un cântec de sirenă:

— Îţi sunt foarte recunoscătoare, Ivan Gavrilovici... Ştiu de mult că mă iubeşti şi ştiu şi cât de mult mă iubeşti... Dar eu...

eu... Şi eu te iubesc, Jean... Ar fi cu neputinţă să nu te iubesc, ai o inimă atât de bună, eşti atât de devotat...

Ivan Gavrilovici rămase cu gura căscată, începu să râdă şi, în culmea fericirii, îşi trecu palma peste faţă, ca şi cum ar fi vrut să se încredinţeze că nu visează.

— Sunt sigură că dacă m-aş mărita cu dumneata, continuă Nadia, aş fi cea mai fericită femeie... Dar ştii, Ivan Gavrilovici... Mai aşteaptă puţin... Nu pot să-ţi dau chiar acum un răspuns definitiv... Trebuie să chibzuiesc bine pasul pe care-l fac... Trebuie să mă gândesc pe îndelete. Mai aşteaptă...

— Şi cât o să trebuiască să aştept? Mult?

— Nu, numai un pic... O zi, cel mult două...

— Asta mai merge...

— Acum, însă, du-te. Răspunsul am să ţi-l scriu. Întoarce-te acasă, şi eu am să mă gândesc... La revedere... poate chiar pe mâine.

Nadia îi întinse mâna. Ivan Gavrilovici i-o sărută. Nadia făcu un semn prietenos cu capul, îşi mişcă buzele ca pentru sărutare, zbură ca o păsărică de pe terasă şi se făcu nevăzută... Ivan Gavrilovici rămase două-trei minute locului, adâncit în gânduri, apoi porni prin grădiniţa de flori şi prin pădurice spre trăsura care-l aştepta într-o poiană. Se simţea moleşit, istovit de fericire, ca şi cum ar fi stat o zi întreagă într-o baie caldă. Mergea râzând de fericire.

— Trofim! strigă el vizitiului, care adormise. Hai, trezeşte-te! Mergem! Ai cinci ruble bacşiş! Ai înţeles? Ha-ha-ha!

În acest timp, Nadia se furişase în grabă prin toate odăile spre o altă terasă, coborâse în cealaltă parte a grădinii, apoi, strecurându-se printre copaci şi tufe, alergase spre o altă poiană, unde o aştepta prietenul ei din copilărie, un tânăr de vreo douăzeci şi şase de ani, baronul Vladimir Strahl. Strahl era un neamţ bondoc, mărunt, rotofei, cu început de chelie. Îşi terminase universitatea şi, înainte de a pleca la moşia sa de lângă Harkov, venise să-şi ia rămas-bun. Era uşor cherchelit şi, tolănit pe bancă, fluiera cântecul popular „Vânătorul”.

Nadia alergă spre el şi, obosită de fugă, abia putând să mai răsufle, i se aruncă de gât. Râzând cu hohote, trăgându-l de păr, de ceafă şi de guler, îi acoperi cu sărutări faţa grasă, asudată...

— De un ceas te aştept, spuse baronul, cuprinzându-i mijlocul.

— Ce faci, eşti bine?

— Da…

— Pleci mâine?

— Da, plec…

— Hainule… Şi te întorci curând?

— Nu ştiu…

Baronul o sărută pe Nadia pe obraz şi o coborî de pe genunchii lui, aşezând-o pe bancă.

— Ei, ajunge, ne-am sărutat destul, spuse Nadia. Să mai lăsăm şi pe altă dată… Avem toată vremea. Acum să vorbim serios. (Pauză.) Te-ai gândit, Volia?

— Da, m-am gândit…

— Şi care-i răspunsul? Când… facem nunta?

Baronul se încruntă.

— Iar începi aceeaşi poveste! spuse el. Am mai vorbit doar şi ieri despre asta… Nici gând nu poate fi de căsătorie! Ţi-am spus-o şi ieri… lămurit. De ce să mai discutăm despre lucruri discutate şi răsdiscutate de o mie de ori?…

— Dar, Volia, raporturile dintre noi trebuie să ducă la ceva! Cum de nu înţelegi acest lucru? Nu-i aşa că trebuie?

— Da, trebuie, dar nu la o căsătorie… Eşti naivă ca un copil de trei ani, Nadine, ţi-o repet pentru a suta oară… Naivitatea le stă bine femeilor frumoase, dar nu în cazul de faţă, draga mea…

— Vasăzică nu vrei să te însori! Nu vrei? Spune-o pe şleau, neruşinatule, spune-o deschis! Nu vrei?

— Nu vreau… Ce rost ar avea să-mi stric cariera? Te iubesc, dar gândeşte-te că dacă mă însor cu tine ai să mă nenoroceşti… Nu mi-ai aduce nici avere, nici nume… Însurătoarea, draga mea, trebuie să fie jumătate din carieră, iar tu… N-ai de ce plânge… Trebuie să judeci cu sânge rece… Căsătoriile din dragoste nu sunt niciodată fericite şi până la urmă dau întotdeauna chix…

— Minţi… Minţi! Asta-i!

— Să ne căsătorim şi după aceea să murim de foame… Să aducem pe lume nişte cerşetori… Trebuie să judecăm la rece.

— Şi de ce n-ai judecat la rece… atunci… îţi aduci aminte când? Atunci mi-ai dat cuvântul tău de onoare că te vei însura cu mine… Nu-i aşa că mi l-ai dat?

— Ţi l-am dat… Dar acum mi-am schimbat planurile… Nu-i aşa că nici tu n-ai lua un om sărac? Atunci de ce vrei să mă sileşti pe mine să iau o nevastă săracă? Nu că vreau să mă port

cu tine ca un ticălos. Dar am un viitor, de care sunt răspunzător faţă de conştiinţa mea.

Nadia îşi şterse ochii cu batista şi deodată, pe neaşteptate, se aruncă de gâtul pravoslavnicului neamţ. Se lipi de el şi începu să-i acopere faţa cu sărutări.

— Ia-mă de nevastă! bolborosi ea. Ia-mă de nevastă, dragul meu! Te iubesc! Nu pot să trăiesc fără tine, comoara mea. Ai să mă omori dacă te desparţi de mine! Nu-i aşa că te însori cu mine? Da?

Neamţul stătu o clipă pe gânduri, apoi spuse pe un ton hotărât:

— Nu pot! Dragostea e un lucru bun, dar nu-i lucrul de căpetenie pe lumea asta.

— Prin urmare nu vrei?

— Nu... Nu pot...

— Nu vrei! Spune că nu vrei!

— Nu pot, Nadine!

— Ticălosule, netrebnicule... Escrocule! Nemţoiule! Nu pot să te sufăr, te urăsc, te dispreţuiesc! Mi-e silă de tine! Nici nu te-am iubit vreodată! Dacă m-am dăruit ţie în seara aceea, am făcut-o numai fiindcă te socoteam un om cinstit şi credeam că ai să te însori cu mine... Nici atunci nu te puteam suferi! Voiam să mă mărit cu tine, fiindcă eşti baron şi eşti bogat!

Nadia îşi desfăcu în neştire braţele şi, dându-se câţiva paşi înapoi, îi mai aruncă lui Strahl în faţă câteva adevăruri usturătoare, apoi plecă. „Rău am făcut că m-am dus atunci la el, se gândea ea în timp ce se îndrepta spre vilă. Ştiam că n-o să se însoare cu mine. Ce nemernic! Mare proastă am fost în seara aceea! Dacă nu m-aş fi dăruit atunci nemţoiului ăstuia, n-aş fi avut acum nevoie să mă umilesc în faţa lui”.

Ajungând la vilă, Nadia nu intră în casă. Se plimbă un timp prin curte şi se opri la o fereastră slab luminată. Era fereastra odăii locuite în timpul verii de tânărul Mitia Gusev, care tocmai absolvise conservatorul şi era vioara întâi într-o orchestră. Nadia privi prin fereastră. Mitia, băiat frumuşel, lat în umeri, cu păr bălai, cârlionţat, era acasă. Stătea lungit pe pat, fără haină şi jiletcă, şi citea un roman. Nadia rămase un timp locului, se gândi, şi bătu în geam. Vioara întâi ridică brusc capul.

— Cine-i acolo?

— Eu sunt, Dmitri Ivanîci... Deschide puţin fereastra!...

Mitia îşi îmbrăcă repede haina şi deschise fereastra.

— Vino afară… Sari pe fereastră… îi spuse Nadia.

Mitia încălecă pervazul ferestrei şi într-o clipă fu lângă Nadia.

— Cu ce-ţi pot fi de folos?

— Hai să facem câţiva paşi, spuse Nadia, luându-l pe Mitia de braţ. Ştii, Dmitri Ivanîci, continuă ea. Să nu-mi mai scrii scrisori de dragoste. Te rog, dragul meu, nu-mi mai scrie! Să nu mă iubeşti şi să nu-mi mai spui că mă iubeşti!

În ochii Nadiei luciră lacrimi, care începură să-i curgă şiroaie pe mâini.

Erau lacrimi adevărate, fierbinţi, mari…

— Nu mă iubi, Dmitri! Nu cânta pentru mine la vioară! Sunt o nemernică, o păcătoasă, o femeie care trebuie dispreţuită, urâtă, bătută…

Nadia izbucni în hohote de plâns şi îşi lipi căpşorul de pieptul lui Mitia.

— Mi-e silă de mine, de gândurile, de pornirile mele…

Mitia se zăpăci, începu să îndruge vorbe fără şir şi o sărută pe Nadia pe păr…

— Dumneata eşti bun, cinstit la suflet… Îţi dau cuvântul meu de onoare că te iubesc… Dar dumneata nu trebuie să mă iubeşti! Eu ţin la bani, la toalete, la echipaje, mai mult ca la orice pe lume… Mor de ciudă când mă gândesc că nu am bani… Sunt interesată, sunt egoistă… Nu mă iubi, dragul meu Dmitri Ivanîci! Nu-mi mai scrie scrisori! Am să mă mărit… cu Gavrilîci… Vezi cum sunt! Şi dumneata… mă mai iubeşti! Adio! Am să te iubesc şi când voi fi măritată… Adio, Mitia!

Nadia îl strânse în braţe, îl sărută repede pe gât şi fugi spre poartă.

Ajunsă în odaia ei, se aşeză la o măsuţă şi, plângând amarnic, scrise următoarea scrisoare: „Dragă Ivan Gavrilîci! Sunt a dumitale. Te iubesc şi vreau să-ţi fiu soţie… A dumitale N.”

Lipi plicul şi-l dădu fetei din casă să-l trimită la adresă.

„Mâine… îmi va aduce ceva…” gândi Nadia şi oftă adânc.

Acest oftat puse capăt lacrimilor ei. După ce mai stătu puţin la fereastră şi se linişti, Nadia se dezbrăcă repede şi, când bătea miezul nopţii, plapuma scumpă de puf, cu broderii şi monograme, încălzea trupul adormit, străbătut din când în când de uşoare înfiorări, al tinerei, frumoasei şi desfrânatei lighioane.

Tot la miezul nopţii, Ivan Gavrilovici se plimba prin camera sa

de lucru şi visa cu glas tare.

În birou se aflau şi părinţii lui, care îi ascultau visurile... Se bucurau şi erau fericiţi de fericirea fiului lor...

— E o fată bună, nobilă, spunea tatăl. E fiică de consilier de stat şi e şi frumoasă. De un singur lucru e păcat: are nume de familie nemţesc! Lumea o să creadă că ai luat o nemţoaică...

Apărută pentru prima oară în revista „Sputnik”, 1882, Nr. 14, 13 iunie. Semnată: Antoşa Cehonte. – Publicăm acest text.

El şi ea

Duc o viaţă de nomazi. Parisul este singurul oraş căruia îi dăruiesc mai multe luni pe an; pentru Berlin, Viena, Neapole, Madrid sau Petersburg sunt zgârciţi cu timpul. La Paris se simt quasi-domo[48]: pentru ei Parisul este capitala, reşedinţa, pe când tot restul Europei nu-i decât o provincie stupidă, unde nu alegi nimic, la care nu poţi să priveşti decât printre jaluzelele pe jumătate lăsate ale „grand-hotel”-urilor sau dintr-o avanscenă. Sunt încă relativ tineri, dar au şi avut vreme să viziteze de câte două-trei ori toate capitalele europene. De altfel sunt sătui de Europa; au început să vorbească despre o călătorie în America şi vor vorbi mereu de ea, până când cineva nu-i va convinge că vocea ei nu-i chiar atât de excepţională încât să fie auzită pe ambele emisfere.

E greu să-i vezi. Pe stradă nu-i poţi zări, fiindcă nu merg decât în cupeu, şi numai când e întuneric, seara şi noaptea. Până la prânz dorm, iar când se trezesc, sunt de obicei prost dispuşi şi nu vor să vadă pe nimeni. Nu primesc decât foarte rar, la ore nehotărâte, în culise, sau la cină.

Ea însă poate fi văzută în fotografiile ce se vând prin chioşcuri în chip de cărţi poştale. Dar acestea o arată ca o frumuseţe, şi frumuseţe n-a fost niciodată.

Aşa că să nu daţi crezare cărţilor poştale: e urâtă foc. Majoritatea lumii o vede pe scenă. Dar pe scenă e de nerecunoscut. Fardul alb, roşu şi negru îi acoperă ca o mască chipul încadrat de perucă. La concerte, la fel.

Când e în rolul Margaretei de pildă, ea, femeie de douăzeci şi

---

[48] Ca la ei acasă (în limba latină). (N. trad.).

şapte de ani, ofilită, greoaie, cu nasul pistruiat, arată ca o fată zveltă, drăgălaşă, de şaptesprezece ani. Pe scenă, seamănă mai puţin ca oriunde cu ea însăşi.

Dacă vreţi să-i vedeţi împreună, căutaţi să obţineţi o invitaţie la mesele care i se dau sau pe care le oferă câteodată chiar ea, înainte de a pleca dintr-o capitală în alta. O asemenea invitaţie nu pare uşor de dobândit decât la prima vedere, fiindcă numai aleşii izbutesc să ajungă la aceste mese... Dintre aceştia fac parte: domnii critici, băgăreţii care se dau drept critici, cântăreţii localnici, dirijorii şi şefii de orchestră, pretinşii iubitori şi cunoscători de muzică cu chelii lustruite, care datorită aurului şi înrudirilor au izbutit să fie consideraţi drept nelipsiţi de la teatre şi banchete. Acestea din urmă nu sunt deloc plicticoase, ba sunt chiar interesante pentru cel ce ştie să observe... Face să iei parte de vreo două-trei ori la ele.

Persoanele cu vază (printre comeseni sunt multe persoane de acest soi) mănâncă şi vorbesc la fel de mult. Sunt foarte la largul lor, stau cu gâtul într-o parte, cu capul în cealaltă şi cu un cot pe masă. Bătrânii chiar se scobesc în dinţi cu scobitoarea.

Ziariştii ocupă locurile cele mai apropiate de ea. Mai toţi sunt chercheliţi şi i se adresează foarte liber, ca şi cum ar cunoaşte-o de o sută de ani. Încă puţin şi-ar bate-o pe umăr. Fac glume cu glas tare, beau, se întrerup unul pe altul (fără să uite de fiecare dată să spună: „Pardon”), rostesc toasturi pompoase şi par să nu se teamă să spună şi prostii; unii îi sărută mâinile, aplecându-se cu tot trupul peste colţul mesei, cu atitudini de gentlemani.

Cei care se dau drept critici se întreţin, cu aere de mentori, cu amatorii şi cunoscătorii. Iar aceştia tac, îi invidiază pe ziarişti, zâmbesc cu un aer fericit şi nu beau decât vin negru, întotdeauna deosebit de bun la asemenea mese. Ea, regina banchetului, e îmbrăcată simplu, dar cu lucruri înspăimântător de scumpe. Un briliant mare i se zăreşte la gât, sub volanul de dantelă. La încheieturile mâinilor poartă câte o brăţară simplă, masivă. Are o pieptănătură foarte greu de definit: femeilor le place, iar bărbaţilor nu. Chipul ei strălucind de însufleţire revarsă asupra întregii asistenţe un zâmbet cât se poate de larg. Ştie să zâmbească, să vorbească cu toţi deodată, să dea drăguţ din cap; fiecare dintre comeseni are parte de un semn prietenos cu capul. Priviţi-i faţa şi veţi avea impresia că în jurul ei nu se

află decât prieteni pentru care nutreşte sentimentele cele mai calde. Pe la sfârşitul mesei, dăruieşte câte unuia fotografia ei; pe dosul fotografiei scrie, chiar aici, la masă, numele şi pronumele fericitului primitor, apoi îşi aşterne iscălitura. Fireşte, vorbeşte numai franţuzeşte, dar pe la cafea duce conversaţia şi în alte limbi. Vorbeşte engleza şi germana caraghios de prost, dar chiar felul de a poci o limbă are la ea ceva drăguţ. În general, e atât de simpatică, încât uiţi pentru mult timp că-i slută.

Dar el? El, le mari d'elle[49], stă la vreo cinci scaune departe de ea, bea mult, mănâncă mult, tace mult, face cocoloaşe de pâine, le frământă între degete şi reciteşte etichetele de pe sticle. Privindu-l, îţi dai seama că n-are ce face, că se plictiseşte, că-i e lene şi că e sătul de toate…

E blond şi are o chelie care-i lasă parcă nişte cărări pe cap. Femeile, vinul, nopţile nedormite şi hoinăreala prin lume i-au săpat pe faţă cute adânci. N-are mai mult de treizeci şi cinci de ani, dar arată mai bătrân. Faţa lui e parcă murată în cvas. Privirea îi e plăcută, dar leneşă… Pe timpuri n-a fost urât, dar acum este. Picioarele îi sunt arcuite, mâinile pământii, gâtul păros. Din pricina acestor picioare arcuite şi a mersului său ciudat, cu totul neobişnuit, e poreclit în Europa „caleaşca". În frac, aduce cu o stăncuţă udă leoarcă, cu coada uscată. Comesenii nu-l iau în seamă. El îi răsplăteşte cu aceeaşi monedă.

Căutaţi să fiţi poftiţi la una dintre aceste mese, priviţi-i pe aceşti soţi, observaţi-i şi spuneţi-mi ce a putut să-i lege şi ce-i mai leagă încă.

După aceea, îmi veţi răspunde cam în felul următor:

— Ea este o cântăreaţă cunoscută, el – numai bărbatul unei cântăreţe cunoscute, sau, pentru a ne exprima în limbajul culiselor, bărbatul nevestei sale. Ea câştigă până la optzeci de mii de ruble pe an, dacă ar fi să-i socotim câştigul în bani ruseşti, el nu face nimic, prin urmare are timpul să fie sluga ei. Ea are nevoie de un casier şi de un om care să se ocupe de impresari, de contracte, de clauze speciale… Ea nu cunoaşte decât publicul care o aplaudă şi nu înţelege să se coboare până

---

[49] Bărbatul ei (greşit, în limba franceză; corect: *son mari).* (N. trad.)

la casă, până la latura prozaică a activităţii sale, cu care nu are nimic de-a face. Prin urmare, el îi este necesar ca un lacheu, ca o slugă... Dacă s-ar pricepe să-şi administreze singură banii, l-ar goni. Iar el, deşi primeşte de la ea o leafă bună (ea nu cunoaşte valoarea banului), o fură, probabil, împreună cu fetele în casă, risipeşte cu amândouă mâinile banii ei, trage chefuri monstruoase şi poate chiar doseşte bani pentru zile negre. Într-un cuvânt, e mulţumit cu situaţia lui, ca un vierme care a nimerit într-un măr bun. Dacă ea n-ar mai avea bani, ar părăsi-o.

Aşa gândesc şi vorbesc toţi cei care îi observă în timpul meselor. Gândesc şi vorbesc astfel fiindcă, neavând putinţa să pătrundă până în adâncul lucrurilor, nu pot să judece decât superficial. Ea e privită ca o divă, pe când el e ocolit de toată lumea, ca un pigmeu vâscos, ca o broască, şi totuşi această divă cu renume european e legată de acest broscoi printr-o legătură nobilă, demnă de invidiat.

Iată ce scrie el:

«Lumea mă întreabă pentru ce o iubesc pe această scorpie. E drept că femeia aceasta nu merită iubire. Nu merită nici ură. Merită numai să nu fie băgată în seamă, şi existenţa ei să fie ignorată. Ca s-o iubeşti, trebuie să fii sau eu, sau nebun, ceea ce, de altfel, este unul şi acelaşi lucru.

«Nu-i frumoasă. Când m-am însurat cu ea, era slută, iar acum este şi mai slută. N-are frunte; în loc de sprâncene are deasupra ochilor două dunguşoare atât de subţiri că abia le vezi, în loc de ochi are două crăpături fără adâncime. În aceste crăpături nu licăreşte nimic – nici deşteptăciune, nici dorinţe, nici patimi. Nasul ei e ca un cartof. Gura, mică, e frumoasă, în schimb dinţii sunt groaznici. N-are nici bust, nici talie. Acest din urmă neajuns este, de altfel, micşorat prin talentul ei drăcesc de a se strânge în corset. E scundă, grăsună şi lăbărţată. Tot trupul ei are defectul pe care eu îl socotesc cel mai grav, şi anume lipsa totală de feminitate. Eu nu consider drept feminitate o piele albă şi nişte muşchi neputincioşi, deşi ştiu că multă lume nu e de părerea mea. Dar nevastă-mea nu e doamnă, nu-i cucoană, ci mai degrabă o nevastă de băcan, cu mişcări nedibace: când merge, dă din braţe, când şade, stă picior peste picior, legănându-se cu tot trupul înainte şi înapoi, când se întinde, stă cu picioarele în sus etc...

«E neglijentă. Geamantanele ei sunt deosebit de

caracteristice în această privinţă. În ele, rufăria curată e amestecată cu cea murdară, manşetele mele cu papucii şi cu ghetele, corsetele noi cu cele rupte. Nu primim niciodată pe nimeni, fiindcă în odăile noastre de prin hoteluri domneşte întotdeauna o neorânduială respingătoare... Dar la ce să mai vorbesc? Priveşte-o pe la amiază, când se trezeşte şi iese alene de sub plapuma ei, şi îţi va fi peste putinţă să recunoşti pe femeia cu glas de privighetoare. Nepieptănată, cu părul încâlcit, cu ochii lăcrămând, umflaţi de somn, într-o cămaşă ruptă la umeri, desculţă, înotând în norul de fum al ţigărilor din ajun, mai seamănă ea oare cu o privighetoare?

«Unde mai pui că bea. Bea ca un husar, oricând şi orice. De mult are năravul ăsta. Dacă n-ar bea, ar fi întrecut-o pe Adelina Patti sau ar fi cel puţin egale. Şi-a băut jumătate din carieră şi foarte curând îşi va bea şi cealaltă jumătate. Nemernicii de nemţi au învăţat-o să bea bere şi acum nu se mai culcă fără să bea două-trei sticle. Dacă n-ar bea, n-ar avea nici ulcer la stomac.

«E nepoliticoasă, fapt despre care pot aduce mărturie studenţii, care o roagă câteodată să cânte la concertele lor.

«Îi place reclama. Reclama ne costă câteva mii de franci pe an. Eu dispreţuiesc din tot sufletul reclama. Oricât de scump ar fi plătită, această reclamă neroadă nu-i va aduce niciodată succesul pe care i-l aduce vocea ei. Nevestei mele îi place să fie măgulită, nu suferă să i se spună adevăruri neplăcute. Unei critici sincere îi preferă o sărutare de Iudă, cumpărată. Este din partea ei o lipsă totală de preţuire a propriei sale valori!

«E deşteaptă, dar mintea nu-i este îndeajuns de cultivată. Creierul ei şi-a pierdut de mult elasticitatea: s-a acoperit cu un strat de grăsime şi zace în amorţeală.

«E capricioasă, nestatornică şi nu are nicio singură convingere solidă. Ieri spunea că banii sunt un fleac, că ei nu constituie lucrul principal, iar astăzi dă patru concerte în patru locuri diferite, deoarece a ajuns la convingerea că pe lumea asta nimic nu-i mai presus ca banul. Mâine va spune ceea ce spunea ieri. Nu vrea să ştie de patrie, nu are idoli politici, n-are autori şi nici măcar un ziar preferat.

«E bogată, dar nu-i ajută pe săraci. Mai mult, adesea nu plăteşte modistelor şi coaforilor întreaga sumă cuvenită. N-are inimă.

«E o femeie mai mult decât pervertită!

«Priveşte-o însă pe această scorpie când, sulemenită, pieptănată cu grijă şi strânsă în corset, se apropie de rampă, pentru a se lua la întrecere cu privighetorile şi cu ciocârliile ce salută zorile de mai. Câtă demnitate şi cât farmec e în acest mers de lebădă. Uită-te la ea şi fii atent, te rog fii atent! Când ridică mâna şi deschide gura, crăpăturile ce îi ţin loc de ochi se prefac în nişte ochi mari şi se umplu de strălucire şi de căldură. Când, ea, nevastă-mea, începe să cânte, când primele triluri se înalţă în văzduh, când încep să simt că sub dezmierdarea acestor sunete minunate sufletul meu zbuciumat se linişteşte, priveşte atunci la faţa mea şi ţi se va dezvălui taina dragostei mele.

«— Nu-i aşa că e minunată? întreb eu pe vecinii mei de stal.

«Ei îmi răspund: „da”, dar lucrul acesta nu mă mulţumeşte. I-aş ucide pe toţi cei cărora nu le-ar veni să creadă că această femeie extraordinară e nevasta mea. Uit totul şi trăiesc numai clipa prezentă.

«Priveşte ce mare artistă e, ce semnificaţii adânci are fiecare atitudine, fiecare mişcare a ei! Ea înţelege totul: şi dragostea, şi ura, şi sufletul omenesc…

Nu degeaba teatrul se cutremură de aplauze.

«După ultimul act, o iau de la teatru, palidă, sleită de puteri, ca cineva care ar fi trăit într-o seară o viaţă întreagă. Şi eu sunt palid şi istovit. Ne urcăm în cupeu şi plecăm la hotel. Ajunşi în camera noastră, ea se aruncă pe pat, fără să se dezbrace şi fără să scoată o vorbă. Mă aşez tăcut pe marginea patului şi îi sărut mâna. În seara aceea, nu mă alungă de lângă ea. Aţipim împreună, dormim până dimineaţa şi când ne trezim ne trimitem la dracu’ unul pe altul…

«Ştii când o mai iubesc? La baluri sau la mese. Şi atunci iubesc în ea aceeaşi artistă minunată. Gândeşte-te ce artistă trebuie să fii, pentru a-ţi înşela şi a-ţi birui natura, aşa cum ştie ea s-o facă… E de nerecunoscut la aceste mese stupide… Din raţă jumulită izbuteşte să se transforme în păun…»

Rândurile acestea sunt aşternute pe hârtie cu un scris abia citeţ, de om beat. Sunt scrise în nemţeşte şi pline de greşeli de ortografie.

Iată acum şi ce scrie ea:

«Mă întrebi dacă-l iubesc pe acest băieţaş? Da, câteodată…

Pentru ce? Dumnezeu ştie...

«E drept că e urât şi antipatic. Oameni ca el nu se nasc pentru ca să se bucure în viaţă de o dragoste împărtăşită. Oameni ca el nu pot decât să cumpere dragostea; pe degeaba nu o pot avea. Judecă şi dumneata.

«Zi şi noapte e beat ca un cizmar. Îi tremură mâinile, ceea ce e foarte urât. Când e beat, bodogăneşte şi e arţăgos. Mă şi bate. Când e treaz, stă lungit pe unde nimereşte şi tace.

«E veşnic jerpelit, cu toate că nu-i lipsesc banii pentru haine. Jumătate din încasările mele i se duc printre degete, Dumnezeu ştie unde.

«Trebuie să mă hotărăsc odată să-l controlez. Bietele artiste măritate au casieri foarte costisitori. Pentru osteneala ce îşi dau, soţii le înghit jumătate din încasări.

«Nu cheltuieşte cu femeile, asta o ştiu. Dispreţuieşte femeile.

«E un trântor. Nu l-am văzut niciodată făcând ceva. Bea, mănâncă, doarme – şi atâta tot.

«Nu şi-a sfârşit niciodată studiile. A fost eliminat din universitate chiar din anul întâi, pentru obrăznicie.

«Nu-i de viţă nobilă şi, după toate, mai e şi neamţ.

«Nu-mi plac nemţii. La o sută de nemţi nimereşti un geniu şi nouăzeci şi nouă de proşti. Lucrul acesta l-am aflat de la un prinţ, jumătate neamţ, jumătate francez.

«Fumează un tutun groaznic.

«Are însă şi părţi bune. Iubeşte mai mult ca mine nobila mea artă. Când, înainte de începutul unui spectacol, publicul este înştiinţat că nu pot cânta, fiindcă m-am îmbolnăvit pe neaşteptate, cu alte cuvinte când am toane, se plimbă de colo-colo nenorocit şi încleştează pumnii.

«Nu-i fricos şi nu se teme de oameni. Este ceea ce îmi place mai mult ca orice la un bărbat. Îţi voi povesti o mică întâmplare din viaţa mea. Lucrul s-a petrecut la Paris, un an după ce isprăvisem conservatorul. Eram foarte tânără şi începusem să beau. Chefuiam în fiecare seară, cât mă ţineau puterile. Chefuiam fireşte, în grup. În timpul unuia dintre aceste chefuri, pe când ciocneam paharul cu admiratorii mei, oameni cu vază, s-a apropiat de masă un băieţaş foarte urât, pe care nu-l mai văzusem niciodată şi care m-a întrebat, privindu-mă drept în ochi:

«— De ce beţi?

«Ne-am pornit cu toţii pe hohote de râs. Băieţaşul nu s-a fâstâcit.

«A doua sa întrebare a fost şi mai îndrăzneaţă şi se cunoştea că-i pornea drept din inimă:

«— De ce râdeţi? Nemernicii care vă îmbată acum nu vă vor da nicio leţcaie când vă veţi fi băut vocea – veţi ajunge o cerşetoare!

«Ce zici de această îndrăzneală? Tovarăşii mei de chef au făcut larmă mare. Eu însă l-am aşezat pe băieţaş lângă mine şi am poruncit să i se dea vin. S-a dovedit că propovăduitorul temperanţei bea cât se poate de bine. A propos: îi spun băieţaş, numai fiindcă are mustăţi foarte mici.

«I-am răsplătit îndrăzneala, căsătorindu-mă cu el.

«De obicei tace. Singurul lucru pe care-l spune destul de des e o frază din trei cuvinte. Această frază o rosteşte cu glas adânc, cutremurat şi cu o bruscă încrâncenare pe faţă. I se întâmplă să rostească această frază şi când se află în lume, la o masă, la un bal… Când cineva (oricine ar fi) spune un neadevăr, el ridică hotărât capul şi, fără să se uite la nimeni, fără să se sfiască, spune:

«Nu-i adevărat!

«Este fraza lui preferată. Ce femeie ar rezista la fulgerele ochilor lui, când rosteşte această frază? Îmi plac şi fraza, şi fulgerele ochilor, şi încrâncenarea feţei. Nu oricine ştie să rostească această frază îndrăzneaţă: bărbatul meu o spune pretutindeni şi întotdeauna. Da, uneori îl iubesc şi, după cât îmi amintesc, acest „uneori” coincide cu rostirea acestei fraze preţioase. De altfel, Dumnezeu ştie pentru ce îl iubesc. Nu sunt o bună psihologă şi, în cazul de faţă, cred că e vorba de o problemă de psihologie…»

Rândurile acestea sunt scrise în franţuzeşte, cu un scris minunat, aproape bărbătesc. Nu veţi găsi în ele nici o singură greşeală de ortografie.

Apărută pentru întâia oară în revista „Mirskoi tolc”, 1882, Nr. 26, 23 iulie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în culegerea „Basmele Melpomenei”, Moscova», 1884. – Publicăm textul din culegere.

Cu ocazia alegerii pentru această culegere, povestirea

a fost revizuită din punct de vedere stilistic. Cuvintele şi întorsăturile de frază vulgare au fost eliminate, sau înlocuite.

Adelina Patti – cântăreaţă italiană (soprană de coloratură).

Iarmarocul

Un orăşel mic de tot, uitat de lume. I se spune oraş, dar seamănă a oraş cum seamănă a târg satul cel mai sărăcăcios. Chiar dacă eşti beteag şi umbli în cârje, îi poţi face ocolul şi-l poţi străbate în lung şi în lat în zece sau cincisprezece minute, poate chiar în mai puţin. Toate căsuţele sunt vechi şi dărăpănate. Poţi s-o cumperi pe oricare dintre ele cu cincisprezece copeici, plătite în rate. Locuitorii – îi numeri pe degete: primarul, custodele, preotul, învăţătorul, diaconul, straja care se plimbă pe foişorul de foc, ţârcovnicul, doi-trei cetăţeni, doi jandarmi şi... cam atât. Multă parte femeiască, ce e drept, dar în majoritatea cazurilor statistica nu ţine seamă de partea femeiască. (Ştiut fiind că găina nu-i pasăre, iapa nu-i cal şi ofiţereasa nu-i cucoană.) Pe lângă aceşti băştinaşi, orăşelul numără sumedenie de oameni în trecere: vilegiaturişti, locotenenţii unei baterii de artilerie în cantonament de vară, un diacon păros dintr-un sat vecin, care umblă cu o rasă liliachie şi are un glas gros, ca de hipopotam, şi mulţi alţii. Vremea e aşa şi aşa. Una, două, îi trage câte un ropot de ploaie, ceea ce cam strică cheful celor veniţi la iarmaroc să cumpere sau să vândă. Aerul e minunat, lipsit de miasmele Moscovei. Miroase a pădure, a lăcrămioare, a catran, şi parcă un pic a stătut. Pe toate fundăturile şi ungherele parcă a pus stăpânire un duh mercantil. La fiecare pas – o baracă. Două rânduri de barăci se înşiră de la un capăt la altul al uliţei principale şi se întind în toată piaţa pe care o taie această uliţă. În curtea bisericii, nişte femei vând seminţe. Un măr, şi n-ar avea loc unde să pice. Furnicar de care, de oi, de vaci, de viţei, de purcei! Puţini ţărani, dar femei... femei cu duiumul! Totul e înţesat de femei. Toate poartă rochii

roşii şi pieptare negre de catifea. Sunt atât de multe şi stau atât de îngrămădite, încât dacă s-ar suna „adunarea tuturor secţiilor”, pompierii ar putea uşor să se repeadă spre locul focului, păşind peste capetele lor ca pe un caldarâm.

Nu ştiu de ce se văd – vai! foarte puţini oameni beţi. Văzduhul e plin de larmă, de ţipete, de scheunat, de scârţâit, de behăit, de mugete. Hărmălaia e atât de mare, încât ai crede că se ridică un al doilea turn al lui Babel.

Toate ferestrele localnicilor sunt larg deschise. În case se văd samovare, ceainice cu gâturi sparte şi chipuri cu nas roşu. În dreptul lor se opresc cunoştinţele, cu cumpărăturile proaspăt făcute, şi se plâng de vreme. Diaconul, cu rasă liliachie şi fire de paie prin păr, strânge mâna tuturor şi zbiară de-l aude toată lumea: „Respectele mele! Am onoarea la sărbătoare!”

Partea bărbătească se îmbulzeşte în jurul cailor şi vacilor. Aici negustoria se face pe zeci şi chiar pe sute de ruble. Cu neguţătoria de cai se îndeletnicesc, bineînţeles, ţiganii. Se jură pe toţi dumnezeii şi cheamă asupra capului lor fel de fel de nenorociri. Un cal vândut se predă cumpărătorului cu ajutorul pulpanei de la haină[50], ceea ce înseamnă că un om fără pulpană la haină nu poate nici să vândă, nici să cumpere. Caii sunt mai mult plebei, cai de muncă grea.

Partea femeiască se învârteşte în jurul mărfurilor de gata şi în jurul barăcilor cu turte dulci. Timpul neîndurător şi-a pus pecetea pe aceste turte dulci. Sunt acoperite cu rugină dulceagă şi cu sfoiag. De cumpărat le puteţi cumpăra, dar ţineţi-le, rogu-vă, cât mai departe de gură, că de nu, o păţiţi! Acelaşi lucru se poate spune şi despre perele uscate şi despre caramele. Nenorociţii de covrigi or fi ei acoperiţi cu rogojini, dar din păcate îi acoperă şi praful. Femeile nu se sinchisesc însă de atâta lucru – doar burta nu-i oglindă.

Nici muştele nu se lipesc aşa, ciorchine, de miere, cum se lipesc ştrengarii de baraca cu jucării. Bani n-au nici de sămânţă… Stau locului şi nu fac decât să soarbă din ochi căluţii, soldaţii şi pistoalele de plumb. Ochiul vede, dar dintele n-apucă. Câte unul, mai îndrăzneţ, pune mâna pe o ţiuitoare, o ţine un pic

---

[50] Vechi obicei potrivit căruia în clipa în care târgul era socotit încheiat, cumpărătorul şi vânzătorul îşi strângeau mâna învelită în pulpana hainei. (N. trad.).

în mână, o învârteşte între degete, ţiuie cu ea, o pune la loc şi, mulţumit de ispravă, îşi şterge nasul. Nu-i baracă în jurul căreia să nu stea vreo douăzeci sau treizeci de băieţaşi. Stau şi privesc, câte două trei ceasuri, cu o răbdare cu adevărat diabolică. Dacă i-aţi cumpăra vreunui Fediuşca, Piotr, sau Vasiutca un pistolaş sau un leu cu bot de vacă şi dungi negre pe spinare, i-aţi umple sufletul de o bucurie nemărginită!

Printre coatele băieţaşilor se uită fetiţele. Atenţia lor este atrasă de aceiaşi căluţi, dar şi de păpuşile în rochiţe de tifon. Veţi vedea copii şi în jurul negustorilor care vând îngheţată „cu zahăr" foarte proastă. Cine are o copeică, mănâncă dintr-un păhăruţ verde, mănâncă îndelung, pe îndelete, cu reculegere şi cu metodă, ca să nu-şi irosească clipele de fericire, plescăie cu limba şi îşi linge buzele şi degetele. Unul mănâncă, şi alţi douăzeci, care n-au nicio copeică, stau în poziţia de „drepţi" şi privesc cu jind la gura fericitului. Iar acesta mănâncă şi se grozăveşte…

— Piotra, dă-mi şi mie… o linguriţă, numai una, – oftează o fetiţă, urmărind cu privirea mâna dreaptă a micului fericit.

— Dă-mi pace! răspunde acesta, strângând mai tare în pumn păhăruţul verde.

— Piotra! scânceşte un băieţaş cu o şapcă mare de a lui tată-su pe cap. Împrumută-mi.

— Ce?

— Îngheţată cu zahăr. Un pic. (Pauză.) Îmi dai? Dă-mi o linguriţă şi-ţi dau cinci arşice.

— Dă-mi pace! răspunde iar micul fericit.

Fericitul mănâncă toată porţia, îşi linge îndelung buzele şi trăieşte mult, foarte mult timp cu amintirea îngheţatei cu zahăr.

Ehei, de-ar fi parale! Unde sunteţi voi, bănuţi de cinci şi de cincisprezece copeici! Nu-i nimic mai rău, mai greu de îndurat şi mai chinuitor, decât să te plimbi prin iarmaroc cu şapca lui tat-tu pe cap, să vezi şi să auzi, să pipăi şi să miroşi – şi să n-ai nicio leţcaie. Bine de Fediuşca sau de Egorca! Ei pot să mănânce îngheţată de o copeică, pot să tragă cu pistolul – ca să-i audă toată lumea – şi chiar să cumpere cu cinci copeici un căluţ! O! fericire măruntă, pe care mulţi nici n-o bagă în seamă, nici pe aceea nu ţi-e dat s-o ai…

Pe beţivi, pe gură-cască şi pe cei care hoinăresc fără rost prin iarmaroc, îi atrag mai mult barăcile cu artişti. Sunt două.

Ridicate în mijlocul pieţii, una lângă alta, arată la fel de posomorât. Sunt înjghebate din pari, din scânduri ieftine, ude şi vâscoase, şi din zdrenţe. Tot acoperişul e numai petece şi cusături. O sărăcie lucie. Pe butucii acoperiţi cu scânduri, ce alcătuiesc ceva ce vrea să semene a estradă, două-trei paiaţe stau şi desfată publicul. Acesta nu-i deloc pretenţios. Râde, dar nu fiindcă-i de râs, ci fiindcă aşa se cade când priveşti o paiaţă. Paiaţele fac cu ochiul, se schimonosesc şi caută să stârnească râsul... Dar... vai! Premergătorii aceştia ai tuturor scenelor puşkiniene şi nepuşkiniene şi-au trăit de mult traiul şi şi-au îndeplinit menirea. Pe vremuri, vor fi fost ei făuritorii unei satire înţepătoare şi purtătorii unor adevăruri de peste mări şi ţări; acum, însă, glumele lor nu mai trezesc decât nedumerire, iar sărăcia talentului lor rivalizează cu mizeria bâlciului. Îi asculţi – şi ţi se face silă. Nu ai în faţa ta artişti ambulanţi, ci lupi în două picioare, lihniţi de foame. Numai foamea i-a aruncat în braţele muzei, nimic altceva... O foame cumplită! Nemâncaţi, zdrenţuiţi, vlăguiţi de mizerie, cu feţe supte, bolnăvicioase, se scălămbăie pe estradă, silindu-se să-şi compună o expresie comică, pentru a atrage în baraca lor un cască-gură mai mult, şi a primi zece copeici în plus... Rezultatul nu-i o expresie comică, ci una prostească: amestec de apatie şi de strâmbături artificiale care nu spun nimic. Fac cu ochiul, îşi trag unul altuia palme, îşi cară pumni în spinare, încearcă să intre în vorbă cu mulţimea pe un ton familiar sau protector... şi atâta tot. Nu ascultaţi ce spun. Cei ce s-au făcut artişti de nevoie nu vorbesc din inspiraţie şi nici după un program dinainte chibzuit, cu rost. Vorbele lor n-au niciun sens. Sunt rostite cu strâmbături, şi se vede că de aceea se şi răsplătesc cu râsete.

— Stai binişor!

— Eu nu-s Maria Petrovna, ci Ivan Fedoseev.

Iată o mostră a umorului lor. Se spune că „măscăricii şi copiii grăiesc câteodată adevărul”, dar se vede că pentru a nu spune numai prostii, ci a rosti câteodată şi adevărul, meseria de măscărici cere şi ea să fie aleasă dintr-o chemare.

Onoratul public holbează ochii şi se strică de râs. Nu trebuie însă osândit – n-a văzut spectacol mai ales – şi apoi simte şi el nevoia să râdă. Când mănânci turtă dulce mucegăită, ai timp de pierdut, şi dacă pe deasupra eşti şi un pic cherchelit, nu-ţi lipseşte decât râsul. Un imbold – şi-a izbucnit.

Sunt două barăci. În amândouă se dau din sfert în sfert de ceas reprezentaţii „strălucite”. Seara se dau reprezentaţii „speciale” şi mai şi, cum nu s-au mai văzut. Voi descrie una dintre aceste reprezentaţii.

Cea mai strălucită a fost dată înainte de plecarea artiştilor din oraş, în prima duminică după iarmaroc. Cu douăzeci şi patru de ore înainte, clovnii împărţeau prin oraş afişe (scrise de mână). Mi s-a dat şi mie un afiş. Iată-l:

„În Oraşul N. N.

„Cu aprobarea otorităţilor va avea loc în piaţa din N. N. o mare Riprizintaţie imnastică şi acrobatică de Trupa de Artişti sub conducerea N. G. B. compusă din Arte imnastice şi acrobatice cu Cuplete tablouri şi pantomine în două părţi.

„1. Diferite scamatorii uimitoare şi hazlii din Magia albă sau Dibăcie şi îndămânarea mâinilor vor fi executate până la 20 de Numere de către Clovnul urobert.

„2. Sărituri şi salturi sortale mortale aer execută Clovnul Dobert şi minorul Adrias ivianson.

„3. Omul Englez fără oase sau Cauciuc Min la care toate membrile sunt mlădioase ca cauciucul.

„4. Cupletul comic a lui Ivan sau Teroh executat de un minor. (Şi aşa mai departe.)

„Ora 9 seara preţul locurilor

Locul 1 – 50 cop.

Locul 2 – 40 cop.

Locul 3 – 30 cop.

Locul 4 – 20 cop.

Galerie – 10 cop.”

Am scurtat cuprinsul afişului, dar n-am adăugat nimic de la mine.

La spectacol a asistat toată protipendada locală (şeful poliţiei cu familia, judecătorul de pace cu familia, doctorul, învăţătorul – în total 17 inşi). Intelectualitatea s-a tocmit şi n-a plătit decât douăzeci şi cinci de copeici pentru locurile întâi. Biletele le vindea însuşi patronul, o figură destul de caracteristică, un specimen care s-ar potrivi la Gnaciovca şi Diucovca. Am plătit, am intrat şi m-am aşezat pe un scaun în locul întâi. Publicul dădea buzna şi baraca s-a umplut. Interiorul barăcii era cât se poate de modest. O cârpă de stambă de vreun metru pătrat ţinea loc de cortină şi slujea în acelaşi timp de culise. În loc de

policandru – patru lumânări. Artiştii îşi îndeplineau cu multă sârguinţă rolul de interpreţi, de plasatori şi de controlori. Erau meşteri la toate. Mai izbutită ca orice era orchestra, care trona în dreapta pe o ladă. Era alcătuită din patru muzicanţi. Unul scârţâia din vioară, altul din armonică, al treilea dintr-un violoncel (cu 3 coarde de contrabas) şi al patrulea din dairea. Muzicanţii cântau aproape tot timpul „Vânătoraşul” şi îl cântau mecanic şi îngrozitor de fals. Cel cu daireaua era straşnic. Lovea în pielea întinsă a instrumentului, cu mâna, cu cotul, cu genunchiul, mai mai şi cu călcâiul. Lovea cu o desfătare vădită, voind să atragă luarea aminte asupra măiestriei lui. Mâna sa juca pe dairea cu un fel de îndemânare de necrezut, scoţând cu ciocănitul degetelor nişte note pe care nu le-ar putea dibui niciun violonist. Ai fi zis că se mişca în jurul unui ax longitudinal şi transversal.

Înainte de începerea spectacolului, un ţăran îmbrăcat în suman a intrat, şi-a făcut semnul crucii şi s-a aşezat pe un loc întâi. Un clovn s-a apropiat de el.

— Poftiţi la galerie, l-a îmbiat clovnul. Aici sunt locurile de rangul întâi.

— Dă-mi pace!

— De ce v-aţi aşezat aici ca un urs? Plecaţi, vă rog! Nu-i locul dumneavoastră!

Dar sumanul se arăta neînduplecat. Îşi trăsese şapca pe ochi şi nu mai voia să ştie de nimic.

Au început apoi scamatoriile. Clovnul a rugat publicul să-i încredinţeze pălăriile, dar nimeni nu s-a clintit.

— Atunci nu vor fi scamatorii! a declarat clovnul. Domnilor, n-are cineva un bănuţ de cinci copeici?

Sumanul i-a dat cinci copeici. Clovnul a făcut scamatoria şi, când a fost să înapoieze bănuţul, l-a făcut nevăzut în mânecă. Sumanul s-a speriat.

— Ei, stai!... Ia te rog! Să nu-mi umbli cu d-alde astea! Dă-mi banul înapoi!

— Nu doreşte cineva să se radă, domnilor? a strigat clovnul.

Din public au ieşit doi băieţaşi. După ce au fost acoperiţi cu o pătură soioasă, li s-a uns faţa, unuia cu funingine, celuilalt cu pap. Nu se prea umblă cu mănuşi cu publicul!

— Da’ ce, ăsta-i public? spune patroana. Ăştia-s nişte nenorociţi!

După scamatori, au ieşit acrobaţii cu „sortale-mortale” necunoscute şi cu o fată-hercule, care ridica cu coadele un număr nemaipomenit de puzi. Pe la mijlocul spectacolului, s-a prăbuşit un perete al barăcii, iar la sfârşit – toată baraca.

Impresia cu care pleci este destul de jalnică. Vânzătorii şi cumpărătorii n-ar pierde mare lucru dacă pe la iarmaroace n-ar mai fi „teatru”. Artistul ambulant a încetat de a mai fi artist: astăzi e un şarlatan.

Lângă barăcile cu artişti e instalat un scrânciob. Pentru cinci copeici eşti ridicat de vreo cinci ori mai sus de acoperişul caselor şi coborât de tot atâtea ori. Domnişoarelor le vine ameţeală, celelalte fete însă se simt în culmea fericirii. Suum cuique![51]

Apărută pentru prima oară în revista „Moscva”, 1882, Nr. 29, autoriz. cenz. din 25 iulie. Semnată: Antoşa Cehonte. Dăm acest text.

[51] Fiecare cu ale lui! (în limba latină.) (N. trad.)

Moşieriţa

I

O trăsură cu doi minunaţi căişori de Viatca se opri în faţa izbei lui Maxim Jurkin, strivind iarba uscată şi prăfuită, care foşnea şi trosnea. În trăsură se afla moşieriţa Elena Egorovna Strelcova şi Felix Adamovici Rjeveţchi, administratorul ei. Acesta sări sprinten jos, se apropie de izbă şi bătu cu arătătorul în geam. Înăuntru licări o luminiţă.

— Cine-i? întrebă un glas de bătrână şi la fereastră se arătă capul nevestei lui Maxim.

— Vino un pic afară, mătuşă! îi strigă moşieriţa.

Peste câteva clipe, din izbă ieşi Maxim, urmat de nevastă-sa. Se opriră în prag şi, fără să scoată o vorbă, făcură o plecăciune întâi în faţa moşieriţei, apoi în faţa administratorului.

— Spune-mi, rogu-te, întrebă Elena Egorovna pe moşneag, ce înseamnă toate astea?

— Adicătelea care?

— Cum care? Parcă nu ştii? Stepan e acasă?

— Nu-i. S-a dus la moară.

— Ce sunt prostiile astea? Zău dacă-l mai înţeleg pe omul ăsta! De ce a plecat de la mine?

— Nu ştiu, coniţă. De unde să ştiu?

— E foarte urât ce-a făcut! M-a lăsat fără vizitiu! Din pricina lui, Felix Adamovici e silit să înhame şi să mâne chiar dumnealui caii. Frumos e asta? Spuneţi şi voi dacă asta nu-i o măgărie fără seamăn. Ce l-a apucat? I s-a năzărit cumva că are leafă prea mică sau ce?

— Dumnezeu să-l înţeleagă! răspunse moşneagul, trăgând cu

coada ochiului la administrator, care se uita prin ferestre în izbă. Că nouă nu ne spune nimic, iar ce se petrece în capul lui, cine poate să ştie. Zice că a plecat şi pace! Că-i slobod să facă ce vrea! Se vede că i-o fi părut simbria prea mică!

— Dar cine stă lungit pe laviţa de sub icoane? întrebă Felix Adamovici privind întruna prin ferestre.

— E Semion, taică! Stepan nu-i acasă.

— Asta-i obrăznicie din partea lui! continuă moşieriţa, aprinzându-şi o ţigară. M'sieur Rjeveţchi, ce leafă avea la noi?

— Zece ruble pe lună.

— Dacă zece ruble i s-au părut prea puţin, aş fi putut să-i dau cincisprezece! Dar n-a spus niciun cuvânt şi a plecat! Aşa face un om cinstit, cumsecade?

— V-am spus că vă purtaţi prea frumos cu trântorii ăştia! spuse Rjeveţchi, articulând răspicat fiecare silabă şi silindu-se să-şi ascundă accentul polonez. Prea le-aţi dat nas! Aştia nici nu merită să li se plătească toată leafa deodată! La ce? Şi de ce vreţi acum să i-o măriţi? Se-ntoarce el, n-aveţi grijă! Aşa s-a tocmit şi s-a învoit! Spune-i, se adresă polonezul lui Maxim, că-i un porc, şi atâta tot.

— Finissez donc![52]

— Auzi, omule? Dacă aşa s-a tocmit, apăi să se ţină de treabă şi să nu plece când îi trăsneşte prin cap! Ce Dumnezeu! Să 'ndrăznească numai să nu vină mâine, şi-i arăt eu ce înseamnă să n-asculţi de porunci! O s-o păţiţi şi voi! Mă auzi, babo?

— Finissez, Rjeveţchi!

— O s-o păţiţi cu toţii! Dacă nu vine, să nu-ţi mai calce nici ţie piciorul pe la administraţie, câine bătrân! Să mă uit la voi?! Da' ce, voi sunteţi oameni? Nici nu înţelegeţi de vorbă! Nu vă băgaţi minţile în cap decât când sunteţi bătuţi şi strânşi în chingi. Să vină negreşit mâine!

— Am să-i spun. De ce să nu-i spun? De spus, pot să-i spun…

— Spune-i că am să-i măresc leafa, grăi şi Elena Egorovna. Că doar n-am să rămân fără vizitiu. Când o să-mi găsesc un altul, atunci n-are decât să plece, dacă vrea. Însă mâine dimineaţă să facă bine să vină la mine! Spune-i că sunt adânc jignită de purtarea lui nepoliticoasă! Spune-i şi dumneata, mătuşă! Sper că va veni şi nu mă va sili să trimit după el. Vino 'ncoa, mătuşă! Uite,

[52] Terminaţi odată! (în limba franceză) (N. trad.).

drăguţo! Îţi vine greu să ţii în frâu copii atât de mari, nu-i aşa? Poftim, ia asta de la mine, draga mea!

Moşieriţa scoase din buzunar o tabacheră frumoasă, trase de sub ţigări o hârtie de o rublă şi i-o întinse babei.

— Dacă nu vine, adăugă moşieriţa, vom fi nevoiţi să ne certăm, ceea ce n-ar fi deloc de dorit. Dar nădăjduiesc că... Sfătuiţi-l şi voi. Hai să mergem, Felix Adamîci! Rămâneţi cu bine.

Rjeveţchi sări pe capră, luă hăţurile şi trăsura o porni prin colbul moale al drumului.

— Cât ţi-a dat? întrebă moşneagul.

— O rublă.

— Dă-o încoa'!

Moşneagul luă rubla, o netezi cu ambele palme, o împături cu grijă şi o ascunse în buzunar.

— Hai, Stepane că a plecat! spuse el, intrând în izbă. Am minţit-o că te-ai dus la moară. S-a speriat, nevoie mare...

Când trăsura se făcu nevăzută, Stepan se arătă la fereastră. Galben ca un mort, tremurând din tot trupul, se aplecă peste prichiciul ferestrei şi ameninţă cu pumnul său mare spre un parc ce se vedea întunecat în depărtare. Era parcul curţii boiereşti. După ce ameninţă de vreo şase ori, mormăi ceva, se trase înapoi şi lăsă cu zgomot geamul în jos.

Cam la vreo jumătate de ceas după plecarea moşieriţei, Jurkinii se aşezară la cină, în cuhnie, chiar lângă vatră. Jurkin şi nevastă-sa şedeau de o parte a mesei slinoase. În faţa lor şedea Semion, feciorul cel mare al lui Maxim, ostaş lăsat vremelnic la vatră, cu faţa vânătă de beţiv, nas lung, ciupit de vărsat, şi ochi pofticioşi. Semion semăna leit cu tatăl său, atât că nu era cărunt, nici chel şi nu avea ochii şireţi, de ţigan, ai moşneagului. Alături de Semion, şedea Stepan, al doilea fiu al lui Maxim, băiat frumos, bălan. Stepan nu mânca; cu capul proptit în pumn se uita în tavanul afumat şi se gândea încordat la ceva. Cina o servea Maria, nevastă-sa. Sorbiră ciorba în tăcere.

— Ia blidul! spuse Maxim, când isprăviră cu ciorba. Maria luă de pe masă blidul gol, dar nu izbuti să ajungă cu bine până la vatră, cu toate că era aproape. Se clătină şi căzu pe bancă. Blidul îi scăpă din mâini şi îi alunecă de pe genunchi jos. Se auziră suspine.

— Parcă plânge cineva? întrebă Maxim.

Maria începu să plângă mai tare. Trecură vreo două minute.

Bătrâna se sculă de la masă şi aduse ea păsatul de hrişcă. Stepan tuşi scurt şi se sculă şi el.

— Taci! mormăi el.

Maria plângea mai departe.

— Taci când îţi spun! strigă Stepan.

— Să n-aud muierea scâncind! mormăi sfruntat Semion, scărpinându-şi ceafa aspră. Scânceşte şi nu ştie nici ea de ce! Se cunoaşte că-i muiere! N-are decât să scâncească în curte, dacă are chef.

— Lacrima de muiere e ca picătura de apă! spuse Maxim. Bine că lacrimile nu se cumpără şi ne sunt date pe veresie. De ce boceşti? Iiii! Da' mai taci odată! Nu ţi-l ia nimeni pe Stiopca al tău! Te-ai învăţat rău! Una-două ţi se îneacă corăbiile! Hai, vino de mănâncă păsatul!

Stepan se aplecă spre Maria şi o zgâlţâi uşor de umăr.

— Ei, ce-i cu tine? Taci odată! N-auzi, cu tine vorbesc! U-u-uf... nemernico!

Stepan ridică pumnul şi îl repezi în banca pe care stătea întinsă Maria. O lacrimă mare, lucitoare alunecă pe obrazul lui. O şterse, se aşeză la masă şi se apucă să mănânce păsat. Maria se sculă şi, plângând mai departe pe înfundate, se aşeză după cuptor, cât mai departe de ceilalţi.

— Dă-ne cvasul, Mario! Fă-ţi datoria, noră! Nu ţi-e ruşine să te smiorcăi în halul ăsta! strigă moşneagul. Doar eşti femeie în toată firea!

Maria ieşi, galbenă la faţă, plânsă, şi întinse moşneagului ulciorul, fără să se uite la nimeni. Ulciorul trecu din mână în mână. Semion îl luă, făcu semnul crucii, trase o duşcă şi se înecă.

— De ce râzi?

— De nimic... Aşa... Mi-am adus aminte de una boacănă.

Semion îşi dădu capul pe spate, deschise gura lui mare şi începu să chicotească.

— A fost moşieriţa pe la noi? întrebă el, trăgând cu coada ochiului la Stepan. Ai? Şi ce a spus? Ai? Ha-ha-ha!

Stepan se uită la Semion şi se făcu roşu ca racul.

— Dă cincisprezece ruble, spuse moşneagul.

— Ehei! Ar da şi o sută, numai să vrea el! Să mă bată Dumnezeu dacă n-ar da!

Semion făcu cu ochiul şi îşi întinse mădularele.

— Ah de mi-ar cădea mie în mână o muiere ca asta, continuă el, aş stoarce untul din ea!

Semion îl bătu pe Stepan pe umăr şi începu să râdă cu hohote.

— Aşa-i, sufleţelule! Prea eşti ruşinos! Nouă nu ne dă mâna să fim ruşinoşi! Eşti un prost, Stiopca! Şi încă ce prost!

— De bună seamă că-i un prost! întări tatăl.

Plânsetul se auzi din nou.

— Iar îţi scânceşte muierea! Se vede că o râcâie la inimă, nu-i place! Să n-aud scâncetul de muiere. Te taie ca un cuţit! Of, muierilor, muierilor! La ce dracu' v-a făcut Dumnezeu? Cu ce scop! Mersi, pentru cină, onoraţi domni! Acum ar fi bine să-i tragem cu ceva băuturică să visăm frumos! Moşieriţa ta o fi având vin cât lumea! Bea-l tu, eu n-am nevoie!

— Eşti o vită, Senca, n-ai inimă!

Grăind astfel, Stepan oftă, luă repede o cergă şi ieşi în curte. După el, ieşi şi Semion.

Afară se lăsa molcomă, tihnită, o noapte de vară rusească. De după gorganele îndepărtate răsărea luna. Nori mici, ciufuliţi, tiviţi cu argint, pluteau în întâmpinarea ei. Bolta cerului pălise şi pe întreg întinsul ei se revărsa o lumină verzuie, plăcută. Stelele începură să sclipească mai slab şi, ca şi cum s-ar fi speriat de lună, îşi strânseră ghem razele lor mici. De pe râu se ridică şi se răspândi o răcoare umedă, care îţi dezmierda obrajii. În izba părintelui Grigori, ornicul bătu răguşit ceasurile nouă şi bătaia lui se auzi prin tot satul. Cârciumarul ovrei închise cu zgomot oblonul şi atârnă deasupra uşii un felinăraş soios. Pe uliţă şi prin curţi nu se vedea ţipenie, nu se auzea niciun foşnet... Stepan aşternu cerga, făcu semnul crucii şi se întinse, proptindu-se într-un cot. Semion tuşi scurt şi se aşeză la picioarele lui.

— Mda... spuse el.

După un timp de tăcere, Semion se aşeză mai bine, îşi aprinse luleaua şi începu să vorbească:

— Am fost astăzi la Trofim... Am băut bere. Trei sticle. Vrei să fumezi şi tu, Stiopa?

— Nu.

— Tutunul e bun. Ei, bun ar fi acum şi un ceai! Ai băut vreodată ceai la moşieriţă? E bun? Cred şi eu! Trebuie să coste vreo cinci ruble funtul. E şi ceai care costă o sută de ruble funtul. Zău că e. Eu n-am băut, dar ştiu. Am văzut când eram

băiat de prăvălie la oraş... Îl bea o moşieriţă. Numai mirosul plătea banii ăştia! L-am mirosit. Ei, mergem mâine la moşieriţă?

— Ia mai slăbeşte-mă!

— De ce te superi? Doar nu te ocărăsc; vorbesc şi eu... N-ai de ce să te superi. Şi la urma urmei, de ce să nu te duci? Tare sucit mai eşti şi tu! Eu nu te-nţeleg! Capeţi bani mulţi, mănânci bine, bei cât îţi pofteşte inima... Fumezi din ţigările ei, bei ceai bun...

Semion tăcu vreo câteva clipe şi apoi continuă:

— Unde pui că e şi frumoasă. E rău să te încurci cu o babă, dar cu asta, e o fericire! (Semion scuipă şi mai tăcu un timp.) Focoasă muiere! Arde ca jarul! Are gât frumos, plinuţ...

— Şi dacă-ţi încarci sufletul cu un păcat? întrebă deodată Stepan, întorcându-se spre Semion.

— Păca-at? De unde ai mai scos-o şi pe asta? La omul sărac, nimic nu-i păcat.

— Chiar şi săracul nimereşte în iad, la ucigă-l toaca dacă... Şi apoi ce, eu sunt sărac? Nu sunt sărac.

— Dar unde vezi păcatul? Doar nu tu umbli după ea, ea umblă după tine! Momâie ce eşti!

— Şi tu? Ai suflet de tâlhar şi judeci ca un tâlhar...

— Mare nerod eşti! spuse Semion oftând. Nerod rău! Nu-ţi vezi norocul! Nu-l simţi! Se vede că ai bani mulţi... şi că n-ai nevoie de ei.

— Am nevoie, dar nu de bani străini.

— Doar nu-i furi; ţi-i dă chiar ea, cu mâna ei. Dar ce să-mi mai pierd vremea stând la taclale cu un nerod! Stric orzul pe gâşte... Cu tine îşi răceşte omul gura degeaba.

Semion se sculă şi îşi întinse mădularele.

— O să te căieşti. Dar o să fie prea târziu! Dacă eşti atât de nătărău, nici nu vreau să mai ştiu de tine. Nu eşti fratele meu. Dracu' să te ia... N-ai decât să-ţi pierzi vremea cu tâmpita aia de vacă...

— Cine e vacă? Maria?

— Fireşte că Maria.

— Hm... Tu nu meriţi nici măcar să fii călcat cu cizma de vaca asta.

— Ţi-ar merge bine şi ţie şi... nouă. Mare dobitoc mai eşti!

— Hai, cară-te odată!

— Uite că plec... N-are cine să-ţi tragă o bătaie bună!

Semion îi întoarse spatele şi o luă alene spre izbă. Peste vreo cinci minute, auzind iarba foşnind, Stepan ridică încet capul. Venea Maria. Se apropie; stătu un pic locului, apoi se întinse alături de el.

— Nu te duce, Stiopa! şopti ea. Nu te duce, dragul meu! O să te nenorocească! Nu-i ajunge polonezul, blestemata de ea, te mai vrea şi pe tine. Să nu te duci la ea, Stiopunca.

— Nu te băga!

Lacrimile Mariei începură să cadă ca o ploaie măruntă pe faţa lui Stepan.

— Nu mă nenoroci, Stepane! Nu-ţi încărca sufletul cu un păcat. Nu mă iubi decât pe mine, nu te duce la alta! Cu mine te-a cununat Dumnezeu, cu mine să trăieşti. Sunt orfană… Numai pe tine te am.

— Slăbeşte-mă! Ei… drăcie! Ţi-am spus că nu mă duc!

— Bine faci… Nici nu trebuie dragul meu! Sunt însărcinată, Stiopuşca… Curând o să avem un copil… Să nu ne laşi, că te-ar pedepsi Dumnezeu! Tat-tu şi cu Siomca atâta aşteaptă, să te duci la ea, dar tu să nu te duci… Nu te uita la ei. Nu-s oameni, ci fiare.

— Hai, dormi!

— Dorm, Stiopa… Dorm.

— Maria! se auzi glasul lui Maxim. Unde eşti? Vino, că te cheamă mama!

Maria sări în picioare, îşi potrivi părul şi dădu fuga spre izbă. Maxim se apropie încet de Stepan. Se dezbrăcase şi, numai în cămaşă şi izmene, semăna cu un mort. Lumina lunii îi juca pe chelie şi licărea în ochii lui de ţigan.

— Când te duci la moşieriţă, mâine sau poimâine? îl întrebă el pe Stepan.

Stepan nu răspunse.

— Dacă e să te duci, atunci mai bine du-te de mâine, şi cât mai devreme. Caii trebuie să fie în plata Domnului. Şi nu uita că ţi-a făgăduit cinsprezece ruble. Cu zece să nu rămâi.

— Nu mă duc în ruptul capului, spuse Stepan.

— Cum aşa?

— Iac-aşa… Nu vreau…

— Şi de ce?

— Parcă nu ştii!

— Ia ascultă, Stiopa, nu mă face la bătrâneţe să-ţi trag o

bătaie!

— Trage-mi-o.

— Cum poţi să răspunzi astfel părintelui tău? Cu cine vorbeşti? Ia seama! Mai ai caş la gură şi eşti obraznic cu tat-tu.

— Nu mă duc, şi gata! La biserică ştiu că mergi, dar de păcat văd că nu ţi-e frică.

— La tine mă gândesc, mă nerodule! Vreau să-ţi înjghebi o gospodărie a ta! Trebuie să-ţi faci o izbă nouă, da sau ba? Şi atunci? La cine ai să te duci după lemne? La Strelciha, nu-i aşa? La cine ai să te împrumuţi? Tot la ea! Ea o să-ţi dea şi lemne şi bani. O să te răsplătească!

— N-are decât să răsplătească pe alţii. Mie nu-mi trebuie.

— Am să te omor în bătaie!

— N-ai decât! Omoară-mă!

Maxim rânji şi ridică braţul. În mână avea un gârbaci.

— Te bat, Stepane.

Stepan se întoarse pe partea cealaltă, ca să-i arate tatălui său că îl împiedica să doarmă.

— Vasăzică nu vrei să te duci?

— Nu mă duc. Să mă bată Dumnezeu dacă mă duc!

Maxim ridică gârbaciul şi Stepan simţi pe umăr şi pe unul dintre obraji o durere crâncenă. Sări turbat în picioare.

— Să nu mă baţi, tată! strigă el. Să nu mă baţi! Auzi! Să nu dai în mine!

— Şi de ce mă rog?

Maxim stătu o clipă la gânduri, apoi îl croi încă o dată. Îl mai croi şi a treia oară.

— Să dai ascultare lui tatu-tău, dacă-ţi porunceşte ceva! Ai să te duci, nepricopsitule!

— Nu mă bate, tată! Auzi?

Stepan izbucni în hohote de plâns şi se lăsă pe cergă.

— Am să mă duc! Fie! Mă duc... Dar să ţii minte! N-ai să te mai bucuri de viaţă! Ai să ţi-o blestemi!

— Bine, bine! Pentru tine te duci, nu pentru mine. Nu eu am nevoie de izbă nouă, ci tu. Ţi-am spus că am să-ţi trag o bătaie; uite că ţi-am tras-o.

— Mă... mă duc! Dar... ai să ţii minte bătaia asta!

— Bine, bine. Nu mă sperii tu. Lasă vorba...

— Bine... Mă duc...

Stepan încetă să mai hohotească, se întoarse pe burtă şi

continuă să plângă pe înfundate.

— Ia te uită cum i se mai zgâlţâie umerii! Ia te uită cum boceşte! Aşa, urlă-n gura mare! Mâine să te duci în zori. Ia leafa pe o lună înainte. Cere plata şi pentru ăle patru zile pe care nu le-ai făcut. Să ai pentru nevastă-ta de-o basma. Iar de bătaie să nu-mi porţi pică. Îţi sunt tată... Dacă vreau, te bat, dacă vreau, te miluiesc. Aşa-i... Hai, acum dormi!

Maxim îşi netezi barba şi o luă spre izbă. Când intră înăuntru, lui Stepan i se păru că-l aude spunând: „I-am ars câteva!" Se auzi râsul lui Semion.

În izba părintelui Grigori un pian dezacordat începu să cânte jalnic: la ceasul acela, preoteasa avea obiceiul să se aşeze la clavir. Sunetele domoale, ciudate, plutiră peste sat. Stepan se sculă, sări gardul şi o luă pe uliţă. Se îndreptă spre râu. Apa strălucea ca argintul viu, oglindind cerul, luna şi stelele. În jur domnea o linişte de mormânt. Nimic nu se clintea. Numai câte un greier ţârâia din când în când... Stepan se aşeză pe mal, chiar la marginea apei şi îşi propti capul în pumn. Gânduri negre începură să i se perinde prin cap.

Pe cealaltă parte a râului se înălţau plopii zvelţi, înalţi, care înconjurau parcul boieresc. Printre copaci licărea o lumină la fereastra iatacului moşieriţei. Se vede că nu dormea. Stepan rămase aşa pe mal, pierdut în gânduri, până ce rândunelele începură să zboare deasupra apei. Se ridică în picioare atunci când în râu nu se mai oglindea, sclipind, luna, ci soarele abia răsărit. Se spălă, îşi făcu rugăciunea cu faţa îndreptată spre răsărit şi o luă repede, cu paşi hotărâţi, de-a lungul malului spre vad. După ce trecu vadul, se îndreptă spre curtea boierească...

II

— A venit Stepan? întrebă Elena Egorovna, trezindu-se.

— A venit! răspunse fata în casă.

Strelcova zâmbi.

— A-a-a… Bine. Unde-i acum?

— La grajd.

Moşieriţa sări din pat, se îmbrăcă repede şi se duse în sufragerie, să-şi bea cafeaua.

Strelcova arăta încă tânără, mai tânără decât vârsta ei. Numai ochii căprui, adânci, neîncrezători, mai curând de bărbat decât de femeie, o trădau şi spuneau că avusese răgazul să-şi trăiască cea mai mare parte a vieţii sale de femeie şi că trecuse de treizeci de ani. Nu era frumoasă, dar putea să placă. Faţa îi era rotundă, simpatică, sănătoasă, iar gâtul, despre care vorbise Semion, şi bustul, minunat. Dacă Semion ar fi ştiut să preţuiască frumuseţea picioarelor şi mâinilor, ar fi pomenit, desigur, şi de picioarele şi de mâinile moşieresei. Se îmbrăca simplu, cu rochii uşoare, de vară. Pieptănătura îi era de asemenea cât se poate de simplă. Strelcova era leneşă, nu-i plăcea să piardă mult timp la oglindă. Moşia unde trăia aparţinea fratelui ei, un holtei, care trăia la Petersburg şi nu dădea decât foarte rar pe la ţară. Elena Egorovna stătea la moşie de când se despărţise de soţul ei, colonelul Strelcov, un om foarte cumsecade, care trăia şi el la Petersburg şi care se gândea la fosta lui nevastă şi mai rar decât se gândea fostul lui cumnat la moşia sa. Se despărţiseră chiar înainte de a fi împlinit un an de căsnicie. Elena Egorovna îşi înşelase soţul, douăzeci de zile după nuntă.

Aşezându-se la masă, Strelcova porunci să fie chemat vizitiul. Stepan se înfăţişă şi se opri lângă uşă. Era galben, cu părul vâlvoi, şi se uita cum se uită lupul prins în capcană: cu ochi răi şi întunecat. Moşieriţa îi aruncă o privire şi roşi uşor.

— Bună ziua, Stepane! spuse ea, turnându-şi cafeaua. Spune-mi, te rog, ce sunt năzbâtiile astea? De ce ai plecat? Ai stat patru zile şi ai plecat! Şi încă fără să spui nimănui nimic! Trebuia să ceri voie!

— Mi-am cerut voie, mârâi Stepan.

— Cui?

— Lui Felix Adamîci.

Strelcova tăcu un timp, apoi întrebă:

— Te-ai supărat, cumva? Răspunde-mi, Stepane! Te întreb! Te-ai supărat?

— Dacă nu mi-aţi fi vorbit cum mi-aţi vorbit, n-aş fi plecat. M-am angajat la cai şi nu la…

— Să nu vorbim de asta… Nu m-ai înţeles, atâta tot. Nu trebuie să te superi. Nu ţi-am spus nimic deosebit. Şi chiar dacă ţi-aş fi spus un lucru pe care l-ai fi socotit jignitor pentru tine, ar fi trebuit… ar fi trebuit să… Oricum… Am dreptul să spun ce-mi place… Hm… Am să-ţi măresc leafa. Sper că de acum înainte nu va mai fi nicio neînţelegere între noi.

Stepan se întoarse şi dădu să iasă.

— Stai, stai! îl opri Strelcova. N-am terminat. Uite, Stepane… Am un caftan nou de vizitiu. Ia-l şi îmbracă-l, straiele pe care le porţi nu-s bune de nimic. Caftanul meu e mai frumos. Am să ţi-l trimit prin Feodor.

— Am înţeles.

— Ia te uită ce mutră faci! Tot mai eşti îmbufnat? Te-am jignit aşa de tare? Ei, haide, lasă… N-am vrut să… Ai s-o duci bine la mine… Ai să fii mulţumit de toate… Nu te supăra… Nu-i aşa că nu eşti supărat?

— Parcă noi, ăştia, avem voie să ne supărăm? Stepan făcu un gest de deznădejde cu mâna, începu să clipească din ochi şi întoarse capul în altă parte.

— Ce-i cu tine, Stepane?

— Ce să fie… Am spus: parcă noi avem voie să ne supărăm? N-avem…

Moşieriţă se sculă şi se apropie de el cu faţa îngrijorată.

— Ce-i, Stepane… plângi?

Îl apucă de mânecă.

— Ce-i cu tine, Stepane? Ce-i cu tine? Vorbeşte odată! Te-a jignit cineva?

Şi în ochii moşieriţei se iviră lacrimi.

— Vorbeşte odată!

Stepan îşi repetă gestul de deznădejde, clipi mai tare din ochi şi începu să plângă de-a binelea.

— Coniţă! bolborosi el. Am să te iubesc… Am să fac tot ce vrei! Aşa să fie! Numai lor, să nu le dai nimic, blestemaţii de ei! Nicio copeică şi nicio surcea! Mă învoiesc la toate. Am să-mi vând sufletul necuratului, numai să nu le dai nimic!

— Cui?

— Lui tată-meu şi lui frate-meu. Nicio surcea! Să crape de ciudă, blestemaţii!

Moşieriţa zâmbi, îşi şterse ochii şi începu să râdă cu poftă.

— Bine, spuse ea. Acum du-te. Am să-ţi trimit îndată caftanul.

Stepan ieşi.

«Ce bine, că-i prost! gândi moşieriţa, privind în urma lui şi admirând umerii lui largi. M-a scutit de explicaţii... A început singur să vorbească de „dragoste”...»

Spre seară, când soarele, în asfinţit, revărsa purpură pe cer şi aur pe pământ, caii moşieriţei Strelcova goneau nebuneşte pe nesfârşitul drum de stepă, ce ducea din sat spre zarea îndepărtată... Trăsura sălta ca o minge, secerând fără milă în calea ei secara, ce-şi apleca spre drum spicele grele de rod. Pe capră şedea Stepan, biciuind ca turbat caii. Privindu-l, ai fi zis că încearcă să facă hăţurile praf. Era îmbrăcat cu multă grijă. Se cunoştea că găteala lui costase bani şi timp destul. Catifeaua scumpă şi pânza roşie de bună calitate îmbrăcau strâns trupul lui vânjos. Pe piept îi atârna un lanţ cu brelocuri. Cizmele creţe erau lustruite cu cea mai adevărată cremă şi ceară de ghete. Căciuliţa de vizitiu cu pană de păun abia se atingea de părul lui bălai, cârlionţat. Pe faţa îi era întipărită o expresie de resemnare îndobitocită şi totodată o mânie turbată, ale cărei victime erau caii... În trăsură şedea tolănită moşieriţa, trăgând adânc în piept aerul dătător de viaţă. Pe obraji îi juca o rumeneală tinerească... Gusta din plin bucuria de a trăi.

— Straşnic, Stiopa! Straşnic! striga ea din când în când. Dă-i! Goneşte cât poţi! Ca vântul!

Dacă sub roţi ar fi fost pietre, ar fi ţâşnit din ele mii de scântei... Satul se îndepărta din ce în ce mai mult. Nu se mai vedeau nici izbele, nici acareturile boiereşti... Curând nu se mai desluşi nici clopotniţa... Apoi satul se prefăcu într-o dungă fumurie şi fu înghiţit de depărtări. Stepan gonea mereu. Ar fi vrut să fugă cât mai departe de păcatul de care se temea atât. Dar era zadarnic. Păcatul şedea în trăsură şi lui Stepan nu-i fu dat să scape. În seara aceea, stepa şi cerul fură martori, cum îşi vindea sufletul.

Pe la ceasurile unsprezece seara, caii goneau înapoi. Unul dintre lăturaşi şchiopăta, iar calul de la roată era numai spumă. Moşieriţa cu ochii pe jumătate închişi şedea într-un colţ al trăsurii, ghemuită, în pelerina ei. Pe buze îi juca un zâmbet

mulţumit. Respira atât de uşor, atât de liniştit! Stepan mâna şi se gândea că o să moară. În cap simţea un gol, un fel de negură, iar în piept îl rodea jalea.

În fiecare zi, spre seară, se scoteau din grajd cai odihniţi. Stepan îi înhăma şi trăgea trăsura la o portiţă a parcului. Pe portiţă ieşea moşieriţa, strălucind de mulţumire, se aşeza în trăsură şi goana nebună începea. Nicio zi Stepan nu era scutit de această corvoadă. Spre nenorocirea lui, nu avu parte nici de o singură zi ploioasă, în care s-ar fi putut ca moşieriţa să nu meargă la plimbare.

După una dintre aceste plimbări, abia întors din stepă, Stepan ieşi din curte şi se duse să facă vreo câţiva paşi de-a lungul apei. Ca de obicei, simţea în cap un fel de negură iar în piept o jale mare. Noaptea era plăcută, liniştită. Miresme gingaşe pluteau în văzduh şi îi dezmierdau faţa. Stepan îşi aduse aminte de sat; îl avea sub ochii lui, cufundat în întuneric, dincolo de râu. Îşi aduse aminte de izbă, de grădina de zarzavat, de calul lui, de laviţa pe care dormea cu Maria sa. Ce împăcat îi era sufletul pe atunci! O jale şi mai cumplită îl cuprinse...

— Stiopa! auzi el un glas sfios.

Întoarse capul. Maria venea spre el. Tocmai trecuse vadul şi-şi ţinea ciubotele în mână.

— Stiopa, de ce ai plecat?

Stepan o privi îndobitocit şi întoarse capul.

— Stiopuşca, cui m-ai lăsat pe mine, orfană cum sunt?

— Lasă-mă în pace!

— O să te pedepsească Dumnezeu, Stiopuşca! Pe tine o să te pedepsească! O să-ţi sortească o moarte cruntă, fără să fi avut vreme de pocăinţă. Ţine minte ce-ţi spun. Moş Trofim a trăit cu nevasta unui soldat – precum ştii – şi cum a murit? Să te ferească Dumnezeu!

— Nu-mi bate capul!

Stepan făcu doi paşi înainte. Maria îl apucă cu amândouă mâinile de caftan.

— Doar sunt nevasta ta, Stepane! Nu poţi să mă părăseşti aşa! Stiopuşca!

Maria începu să bocească.

— Dragul meu! Picioarele ţi-oi spăla şi numai apă oi bea! Hai acasă!

Stepan se smulse şi-i dădu un pumn Mariei; i-l dădu doar aşa,

de mâhnit ce era. Pumnul o nimeri însă drept în burtă. Maria icni, se apucă cu mâinile de burtă şi se lăsă la pământ.

— Valeu! gemu ea.

Stepan clipi din ochi, îşi trânti un pumn în tâmplă şi o porni razna spre curte, fără să se mai uite în urmă.

Ajuns în grajd, căzu pe laviţă, îşi vârî capul sub pernă şi îşi muşcă pumnul până la sânge.

În acest timp, moşieriţa şedea în iatacul ei şi îşi dădea în cărţi: a doua zi seara avea să fie vreme frumoasă sau nu? Cărţile spuneau că da.

III

Dis-de-dimineaţă, Rjeveţchi se întorcea acasă de la un vecin, la care fusese în vizită. Soarele încă nu răsărise. Să tot fi fost ceasurile patru. Administratorul era mahmur ca după chef. Călare pe bihuncă, mâna calul, clătinându-se uşor. Jumătate din drum ducea prin pădure.

„Ce dracu'? îşi spuse el apropiindu-se de moşia Elenei Egorovna. Parcă taie cineva lemne!"

Din desişul pădurii ajungeau la urechile lui Rjeveţchi lovituri de topor şi trosnituri de crăci. Rjeveţchi ciuli urechile, stătu câteva clipe pe gânduri, trase o înjurătură, coborî greoi de pe bihuncă şi intră în desiş.

Semion Jurkin şedea jos şi curăţa cu toporul crengile verzi de pe nişte trunchiuri. Lângă el zăceau trei anini tăiaţi. Puţin mai la o parte, un cal înhămat la o căruţă uşoară păştea iarba. Cum îl zări pe Semion, lui Rjeveţchi îi pieriră într-o clipă şi mahmureala şi somnul. Îngălbeni şi se repezi spre el.

— Ce faci aici, mă? strigă el.

— Ce faci aici, mă? îl îngână ecoul.

Dar Semion nu răspunse. Îşi aprinse luleaua şi îşi văzu mai departe de treabă.

— Ce faci, ticălosule? Cu tine vorbesc!

— Ce, nu vezi? Sau te-o fi lovit orbul găinilor…

— Cu-u-m? Ce ai spus?! Ia mai zi o dată!

— Ţi-am spus să-ţi cauţi de drum!

— Ce, ce, ce?

— Caută-ţi de drum! Şi nu mai zbiera.

Rjeveţchi se făcu stacojiu şi strânse umerii.

— Uiţi cu cine vorbeşti? Cum îndrăzneşti?

— Uite că îndrăznesc. Cine eşti tu să nu îndrăznesc? Nu mă sperii! Prea sunteţi mulţi, voi ăştia! Dacă am căuta să facem pe placul fiecăruia, n-am mai pridid.

— Cum îndrăzneşti să tai pădurea? E a ta?

— Nici a ta nu-i.

Rjeveţchi ridică cravaşa, dar nu-l lovi pe Semion, fiindcă acesta îi arătă toporul.

— Ştii tu, nemernicule, a cui e pădurea?

— Ştiu, pane! E a Strelcihăi, şi cu Strelciha am să stau de vorbă. Pădurea e a ei, şi tot ei am să-i răspund. Dar tu ce eşti? O

slugă! Un fecior în casă! Pe tine nu te cunosc. Vezi-ţi de drum, trecătorule! Marş d-aici!

Semion bătu cu luleaua în topor şi zâmbi batjocoritor.

Rjeveţchi alergă la bihuncă, plesni calul cu hăţurile şi o luă în goana mare spre sat. Adună în grabă câţiva martori şi se întoarse cu ei, tot în goană, spre locul delictului. Îl apucară pe Semion la lucru. Procesul se înjghebă într-o clipă. Primarul, ajutorul de primar, secretarul şi vătăşeii nu întârziară nici ei să sosească. Se întocmiră o serie întreagă de acte. Rjeveţchi le iscăli, Semion fu silit să le iscălească şi el, dar tot timpul îşi păstră pe buze zâmbetul batjocoritor.

Înainte de prânz, Semion se înfăţişă moşieriţei, care între timp fusese înştiinţată de cele petrecute. Fără a da bună ziua, Semion începu să spună că nu se mai poate trăi, că polonezul îi cotonogeşte pe oameni, că el, Semion, nu tăiase decât trei copăcei şi aşa mai departe.

— Cum îndrăzneşti să tai din pădurea altuia? îl întrebă moşieriţa foc.

— Ne chinuim rău cu el, mârâi Semion, sorbind cu ochii faţa aprinsă a moşieriţei şi vrând să-l dea gata cu orice preţ pe polonez. La fiecare vorbă, te plesneşte! Se poate una ca asta? Şi caută mereu să te nimerească peste faţă! Nu mai merge aşa... Suntem şi noi oameni.

— Cum îndrăzneşti să tai din pădurea mea? Auzi? Pe tine te întreb, nemernicule!

— V-a minţit, coniţă! E drept că... am tăiat... Recunosc... Dar el de ce bate oamenii?

Sângele boieresc începu să fiarbă în venele moşieriţei. Uită că Semion era frate cu Stepan, îşi uită buna creştere, uită totul pe lume şi îl plesni pe Semion peste obraz.

— Piei din faţa ochilor mei cu mutra ta de ţărănoi! strigă ea. Afară! Şi să nu te mai văd!

Semion se fâstâci. Nu se aştepta nicidecum la aşa ceva.

— La bună vedere! spuse el şi oftă adânc. Ce să-i fac! N-am ce face!

Şi ieşi bombănind. Ajuns în curte uită să-şi pună căciula pe cap.

Peste vreo două ceasuri se înfăţişă moşieriţei Maxim. Faţa-i era încordată, ochii posomorâţi. Se cunoştea că venise să spună sau să facă vreo obrăznicie.

— Ce vrei? îl întrebă moşieriţa.

— Bună ziua, coniţă. Am venit mai mult să vă rog ceva. Tare aş avea nevoie de nişte lemne, coniţă. Vreau să-i fac o izbă lui Stepan şi n-am căpriori. Bine ar fi să-mi daţi şi nişte scânduri.

— De ce nu? Cu plăcere.

Faţa lui Maxim se lumină.

— Trebuie să fac o izbă şi n-am lemne. Cum e mai rău! E ca şi cum te-ai pune să mănânci ciorbă şi ciorbă nu-i... He-he... Îmi trebuie şi nişte scânduri, şi de ale groase şi de ale subţiri. Siomca v-a spus adineauri nişte obrăznicii... Să nu vă supăraţi, coniţă. E un nerod. Nu şi-a băgat încă minţile în cap. Habar n-are de nimic. Aşa sunt ăştia tinerii. Atunci pot să vin după lemne, coniţă?

— Vino.

— Fiţi atât de bună şi spuneţi-i şi lui Felix Adamîci. Să vă dea Dumnezeu sănătate! Acum Stiopca va avea şi el o izbă.

— Atât că am să-ţi cer scump, Jurkin! Ştii doar şi tu că eu nu vând lemne; lemnele îmi trebuie mie, iar dacă le vând, atunci le dau scump.

Faţa lui Maxim se lungi.

— Adică cum?

— Iaca bine. Aşa că, întâi banii, pe urmă...

— Nu vreau lemne cu bani.

— Dar cum altfel?

— Ştiţi şi dumneavoastră cum. Ce bani să aibă mujicul în ziua de astăzi? N-are nicio leţcaie.

— Fără bani nu dau.

Maxim îşi mototoli şapca în pumn şi începu să privească în tavan.

— Nu glumiţi? întrebă el, după un timp de tăcere.

— Sigur că nu. Mai ai ceva de spus?

— Ce să mai spun? La ce să mai lungesc vorba cu dumneavoastră dacă nu-mi daţi lemne? La bună vedere. Atât că rău faceţi că nu-mi daţi lemne... O să vă pară rău... Mie nu-mi pasă, dar dumneavoastră o să vă pară rău... Stepan e la grajd?

— Nu ştiu.

Maxim privi cu tâlc la moşieriţă, tuşi, se mai învârti pe loc şi ieşi. Tremura tot de mânie.

„Vasăzică de astea îmi eşti, pungăşoaico!” îşi zise el îndreptându-se spre grajd. Stepan şedea pe un scăunaş şi ţesăla

alene coapsa unui cal. Maxim nu intră în grajd, ci se opri în prag.

— Stepan! strigă el.

Stepan nu răspunse şi nici nu se uită la tatăl său.

— Strânge-ţi catrafusele şi hai acasă! îi porunci Maxim.

— Nu vreau.

— Cum poţi să-mi răspunzi aşa?

— Dacă o fac înseamnă că pot.

— Îţi poruncesc!

Stepan sări în picioare şi trânti uşa grajdului în nasul lui Maxim.

Seara, un băieţaş din sat veni în goană la Stepan şi îi povesti că Maxim o dăduse afară din casă pe Maria, care nu ştia unde să se adăpostească peste noapte.

— Acum şade lângă biserică şi plânge, adăugă băieţaşul. În jurul ei s-a adunat lumea şi te ocărăşte pe tine.

A doua zi dis-de-dimineaţă, în timp ce toţi cei din curtea boierească dormeau, Stepan se îmbrăcă cu hainele sale vechi şi se duse în sat. Clopotele bisericii sunau de liturghie. Era o dimineaţă de duminică, luminoasă, veselă. Îţi venea să tot trăieşti şi să te bucuri de viaţă! Stepan trecu pe lângă biserică, aruncă o privire îndobitocită spre clopotniţă şi se îndreptă spre cârciumă. Din păcate, cârciuma se deschidea înaintea bisericii. Când intră în cârciumă, la tejghea se şi adunaseră băutori.

— Votcă! comandă Stepan.

I se turnă votcă. Bău, mai stătu puţin locului şi bău din nou. După ce se chercheli, începu să-i cinstească pe ceilalţi. Şi se încinse un chef în lege.

— Primeşti leafă mare la Strelciha? îl întrebă Sidor.

— Cât mi se cuvine. Bea, nătărăule!

— Bună treabă. Îţi urez sărbătoare plăcută, Stepan Maximîci! Duminică plăcută! Dar dumneata de ce nu bei?

— Beau… Beau şi eu…

— Îmi pare bine… La drept vorbind, toate astea-s foarte bune, pe cinste! Stepan Maximîci! Aşa-a… Dă-mi voie să te întreb: primeşti vreo zece ruble?

— Ha-ha-ha! Cum poate un boier să trăiască cu zece ruble? Cum de-ţi trăsneşte aşa ceva prin minte? Primeşte sigur o sută!

Stepan se uită la cel ce rostise aceste vorbe şi recunoscu pe frate-său Semion, care şedea pe banca din colţ şi bea. Îndărătul lui Semion se vedea faţa aprinsă de băutură a dascălului

Manafuilov, care zâmbea viclean.

— Daţi-mi voie să vă întreb, domnule, spuse Semion, scoţându-şi şapca, moşieriţa are cai frumoşi sau nu? Dumneavoastră vă plac?

Stepan îşi turnă în tăcere votcă şi o bău fără să scoată o vorbă.

— Trebuie să fie foarte buni, urmă Semion. Păcat numai că nu-i vizitiu la ei. Fără vizitiu nu prea merge...

Manafuilov se apropie de Stepan şi clătină din cap.

— Eşti... eşti... un porc! spuse el. Un porc! Nu ţi-e teamă de păcat? Creştin eşti tu? Creştinul se teme de păcat! Ştii ce spune sfânta scriptură, ai?

— Ia slăbeşte-mă cu prostiile tale!

— Prostii... hai? Eşti tu mai deştept? Eşti vizitiu, dar nu la cai. He-he... Dumneaei îţi dă şi cafea?

Stepan puse mâna pe o sticlă, îşi făcu vânt şi îl croi pe Manafuilov drept în capul lui cel mare. Manafuilov se clătină dar nu se lăsă:

— Dragoste! Frumos!... Hehei... Păcat numai că nu te poţi cununa. Te-ai face boier! Ce ziceţi, băieţi? Straşnic boier ar mai ieşi din el. Un boier şi jumătate! Şi cu carte!

Se auziră râsete. Stepan îl croi încă o dată pe dascăl cu sticla în cap. Manafuilov se clătină şi, de data aceasta, se prăbuşi.

— De ce omori oamenii? strigă Semion, năpustindu-se asupra fratelui său. Cunună-te, şi atunci ai să poţi bate pe cine vrei! De ce bate oameni, băieţi? De ce dai, răspunde!

Semion închise pe jumătate ochii, îl apucă pe Stepan de piept şi îl pocni la lingurică. Manafuilov se ridică şi începu să-şi fluture degetele lungi în faţa ochilor lui Stepan.

— Bătaie, băieţi! Asta-i bătaie nu glumă! Săriţi!

În cârciumă se iscă larmă mare. Strigăte se amestecară cu râsete.

Lumea se îmbulzi la uşa cârciumii. Stepan îl apucă pe Manafuilov de guler şi-l azvârli afară. Dascălul scoase un ţipăt ascuţit şi se rostogoli ca un ghem pe trepte. Râsetele se înteţiră. Cârciuma se umplu de lume. Sidor se amestecă unde nu-i fierbea oala şi îl lovi pe Stepan în spinare, fără să ştie nici el de ce. Stepan îl apucă pe Semion de umăr şi îl azvârli şi pe el spre uşă. Semion se lovi cu capul de ivăr, alunecă pe trepte şi căzu cu faţa udă în praful drumului. Fratele său îl ajunse din câteva

salturi şi începu să-i joace pe burtă. Jucă cu înverşunare, cu sete, sărind sus de tot. Sări multă vreme aşa.

Clopotele sunau de „Axion”. Stepan se uita la lume. În jurul lui nu se vedeau decât mutre schimonosite de râs, una mai beată şi mai cheflie ca cealaltă. Un potop de mutre. Semion se ridică de pe jos, ciufulit, însângerat, cu pumnii strânşi, cu o căutătură de fiară. Manafuilov stătea lungit în praf şi plângea. Praful i se lipise în jurul ochilor. Se iscase o învălmăşeală din care nici dracu’ nu mai putea alege ceva.

Stepan se dezmetici; se îngălbeni şi o rupse de fugă, ca un nebun. Câţiva oameni se luară după el.

— Prindeţi-l! Prindeţi-l! strigau toţi în urma lui. Puneţi mâna pe el! A ucis!

Pe Stepan îl apucă groaza. I se păru că, dacă va fi prins, lumea îl va omorî pe loc. Începu să alerge mai repede.

— Prindeţi-l! Puneţi mâna pe el!

Fugind mereu, ajunse, fără să-şi dea seama, la casa părintească. Poarta era larg deschisă, cu canaturile în bătaia vântului. Stepan dădu buzna în curte.

La trei paşi de poartă, Maria lui şedea pe un morman de surcele şi de talaş. Cu picioarele strânse sub ea şi cu mâinile atârnându-i sleite de puteri, nu-şi desprindea ochii de la pământ. La vederea Mariei, un gând luminos licări deodată prin mintea întunecată şi muncită de băutură a lui Stepan…

Să fugă din sat, să fugă cât mai departe cu femeia aceasta galbenă ca moartea, asuprită, pe care o iubea din tot sufletul. Să fugă cât mai departe de toţi aceşti blestemaţi, în Kuban, bunăoară… Ce frumos e Kubanul! Dacă scrisorile primite de la unchiul Piotr spun adevărat, ce minunată libertate trebuie să fie în stepele Kubanului! Acolo şi viaţa-i mai îmbelşugată, şi vara mai lungă, şi lumea mai cutezătoare… La început, ei doi, Stepan şi Maria, se vor tocmi ca argaţi, iar mai târziu îşi vor face rost şi de un petic de pământ al lor. Acolo nu vor avea mereu pe capul lor, nici pe chelul de Maxim, cu ochii lui de ţigan, nici pe Semion, cu zâmbetul lui de beţiv şi de om viclean…

Cu gândul acesta se apropie de Maria şi se opri în faţa ei… Dar capul i se învârtea de băutură, prin faţa ochilor îi jucau pete de toate culorile şi îl durea tot trupul… Abia se ţinea pe picioare…

— Hai în Kuban… hai să… începu el, simţind că nu mai e în

stare să vorbească... În Kuban... la moşul Piotr... Ştii? Ala care ne trimitea scrisori...

Dar pas de te înţelege! Se duse dracului Kubanul... Maria îşi ridică privirea îndurerată spre faţa lui galbenă, buimăcită, acoperită pe jumătate cu şuviţe încâlcite, şi se ridică... Buzele începură să-i tremure...

— Tu eşti, tâlharule? ţipă ea. Tu? Ţi-au mutat fălcile la cârciumă? Blestematule! Călăule! Să-ţi meargă pe lumea cealaltă tot aşa cum m-ai omorât şi tu pe mine, ticălosule! Cu zile m-ai omorât, amărâta de mine!

— Taci din gură!

— Dihăniilor! Nu vă e milă de un suflet creştin! M-aţi dat gata, tâlharilor... Şi tu, Stiopca, mi-ai ucis sufletul! O să te pedepsească Maica Domnului! Ai să vezi! Asta n-o să ţi-o ierte aşa, cu una cu două. Crezi că numai eu îs sortită să mă chinuiesc? Nici prin minte să nu-ţi treacă aşa ceva... Ai să te chinuieşti şi tu...

Stepan începu să clipească din ochi şi se clătină pe picioare.

— Taci din gură! Pentru numele lui Dumnezeu!

— Beţivule! Ştiu cu ai cui bani te-ai îmbătat... O ştiu, tâlharule! Bei de bucurie? Duci trai vesel?

— Taci! Maşca! Te rog...

— De ce ai venit? Ce-ţi mai trebuie? Ai venit să te lauzi? Le ştiu toate şi fără să te lauzi... Tot satul ştie... Toată ziulica îmi scoate lumea ochii cu purtarea ta, blestematule...

Stepan bătu din picior, se clătină şi, scăpărând din ochi, o îmbrânci pe Maria cu cotul.

— Taci din gură când îţi spun! Nu-mi chinui sufletul!

— Ba am să vorbesc! Vrei să mă baţi? Poftim... Bate-mă!... Bate-mă!... Tot o să mor odată. La ce mângâiere să mă mai aştept? Hai, dă în mine... Dă-mă gata, tâlharule! Ce nevoie ai tu de mine? O ai pe moşieriţa ta. E bogată... E frumoasă... Eu îs bădărancă şi ea-i boieroaică... Ce mai stai? Dă în mine, tâlharule!

Stepan ridică pumnul şi lovi cu toată puterea faţa schimonosită a Mariei. Lovitura, dată în neştire, nimeri drept în tâmplă. Maria se clătină şi se prăbuşi fără să scoată un sunet. În timp ce se prăbuşea, Stepan o mai lovi o dată în piept.

Bărbatul se aplecă spre trupul cald, dar neînsufleţit al nevestei sale, se uită cu ochi tulburi la faţa ei chinuită şi,

neînţelegând nimic, se aşează lângă cadavru.

Între timp, soarele se ridicase deasupra izbelor şi frigea. Vântul se făcuse fierbinte. În aerul dogoritor plutea o tristeţe apăsătoare… Oamenii din sat se bulucirăcutremuraţi în jurul lui Stepan şi al Mariei… Pricepeau că era vorba de un omor şi nu-şi credeau ochilor. Stepan se uita cu o privire tulbure la lumea din jurul lui, scrâşnea din dinţi şi bâiguia cuvinte fără şir. Nimeni nu se încumeta să-l lege. Maxim, Semion şi Manafuilov se aflau şi ei în mulţime şi se strângeau unul într-altul.

— Pentru ce a omorât-o? întrebau ei, galbeni ca moartea.

Mama alerga în jur şi se tânguia.

I se raportară şi moşieriţei cele întâmplate. Moşieriţa rămase înmărmurită, îşi luă flaconul cu săruri, dar nu leşină.

— Ce oameni groaznici! şopti ea. Of, ce oameni! Nemernicii! Las-că le arăt eu lor! Abia acum o să vadă ei cine sunt!

Rjeveţchi veni s-o mângâie. O mângâie şi îşi reluă astfel locul pe care capricioasa moşieriţă îl dăduse lui Stepan. Era un locşor bun, rentabil, şi foarte potrivit pentru el. De vreo zece ori pe an era gonit din acel loc şi tot de atâtea ori i se plăteau despăgubiri. Şi i se plătea din gros.

Apărută pentru prima oară în revista „Moscva”, 1882. Nr. 29, autoriz. cenz. din 30 iulie; Nr. 30, autoriz. cenz. din 7 august; Nr. 31, autoriz. cenz. din 17 august. În Nr. 29, nesemnată. În Nr. 30 şi 31 semnată: Antoşa Cehonte. – Publicăm acest text.

„Axion” – cântare bisericească.

Marfă vie

lui F. F. Popudoglo

I

Groholski o îmbrăţişă pe Liza, îi sărută pe rând degetele mici cu unghii trandafirii, roase, şi o aşează pe canapeaua îmbrăcată în catifea ieftină. Picior peste picior, Liza îşi împreună mâinile la ceafă şi se întinse pe spate.

Groholski se aşează alături pe un scaun şi se aplecă spre ea. Nu-şi mai putea lua ochii de pe chipul ei.

Ce drăgălaşă i se părea, aşa luminată de razele soarelui, care se vedea prin fereastră asfinţind auriu, uşor înveşmântat în purpură.

Scălda salonul şi pe Liza într-o lumină vie şi totuşi blândă, îmbrăcând totul într-o pulbere de aur.

Groholski nu se mai sătura privind-o. Totuşi Liza nu era ceea ce se cheamă o frumuseţe desăvârşită. Avea o faţă mică, de pisică, ochi căprui, un năsuc cârn, părul nu prea bogat, dar cârlionţat şi negru ca chinorosul, boiul puţintel dar graţios, bine proporţionat şi mlădios ca al ţiparului. Pe lângă toate, mai era şi atât de proaspătă şi de plină de nuri! Mie unuia... Dar să lăsăm gustul meu la o parte. Groholski, răsfăţatul femeilor, care iubise şi uitase de atâtea ori în viaţa lui, vedea în ea o frumuseţe. O iubea, şi iubirea e oarbă, găseşte în oricine frumuseţea ideală.

— Ascultă, iubita mea, începu el, privind-o drept în ochi. Am venit să stăm de vorbă. Dragostea nu suferă nimic nelămurit, necristalizat... Vezi tu... raporturile noastre... am vorbit şi ieri despre asta, Liza... Să încercăm să dezlegăm astăzi problema

ridicată ieri. Hai să hotărâm împreună… Ce-i de făcut?

Liza căscă şi, încreţindu-şi fruntea, îşi trase de sub cap mâna dreaptă.

— Ce-i de făcut? repetă ea întrebarea lui Groholski, dar cu glas moale.

— Ei da, ce-i de făcut? Hotărăşte tu, cu căpşorul tău înţelept… Te iubesc, şi un om care iubeşte nu poate să accepte ca femeia iubită să aparţină altuia. Când iubeşti, eşti mai mult decât egoist. Simt că nu mai pot să te împart cu bărbatul tău. Îl sfâşii în gând, de câte ori îmi amintesc că şi el te iubeşte. În definitiv, tu mă iubeşti pe mine… Prima condiţie a dragostei nu este oare libertatea deplină?… Dar tu nu eşti liberă… Nu înţeleg cum pe tine nu te scoate din sărite gândul că omul acesta stă veşnic pe capul tău! Un om pe care nu-l iubeşti, pe care poate îl urăşti chiar, ceea ce ar fi foarte firesc… Asta în al doilea rând… În al treilea rând… Ce-i în al treilea rând? A, da… Îl înşelăm, şi… asta nu-i cinstit. Adevărul înainte de toate, Liza. Jos cu minciuna!

— Şi atunci, care-i părerea ta?

— Cum? Nu ghiceşti?… Socotesc necesar, chiar absolut necesar, să-i aducem la cunoştinţă legătura noastră, să-l înlăturăm şi să începem o viaţă liberă. Şi una şi alta trebuiesc făcute cât mai curând… Ai putea, bunăoară, să ai chiar diseară o… explicaţie cu el… E timpul să sfârşim odată povestea asta. Ţie nu ţi-e lehamite să iubeşti pe furate?

— Să am o explicaţie? Cu Vania?

— Ei, da!

— Cu neputinţă! Ţi-am spus şi ieri că asta-i cu neputinţă!

— Şi de ce?

— O să se supere, o să înceapă să ţipe, şi o să ne facă fel de fel de mizerii… Parcă nu-l ştii cum e? Doamne fereşte! Nici vorbă nu poate fi de o explicaţie! Frumoasă soluţie ai mai găsit şi tu!

Groholski îşi trecu mâna peste frunte şi oftă.

— Da, spuse el. Va fi mai mult decât supărat… Îi răpesc fericirea. Te iubeşte?

— Da, mă iubeşte. Mult.

— Mare pacoste! Nu ştii cum s-o scoţi la capăt. E o ticăloşie să ne ascundem de el, şi o explicaţie l-ar omorî. Afurisită încurcătură! Atunci ce facem?

Groholski căzu pe gânduri. Faţa lui palidă se întunecă.

— Să rămânem întotdeauna ca acum, spuse Liza. N-are decât să afle singur, dacă vrea.

— Dar asta... nu-i cinstit şi... Şi pe urmă, eşti a mea şi nimeni n-are dreptul să creadă că nu-mi aparţii mie, ci altuia! Eşti a mea! Nu te las nimănui!... Mi-e milă de el, Dumnezeu mi-e martor cât mi-e de milă, Liza! Când îl văd, mi se strânge inima! Dar... ce să fac? Tu nu-l iubeşti! Atunci de ce să te chinuieşti cu el? E absolut necesar să avem o explicaţie. O să-i arătăm care-i situaţia şi ai să vii la mine. Eşti nevasta mea, nu a lui. Să facă ce-o vrea. Până la urmă, îşi biruie el durerea într-un fel sau altul... Nu-i primul şi nici ultimul... Vrei să fugim? Ce zici? Spune repede? Vrei să fugim?

Liza se sculă şi se uită la Groholski.

— Să fugim?

— Da... La mine, la moşia mea... Pe urmă ne vom duce în Crimeea... Şi... îi vom explica totul printr-o scrisoare... Putem fugi la noapte. Uite, avem un tren la unu şi jumătate. Ce zici? Vrei?

Liza se scărpină la rădăcina nasului şi rămase pe gânduri.

— Bine, spuse ea şi... dintr-odată începu să plângă.

Pe obrăjori începură să-i joace pete roşii, ochişorii i se umflară şi toată faţa ei micuţă, ca de pisică, fu scăldată în lacrimi...

— De ce plângi? se nelinişti Groholski. Liza! Scumpa mea! Ce-i cu tine! Nu-mi spui? Uită-te la mine! Ce ai? Mămicule! De ce eşti necăjită?

Liza întinse braţele spre Groholski şi se anină de gâtul lui. Începu să plângă şi mai tare.

— Mi-e milă de el... bolborosi Liza. Nici nu ştii ce milă mi-e!

— De cine?

— De Va... de Vania.

— Şi crezi că mie nu mi-e milă? Dar ce putem face? E adevărat, va suferi din cauza noastră... Va suferi şi ne va blestema... Dar ce suntem noi vinovaţi, dacă ne iubim?

Abia rostise ultimul cuvânt, când sări ca ars înapoi şi se aşeză într-un fotoliu. Liza se desprinse şi ea ca fulgerul de gâtul lui şi se lăsă pe canapea.

Roşii ca focul, amândoi lăsară ochii în jos şi începură să tuşească.

Un om înalt, lat în umeri, de vreo treizeci de ani, în ţinuta de serviciu a funcţionarilor de stat, intrase în salon. Intrase pe

nesimţite. Numai zgomotul uşor al unui scaun, de care se lovise lângă uşă, îi înştiinţase pe amanţi de sosirea lui şi îi făcuse să-şi întoarcă brusc capul. Era soţul.

Prinseseră însă de veste prea târziu. Soţul îl văzuse pe Groholski ţinând-o pe Liza de mijloc şi pe Liza aninată de gâtul alb, aristocratic, al amantului ei.

„Ne-a văzut!” se gândiră în acelaşi timp şi Liza şi Groholski, neştiind ce să facă cu mâinile, deodată grele, şi cum să-şi ascundă de ruşine ochii…

Faţa rumenă a soţului înmărmurit se făcuse albă ca varul.

Tăcerea chinuitoare, o tăcere ce-ţi răscolea măruntaiele, ţinu vreo trei minute. Ah, aceste trei minute! Groholski îşi mai aduce şi astăzi aminte de ele.

Primul care se mişcă şi rupse tăcerea fu soţul. Se îndreptă spre Groholski şi, schimonosindu-şi faţa într-o strâmbătură fără noimă, ce voia să aducă a zâmbet, îi întinse mâna. Groholski strânse uşor mâna aceea moale şi asudată, scuturat de un fior, ca şi cum ar fi strivit în palmă o broască vâscoasă.

— Bună ziua, bolborosi el.

— Ce mai faci? întrebă soţul cu glas răguşit şi atât de stins, încât abia se auzi, şi se aşeză în faţa lui Groholski potrivindu-şi gulerul la ceafă…

Şi din nou se aşternu o tăcere chinuitoare… Dar aceasta nu mai era atât de nefirească… Clipa critică, cea mai grea, cea care dovedea lipsă de caracter, trecuse.

Acum celor doi bărbaţi nu le mai rămânea decât să-şi ascundă tulburarea, aprinzând o ţigară sau făcând orice alt gest neînsemnat. Amândoi simţeau o poftă nebună să se ridice şi să plece. Totuşi şedeau locului, fără să se uite unul la altul, îşi chinuiau barba cu degetele şi-şi răscoleau creierii înfierbântaţi, căutând o ieşire din situaţia nespus de grea în care se găseau. Amândoi asudaseră. Amândoi sufereau la culme şi fiecare simţea faţă de celălalt o ură sălbatică. Le venea să se arunce unul asupra altuia, dar… cum să înceapă şi care să înceapă primul? Cel puţin dacă n-ar fi fost ea de faţă!

— Te-am văzut aseară la club, bolborosi Bugrov (aşa se numea soţul).

— Da… am fost… Dumneata ai dansat?

— Hm… da. Cu… cea mai mică dintre fetele Liucoţchi… Dansează greoi… Habar n-are. Dar la taifas e neîntrecută.

(Pauză.) Nu-i mai tace guriţa.

— Da… a fost mare plictiseală. Te-am văzut şi eu…

Fără să vrea, Groholski se uită la Bugrov… Ochii lui întâlniră privirea rătăcită a soţului înşelat, şi nu mai putu răbda. Se sculă, îi strânse în grabă mâna, îşi luă pălăria şi se îndreptă spre uşă, simţind pentru prima dată atât de limpede că are spate. I se părea că mii de ochi îi străpungeau spinarea. Aceeaşi senzaţie o are şi un actor fluierat, când fuge de la rampă, sau un fante care a primit o palmă şi e luat de guler şi dat afară.

Abia se stinseră paşii lui Groholski dincolo de uşa antreului care scârţâi jalnic, şi Bugrov sări în picioare. După ce făcu de câteva ori ocolul salonului, se apropie de nevastă-sa. Chipul ei mic de pisică se închirci, şi Liza începu să clipească, ca şi cum ar fi aşteptat un bobârnac. Soţul veni atât de aproape de ea, încât o călcă pe rochie şi îi atinse genunchii cu genunchii săi. Galben, cu faţa schimonosită, începu să dea din cap, din mâini şi din umeri.

— Dacă ai să-l mai laşi să intre o singură dată aici, nemernico, începu el cu glas înăbuşit, plângăreţ, am să te… Să nu-l mai prind pe aici, ai înţeles? Că de nu, te ucid! A-a-a… Făptură netrebnică ce eşti! Tremuri, hai? Ticăloaso!

Bugrov o apucă de braţ, o zgâlţâi şi o azvârli, ca pe o minge, spre fereastră.

— Nemernico! Neobrăzato! N-ai pic de ruşine în tine!

Liza zbură spre fereastră, abia atingând parchetul cu picioarele, şi se agăţă cu mâinile de perdea.

— Să nu spui o vorbă! urlă soţul fulgerând-o din ochi şi, apropiindu-se iarăşi de ea, bătu din picior.

Liza tăcea. Se uita în tavan şi plângea încetişor, cu expresia unei fetiţe pocăite care îşi aşteaptă pedeapsa.

— Aşa te porţi? Ai? Cu un filfizon? Frumos! Dar în faţa altarului ce ai jurat? Cum? Halal soţie şi mamă! Să nu crâcneşti!

Şi o lovi peste umărul ei frumos şi gingaş.

— Taci! Nemernico! Las’ că-ţi arăt eu! Dacă puşlamaua asta îndrăzneşte să se mai arate o singură dată pe aici, dacă te mai văd o singură dată… ascultă-mă bine! cu acest ticălos… să nu-mi ceri îndurare! N-au decât să mă trimită în Siberia, dar să ştii că te ucid! Şi pe el îl ucid! Ce mă costă? Hai, şterge-o! Piei din ochii mei!

Bugrov îşi şterse cu mâneca fruntea şi ochii şi începu să se

plimbe prin salon, în timp ce Liza, plângând cu hohote, cu umerii scuturaţi de suspine şi trăgându-şi năsucul cârn, începu să cerceteze dantela perdelelor.

— Ţi-e capul plin de prostii, toanto! ţipă el. Te-au apucat pandaliile! Te laşi în voia lor! Asta nu admit, s-o ştii! Să nu îndrăzneşti! Şi să n-aud! Dacă vrei să faci asemenea lucruri, n-ai decât să pleci! Nu ai ce căuta în casa mea! Marş d-aici, dacă înţelegi să... Din moment ce m-ai luat, uită-i pe filfizonii ăştia, scoateţi-i din cap! Toate astea-s numai prostii! Să nu te mai prind cu aşa ceva! Şi să nu crâcneşti! Să faci bine să-ţi iubeşti bărbatul! Pe el l-ai luat, pe el să-l iubeşti! Asta-i! Nu-ţi ajunge unul? Hai, şterge-o că de nu... Călăilor!

Bugrov tăcu o clipă, apoi începu iar să strige:

— Şterge-o, când îţi spun! Du-te în odaia copilului! De ce plângi! Tu eşti vinovată, şi tot tu plângi! Ei, comedie! Anul trecut te-ai aruncat de gâtul lui Petca Tocicov acum iată-te de gâtul acestui diavol, Doamne iartă-mă!... Ptiu! Ar fi timpul să înţelegi cine eşti! Eşti soţie! Eşti mamă! Ţii minte ce scandal a fost anul trecut; vrei să se întâmple şi acum la fel? Ptiu!

Bugrov oftă adânc şi în odaie se răspândi un miros de Xeres. Abia se întorsese de la un prânz şi era uşor cherchelit...

— Nu-ţi cunoşti îndatoririle! Nu!... Pe toate ar trebui să vă dăscălească cineva! Nu v-a băgat nimeni minţile în cap! Mamele voastre erau şi ele rele de muscă şi acum vreţi să faceţi şi voi la fel. Plângi! Da! Ai de ce plânge!

Bugrov se apropie de nevastă-sa şi îi smulse din mâini perdeaua.

— Nu mai sta la fereastră... Ar putea să te vadă cineva plângând... Acum lasă... Şi altă dată să nu se mai întâmple. De la îmbrăţişare şi până la scandal nu-i mult. Gândeşte-te şi tu!... Crezi că mie mi-ar fi plăcut să port coarne? Şi ai să mi le pui, dacă ai să continui să-ţi faci de cap cu nişte mitocani... Acum, destul... Altă dată să nu mai... Eu nu-s... Liza... Ei, haide, lasă...

Bugrov oftă iar şi o învălui într-o răbufnire de Xeres.

— Eşti încă tânără şi prostuţă, nu înţelegi nimic... Eu nu-s niciodată acasă... Iar ei profită. Trebuie să fii deşteaptă şi să bagi de seamă! Sunt în stare să te ademenească! Şi aşa ceva n-aş mai putea să îndur... M-ar da gata... Ar fi sfârşitul! Nu mi-ar mai rămâne decât să mor. Dacă m-ai înşela, aş fi în stare de orice. Te-aş omorî în bătăi şi... te-aş da afară. Atunci nu ţi-ar mai

rămâne decât să te duci la puşlamalele tale.

Şi Bugrov şterse cu palma sa mare şi moale (horribile dictu!) faţa udă de plâns a trădătoarei. Se purta cu nevastă-sa, care avea douăzeci de ani, ca şi cum ar fi fost un copil.

— Ajunge acum... Te iert, dar să ştii că altă dată... să te ferească Dumnezeu. Te iert pentru a cincea oară, dar a şasea oară nu te mai iert. Pe Dumnezeul meu. Pentru aşa ceva nici Cel de Sus nu te-ar ierta.

Bugrov se aplecă şi îşi întinse buzele grase spre căpşorul Lizei.

Dar nu apucă s-o sărute.

În vestibul, în sufragerie, apoi în salonul cel mare se auziră uşi trântite şi Groholski intră val-vârtej în salonaş. Era galben la faţă şi tremura. Dădea din mâini, îşi mototolea pălăria scumpă, iar haina flutura pe el ea pe un cuier. Părea să fie pradă unui zbucium de nedescris. Zărindu-l, Bugrov se îndepărtă de nevastă-sa şi începu să privească prin cealaltă fereastră. Groholski se apropie în fugă de el şi, fără să se uite la nimeni, dând din mâini şi răsuflând anevoie, începu cu glas tremurat:

— Ivan Petrovici! Să încetăm comedia asta! Să nu ne mai înşelăm unul pe altul! Ajunge! Eu nu mă mai simt în stare să continui astfel! Dumneata fă cum crezi, dar eu nu mai pot. Găsesc că e respingător şi mârşav! E revoltător! Înţelege odată că-i revoltător!

Groholski se îneca şi se înăbuşea.

— E cu totul contrar principiilor mele, reluă el. Şi dumneata eşti om cinstit. Dar ce vrei: o iubesc! O iubesc mai mult decât orice pe lume! Ai văzut singur că... Mă simt dator să ţi-o spun!

„Dar eu ce să-i spun?” se întreba Ivan Petrovici.

— Trebuie să isprăvim odată. Comedia asta nu mai poate dura! Toate acestea trebuie să-şi găsească o soluţie!

Groholski trase cât mai mult aer în piept şi urmă:

— Nu pot să trăiesc fără ea. Şi nici ea nu poate fără mine. Eşti un om cu mintea luminată, vei înţelege că, în asemenea condiţiuni, viaţa dumitale de familie nu mai e cu putinţă. Femeia aceasta nu mai e a dumitale. Ce vrei, aşa-i... Te rog să priveşti toate astea dintr-un punct de vedere uman... cu indulgenţă.

Ivan Petrovici! Înţelege odată că o iubesc, că o iubesc mai mult ca pe mine însumi, mai mult ca orice pe lume, şi că-i peste puterile mele să înăbuş această dragoste!

— Dar ea? întrebă Bugrov pe un ton posomorât, puţin ironic.

— Întreab-o! Da, întreab-o! Pentru ea, a trăi cu un om pe care nu-l iubeşte, a trăi adică cu dumneata, iubind pe un altul înseamnă... înseamnă... un chin!

— Dar ea? repetă Bugrov, de data aceasta fără nicio ironie.

— Ea... ea mă iubeşte pe mine! Ne-am îndrăgostit unul de altul... Ivan Petrovici! Omoară-ne, dispreţuieşte-ne, alungă-ne, fă ce vrei... dar nu mai suntem în stare să-ţi ascundem adevărul! Suntem de faţă amândoi! Judecă-ne cu toată asprimea unui om căruia ţi-am luat... căruia soarta i-a răpit... fericirea!

Bugrov se făcu roşu ca un rac fiert şi trase cu coada ochiului la Liza. Începu să clipească. Degetele, buzele şi pleoapele prinseră să-i tremure. Sărmanul! Ochii Lizei, care plângea, îi spuneau că Groholski avea dreptate şi că situaţia era serioasă...

— Ce să mai spun? bolborosi el. Dacă amândoi... În ziua de astăzi... Dacă-i aşa...

— Dumnezeu ne e martor, strigă Groholski cu glas piţigăiat, că te înţelegem! Cum am putea să nu te înţelegem, să nu simţim? Ştiu ce suferinţă îţi pricinuim. Dumnezeu mi-e martor! Dar fii îngăduitor! Te rog din suflet! Nu suntem vinovaţi! Dragostea nu-i o vină. Nicio voinţă nu i se poate împotrivi... Dă-mi-o, Ivan Petrovici! Las-o să plece cu mine! Ia-mi orice vrei pentru chinurile dumitale, ia-mi viaţa, dar dă-mi-o pe Liza! Sunt gata să fac orice... Spune-mi cu ce aş putea să ţi-o înlocuiesc măcar în parte? În schimbul acestei fericiri pierdute, pot să-ţi dau altă fericire! Pot, Ivan Petrovici! Mă învoiesc la orice! Ar fi o josnicie din partea mea să te las fără nicio compensaţie... În clipa de faţă te înţeleg...

Bugrov făcu un gest deznădăjduit cu mâna, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Pleacă odată, pentru Dumnezeu!” Ochii începură să i se învăluie într-o umezeală trădătoare... Acuşi aveau să vadă cu toţii că-i un om plângăreţ.

— Te înţeleg, Ivan Petrovici! Dar pot să-ţi dau altă fericire, pe care n-ai gustat-o încă. Spune ce vrei? Sunt un om bogat, sunt fiul unui om cu influenţă... Poate că vrei?... Spune-mi cât?

Inima lui Bugrov începu deodată să bată cu putere. Se agăţă cu amândouă mâinile de perdea.

— Spune... Cincizeci de mii? Ivan Petrovici, te implor... Asta nu-i mită, nu-i cumpărare... Vreau numai, printr-o jertfă din

partea mea, să repar, măcar în mică măsură, pierderea nemăsurată pe care o încerci... O sută de mii? Sunt gata! Vrei o sută de mii?

Doamne! Două ciocane uriaşe începură să bată în tâmplele asudate ale nefericitului Ivan Petrovici... În urechi începură să-i alerge troici cu zurgălăi.

— Primeşte această jertfă din partea mea, continuă Groholski. Te implor! Ai să-mi iei o mare greutate de pe suflet! Te rog!

Doamne! În faţa ferestrei, prin care priveau ochii înlăcrimaţi ai lui Bugrov, trecu pe caldarâmul uşor umezit de o ploicică de mai o minunată caleaşcă cu patru locuri. Caii erau straşnici, falnici, focoşi, cu păr luciu. În caleaşcă şedeau răsturnaţi, cu o expresie plină de mulţumire, nişte domni cu pălării de paie, cu undiţe lungi, cu mincioage... Un elev de liceu cu şapcă albă ţinea în mână o puşcă. Se duceau afară din oraş să pescuiască, să vâneze, să ia ceaiul la aer curat, pe meleagurile binecuvântate unde se zbenguia odinioară prin lunci şi pajişti micul Bugrov, fiul diaconului satului, un băieţaş desculţ, ars de soare, dar atât, atât de fericit! Doamne, ce ispititoare-i luna mai! Ferice de cei ce, scoţându-şi uniforma grea de funcţionar, pot să se urce într-o trăsură şi să plece în goană la câmp, unde cântă prepeliţele şi unde miroase a fân proaspăt. Un fior îngheţă şi umplu totodată de o plăcută tulburare inima lui Bugrov... O sută de mii! Odată cu caleaşca, i se perindară prin faţă visurile dragi, cu care îi plăcea să-şi îndulcească viaţa lui de funcţionar, fie în ceasurile de slujbă, la administraţia guberniei, fie în mica şi sărăcăcioasa lui cameră de lucru... O apă adâncă cu peşti, un parc spaţios cu alei înguste, cu havuzuri, cu umbră, cu flori, cu chioşcuri, o vilă somptuoasă cu terase, turn, şi o harpă eoliană cu clopoţei de argint pe acoperiş. (Aflase din nişte romane nemţeşti de existenţa harpei eoliene.) Un cer senin, albastru, un aer tare, înmiresmat, amintindu-i copilăria lui desculţă, înfometată, asuprită... Să te scoli la cinci dimineaţa, să te culci la nouă seara; în timpul zilei să pescuieşti, să vânezi, să stai de vorbă cu mujicii... Ce plăcut ar fi!

— Ivan Petrovici! Nu mă chinui! Vrei o sută de mii?

— Hm... O sută cincizeci! mugi Bugrov cu glas înfundat, un glas de taur răguşit... Mugi şi se încovoie, copleşit de vorbele ce-i scăpaseră şi aşteptând totuşi răspunsul...

— Bine, spuse Groholski. Mă învoiesc! Îţi mulţumesc, Ivan

Petrovici... Mă întorc numaidecât... N-am să te fac să aştepţi...

Sări în sus, îşi puse pălăria pe cap şi ieşi de-a-ndăratelea din salon, aproape fugind.

Bugrov se agăţă şi mai tare de perdea... Îi era ruşine... În suflet i se revărsase un fel de leşie; îşi dădea limpede seama că săvârşise o mârşăvie. În schimb, ce nădejdi strălucite începură să-i mişune sub tâmplele ce-i zvâcneau puternic! Era bogat!

Liza, care nu înţelesese nimic şi se temea ca Bugrov să nu se apropie de fereastra lângă care se refugiase şi s-o zvârle iarăşi la o parte, se furişă în grabă, tremurând din tot trupul, prin uşa rămasă pe jumătate deschisă. Se duse în odaia copilului şi se făcu ghem pe patul dădacei. Fiori îngheţaţi o scuturau din cap până-n picioare.

Bugrov rămase singur. Aerul din odaie i se păru înăbuşitor; deschise fereastra. Ce adiere minunată îi învălui faţa şi gâtul! Ce plăcut trebuie să fie să respiri o astfel de adiere, tolănit pe perinile unei trăsuri... Afară, departe de oraş, unde se aflau vile şi locuri de plimbare, aerul era şi mai bun... Bugrov zâmbi, visând la aerul care îl va învălui, când va ieşi pe terasa vilei sale ca să admire priveliştea... Visă mult timp... Soarele apusese, şi el tot mai stătea locului şi visa, silindu-se din răsputeri să gonească din minte imaginea Lizei, care îl urmărise stăruitor în toată visarea lui.

— Am adus banii, Ivan Petrovici! îi şopti la ureche Groholski, care intrase pe nesimţite. I-am adus... Poftim... În teancul ăsta sunt patruzeci de mii. Cu poliţele acestea în alb vei putea încasa poimâine de la Valentinov douăzeci... Poftim altă poliţă... Şi un cec... Restul de treizeci de mii îl vei primi peste câteva zile... Ţi-l va aduce administratorul meu.

Roşu la faţă, zbuciumat, tremurând din toate mădularele, Groholski puse pe masă în faţa lui Bugrov un morman de hârtii şi de pacheţele. Mormanul era mare, multicolor. Bugrov nu văzuse în viaţa lui atât bănet! Răşchirându-şi degetele groase, începu să rânduiască banii şi poliţele teancuri-teancuri, fără să se uite la Groholski...

Acesta, după ce puse banii pe masă, începu să se plimbe cu paşi mărunţi prin odaie, căutându-şi dulcineea pe care i-o vânduse soţul.

Bugrov îşi umplu buzunarele şi portofelul, băgă poliţele în sertarul mesei, bău o jumătate de cană de apă şi ieşi aproape

fugind în stradă.

— Birjar! strigă el cu glas sălbatic.

Noaptea, pe la orele unsprezece şi jumătate, sări din birjă la poarta hotelului „Paris”. Urcă într-un suflet scara tropăind zgomotos şi bătu la uşa camerei lui Groholski. I se deschise. Groholski îşi făcea bagajele. Liza şedea lângă masă şi încerca nişte brăţări. Amândoi se speriară, văzându-l pe Bugrov dând buzna. Crezură că venea să-şi la nevasta şi aducea înapoi banii, luaţi doar într-un acces de lăcomie. Dar Bugrov nu venea după Liza. Ruşinându-se de noua sa înfăţişare, simţindu-se groaznic de stingherit în ea, se înclină şi rămase lângă uşă, smerit ca o slugă… Noua sa înfăţişare era însă încântătoare. Bugrov era de nerecunoscut. Un rând de haine noi-nouţe, din cea mai bună stofă franţuzească, croite după ultima modă, îmbrăcau trupul lui mare, care până atunci nu purtase decât mica ţinută a funcţionarilor. În picioare avea ghete cu catarame strălucitoare. Stătea locului, ruşinat, şi îşi ascundea cu mâna dreaptă lanţul cu brelocuri, pentru care cu un ceas înainte plătise trei sute de ruble.

— Iată de ce am venit… începu el. Buna învoială face mai mult decât toţi banii. Pe Mişutca nu-l dau…

— Care Mişutca? întrebă Groholski.

— Fiul meu.

Groholski şi Liza se uitară unul la altul. Ochii Lizei se umflară, obrajii i se roşiră, buzele începură să-i tremure.

— Bine, spuse ea.

Îşi adusese aminte de pătucul cald al lui Mişutca. Ar fi fost neomenos să-l scoată din pătucul lui cald şi să-l culce pe canapeaua rece a unei camere de hotel. De aceea se învoi.

— Dar am să-l pot vedea? adăugă ea.

Bugrov se înclină, părăsi odaia şi, strălucind de eleganţă, coborî scara în fugă, despicând aerul cu un baston scump.

— Acasă! porunci el birjarului. Mâine-dimineaţă, la ora cinci, vreau să ies… Vino să mă iei. Dacă dorm, trezeşte-mă. Mergem afară din oraş…

II

Era o seară minunată de august. Soarele, uşor spuzit cu purpură şi tivit cu aur, spânzura la asfinţit deasupra orizontului, gata să coboare după gorganele îndepărtate. În grădini, umbrele şi penumbrele se şterseseră şi văzduhul se umezise; doar pe vârfurile copacilor mai jucau încă tonuri aurii... Era plăcut. Plouase de curând şi aerul, şi aşa curat, străveziu şi înmiresmat, se făcuse şi mai proaspăt.

Nu e vorba de luna august aşa cum este la noi în capitală, neguroasă, întunecată, înlăcrămată, cu dimineţi reci şi peste măsură de umede. Ferească Dumnezeu! Nici de augustul nostru nordic, aspru. Rog pe cititor să se transporte cu gândul în Crimeea, pe coasta mării, aproape de Feodosia, şi anume acolo unde se află vila unuia dintre eroii mei. Vila e frumoasă, curată, înconjurată de straturi de flori şi tufe tunse. În spatele ei, la vreo sută de paşi, se vede albăstrind parcul prin care se plimbă vilegiaturiştii... Groholski plăteşte scump această vilă: pare-mi-se o mie de ruble pe an... Vila nu face atât, dar e frumuşică... Înaltă, zveltă, gingaşă, cu balcoane subţiri ca o horbotă şi pereţi azurii, împodobită pe dinăuntru cu perdele, perdeluţe şi draperii, te face să te gândeşti la o domnişoară drăgălaşă şi plăpândă, crescută în puf.

În seara de care vorbim, Groholski şi Liza şedeau pe terasa acestei vile. Groholski citea „Novoe Vremia" şi bea lapte dintr-o cană verde. Pe masa din faţa lui se afla un sifon. Îşi închipuia că are ceva la plămâni şi, după sfatul doctorului Dmitriev, ingurgita cantităţi imense de struguri, lapte şi sifon. Liza şedea mai la o parte, într-un fotoliu moale. Rezemată cu coatele de balustradă şi proptindu-şi bărbia în pumnişori, privea la vila de vizavi... în ale cărei ferestre juca soarele... Geamurile scânteietoare o orbeau... Dincolo de gardul grădiniţei cu flori şi de rarii copaci care înconjurau vila, se vedea marea, albastră, nemărginită, cu valurile şi cu catargele ei albe... Ce frumos era totul! Groholski citea „foiletonul Necunoscutului" şi la fiecare zece rânduri, îşi ridica ochii lui albaştri şi învăluia spatele Lizei cu o privire în care strălucea dragostea lui pătimaşă, clocotitoare. Era nespus de fericit, cu toată presupusa lui boală de plămâni... Liza îi simţea privirea, se gândea la viitorul strălucit al lui Mişutca şi sufletul îi era plin de linişte şi de împăcare.

Marea şi sclipirile orbitoare ale geamurilor vilei de vizavi o interesau însă mai puţin în seara aceasta ca şirurile de care ce se îndreptau spre acea vilă.

Carele erau încărcate cu mobile şi felurite lucruri casnice. Liza văzu deschizându-se poarta cu grilaj şi uşa mare cu geamuri a vilei. Cărăuşii începură să mişune în jurul mobilelor, ciorovăindu-se şi înjurându-se fără încetare. Pe uşa cu geamuri cărară înăuntru o canapea şi nişte fotolii mari, îmbrăcate în catifea de culoarea zmeurei, mese pentru salonul cel mare, pentru salonaş şi pentru sufragerie, un pat mare pentru două persoane şi un pătuc de copil... Mai cărară apoi ceva mare şi greu, împachetat în rogojini...

„Un pian", se gândi Liza, şi inima începu să-i bată.

De mult nu mai auzise cântându-se la pian şi tare îi mai plăcea pianul. În vila lor nu aveau niciun fel de instrument muzical. Şi ei şi lui Groholski le plăcea muzica, dar atâta tot.

În urma pianului, cărăuşii transportară o mulţime de lăzi şi de baloturi pe care era scris „fragil".

Erau oglinzile şi vesela. Apoi pe poartă fu împinsă în curte o trăsură luxoasă, strălucitoare şi fură aduşi doi cai, albi ca nişte lebede.

„Doamne! Ce minunăţie!" gândi Liza, aducându-şi aminte de poneiul ei bătrân, cumpărat cu o sută de ruble de Groholski, căruia nu-i plăceau nici caii, nici călăria. Pe lângă aceştia, poneiul ei i se păru un purice. Fiindcă se temea să nu meargă prea repede, Groholski îi cumpărase dinadins o gloabă.

„Ce minunăţie!" şoptea Liza, urmărindu-i din ochi pe cărăuşii care nu mai conteneau cu larma lor.

Soarele apuse după gorgane, aerul începu să-şi piardă transparenţa şi se făcu mai umed; în vilă tot se mai aducea şi se descărca mobilă. În cele din urmă se făcu atât de întuneric, încât Groholski încetă să mai citească ziarele. Liza încă nu obosise uitându-se.

— Ar trebui să aprindem o lampă, spuse Groholski, care se temea să nu-i cadă vreo muscă în lapte şi să nu o înghită pe întuneric. Liza! Să aprindem o lampă, ce zici? Sau preferi să stăm pe întuneric, îngeraşul meu?

Liza nu-i dădu niciun răspuns. Privirea i se oprise la docarul care intra pe poarta vilei... Ce căluţ frumos! Nu prea mare, bine proporţionat, cu forme graţioase... În docar şedea un domn cu

joben care ţinea pe genunchi un copil de vreo trei ani, pesemne un băiat... Copilaşul dădea din mânuţe şi râdea de plăcere...

Deodată Liza scoase un ţipăt ascuţit, se sculă şi se aplecă cu tot trupul înainte.

— Ce-i cu tine? întrebă Groholski.

— Nu-i nimic... Nu ştiu nici eu... Mi s-a năzărit ceva...

Domnul cu joben, înalt şi lat în umeri, sări din docar, luă băieţaşul în braţe şi alergă vesel, cu pas săltăreţ, spre uşa cu geam.

Uşa se deschise zgomotos şi domnul dispăru în întunericul vilei.

Doi servitori se repeziră în grabă la docar şi îl traseră cu mult respect în curte. Curând, în vila de vizavi se aprinseră lumini şi se auzi zăngănit de veselă şi argintărie. Domnul cu joben se aşezase la cină şi, judecând după timpul cât dură zăngănitul veselei, cină îndelung. Lizei i se părea că simte un miros de ciorbă de pui şi de friptură de raţă. După cină, din vilă se auziră sunete dezordonate de pian. Se vede că domnul cu jobenul îi dăduse voie copilului să zdrăngăne un pic pe clape.

Groholski se apropie de Liza şi o cuprinse de mijloc.

— Ce timp minunat! spuse el. Ce aer! Simţi? Sunt foarte fericit, Liza... foarte. Fericirea mea e atât de mare, încât mă tem să nu se prăbuşească. Mai cu seamă lucrurile mari se prăbuşesc... Ştii Liza? Cu toată această fericire, nu sunt pe deplin... liniştit... Mă chinuie un gând de care nu pot scăpa... Mă chinuie cumplit. Nu-mi dă pace zi şi noapte...

— Care gând?

— Care? Un gând groaznic, draga mea. Gândul la... bărbatul tău. Am tăcut până acum, fiindcă mă temeam să nu-ţi tulbur liniştea sufletească. Dar nu mă mai simt în putere să tac... Pe unde o fi? Ce o fi făcând? Unde s-a dat la fund cu banii lui? Groaznic! Noapte de noapte îi văd faţa, îndobitocită de băutură, chinuită, o faţă care imploră... Judecă şi tu, îngerul meu! I-am răpit fericirea! Am distrus-o, am sfărâmat-o! Ne-am clădit fericirea noastră pe ruinele fericirii lui... Cum vrei ca banii, pe care i-a primit, mărinimos, să te poată înlocui? Te iubea mult?

— Da, foarte mult!

— Vezi! Acum te pomeneşti că a căzut în ghearele beţiei, sau... Mă tem pentru el! Nici nu ştii cât mă tem! Ar trebui să-i scriem? Ce crezi? Poate că are nevoie de o mângâiere... Un

cuvânt bun face mult...

Groholski oftă adânc, clătină din cap şi, istovit de gânduri negre, se lăsă în fotoliu. Proptindu-şi capul într-un pumn, începu să cugete. Judecând după faţa lui, reflecţiile sale trebuie să fi fost chinuitoare.

— Mă duc să mă culc, spuse Liza. E târziu...

Fugi în odaia ei, se dezbrăcă şi se strecură în grabă sub plapumă. Se culca şi se scula la ora zece. Îi plăcea să ducă o viaţă de sibarit.

Morfeu îi deschise repede braţele. În timpul nopţii avu visuri care de care mai încântătoare... Visă romane întregi şi basme arabe... Eroul tuturora era... domnul cu joben, care o făcuse să scoată un ţipăt în seara din ajun.

Domnul cu joben o răpea de la Groholski, cânta, îi snopea în bătăi pe Groholski şi pe ea, îl bătea şi pe băieţaş cu nuieluşa, îi făcea mărturisiri de dragoste sub fereastră, o plimba cu docarul... O, visuri! Stai culcat cu ochii închişi şi într-o singură noapte poţi uneori să trăieşti zeci de ani fericiţi... În noaptea aceea, Liza trăi foarte mult şi fu foarte fericită, în ciuda bătăilor.

Trezindu-se pe la orele opt, îşi trase repede rochia, îşi potrivi în grabă părul şi, fără măcar să-şi pună în picioare papucii ei tătăreşti cu vârf ascuţit, ieşi în fugă pe terasă. Ferindu-şi cu o mână ochii de soare şi ţinându-şi cu cealaltă rochia care-i flutura, descheiată, privi spre vila de vizavi... Faţa i se lumină.

Nu mai putea fi nici o îndoială: el era.

Sub terasa vilei, în faţa uşii cu geam, fusese aşezată o masă. Pe masă strălucea, scânteia şi sclipea un serviciu de ceai şi un mic samovar de argint. La masă şedea Ivan Petrovici. În mână ţinea, de toarta zarfului de argint, un pahar, şi bea ceai. Judecând după sorbiturile lui zgomotoase, care ajungeau până la urechile Lizei, bea cu multă poftă. Purta un halat cafeniu cu flori negre. Ciucurii grei ai cingătoarei îi atârnau până aproape de pământ. Liza îşi vedea întâia oară în viaţă bărbatul în halat, şi încă într-un halat atât de scump... Pe unul dintre genunchii lui şedea Mişutca, care încerca să-l împiedice să bea... Sărea în sus şi îşi trăgea tăticul de buzele lui unsuroase, iar tăticul, la fiecare patru înghiţituri, se apleca şi îşi săruta odrasla în creştet. Un motan cenuşiu se freca de unul dintre picioarele mesei, cu coada în sus, vestind printr-un miorlăit jalnic că-i era foame.

Liza se ascunse după draperie şi rămase îndelung nemişcată,

fără să-şi ia ochii de la fosta ei familie. Faţa îi strălucea de bucurie.

— Michel! şopti ea. Mişa! Eşti aici, Mişa! Dragul mamii! Cât de mult îl iubeşte pe Vania! Doamne!

Şi pufni în râs când Mişutca amestecă cu lingura ceaiul tatei.

— Cât de mult îl iubeşte Vania pe Michel! Dragii mei!

Inima Lizei bătea, înnebunită de fericire; ameţită, se lăsă în fotoliu, de unde continuă să-i soarbă din ochi.

„Cum de-au nimerit tocmai aici? se întreba ea, trimiţând lui Mişutca sărutări cu mâna. Cine le-o fi dat ideea să vină aici? Doamne! S-ar putea oare ca toată bogăţia asta să fie a lor? S-ar putea oare ca falnicii telegari de aseară să fie ai lui Ivan Petrovici? Vai!

După ce-şi bău ceaiul, Ivan Petrovici intră în casă. Peste zece minute, ieşi în capul scării şi... Liza rămase uimită. El era oare ştrengarul, căruia abia acum vreo şapte ani lumea încetase să-i spună Vanca şi Vaniuşca, şi care era gata să întoarcă toată casa pe dos sau să mute oricui fălcile pentru douăzeci de copeici? Părea scos ca din cutie: purta o pălărie de pai cu boruri largi, cizme strălucitoare de lac şi o jiletcă de pichet... Lumini scânteietoare jucau în brelocurile sale. În mâna dreaptă ţinea cu multă eleganţă o pereche de mănuşi şi o cravaşă.

Şi ce măreaţă şi ce impunătoare păru statura lui greoaie, când porunci servitorului, cu un gest graţios al mâinii, să tragă docarul la scară!

Se urcă în el cu un aer important şi spuse cuiva să i-l aducă pe Mişutca. După ce-l aşeză pe Mişutca alături de el, luă undiţele cu care servitorii se înghesuiau în jurul docarului, îl cuprinse pe băieţaş pe după umeri cu braţul stâng, trase scurt hăţurile şi porni.

— Di-i-i-i! strigă Mişutca.

Fără să-şi dea bine seama ce făcea, Liza flutură batista în urma lor. Dacă s-ar fi privit într-o oglindă, ar fi văzut o faţă mică, îmbujorată, zâmbitoare şi totodată gata să plângă. Îi era ciudă că zglobiul de Mişutca nu era cu ea şi că nu putea să-l sărute chiar în clipa aceea. De ce oare?

De ce, de ce!... La naiba, cu toate sentimentele şi scrupulele astea!

— Grişa! Grişa! se repezi ea să-l trezească pe Groholski, dând buzna în iatacul lui. Hai, scoală-te, dragul meu! Au venit!

— Cine să vină? întrebă Groholski, trezindu-se.

— Ai noştri… Vania şi Mişa… Au venit! Sunt în vila de peste drum… I-am văzut cu ochii mei… Îşi beau ceaiul… Mişa e aici… Ce îngeraş s-a făcut. Să-l vezi numai cum arată! Maică Precistă!

— Pe cine-ai văzut? Ce-i cu tine… Cine a venit? Unde?

— Vania şi cu Mişa… Mă uitam la vila de peste drum şi i-am văzut bându-şi ceaiul. Mişa a învăţat să-şi bea ceaiul singur… Nu ştii că trebuia să se mute ieri cineva? Ei erau – au sosit.

Groholski se încruntă, îşi trecu mâna peste frunte şi păli.

— A sosit… bărbatul tău? întrebă el.

— Da…

— Şi pentru ce?

— Se vede că vor sta aici… Nici nu bănuiesc că suntem şi noi aici. Dacă ar fi ştiut, s-ar fi uitat înspre vila noastră, dar şi-au băut ceaiul fără să se uite deloc încoace…

— Şi unde-i acum? Vorbeşte limpede, pentru Dumnezeu! Hai spune, unde-i?

— S-a dus cu Mişa la pescuit… Au plecat cu docarul. Ai văzut caii de aseară? Sunt caii lor… Caii lui Vania… Vania se plimbă cu ei… Ştii ceva, Grişa? O să-l luăm pe Mişa la noi, ca musafir… Nu-i aşa că o să-l luăm? E un băieţaş atât de cuminte, atât de drăguţ!

Groholski căzu pe gânduri, iar Liza continuă să vorbească, să vorbească, fără încetare.

— Iată o întâlnire într-adevăr uluitoare… spuse Groholski după o lungă clipă de gândire, ca de obicei, chinuitoare. Cine se putea aştepta la una ca asta? Ei… ce să-i faci… Fie şi aşa. Înseamnă că aşa vrea soarta. Îmi închipui însă că lui îi va veni foarte greu când ne va întâlni!

— Vrei să-l luăm pe Mişa musafir la noi?

— Pe Mişa îl putem lua… Cu bărbatul tău însă ar fi neplăcut să ne întâlnim… Nu am avea ce să ne spunem. Despre ce am putea vorbi? Şi lui i-ar veni tot atât de greu ca şi mie… Nu trebuie să-l vedem. La nevoie, vom comunica prin servitori… Grozav mă doare capul, Lizocica… Şi mâinile, şi picioarele… Tot trupul mă doare. Nu-mi arde fruntea?

Liza îşi trecu palma peste fruntea lui şi găsi că era într-adevăr fierbinte.

— Toată noaptea am avut visuri groaznice… Azi nu mă scol din pat, stau întins… Va trebui să iau chinină. Trimite-mi ceaiul

aici, mămicule…

Groholski luă chinină şi zăcu toată ziua în pat. Înghiţea pahare peste pahare de apă caldă, gemea, îşi schimba rufăria, se văicărea, plictisind îngrozitor pe toţi cei din jur. Când îşi închipuia că e bolnav, devenea nesuferit. Liza se vedea mereu nevoită să-şi părăsească interesantul său post de observaţie de pe terasă şi să alerge în odaia lui. În timpul prânzului, fu silită să-i pună cataplasme cu muştar. Ce plicticoase ar fi fost toate corvezile acestea, cititorule, dacă la dispoziţia eroinei mele nu s-ar fi găsit vila de vizavi… Liza privi toată ziua într-acolo, înăbuşindu-se de fericire.

La ora zece, Ivan Petrovici şi Mişutca, întorşi de la pescuit, luară o gustare. La ora două prânziră, iar la ora patru plecară undeva cu trăsura. Telegarii albi îi purtau ca fulgerul. La ora şapte le sosiră în vizită mai mulţi domni. Până spre miezul nopţii, jucară cărţi pe terasă, la două mese. Unul dintre ei cânta minunat la pian. Musafirii jucau, beau, mâncau, râdeau cu hohote. Ivan Petrovici le povesti, râzând zgomotos, o anecdotă cu nişte armeni; o povesti în gura mare, aşa că putea fi auzit din toate vilele. Atmosfera era foarte veselă! Mişutca rămase şi el cu musafirii până la miezul nopţii.

„Mişa e vesel, nu plânge deloc, gândi Liza, înseamnă că nu-şi aduce aminte de mămica lui. Se vede că m-a uitat!”

Şi simţi în suflet o amărăciune groaznică. Plânse toată noaptea. O chinuia şi stropşorul ei de conştiinţă şi ciuda, şi dorul, şi o nevoie mistuitoare de a sta de vorbă cu Mişutca, şi de a-l săruta… Dimineaţa, se sculă din pat cu dureri de cap şi cu ochii plânşi. Groholski puse aceste lacrimi pe socoteala lui.

— Nu plânge, scumpo! îi spuse el. Astăzi sunt mai bine… Mă mai doare un pic pieptul, dar mi-a trecut.

În timp ce îşi luau ceaiul, cei din vila de vizavi luau o gustare. Ivan Petrovici se uita în farfurie şi nu vedea nimic, afară de o bucată de gâscă, de pe care curgea grăsimea.

— Sunt foarte bucuros, şopti Groholski, trăgând cu coada ochiului la Bugrov. Sunt foarte bucuros că o duce binişor! Măcar să-şi aline durerea cu un trai omenesc. Ascunde-te puţin, Liza! O să ne vadă… Acum nu sunt dispus să stau de vorbă cu el… Să-l lăsăm în plata Domnului! De ce să-i tulburăm liniştea?

În schimb, prânzul nu trecu la fel de liniştit… Căci tocmai atunci se petrecu „lucrul acela neplăcut”, de care se temea

atâta Groholski. În clipa în care ajunseră la potârnichi, mâncarea preferată a lui Groholski, Liza se fâstâci deodată, iar Groholski începu să se şteargă la gură cu şervetul: amândoi îl văzuseră pe terasa vilei de vizavi pe Bugrov. Stătea rezemat cu mâinile de balustradă şi se uita la ei cu ochii holbaţi.

— Intră în casă, Liza... intră... şopti Groholski. Ţi-am spus să mâncăm în sufragerie! Ce nesocotită eşti, zău...

Bugrov se uită cât se uită şi deodată începu să strige. Groholski ridică privirea şi văzu o faţă foarte mirată.

— Voi sunteţi?! strigă tare Ivan Petrovici. Voi?! Şi voi sunteţi aici? Bună ziua!

Groholski făcu un semn cu mâna, arătându-şi pieptul. Voia să spună că-i slab de piept şi că nu poate să vorbească de la o asemenea depărtare. Inima Lizei începu să bată tare şi o pâclă i se aşeză pe ochi... Bugrov coborî în fugă de pe terasa lui, trecu drumul în goană şi într-o clipă se afla sub terasa pe care îşi lua masa Groholski cu Liza. Potârnichile se duseseră dracului!

— Bună ziua, începu el, roşind şi înfundându-şi mâinile mari în buzunare. Voi eraţi? Sunteţi şi voi aici?

— Da, şi noi suntem aici...

— Prin ce întâmplare?

— Dar dumneata, prin ce întâmplare?

— Eu? E o poveste întreagă! O adevărată epopee! Dar nu vreau să vă stric rostul: văd că sunteţi la masă! De când... de atunci... am stat în gubernia Orei. Am luat o moşie în arendă. Bună moşie! Dar de ce nu mâncaţi? Am stat acolo de la sfârşitul lunii mai; acum am lăsat-o... E frig pe acolo, apoi şi medicul m-a sfătuit să vin în Crimeea...

— Eşti bolnav de ceva? întrebă Groholski.

— Da, parcă... tot mi se pare că... mă cam supără ceva... pe aici...

Şi la cuvântul „pe aici”, Ivan Petrovici îşi trecu palma de la gât până spre mijlocul burţii.

— Vasăzică şi voi sunteţi aici... Aşa-a... Ei, îmi pare foarte bine. De mult sunteţi aici?

— Din iunie.

— Şi tu, Liza, ce faci? Eşti sănătoasă?

— Da, răspunse Liza roşind.

— Cred că ţi-a fost dor de Mişutca? Ai? E aici, cu mine... Am să vi-l trimit îndată, cu Nichifor. Îmi pare foarte bine! Şi acum, la

revedere! Trebuie să plec... Am făcut ieri cunoştinţă cu prinţul Ter-Gaimazov... E un om foarte cumsecade, deşi e armean! Astăzi organizează la el o partidă de crochet... Vom juca crochet... La revedere! Văd că docarul e tras la scară...

Ivan Petrovici se mai învârti puţin pe loc, clătină din cap şi, făcând cochet cu mâna „adieu", se reîntoarse grăbit la vila sa.

— Nenorocitul! spuse Groholski, petrecându-l cu privirea şi oftând adânc.

— De ce să fie nenorocit? întrebă Liza.

— Gândeşte-te: te vede şi nu mai are dreptul să te socotească a lui!

„Tâmpitul! îndrăzni să gândească Liza. Cârpă ce eşti!"

Spre seară, Liza îl ţinea pe Mişutca în braţe şi îl săruta. I-l adusese Nichifor. La început, băieţelul izbucnise în plâns dar, după ce i se oferise dulceaţă de coarne, începuse să zâmbească prietenos.

Trei zile, Groholski şi Liza nu-l mai văzură pe Bugrov. Pleca dis-de-dimineaţă şi nu venea acasă decât noaptea târziu. A patra zi veni din nou la ei şi tot în timpul prânzului... Dădu mâna cu amândoi şi luă loc la masă. Faţa-i era serioasă...

— Am venit la voi cu o treabă, spuse el. Citiţi!

Şi-i întinse lui Groholski o scrisoare.

— Citiţi! Citeşte-o dumneata cu glas tare!

Groholski citi cu glas tare următoarele:

„Scumpul şi neuitatul meu fiu, Ioan, mângâiere a bătrâneţilor mele! Am primit scrisoarea ta respectuoasă şi plină de dragoste, prin care îl pofteşti pe bătrânul tău tată în sănătoasa şi blânda Crimee, ca să respire aerul priincios de acolo şi să vadă ţinuturi ce nu-i sunt cunoscute. La acea scrisoare a ta îţi răspund că, după ce-mi voi cere un concediu, voi veni la tine, dar nu pentru îndelungă vreme. Fratele meu întru domnul, părintele Gherasim, e un om bolnăvicios, şi nu poate rămâne prea mult singur. Sunt foarte simţitor la faptul că nu-ţi uiţi părinţii, pe tatăl şi pe mama ta... Pe tatăl tău îl fericeşti cu alintări, iar pe mama o pomeneşti în rugăciunile tale; aşa se şi cade. Să-mi ieşi în întâmpinare la Feodosia. Ce fel de oraş e Feodosia? Cum arată? Voi fi foarte bucuros să-l văd. Pe naşa ta, care te-a ţinut în braţe la botez, o cheamă Feodosia. Îmi scrii că Dumnezeu te-a învrednicit să câştigi 200.000 de ruble. Sunt fericit de acest lucru. Nu te pot însă lăuda pentru aceea că, după ce ai ajuns în serviciul tău la

un grad oarecare înalt, ţi l-ai lăsat baltă. Se cade ca şi bogatul să facă serviciu la stat. Te binecuvântez mereu, acum şi pururea. Ilia Andronov şi Seriojca îţi trimit salutări. Ai face bine să le trimiţi câte zece ruble; o duc foarte greu! Tatăl tău iubitor, preotul Piotr Bugrov”.

Groholski citi cu glas tare această scrisoare, apoi atât el cât şi Liza se uitară întrebător la Bugrov.

— Vedeţi, care-i situaţia… începu încruntat Ivan Petrovici. Te-aş ruga, Liza, să te ascunzi de el şi cât timp va fi aici, să nu te arăţi. I-am scris că eşti bolnavă şi că ai plecat în Caucaz să faci o cură. Dacă l-ai întâlni… Înţelegi şi tu… Ar fi neplăcut… Hm.

— Bine, spuse Liza.

„Are dreptate, se gândi Groholski. Dacă el face un sacrificiu, de ce n-am face şi noi unul?”

— Vă rog foarte mult… Dacă ar vedea-o, ar fi bucluc… Bătrânul e foarte sever în ce priveşte morala. M-ar afurisi la şapte soboare de preoţi. Nu ieşi din odaia ta, Liza, atâta tot… Nu va sta mult pe aici. Să n-ai nicio grijă…

Părintele Piotr nu se lăsă aşteptat prea mult timp. Într-o dimineaţă, Ivan Petrovici veni în grabă şi şopti tainic:

— A sosit! Acum doarme! Vă rog deci!

Şi Liza se închise între patru pereţi. Nu îndrăznea să iasă nici în curte, nici pe terasă. Nu mai vedea cerul decât de după perdelele ferestrelor… Spre nenorocul ei, tatăl lui Ivan Petrovici era tot timpul pe afară; chiar şi de dormit dormea pe terasă. De obicei, părintele Piotr, un popă mărunţel, cu rasă cafenie şi pălărie tare cu boruri ridicate, se preumbla încet în jurul vilei, uitându-se cu multă curiozitate prin ochelarii săi de modă veche la „ţinuturile necunoscute”. Era însoţit de Ivan Petrovici, care îşi pusese panglica „Sfântul Stanislav” la butonieră. De obicei, nu-şi purta decoraţia, dar faţă de rudele sale îi plăcea să facă pe grozavul. Când era în tovărăşia vreunei rude, îşi punea întotdeauna „Stanislavul”.

Liza murea de plictiseală. Groholski suferea şi el. Era nevoit să se plimbe singur, fără ea. Mai-mai să-i vină să plângă de necaz, dar… trebuia să se supună sorţii. Unde mai pui că în fiecare dimineaţă, Bugrov trecea pe la ei şi le comunica în şoaptă un buletin asupra sănătăţii mărunţelului părinte Piotr, buletin pe care nu i-l cerea nimeni. Curând începu să-i scoată din sărite cu aceste buletine.

— A dormit bine azi-noapte! spunea el bunăoară.

— Ieri s-a supărat că n-am avut să-i dau castraveţi muraţi... Tare l-a îndrăgit pe Mişutca. Mereu îl mângâie pe cap...

În sfârşit, după vreo două săptămâni, părintele Piotr făcu un ultim ocol în jurul vilelor şi, spre marea bucurie a lui Groholski, plecă. Se săturase de odihnă şi se ducea foarte mulţumit... Groholski şi Liza îşi reluară viaţa de mai înainte. Groholski îşi binecuvânta din nou soarta... Dar fericirea sa nu a ţinut mult... Se ivi o nouă năpastă, mai amară decât părintele Piotr.

Ivan Petrovici luase obiceiul să vină la ei în fiecare zi. La drept vorbind, era un om cumsecade, dar adesea îţi venea să-ţi iei câmpii din pricina lui. Venea în timpul prânzului, mânca şi prindea rădăcini. Asta n-ar fi fost nimic. Pentru el anume, trebuia să se cumpere votcă, deşi Groholski n-o putea suferi. Bugrov bea vreo cinci păhăruţe şi, cât ţinea masa, nu-i mai tăcea gura o clipă. Şi nici asta n-ar fi fost nimic... Dar rămânea câteodată până la două din noapte, nelăsându-i să doarmă... Culmea e că-şi îngăduia să vorbească de lucruri despre care n-ar fi trebuit nici măcar să pomenească... De pildă, pe la două noaptea se îmbăta cu votcă şi şampanie, îl lua pe Mişutca în braţe şi începea să-i spună plângând, de faţă cu Groholski şi cu Liza:

— Mihail, fiul meu! Ce sunt eu? Da, ce sunt?... un ticălos! Am vândut-o pe mamă-ta! Am vândut-o pe treizeci de arginţi... Domnul să mă pedepsească! Mihail Ivanîci! Purceluşule! Unde ţi-e mama? S-a dus! Nu-i! A fost vândută ca o roabă! Ce înseamnă asta? Înseamnă că... sunt un ticălos...

Vorbele şi lacrimile lui îi răscoleau sufletul lui Groholski. Privea sfios la Liza, care se îngălbenea şi îşi frângea mâinile.

— Du-te la culcare, Ivan Petrovici! spunea el sfios.

— Mă duc, mă duc... Hai să mergem, Mişutca! Să ne judece Dumnezeu! Nu pot să mă gândesc la somn, când ştiu că nevasta mea e roabă... Groholski n-are nicio vină... Doar mi-a dat bani pe marfă... Fiecare-i slobod să facă ce vrea, dar numai cel pocăit intră-n rai...

În timpul zilei, Ivan Petrovici îi era şi mai nesuferit lui Groholski, care băgase de seamă, plin de spaimă, că se ţinea scai de Liza. O lua la pescuit, îi povestea anecdote, se plimba cu ea. Într-o zi, profitând de împrejurarea că Groholski era răcit, o plimbă chiar cu trăsura lui, cine ştie pe unde, până seara târziu.

„Asta-i nemaipomenit, revoltător!” îşi spunea Groholski, muşcându-şi buzele.

Lui Groholski îi plăcea s-o sărute mereu pe Liza. Nu putea trăi fără aceste sărutări, dar faţă cu Ivan Petrovici îi venea oarecum greu s-o facă... Ce chin! Nenorocitul începu să se simtă singur. Curând însă, soarta se îndură de el. Pe neaşteptate, Ivan Petrovici dispăru o săptămână întreagă. Plecase cu nişte musafiri, luându-l şi pe Mişa cu el.

Într-o dimineaţă, Groholski se înapoie din plimbarea sa vesel, fericit chiar.

— S-a întors, îi spuse el Lizei, frecându-şi mâinile. Sunt foarte bucuros că s-a întors... Ha-ha-ha!

— De ce râzi?

— A adus cu el nişte femei...

— Ce femei?

— Nu ştiu... Dar e bine că şi-a făcut rost de femei... E chiar minunat... E încă atât de tânăr, atât de setos de viaţă!... Vino încoace! Uită-te...

Groholski o duse pe Liza pe terasă şi îi arătă vila de vizavi. Amândoi se apucară de burtă şi începură să râdă cu hohote. Chiar că era de râs. Ivan Petrovici stătea râzând pe terasa vilei. Jos, la picioarele terasei, stăteau două doamne brune şi Mişutca. Doamnele vorbeau franţuzeşte cu glas tare şi chicoteau.

— Sunt franţuzoaice, spuse Groholski. Cea dinspre noi e foarte frumuşică. Cavalerie uşoară[53], dar n-are a face... Se găsesc şi printre ele femei cumsecade... Numai că... sunt cam neruşinate.

Ivan Petrovici se aplecase cu totul peste balustradă şi, lăsând în jos braţele sale lungi, apucase cu amândouă mâinile de umeri pe una dintre franţuzoaice şi o ridicase pe terasă; franţuzoaica se prăpădea de râs.

După ce le urcă pe amândouă pe terasă, îl ridică şi pe Mişutca. Doamnele coborâră în fugă treptele şi jocul reîncepu de la capăt...

— Ce muşchi zdraveni! mormăi Groholski, privind scena.

Ridicarea se repetă de vreo şase ori. Doamnele erau atât de drăguţe, încât nu se ruşinau deloc, când vântul, care sufla tare,

---

[53] Denumire dată pe vremea aceea femeilor de moravuri uşoare. (N. trad.)

le umfla rochiile dezgolindu-le genunchii. Groholski lăsa ruşinos ochii în jos în clipa când doamnele, ajungând la înălţimea balconului, îşi treceau picioarele peste balustradă. Liza însă privea şi râdea cu poftă! Ce-i păsa ei? Nu îşi făceau de cap nişte bărbaţi, de care ea, ca femeie, ar fi trebuit să se ruşineze, ci nişte doamne!

Seara, Ivan Petrovici intră ca o furtună şi declară, destul de jenat că acum avea familie.

— Să nu vă închipuiţi că sunt nişte femei oarecare, spuse el. E drept că sunt franţuzoaice, beau vin... şi fac cam multă gălăgie... dar e ştiut că toţi francezii sunt crescuţi aşa! N-ai ce face... Mi le-a cedat prinţul... adăugă Ivan Petrovici. Aproape pe nimic... Mă tot ruga să le iau la mine... Trebuie să vi-l prezint într-o zi pe prinţ. E un om foarte cult! Scrie mereu... Şi ştiţi cum le cheamă? Pe una o cheamă Fauni, iar pe cealaltă Isabella... Ce înseamnă Europa! Ha-ha-ha... Occidentul! Ei, la revedere!

Din ziua aceea, Ivan Petrovici le dădu pace lui Groholski şi Lizei, văzându-şi de doamnele lui. Toată ziua se auzea din vila de vizavi ciripit de glasuri, râsete şi zăngănit de veselă. Lumina nu se mai stingea până noaptea târziu. Groholski era cât se poate de mulţumit. După o întrerupere lungă şi chinuitoare, se simţea din nou fericit şi liniştit. Cu siguranţă că Ivan Petrovici nu gusta, cu cele două femei, fericirea pe care o gusta el cu una singură. Dar... vai! Soarta n-are suflet. Ea se joacă cu oamenii de felul lui Groholski, al Lizei, al lui Ivan, şi al lui Mişutca, ca şi cu nişte pioni. Groholski îşi pierdu din nou liniştea.

Într-o zi (cam după vreo săptămână), trezindu-se mai târziu, ieşi pe terasă şi îi fu dat să vadă un spectacol care îl uimi, îl revoltă şi îl mânie la culme.

Franţuzoaicele stăteau sub terasă... Liza între ele. În timp ce vorbea cu ele, trăgea cu coada ochiului spre vila ei: desigur, ca să vadă dacă nu s-a trezit cumva tiranul, despotul! (Aşa interpretă Groholski privirile ei.) Ivan Petrovici, care stătea pe terasă cu mânecile suflecate, o ridică pe Isabella, apoi pe Fanni şi apoi pe... Liza. În timp ce o ridica pe Liza, lui Groholski i se păru că Bugrov o strânge la pieptul lui... Liza îşi petrecu şi ea un picior peste balustradă... O, femei! misterioase ca nişte sfincşi sunteţi toate!

Când Liza se întoarse acasă şi intră în vârful picioarelor în iatac, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, Groholski, galben, cu

pete trandafirii pe obraz, stătea lungit, sleit de puteri şi gemea.

Zărind-o pe Liza, sări din pat şi începu să se plimbe prin iatac.

— Aşa te porţi? începu el să ţipe cu glas piţigăiat. De astea-mi eşti? Îţi mulţumesc! E revoltător, stimată doamnă! E imoral! Înţelege odată!

Liza se îngălbeni şi, bineînţeles, începu să plângă. Când simt că dreptatea e de partea lor, femeile ocărăsc şi plâng, iar când se simt vinovate, se mulţumesc numai cu plânsul.

— Tu, alături de stricatele alea?! Dar asta... asta... asta-i mai prejos de orice necuviinţă! Dumneata ştii cine sunt ele? Nişte femei care se vând! Nişte cocote! Şi dumneata, femeie cinstită, te-ai înhăitat cu ele?! Şi el... el? Ce caută? Ce vrea de la mine? Nu mai înţeleg! I-am dat jumătate din averea mea, i-am dat chiar mai mult! O ştii şi dumneata! I-am dat ceea ce nici n-aveam... I-am dat aproape tot... Şi iată ce face! I-am îngăduit să te tutuiască, cu toate că n-are niciun drept s-o facă, am îngăduit plimbările voastre, sărutul de după masă... toate le-am îngăduit, dar asta n-o mai îngădui... Ori eu, ori el! Să plece de aici, că de nu, plec eu! Nu mă simt în stare să mai trăiesc aşa... nu! Cred că înţelegi şi tu asta... Ori eu, ori el... Ajunge! s-a umplut paharul!... Şi aşa am suferit destul... Mă duc chiar acum să-i spun... Chiar în clipa asta! Da' ce crede el? Nu mă aşteptam la aşa ceva din partea lui. Nu, nu... Prea se crede, dumnealui...

Groholski mai spuse multe lucruri curajoase şi usturătoare, dar nu îndrăzni să se ducă la Ivan Petrovici „chiar atunci". Se hotărî abia peste trei zile.

Intrând în vilă, rămase cu gura căscată. Fu uimit de luxul şi bogăţia cu care se înconjurase Bugrov. Tapetele erau de catifea, mobila, din cea mai scumpă... pe covoare ţi-era şi teamă să calci. Groholski fusese în viaţa lui la mulţi oameni bogaţi, însă la niciunul nu întâlnise un lux atât de dezmăţat. Dar ce-i fu dat să vadă când intră cu inima zvâcnind în salonul cel mare! Pe pian rămăseseră farfurii cu bucăţi de pâine, pe un scaun se afla un pahar, sub masă, un coş cu fel de fel de zdrenţe. Pervazul ferestrelor era presărat cu coji de nucă. (Nici Bugrov nu era tocmai în apele lui. Groholski îl găsi plimbându-se, roşu la faţă, nepieptănat, foarte sumar îmbrăcat şi vorbind singur... Era vădit tulburat. Pe un divan, tot acolo în salon, şedea Mişutca, care urla cât îl ţinea gura.

— E groaznic, Grigori Vasilievici! începu Bugrov, zărindu-l pe

Groholski. Câtă dezordine, ce haos!... Ia loc, te rog! Iartă-mă că sunt în costumul lui Adam... dar asta nu-i nimic... mare haos! Nu înţeleg cum pot trăi oamenii pe aici. Chiar că nu înţeleg! Servitorii-s neascultători, clima e groaznică, totul e scump... Mai taci odată! ţipă Bugrov, oprindu-se în faţa lui Mişutca. Taci! cu tine vorbesc! Dobitocule! N-ai de gând să taci? Şi îl trase pe Mişutca de ureche.

— Ivan Petrovici, pentru Dumnezeu, cum poţi bate un copil atât de mic? spuse Groholski cu glas plângăreţ. Nu te credeam, zău...

— N-are decât să nu urle... Taci odată! Că de nu, îţi ard câteva nuiele!

— Nu mai plânge, Mişa, drăguţule... Tăticul n-o să te mai bată. Nu-l bate, Ivan Petrovici! E încă mititel... Hai, hai... Vrei un căluţ? Am să-ţi trimit un căluţ... Prea eşti... aspru cu el, Ivan Petrovici, zău aşa...

Groholski tăcu câteva clipe, apoi întrebă:

— Ce mai fac doamnele dumitale, Ivan Petrovici?

— Nimic... Le-am făcut vânt... Fără multe fasoane. Le-aş mai fi ţinut câtva timp, dar situaţia începuse să devină grea: băieţaşul creşte... Exemplul tatălui... Dacă eram singur, ar fi fost altă socoteală... Şi apoi, pentru ce să le ţin? Curată comedie! Eu le vorbeam ruseşte şi ele îmi răspundeau pe franţuzeşte... Nu înţelegeau o boabă.

— Am venit la dumneata într-un anumit scop... Ivan Petrovici, aş vrea să stăm puţin de vorbă... Hm... Nu-i nimic prea important, dar aşa... două-trei cuvinte... La drept vorbind, vreau să te rog ceva.

— Ce anume?

— N-ai putea găsi un mijloc să pleci... în altă parte, Ivan Petrovici? Suntem foarte bucuroşi că eşti aici, ne face plăcere să te vedem, dar vezi dumneata, situaţia e cam delicată... Mă vei înţelege, desigur. Lucrurile nu-s aşa cum trebuie... Raporturile dintre noi nu sunt bine lămurite, ne simţim veşnic stingheriţi unul faţă de celălalt... Trebuie să ne despărţim... E chiar neapărat necesar... Iartă-mă, dar... înţelegi desigur şi dumneata că în asemenea situaţie... această viaţă în comun îţi dă de gândit... Adică nu-ţi dă de gândit, dar dă loc la tot soiul de sentimente penibile...

— Da... Aşa-i. Şi eu m-am gândit la asta. Bine. Am să plec.

— Îţi vom fi foarte recunoscători. Crede-mă, Ivan Petrovici, că îţi vom păstra cele mai plăcute amintiri! Sacrificiul pe care...

— Bine... Dar ce am să fac cu toate astea? Ascultă, cumpără-mi mobilierul ăsta! Vrei? Nu costă mult... Vreo opt... zece mii... Mobila, trăsura, pianul...

— Bine... Îţi dau zece mii...

— Minunat! Plec chiar mâine... Mă duc la Moscova. Aici nu-i de trăit! Totul e scump! Groaznic de scump! Banii se topesc fără să ştii cum şi pe ce... La fiecare pas, dai o mie... Nu pot aşa... Am familie... Slavă Domnului că-mi cumperi mobilierul... Voi avea, oricum, mai mulţi bani; altfel era cât pe-aci să dau faliment...

Groholski se ridică, îşi luă rămas-bun de la Bugrov şi plecă acasă, nespus de bucuros. Seara îi trimise zece mii de ruble.

A doua zi dis-de-dimineaţă, Bugrov şi Mişutca se şi aflau la Feodosia.

III

Trecură câteva luni. Sosi şi primăvara.

Odată cu ea, începură zile senine, însorite, zile în care viaţa nu-ţi mai pare chiar atât de nesuferită, de plicticoasă. Pământul era în toată splendoarea lui... De pe mare şi de pe câmp veneau adieri calde... Pajiştile se acoperiră cu iarbă nouă, pe copaci înverziră frunze proaspete. Natura învia şi se înfăţişa într-o haină nouă.

Ai fi putut crede că şi în om trebuie să se trezească nădejdi şi dorinţe noi, când în natură totul e tânăr, proaspăt reînnoit. Dar omul e greu de reînviat. Pe om e greu să-l trezeşti din amorţeală.

Groholski stătea în aceeaşi vilă. Nădejdile şi dorinţele sale mărunte, câtuşi de puţin pretenţioase, erau concentrate asupra aceleiaşi Liza, şi numai asupra ei! Ca şi înainte, nu-şi lua ochii de la ea şi se desfăta cu gândul: „Ce fericiţi sunt!” Sărmanul se simţea într-adevăr nespus de fericit. Liza şedea ca şi înainte pe terasă, aţintindu-şi privirea plictisită, goală, asupra vilei de vizavi şi asupra copacilor din jur, printre care se zărea marea albastră. Ca şi înainte, tăcea mult, plângea des, şi din când în când îi punea lui Groholski cataplasme cu muştar. Şi totuşi cu Liza se petrecuse o schimbare: în sufletul ei se cuibărise un vierme. Acest vierme era melancolia. O rodea tristeţea, îi era dor de copilul ei, de viaţa ei dinainte, de veselie. Nici cealaltă viaţă a ei nu fusese prea veselă, dar oricum, parcă tot mai veselă decât cea de acum... Pe vremea când trăia cu bărbatul ei, se mai ducea din când în când la teatru, la club, la cunoscuţi. Dar aici, cu Groholski? Aici era pustiu şi o linişte de moarte... N-avea lângă ea decât un singur om, şi acela cu bolile lui şi cu veşnicele-i sărutări dulcege, aducând cu un moşneag tihnit, care plânge mereu de bucurie. Ce plictiseală! Aici nu era nici Mihei Sergheici, căruia îi plăcea să joace cu ea mazurca, nici Spiridon Nikolaici, fiul redactorului de la „Monitorul Guberniei”, care cânta aşa de frumos din gură şi recita tot atât de bine versuri. Nu era masă cu gustări, nu era nici dădaca, Gherasimovna, care o ocăra mereu că mănâncă prea multă dulceaţă... Nu era nimeni! Uneori îi venea să-şi ia câmpii. Groholski se bucura de singurătatea lui, dar... degeaba se bucura. Plăti pentru egoismul lui, chiar mai devreme decât s-ar fi cuvenit la începutul lunii

mai, când ai fi zis că însuşi aerul e îndrăgostit de ceva şi este îmbibat de fericire, Groholski pierdu totul: şi femeia iubită şi...

Bugrov veni din nou în Crimeea. Nu mai închirie vila de vizavi, ci hoinări cu Mişutca prin toate oraşele peninsulei, bând, mâncând şi jucând cărţi. Pierduse orice poftă de pescuit, de vânătoare şi de franţuzoaice – care, între noi fie zis, îl cam jefuiseră. Slăbise, nu mai avea faţa aceea strălucitoare şi zâmbetul larg, şi purta haine de doc. Câteodată venea şi pe la Groholski şi-i aducea Lizei dulceaţă, bomboane, fructe, străduindu-se parcă să-i risipească plictiseala. Aceste vizite nu-l nelinişteau pe Groholski, mai ales că erau scurte, rare, şi păreau făcute pentru Mişutca, căruia nu i se putea lua dreptul de a-şi vedea mama. Bugrov intra, punea pe masă micile sale daruri şi, după ce spunea doar câteva vorbe, pleca. Şi chiar aceste câteva vorbe nu i le spunea Lizei, ci lui Groholski. Lizei nu-i spunea niciun cuvânt. Şi Groholski se simţea liniştit... Dar există o zicătoare rusă pe care Groholski n-ar fi făcut rău să şi-o amintească: „Nu te teme de câinele care latră, ci de cel care tace...” Zicătoarea e veninoasă, dar poate fi câteodată necesară în viaţă.

Într-o zi, plimbându-se prin grădină, Groholski auzi glasuri: un glas de bărbat şi un glas de femeie. Unul era al lui Bugrov, celălalt al Lizei. Groholski trase cu urechea şi, îngălbenindu-se ca un mort, se apropie încet de locul de unde se auzea vorbă. Se opri după o tufă de liliac şi începu să observe şi să asculte. Picioarele şi mâinile i se răciră. Pe frunte i se iviră broboane reci de sudoare. Fiindcă abia îl mai ţineau picioarele, se agăţă cu mâinile de crengile liliacului. Totul se sfârşise!

Bugrov o ţinea pe Liza de mijloc şi-i spunea:

— Draga mea! Ce vrei să facem? Se vede că Dumnezeu a vrut să se întâmple aşa. Sunt un ticălos... Te-am vândut. M-am lăsat ademenit de bani, lua-i-ar naiba... Blestemaţii! Şi ce folos mi-a adus bogăţia asta? Numai zbucium şi fanfaronadă! Nici tihnă, nici fericire, nici onoruri... Stau pe loc ca un dobitoc şi nu fac niciun pas înainte... Ai auzit că Andriuşca Marcuzin a fost înaintat şef de birou?... Tâmpitul acela de Andriuşca! Şi eu stau pe loc... Doamne, Doamne! Te-am pierdut pe tine, am pierdut fericirea. Sunt un nemernic! Un ticălos! Nu crezi c-am s-o păţesc la judecata de apoi?

— Hai să plecăm de aici, Vania! începu să plângă Liza. Mă

plictisesc... Mor de urât...

— Nu se poate... Am luat banii...

— Dă-i înapoi!

— I-aş da bucuros, dar... i-ai de unde nu-s! I-am cheltuit! Trebuie să ne supunem sorţii... Ne pedepseşte Dumnezeu. Pe mine, pentru că am fost lacom de bani, iar pe tine, pentru că ai fost uşuratică. Ce să-i facem? Ne vom chinui înainte... Poate că ni se va ţine seamă pe lumea cealaltă.

Şi, purtat de o năvală de porniri religioase, Bugrov ridică ochii spre cer.

— Dar nu înţelegi că nu pot să mai trăiesc aici? Mă plictisesc de moarte!

— Ce-i de făcut? Crezi că eu nu mă plictisesc? Crezi că mie mi-e plăcut să stau fără tine? Mă prăpădesc de dor, m-am uscat de tot! A început să mă doară chiar şi pieptul!... Tu eşti nevasta mea legitimă, trup din trupul meu... suntem un singur trup... Dar ce să facem! Trăieşte înainte, suferă! Eu... am să vin să te văd cât mai des...

Şi, aplecându-se spre Liza, Bugrov îi spuse, în şoaptă, chipurile, dar atât de tare, încât se putea auzi la zece paşi:

— Am să vin şi noaptea la tine, Lizanca... Să n-ai grijă... De la Feodosia e aproape... Am să trăiesc aici lângă tine, până ce voi fi irosit totul... Şi asta se va întâmpla curând, voi irosi totul până la ultima leţcaie! O-o-of! Viaţă-i asta? Mă plictisesc, sunt bolnav... mă doare şi pieptul, şi stomacul...

Bugrov tăcu. Veni rândul Lizei... Doamne, câtă cruzime se ascundea în femeia asta! Începu să plângă şi să se jeluiască, să înşire toate metehnele amantului ei, toate chinurile ce le îndura lângă el... Ascultând-o, Groholski se simţi tâlhar, ticălos, călău...

— M-a dat gata! încheie Liza.

După ce o sărută pe Liza şi se despărţi de ea, ieşind din grădină, Bugrov dădu de Groholski, care stătea lângă portiţă şi îl aştepta.

— Ivan Petrovici! spuse Groholski cu glasul unui om care trage să moară. Am auzit şi am văzut totul... Nu-i cinstit din partea dumitale, dar nu te învinuiesc... O iubeşti şi dumneata... Trebuie însă să înţelegi o dată pentru totdeauna că Liza e a mea! A mea! Nu pot trăi fără ea! Cum de nu înţelegi lucrul acesta? Admit că o iubeşti, că suferi, dar nu te-am răsplătit măcar în parte pentru suferinţele dumitale? Pleacă, pentru

Dumnezeu! Pleacă odată! Pleacă pentru totdeauna de aici. Te rog din suflet! Altfel mă vei ucide...

— N-am unde să plec, spuse Bugrov cu glas înfundat.

— Hm... Ai şi cheltuit totul... Eşti un om care te laşi ademenit uşor... Ei, bine... Pleacă la moşia mea de lângă Cernigov... Vrei? Ţi-o dăruiesc... E mică, dar bună... Pe cuvânt de onoare că-i bună!

Bugrov zâmbi larg. Se simţi deodată în al şaptelea cer.

— Ţi-o dăruiesc... Am să-i scriu chiar astăzi administratorului meu şi am să-i trimit o procură pentru facerea actului de vânzare! Dumneata să spui peste tot că ai cumpărat-o... Pleacă! Te rog din suflet!

— Bine... Plec. Te înţeleg.

— Hai să mergem la notarul public... Să mergem chiar acum, spuse Groholski, deodată înveselit, şi se duse să poruncească să înhame caii.

A doua zi, seara, Liza şedea pe banca pe care aveau de obicei loc întâlnirile ei cu Ivan Petrovici. Groholski se apropie încet, se aşează alături de ea şi îi luă mâna.

— Te plictiseşti, Lizocica? începu el după o scurtă tăcere. Te plictiseşti? Ce-ar fi să ne ducem undeva? De ce stăm mereu acasă? Ar trebui să ne mai mişcăm, să petrecem puţin, să facem cunoştinţe noi... Nu-i aşa că ar trebui?

— Mie nu-mi trebuie nimic, spuse Liza şi, galbenă, slăbită, nu-şi lua ochii de la aleea pe care venea de obicei Bugrov.

Groholski tăcu un timp. Ştia pe cine aşteaptă şi de cine avea ea nevoie.

— Hai acasă, Liza, spuse el. Aici e umezeală...

— Du-te... Am să vin îndată.

Groholski tăcu iarăşi un timp.

— Îl aştepţi? întrebă el, şi faţa i se schimonosi, de parcă cineva l-ar fi apucat de inimă cu un cleşte înroşit în foc.

— Da... Aş vrea să-i dau nişte ciorapi pentru Mişa...

— N-o să vină.

— De unde ştii?

— A plecat...

Liza deschise ochii mari.

— A plecat... A plecat la Cernigov. I-am dăruit moşia mea...

Liza se îngălbeni şi mai tare şi se sprijini de umărul lui Groholski ca să nu cadă.

— L-am însoţit la vapor… La ceasul trei…

Liza îşi cuprinse deodată capul în mâini, se clătină şi, căzând pe bancă, începu să tremure din tot trupul.

— Vania! începu ea să plângă. Vania! Plec şi eu! Vania!… Dragul meu!

Avu un atac de nervi…

Începând din seara aceea şi până în luna iulie, prin parcul în care se plimbau vilegiaturiştii puteai vedea două umbre. Umbrele se plimbau de dimineaţă până seara, stârnind în suflete un simţământ apăsător. După umbra Lizei păşea mereu umbra lui Groholski. Le zic umbre, fiindcă amândoi îşi pierduseră înfăţişarea lor de mai înainte.

Slăbiseră, se gălbejiseră, se sfrijiseră şi aduceau mai curând a stafii decât a oameni vii… Amândoi se ofileau, ca puricele din anecdota binecunoscută cu evreul care vindea praf de purici.

La începutul lunii iulie, Liza fugi de la Groholski, lăsându-i un bileţel, în care îi scria că pleacă pentru o vreme „la fiul ei”. Pentru o vreme! Fugi noaptea în timp ce Groholski dormea.

După ce citi bileţelul, Groholski rătăci ca un nebun timp de o săptămână întreagă în jurul vilei, fără să mănânce şi fără să doarmă. În luna august se îmbolnăvi de febră recurentă, iar prin septembrie plecă în străinătate, unde începu să bea, în speranţa că vinul şi desfrâul o să-i redea liniştea sufletească.

Îşi irosi întreaga avere, dar nu izbuti, sărmanul, să-şi smulgă din inimă chipul femeii iubite, cu botişor de pisică. De fericire nu mori, după cum nu mori nici de nefericire. Groholski încărunţi, dar nu muri. Trăieşte şi acum. Întorcându-se din străinătate, se duse s-o vadă “în trecere” pe Liza. Bugrov îl primi cu braţele deschise şi îl opri ca musafir, rugându-l să rămână la ei cât i-o plăcea. E şi astăzi musafirul lui Bugrov…

Anul acesta, am avut prilejul să trec prin Groholevca, moşia lui Bugrov. Am găsit gazdele la masă. Ivan Petrovici s-a bucurat grozav de venirea mea şi a început să mă ospăteze cu fel de fel de bunătăţi. S-a îngrăşat, s-a lăbărţat chiar un pic. Are aceeaşi faţă sătulă, lucioasă şi trandafirie. N-a chelit încă. Liza s-a îngrăşat şi ea, ceea ce nu o prinde. Faţa ei mică începe să-şi piardă asemănarea cu un botişor de pisică şi să semene – vai! cu un cap de focă. Obrajii s-au umflat şi în sus, şi înainte, şi în lături. Bugrovii duc un trai minunat. Au de toate, din belşug.

Casa-i plină de servitori şi de merinde.

După ce am cinat, am stat la taifas. Uitând că Liza nu ştie să cânte, am rugat-o să ne cânte ceva la pian.

— Ea nu cântă, a spus Bugrov. Nu ştie... Hei! Care-i acolo? Ivane! Ia cheamă-l pe Grigori Vasilici! Ce tot face pe acolo? şi Bugrov a adăugat, întorcându-se spre mine: Acuşi o să vină cineva care ştie să cânte... Cântă din chitară. Pianul îl ţinem pentru Mişutca, ia lecţii...

Peste vreo cinci minute, în salon a intrat Groholski, somnoros, nepieptănat, neras... m-a salutat şi s-a aşezat mai la o parte.

— Cum poţi să te culci atât de devreme? l-a întrebat Bugrov. Nu te înţeleg, frate! Nu faci decât să dormi... Mare somnoros mai eşti! Hai, cântă-ne ceva vesel...

Groholski a acordat chitara, a ciupit coardele şi a început să cânte din gură:

Ieri mi-am aşteptat prietenul...

Ascultam cântecul, mă uitam la botul sătul, cu pretenţii de faţă omenească, al lui Bugrov şi mă gândeam: „Ce mutră urâcioasă!" Îmi venea să plâng... După ce şi-a isprăvit cântecul, Groholski ne-a salutat şi a ieşit.

— Ce să mă fac cu el? m-a întrebat gazda, după plecarea lui Groholski. E o adevărată pacoste! Toată ziulica e dus pe gânduri şi noaptea geme... Doarme, geme sau oftează... Pesemne că-i un fel de boală... Ce să mă fac cu el? Nici eu nu mai ştiu! Îmi strică somnul... Mă tem să nu înnebunească. Lumea ar crede că trăieşte rău la mine... Ce, ăsta-i trai prost? Mănâncă cu noi, bea cu noi... Atâta că nu-i dăm bani... Dacă i s-ar da bani, i-ar bea sau i-ar irosi... Ce belea pe capul meu! Domnul să mă ierte, păcătosul de mine!

M-au oprit să dorm noaptea la ei. Când m-am trezit a doua zi, Bugrov mustra pe cineva în camera de alături:

— Dacă pui pe un prostălău să se roage lui Dumnezeu, îşi sparge şi capul! Unde ai mai pomenit să se vopsească vâslele în verde? Gândeşte-te niţel, cap sec ce eşti! Mai gândeşte-te la ceea ce faci! De ce taci?

— Am... am... greşit... se dezvinovăţea un glas răguşit.

Era glasul lui Groholski.

El m-a dus la gară.

— E un despot, un tiran, mi-a mărturisit el pe drum. Are porniri nobile, dar e tiran! Nici inima, nici creierul nu sunt

dezvoltate normal la el. Mă chinuie! Dacă n-ar fi la mijloc această femeie minunată, aş fi plecat de mult… Dar mi-e milă s-o părăsesc. E parcă mai uşor să înduri toate în doi.

Groholski a oftat şi a continuat:

— E însărcinată… N-ai băgat de seamă? Copilul e al meu… Al meu… Şi-a dat foarte curând seama de greşeala pe care o făcuse şi mi s-a dăruit din nou mie. Nu-l poate suferi.

— Eşti o cârpă! nu m-am putut împiedica să-i spun lui Groholski.

— Da, sunt un om fără voinţă… Asta-i adevărat.

Aşa m-am născut. Ştii cum am venit pe lume? Răposatul meu tată asuprea pe un biet conţopist, subalternul lui. Grozav îl mai asuprea! Îi otrăvea viaţa! Iar răposata mea mamă era tare miloasă; ea era din popor, o târgoveaţă… De milă, s-a împrietenit cu conţopistul… Ei… Şi m-am născut eu… Dintr-un asuprit… De unde să am voinţă? De unde? Dar vezi că-ţi pleacă trenul… La revedere! Mai dă pe la noi, dar să nu-i scapi lui Ivan Petrovici o vorbă din ce ţi-am spus.

Am strâns mâna lui Groholski şi am sărit în vagon. El a făcut un salut vagonului meu şi s-a dus spre putinica cu apă. Se vede că i se făcuse sete…

Apărută întâi în revista „Mirskoi tolc”, 1882, Nr. 28, 6 august; Nr. 29, 14 august; Nr. 30. 22 august; Nr. 31, 27 august. Semnată: A. Cehonte. – Publicăm acest text.

Povestirea este dedicată lui Feodor Feodoseevici Popudoglo (decedat la 14 octombrie 1883), prieten cu Cehov, căruia îi plăcea să aibă cu el lungi convorbiri. Popudoglo colabora la „Budilnic”, la „Moscovski listoc” ’) şi alte organe ale presei mărunte. A publicat mai ales scene din viaţa negustorilor; a scris şi o comedie în cinci acte „Vucol Vahruşin”.

„Novoe vremia” – ziar reacţionar, editat la Petersburg de A. S. Suvorin.

Flori târzii

lui N. I. Korobov

I

Scena se petrecea într-o după amiază întunecată, de toamnă, în casa prinţilor Priklonski.

Prinţesa mamă şi fiica sa Marusia stăteau în picioare în camera tânărului prinţ, îşi frângeau mâinile şi se rugau fierbinte de el. Îl rugau din tot sufletul, cum nu ştiu să roage decât femeile nenorocite; cu ochii înecaţi în lacrimi, îl implorau, în numele Domnului Hristos, în numele cinstei, în numele răposatului tată.

Prinţesa stătea nemişcată în faţa lui şi plângea.

Dându-şi frâu liber lacrimilor şi vorbelor, întrerupând-o mereu pe Marusia, îl copleşea pe prinţ cu învinuiri, cu cuvinte aspre, sau chiar de ocară, cu dezmierdări, şi iar cu rugăminţi... Îi aminti de o mie de ori de negustorul Furov, care le protestate o poliţă, de răposatul ei soţ care cu siguranţă că se zbuciuma în mormânt, şi de câte şi mai câte. Îi aminti până şi de doctorul Toporcov.

Acest doctor Toporcov stătea ca un ciob de sticlă în ochii prinţilor Priklonski. Tatăl lui fusese rob, fecior la răposatul prinţ; toată lumea îi spunea Senea. Nichifor, unchiul său după mamă, era şi astăzi slugă, fecior al prinţului Egoruşca. Însuşi doctorul Toporcov primea în copilărie pumni după ceafă când nu curăţa destul de bine cuţitele, furculiţele, ghetele sau samovarele princiare. Iar acum să nu înnebuneşti? ajunsese doctor, şi încă doctor strălucit, deşi era tânăr. Trăia boiereşte într-o casă mare

şi arătoasă şi nu ieşea decât în trăsură cu doi cai, parcă dinadins ca să facă în ciudă Priklonskilor, care umblau mai mult pe jos şi nu mai isprăveau cu tocmeala când luau o birjă.

— E stimat de toată lumea, spunea prinţesa, plângând fără a-şi mai şterge lacrimile, e simpatizat de toţi, e bogat, e bărbat frumos, e primit peste tot... Fosta ta slugă, nepotul lui Nichifor! Mi-e ruşine s-o spun! Şi de ce toate astea? Fiindcă se poartă cum trebuie, nu se ţine de chefuri, nu leagă prietenie cu oameni de nimic... Munceşte de dimineaţă până noaptea târziu... Iar tu? Doamne, Dumnezeule!

Prinţesa Marusia, o fată de vreo douăzeci de ani, drăgălaşă ca o eroină de roman englezesc, cu un minunat păr inelat de culoarea inului şi cu ochi mari, deştepţi şi albaştri ca cerul de miazăzi, se ruga de fratele ei Egoruşca cu aceeaşi stăruinţă.

Vorbea odată cu mamă-sa, îşi săruta fratele pe mustăţile lui ţepoase care miroseau a vin acrit, îl mângâia pe chelie, pe obraji şi se lipea de el ca un căţeluş speriat. Nu-i spunea decât vorbe bune, pornite din inimă. Marusia nu era în stare să adreseze fratelui ei ceva ce ar fi semănat cât de departe cu o mustrare usturătoare. Îl iubea atât de mult! După părerea ei, desfrânatul ei frate, prinţul Egoruşca, ofiţer de husari în retragere, era întruchiparea celui mai înalt adevăr şi modelul virtuţii celei mai desăvârşite! Credea orbeşte că beţivanul acela cu cap sec avea o inimă de aur, pentru care putea fi pizmuit de toate zânele din basme. Vedea în el un om fără noroc, un neînţeles, ale cărui merite nu erau recunoscute. Îi ierta aproape cu entuziasm desfrâul şi setea de alcool. Nici nu putea fi altfel! Egoruşca reuşise s-o încredinţeze că bea de supărare ca să-şi înece în vin şi votcă o dragoste deznădăjduită, care îi mistuie sufletul, iar în braţele femeilor desfrânate încearcă să scoată din capul său de husar chipul minunat al făpturii iubite... Şi care Marusie, care femeie, nu socoteşte dragostea un motiv de o mie de ori onorabil, pentru care se iartă totul, totul! Care?

— Georges! spunea fata, lipindu-se de el şi sărutându-i faţa puhavă de beţivan, cu nas stacojiu. Bei fiindcă eşti nefericit, asta-i adevărat... Dar, dacă-i aşa, uită-ţi durerea! Oare toţi cei nenorociţi trebuie să bea? Mai rabdă şi tu, fii bărbat, luptă cu îndârjire! Fii ca eroii din legende! Un om atât de deştept ca tine şi cu un suflet atât de cinstit şi de nobil poate înfrunta loviturile sorţii! O! Ce slabi sunteţi cu toţii, voi, cei fără de noroc!...

Şi Marusia (iart-o cititorule) îşi aduse aminte de Rudin al lui Turgheniev şi începu să-i vorbească de el lui Egoruşca.

Prinţul stătea lungit pe pat şi privea cu ochii lui mici şi roşii în tavan. Capul îi vâjâia uşor şi în regiunea stomacului avea o plăcută senzaţie de îndestulare. Abia se sculase de la masă, băuse o sticlă de vin negru şi acum se lăsa legănat de o dulce lenevie, fumând o ţigară de foi de trei copeici. Gândurile şi simţămintele cele mai felurite se învălmăşeau în creierul lui înceţoşat şi în puţintelul lui suflet îndurerat. Îi era milă de sora şi de mama sa, pe care le vedea plângând, dar avea totodată o poftă nebună să le dea afară din odaie: îl împiedicau să aţipească, să tragă un pui de somn. Îl supăra faptul că îndrăzneau să-l dojenească, dar totodată îl râcâiau măruntele mustrări ale conştiinţei sale (după toate semnele şi ea foarte măruntă). Era prost, dar nu într-atâta încât să nu-şi dea seama că străvechea casă a Priklonskilor se ducea într-adevăr de râpă, în parte din vina lui.

Prinţesa şi Marusia se rugară mult timp de el. În salon se aprinsese lumina şi sosise un musafir oarecare şi ele tot se mai rugau. În cele din urmă, Egoruşca se sătură să stea tolănit fără să doarmă. Se întinse, căscă zgomotos şi spuse:

— Bine, am să mă îndrept!

— Pe cuvântul tău de prinţ?

— Să mă bată Dumnezeu!

Mamă şi soră se agăţară cu mâinile de el şi îl siliră să-şi dea încă o dată cuvântul de onoare şi să jure pe Cel de Sus. Egoruşca îl invocă din nou pe Dumnezeu, se jură pe cinstea lui şi se învoi să fie lovit pe loc de trăsnet, dacă nu va înceta să ducă o viaţă destrăbălată. Prinţesa îi mai ceru să sărute icoana. Sărută şi icoana, făcând de trei ori semnul crucii. Într-un cuvânt, jurământul fu dat în chipul cel mai solemn.

— Te credem! spuseră prinţesa şi Marusia şi se aruncară de gâtul lui. Îl credeau într-adevăr. Cum să nu se încreadă într-un cuvânt de onoare dat atât de categoric, în nişte jurăminte atât de înfocate şi în sărutarea atât de smerită a icoanei? Unde mai pui că dragostea e întotdeauna însoţită de încrederea cea mai oarbă. Amândouă se însufleţiră şi se duseră cu faţa strălucind de bucurie să sărbătorească renaşterea sufletească a lui Egoruşca, aşa cum iudeii sărbătoriseră renaşterea Ierusalimului. După ce scăpară de musafir, se aşezară într-un colţ şi începură

să facă în şoaptă planuri despre felul în care avea să se îndrepte Egoruşca al lor, despre viaţa nouă pe care urma să o ducă... Hotărâră că Egoruşca va ajunge departe şi că va îndrepta curând situaţia lor materială, atât de serios zdruncinată. Nu aveau să mai fie nevoite să îndure sărăcia lucie – acest Rubicon respingător a cărui trecere este sortită tuturor celor ce îşi irosesc averea. Hotărâră chiar că Egoruşca se va însura, neapărat cu o fată bogată şi frumoasă. E atât de chipeş şi de deştept, se trage dintr-o viţă atât de străveche, încât e cu neputinţă ca o femeie să aibă îndrăzneala să nu se îndrăgostească de el! În sfârşit, prinţesa reaminti de biografia strămoşilor, oameni însemnaţi, pe urmele cărora Egoruşca avea să calce curând. Bunicul Priklonski fusese ministru plenipotenţiar şi vorbea toate limbile europene, tatăl comandase unul dintre regimentele cele mai vestite, iar fiul avea să ajungă... să ajungă... ce?

— Ai să vezi ce va ajunge! hotărî Marusia. Ai să vezi!

După ce se ajutară una pe alta la culcare, mai discutară mult timp despre minunatul viitor ce le aştepta. Adormiră şi avură visurile cele mai încântătoare. Zâmbeau de fericire prin somn, atât de minunate le erau visurile! Se vede că soarta răscumpăra cu aceste visuri grozăviile ce aveau să îndure a doua zi. Soarta nu-i întotdeauna zgârcită: câteodată te despăgubeşte chiar anticipat.

Pe la orele trei din noapte, tocmai când prinţesa îşi visa odorul într-o impunătoare uniformă de general, iar Marusia îşi aplauda în vis fratele, care rostise o cuvântare strălucită, o sărmană birjă trase la scara locuinţei prinţilor Priklonski. În trăsură se afla un chelner de la „Château des Fleurs”, care ţinea în braţe trupul nobil al prinţului Egoruşca, beat turtă. Acesta, în stare de totală nesimţire, spânzura în braţele chelnerului, ca o gâscă proaspăt tăiată pe care o duci la bucătărie. Birjarul sări de pe capră şi sună la poartă. Nichifor şi cu bucătarul deschiseră, plătiră birjarului şi-l urcară pe prinţ, fără cunoştinţă, sus pe scări. Departe de a se mira sau de a se îngrozi, bătrânul Nichifor dezbrăcă cu mişcări obişnuite trupul nemişcat, îl întinse cât putu mai bine pe salteaua de puf şi îl acoperi cu plapuma. Servitorii nu schimbaseră nicio vorbă. Erau deprinşi să vadă în boierul lor o făptură ce trebuia dusă pe braţe, dezbrăcată, învelită şi de aceea nici nu se mirau, nici nu se îngrozeau. Pentru ei era foarte

normal să-l vadă pe Egoruşca beat.

A doua zi dimineaţa însă se îngroziră.

Pe la orele unsprezece, în timp ce prinţesa şi Marusia îşi luau cafeaua, Nichifor intră în sufragerie şi raportă Excelenţelor Lor că ceva nu-i în regulă cu prinţul Egoruşca.

— Parc-ar trage să moară! spuse Nichifor. Binevoiţi a vă uita şi dumneavoastră!

Prinţesa şi Marusia se făcură albe ca varul. Din gura prinţesei scăpă o bucăţică de pesmet. Marusia îşi răsturnă ceaşca şi îşi duse mâinile la piept; speriată şi luată prin surprindere, inima începuse să-i zvâcnească puternic.

— Ştiţi... pe la orele trei noaptea, a venit ca să zic aşa puţin cu chef, raportă Nichifor cu glas tremurător. Ca de obicei. Şi acum se zbate întruna şi geme, Dumnezeu o fi ştiind de ce...

Prinţesa şi Marusia se sprijiniră una de cealaltă şi alergară în iatacul lui Egoruşca.

Cu părul vâlvoi, galben-verzui la faţă şi cu obrajii supţi, Egoruşca stătea lungit sub plapuma grea de molton. Răsufla anevoie, tremura din tot trupul, gemea şi se zbătea. Capul şi mâinile îi zvâcneau neîncetat. Pe mustaţă i se zbicise ceva roşu, pesemne un firicel de sânge. Dacă Marusia i-ar fi privit mai de aproape faţa, ar fi văzut o uşoară rană pe buza de sus şi ar fi constatat lipsa a doi dinţi. Din tot trupul se ridica o adiere de fierbinţeală şi de alcool.

Prinţesa şi Marusia căzură în genunchi şi începură să plângă cu hohote.

— Noi suntem vinovate de moartea lui! spuse Marusia ţinându-şi capul între palme. L-am necăjit ieri cu mustrările noastre şi el... n-a putut să le îndure! Are un suflet atât de sensibil! Noi suntem vinovate, maman!

Şi, pătrunse de vina lor, cu ochii măriţi de groază, se lipiră una de cealaltă, tremurând din tot trupul, asemenea celor ce îşi dau seama că peste câteva clipe tavanul se va prăbuşi peste ei cu zgomote şi trosnete înspăimântătoare, strivindu-i sub greutatea lui.

Bucătarului îi veni în gând să alerge după un medic şi-l aduse pe doctorul Ivan Adolfovici, un omuleţ alcătuit dintr-o chelie uriaşă, doi ochi ca de purcel, mici şi lipsiţi de orice expresie, şi dintr-o burticică rotunjoară. Prinţesa şi Marusia se bucurară de venirea lui, de parcă le-ar fi sosit un părinte drag. Doctorul

mirosi aerul din iatacul lui Egoruşca, pipăi pulsul prinţului, oftă adânc şi se încruntă.

— Nu fă neliniştiţi, Excelenţa Foastră! spuse el cu glas rugător. Eu nu şti, dar după părerea mea, nu socoteşte ca fiul tumneafoastră să fie în mare pericol, ca să zic aşa... Nu-i nimic!

Marusiei însă îi spuse cu totul altceva:

— Eu nu şti, temniţă, dar, după părerea me... Fiecare are părerea lui, temniţă. După părere me, Excelenţa Sa... pff!... şvah, cum zice neamţul... Dar tot depinde... depinde de crizis, ca să zic aşa.

— E grav? întrebă Marusia încet.

Ivan Adolfovici îşi încreţi fruntea şi începu să demonstreze că fiecare are părerea lui... I se dădu o hârtie de trei ruble. Mulţumi, se fâstâci, tuşi şi se evaporă.

Revenindu-şi în fire, prinţesa şi Marusia se gândiră să trimită după o somitate. Somităţile sunt cam scumpe, dar... ce să-i faci? Viaţa unei fiinţe dragi ţi-e mai scumpă ca banii. Bucătarul alergă la Toporcov. Bineînţeles că nu-l găsi acasă. Fu nevoit să lase un bileţel. Toporcov nu se grăbi să răspundă curând invitaţiei. Fu aşteptat cu înfrigurare, cu strângere de inimă, ziua întreagă, noaptea întreagă şi dimineaţa următoare... Prinţesele vrură chiar să trimită după un alt doctor, dar în cele din urmă renunţară. În schimb se hotărâră să-i spună neapărat lui Toporcov, când avea să vină, că-i un bădăran, să i-o spună în faţă, ca să nu mai îndrăznească să mai facă şi pe alţii să aştepte atât de mult. Cu toată îngrijorarea lor, toţi cei din casa prinţilor Priklonski erau revoltaţi până în adâncul sufletului. În sfârşit, a doua zi pe la ceasurile două, o trăsură trase la scară. Nichifor, cu paşii lui mărunţi, alergă cât putu ca să deschidă, şi după câteva clipe lua cu mult respect de pe umerii nepotului său paltonul de stofă scumpă. Toporcov îşi vesti sosirea printr-o tuse scurtă şi, fără să salute pe nimeni, se duse în camera bolnavului. Trecu prin salonul cel mare, prin salonaş şi prin sufragerie, fără să arunce o privire nimănui, cu un aer important, ca un general, scârţâind din ghetele sale strălucitoare, de se auzea prin toată casa. Statura sa mare inspira respect. Era chipeş, grav, impunător şi grozav de corect, sculptat parcă în fildeş. Ochelarii cu ramă de aur şi faţa nemişcată, cât se poate de severă, completau înfăţişarea sa mândră. Plebeu de origină, afară de musculatura sa puternic dezvoltată,

n-avea nimic plebeian în el. Totul era aristocratic, aproape de gentleman. Faţa sa era trandafirie, frumoasă, chiar foarte frumoasă, după părerea bolnavelor îngrijite de el. Gâtul îi era alb, ca de femeie, părul moale ca mătasea, minunat, dar din păcate, tuns scurt. Dacă Toporcov s-ar fi ocupat mai mult de înfăţişarea sa, nu şi-ar fi tuns părul ci l-ar fi lăsat să onduleze până pe guler. Chipul său frumos era prea rigid şi prea grav. Aspru, serios şi nemişcat, nu exprima nimic, afară de o mare oboseală, din cauza muncii încordate din tot timpul zilei.

Marusia ieşi în întâmpinarea lui Toporcov şi, frângându-şi mâinile în faţa lui, începu să-l roage. Până atunci, nu se rugase niciodată de nimeni.

— Scapă-l, doctore! spuse ea, ridicându-şi ochii mari asupra lui. Te rog din suflet! Toată nădejdea e în dumneata!

Toporcov o ocoli şi se îndreptă spre Egoruşca.

— Daţi drumul la ventilaţie! porunci el, intrând la bolnav. De ce nu-i deschisă ventilaţia? Cum vreţi să respire?

Prinţesa, Marusia şi Nichifor se repeziră la ferestre şi la sobă. La ferestre, la care erau puse geamuri duble, nu era ventilaţie, în sobă nu se putea face foc.

— Nu-i ventilaţie, spuse sfios prinţesa.

— Cum se poate? Hm... Poftim de îngrijeşte pe cineva în asemenea condiţiuni! N-am să-l îngrijesc!

Şi, ridicând puţin glasul, Toporcov adăugă:

— Duceţi-l în salonul cel mare! Acolo aerul nu-i atât de înăbuşitor. Chemaţi servitorii!

Nichifor se repezi la pat şi se postă la căpătâi. Prinţesa, ruşinată că în afară de Nichifor, de bucătar şi de o fată în casă pe jumătate oarbă, nu mai avea alţi servitori, apucă ea de partea cealaltă patul. Marusia ajută şi ea şi începu să tragă de pat din toate puterile. Moşneagul neputincios şi cele două femei plăpânde ridicară icnind patul şi, neîncrezându-se în puterile lor, împiedicându-se şi temându-se să nu-l scape, îl duseră totuşi. Prinţesei i se rupse rochia la umeri şi ceva îi plesni în burtă, Marusiei îi jucă ceva verde înaintea ochilor şi braţele începură s-o doară îngrozitor. Egoruşca era aşa de greu! Iar el, doctorul în medicină Toporcov, păşea cu un aer important în urma patului şi se încrunta, supărat că i se răpeşte timpul cu astfel de fleacuri. Nu mişcă niciun deget pentru a le ajuta pe doamne! Ce bestie!...

Patul fu aşezat alături de pian. Toporcov dădu plapuma la o

parte şi, punând mereu întrebări prinţesei, începu să-l dezbrace pe Egoruşca, care continua să se zbată. Într-o clipită îi trase cămaşa.

— Cât mai pe scurt, vă rog! Astea n-au nicio legătură cu boala! spuse Toporcov, răspicat, ascultând lămuririle prinţesei. Persoanele de prisos pot pleca!

După ce-l ciocăni pe Egoruşca pe piept, îl întoarse pe burtă şi îl ciocăni şi pe spate; îl ascultă apoi, sforăind uşor (medicii sforăie întotdeauna uşor când ascultă pe bolnavi) şi constată un delirium tremens cu complicaţii.

— N-ar strica să-i puneţi o cămaşă de forţă, spuse el cu glasul său egal, pronunţând răspicat fiecare cuvânt.

După ce mai dădu câteva sfaturi, scrise o reţetă şi se îndreptă repede spre uşă. Pe când scria reţeta, întrebă, între altele, numele de familie al lui Egoruşca.

— Prinţul Priklonski, spuse prinţesa.

— Priklonski? întrebă din nou Toporcov.

„Ce repede ai uitat numele de familie al foştilor tăi moşieri!” gândi prinţesa.

Nu îndrăzni să spună nici în gând cuvântul de „stăpâni”: înfăţişarea fostului rob era prea impunătoare!

În vestibul se apropie de el şi-l întrebă cu inima zvâcnindă:

— Cazul nu-i grav, doctore?

— Cred că nu.

— După părerea dumitale, se va îndrepta?

— Presupun că da, răspunse rece doctorul şi, înclinând uşor capul, coborî scara, spre trăsura şi caii săi, tot atât de arătoşi şi impunători ca el însuşi.

După plecarea doctorului, prinţesa şi Marusia respirară pentru prima oară uşurate după un chin de peste douăzeci şi patru de ore. Renumele lui Toporcov le dădea speranţe.

— Ce atent şi ce drăguţ e! spuse prinţesa, binecuvântând în sufletul ei pe toţi doctorii de pe lume. Mamelor le place medicina şi au încredere în ea, când copiii le sunt bolnavi.

— Ce boier mare! exclamă Nichifor, care, afară de câţiva beţivani, tovarăşi de chef ai lui Egoruşca, nu mai văzuse de mult în casa stăpânilor săi pe nimeni. Moşneagului nici prin vis nu-i trecea că acest boier mare nu era altcineva decât soiosul de Kolya, acela pe care, pe vremuri fusese de multe ori silit să-l scoată de picioare de sub saca, pentru a-i trage câteva nuiele

zdravene.

Prinţesa îi ascundea faptul că nepotul lui ajunsese medic.

Seara, după asfinţitul soarelui, pe Marusia, sleită de mâhnire şi de oboseală, o scutură deodată un fior puternic. Fiorul fu urmat de o fierbinţeală mare şi de o durere în coastă. Aiuri şi gemu toată noaptea:

— Mor, maman!

Când Toporcov veni a doua zi dimineaţă pe la orele zece, se văzu nevoit să îngrijească doi bolnavi în loc de unul: pe prinţul Egoruşca şi pe Marusia. La Marusia constată o pneumonie.

În casa prinţilor Priklonski începu să miroasă a moarte. Nevăzută, dar înfricoşătoare, ea apărea, dispărea şi apărea din nou la căpătâiul celor două paturi, ameninţând clipă de clipă pe prinţesă să-i răpească copiii. Bătrâna era înnebunită de grijă.

— Nu ştiu! îi spunea Toporcov. Nu pot să ştiu, nu-s profet. Peste câteva zile am să-mi dau seama.

Rostea aceste vorbe pe un ton aspru, rece, înjunghiind parcă cu ele pe nefericita mamă. Să-i fi spus măcar o vorbă de îmbărbătare! Culmea nenorocirii, Toporcov nu le prescria aproape nimic bolnavilor, ci îi bătea numai cu degetul şi îi asculta, mustrând pe cei din jur că nu este destul aer în cameră sau că prişniţul nu-i pus la timp şi la locul potrivit. Bătrâna socotea toate acestea chiţibuşuri de modă nouă, fleacuri care nu slujesc la nimic. Zi şi noapte umbla fără încetare de la un pat la altul, uitând de tot ce-i pe lume, rugându-se mereu Celui de Sus şi făcându-i tot felul de făgăduieli.

Socotea delirul şi pneumonia drept boli neapărat mortale şi când în expectoraţia Marusiei apăru sânge, îşi închipui că fiică-sa a ajuns „în ultimul grad de tuberculoză”, şi leşină.

Puteţi deci să vă închipuiţi bucuria ei când, în a şaptea zi de boală, tânăra prinţesă zâmbi şi spuse:

— Mi-e mai bine.

Tot în a şaptea zi se trezi şi Egoruşca. Gata să-l ridice în slavă ca pe un semizeu, râzând şi plângând de bucurie, prinţesa ieşi în întâmpinarea lui Toporcov, care tocmai intra, şi îi spuse:

— Mi-ai scăpat copiii de la moarte, doctore. Îţi mulţumesc!

— Nu înţeleg!

— Îţi datoresc mult! Mi-ai salvat copiii!

— A... E a şaptea zi! Mă aşteptam să se producă în a cincea. De altfel, n-are a face. Praful acesta trebuie dat dimineaţa şi

seara. Plapuma asta e prea grea, o puteţi înlocui cu una mai uşoară. Daţi fiului dumneavoastră băuturi acre. Am să mai trec mâine seară.

Şi, după o uşoară înclinaţie a capului, somitatea se îndreptă spre scară cu pas măsurat, de general.

II

O zi luminoasă, străvezie, cu un strop de ger, una dintre acele zile de toamnă în care te împaci cu dragă inimă şi cu frigul, şi cu umezeala, şi cu galoşii grei. Văzduhul, atât de limpede încât desluşeşti până şi ciocul stăncuţei de pe cea mai înaltă clopotniţă, e pătruns de toate miresmele toamnei. Dacă ieşi pe stradă, obrajii ţi se acoperă cu o rumeneală sănătoasă şi începi să semeni cu un măr de Crimeea. Frunzele veştede, călcate în picioare şi care aşteaptă cu răbdare prima zăpadă, par aurii la lumina soarelui şi strălucesc ca nişte galbeni. Firea adoarme liniştit, tihnit. Nicio adiere de vânt, niciun sunet. Nemişcată şi mută, parcă obosită din timpul primăverii şi al verii, ea se alintă sub razele blânde şi dezmierdătoare ale soarelui. În faţa acestei tihne care cuprinde treptat totul, ai vrea să te linişteşti şi tu.

Într-o asemenea zi, Marusia şi Egoruşca şedeau la fereastră, aşteptându-l pentru ultima dată pe Toporcov. Soarele cald, mângâietor, bătea şi în ferestrele Priklonskilor, jucând pe covoare, pe mobile, pe pian. Totul era scăldat în lumina lui. Marusia şi Egoruşca priveau în stradă şi îşi sărbătoreau însănătoşirea. Convalescenţii, mai ales cei tineri, sunt întotdeauna foarte fericiţi. Ei simt şi preţuiesc sănătatea, aşa cum un om obişnuit să fie sănătos nu poate să o facă. Sănătatea e libertate, şi cine se bucură şi e mai conştient de preţul libertăţii decât cel proaspăt ieşit din închisoare? Marusia şi Egoruşca se simţeau în fiecare clipă ca sloboziţi de la ocnă. Ce beţi de fericire erau! Simţeau o bucurie năvalnică să respire, să se uite pe fereastră, să se mişte, într-un cuvânt să trăiască – şi toate aceste minuni se împlineau una după alta. Furov care protestase poliţele, bârfelile, purtarea lui Egoruşca, sărăcia – totul era uitat. Nu se mai gândeau decât la lucruri plăcute, care nu-i tulburau: la vremea frumoasă, la balurile care îi aşteptau, la buna lor maman şi la… doctor. Marusia râdea şi guriţa nu-i mai tăcea o clipă. Subiectul de căpetenie al discuţiei lor era doctorul, pe care îl aşteptau din clipă în clipă.

— E un om nemaipomenit, un om care poate totul! spunea Marusia. Cât de atotputernică e măiestria lui! Judecă şi tu, Georges, ce act de înalt eroism e să lupţi împotriva naturii şi s-o birui!

În timp ce vorbea, punea cu mâinile şi cu privirea, după

fiecare frază pompoasă, dar sincer rostită, câte un semn mare de exclamaţie.

Egoruşca asculta vorbele pline de entuziasm ale sorei sale, clipea din ochi şi încuviinţa din când în când. Faţa severă a lui Toporcov îi impunea şi lui şi era încredinţat că numai lui îi datorează însănătoşirea. Maman şedea lângă ei, cu faţa strălucind de bucurie, şi împărtăşea entuziasmul copiilor.

Ceea ce îi plăcea la Toporcov era nu numai priceperea lui ca medic, dar şi „seriozitatea", pe care avusese prilejul s-o citească pe faţa doctorului.

Nu ştiu de ce, oamenilor în vârstă le place mult această „seriozitate".

— Păcat numai că-i... că-i de obârşie atât de joasă, spuse prinţesa, privind cu sfială la fata ei. Şi meseria lui nu-i... prea curată. Umblă mereu cu mâinile prin fel de fel de lucruri... Pfui!

Marusia se mânie şi se aşează pe un alt fotoliu, mai departe de mamă-sa. Egoruşca se revoltă şi el.

Nu putea suferi trufia celor de neam mare şi obiceiul lor de a face pe grozavii.

Sărăcia învaţă multe pe om. De câte ori nu avusese prilejul să-şi dea seama pe pielea lui ce însemnau aerele pe care şi le dădeau oamenii mai bogaţi ca el!

— În ziua de astăzi, mutter, spuse el, înălţând dispreţuitor din umeri, cel ce are un cap sănătos pe umeri şi un buzunar mare la pantaloni este şi de obârşie bună, pe când dacă în loc de cap are un şezut, iar în loc de buzunar, o băşică de săpun, este... o nulitate, asta-i!

Grăind astfel, Egoruşca vorbea ca un papagal. Cuvintele astea le auzise întocmai cu două luni în urmă, de la un seminarist, cu care se încăierase la biliard.

— Mi-aş da cu plăcere titlul de prinţ pe capul şi pe buzunarul lui, adăugă Egoruşca.

Marusia ridică spre fratele ei o privire plină de recunoştinţă.

— Ţi-aş spune multe, maman, dar nu m-ai înţelege, oftă ea. E greu să te facă cineva să-ţi schimbi părerile... Păcat!

Prinsă în flagrant delict de mentalitate învechită, prinţesa roşi şi începu să se dezvinovăţească.

— E drept că la Petersburg am cunoscut un medic care era baron, spuse ea. Da, da... Şi în străinătate la fel... Asta-i adevărat... Cultura are multă importanţă. Ei, da...

Pe la ceasul unu sosi Toporcov. Intră ca şi prima dată: cu un aer plin de importanţă, fără să se uite la nimeni.

— Să vă lăsaţi de băuturi alcoolice şi să vă feriţi pe cât este cu putinţă de orice excese, i se adresă el lui Egoruşca, punându-şi pălăria pe un scaun. Fiţi atent la ficat. Al dumneavoastră e considerabil mărit. Această mărire trebuie pusă exclusiv pe seama băuturilor alcoolice. Să beţi apele minerale pe care vi le-am prescris.

Apoi, întorcându-se spre Marusia, îi dădu şi ei drept încheiere, câteva sfaturi.

Marusia îl ascultă pe omul cel atât de învăţat, cu luare aminte, privindu-l drept în faţă, ca şi cum i-ar fi povestit un basm frumos.

— Prin urmare, m-aţi înţeles? întrebă Toporcov.

— O, da! Merci.

Vizita ţinuse exact patru minute.

Toporcov tuşi scurt, îşi luă pălăria şi dădu uşor din cap. Marusia şi Egoruşca îşi aţintiră privirile asupra mamei. Fata roşi chiar.

Clătinându-se ca o raţă şi roşind şi ea, prinţesa se apropie de doctor şi îşi băgă cu un gest stângaci mâna în pumnul lui alb.

— Daţi-mi voie să vă mulţumesc! spuse ea.

Egoruşca şi Marusia plecară ochii. Toporcov îşi duse pumnul la ochelari şi zări teancul de bani. Fără să se ruşineze şi fără să plece ochii, îşi muie degetul în gură şi numără în şoaptă. Erau douăsprezece hârtii de câte douăzeci şi cinci de ruble. Nu degeaba alergase Nichifor undeva, în ajun, cu brăţările şi cerceii prinţesei! Pe faţa lui Toporcov trecu un nouraş luminos, asemănător nimbului cu care sunt zugrăviţi sfinţii; gura i se strâmbă uşor într-un zâmbet. Rămăsese, pesemne, foarte mulţumit de onorariu. După ce isprăvi cu număratul banilor îi puse în buzunar, dădu încă o dată uşor din cap şi se îndreptă spre uşă.

Prinţesa, Marusia şi Egoruşca îşi aţintiră privirile asupra spinării doctorului şi tustrei simţiră deodată că li se strânge inima. Privirea li se încălzi de o pornire bună: omul acela pleca şi nu avea să se mai întoarcă niciodată, iar ei se obişnuiseră cu paşii lui măsuraţi, cu glasul lui răspicat şi cu faţa lui serioasă. Prin mintea mamei fulgeră un început de gând. Ar fi voit deodată să-l alinte pe acest om de piatră.

„E orfan, bietul de el, îşi spuse ea. Şi singur”.

— Doctore, începu cu glas blând, de bătrână.

Doctorul întoarse capul.

— Ce doriţi?

— N-aţi vrea să luaţi cu noi o cafea? Fiţi atât de drăguţ!

Toporcov îşi încreţi fruntea şi îşi scoase încet ceasul din buzunar. După ce se gândi câteva clipe, spuse:

— Da, aş bea un ceai.

— Luaţi loc, vă rog! Aici!

Toporcov îşi lăsă pălăria şi luă loc; se aşeză drept, ca un manechin, căruia i s-ar fi îndoit genunchii, dar care ar fi rămas cu gâtul şi umerii la fel de ţepeni. Prinţesa şi Marusia începură să se agite. Nichifor, în frac negru cam lustruit, şi cu mănuşi mai mult cenuşii decât albe, prinse să alerge prin toate încăperile. Şi până în cele mai îndepărtate unghere ale casei începu să se audă zăngănit de veselă şi zornăit de linguriţe de ceai scăpate din mână. Egoruşca fu chemat o clipă afară din salonul cel mare, fără să i se spună pentru ce; fu chemat încet, tainic.

Toporcov rămase vreo zece minute în aşteptarea ceaiului. Şedea locului, privind la pedalele pianului, fără să facă o mişcare şi fără să scoată un cuvânt. În cele din urmă, uşa dinspre salonul cel mic se deschise şi Nichifor, cu faţa strălucind de bucurie, intră cu o tavă mare. Pe tavă erau două pahare în zarfuri de argint: unul pentru doctor, celălalt pentru Egoruşca. În jurul paharelor, într-o strictă simetrie, erau aşezate căniţele cu caimac crud şi cu caimac fiert, zahărul cu un cleştişor, felii rotunde, subţiri, de lămâie, cu o furculiţă minusculă, şi pesmeţi.

În urma lui Nichifor păşea Egoruşca, cu faţa năucită de importanţa rolului său.

Procesiunea era încheiată de prinţesă, cu broboane de sudoare pe frunte şi de Marusia, cu ochii mari.

— Luaţi, vă rog! se adresă prinţesa lui Toporcov.

Egoruşca luă un pahar, se aşeză mai la o parte şi sorbi cu băgare de seamă o înghiţitură. Toporcov luă celălalt pahar şi sorbi şi el o înghiţitură. Prinţesa şi fiica ei se aşezară şi ele mai la o parte, cercetând cu luare aminte chipul doctorului.

— Poate că nu-i destul de dulce? îl întrebă prinţesa.

— Ba da, e destul de dulce.

Şi după cum era de aşteptat, se aşternu tăcerea; una dintre acele tăceri neplăcute, grele, stânjenitoare şi care te fâstâceşte

fără să vrei. Doctorul îşi sorbea ceaiul şi tăcea. Nesocotea, pesemne, pe cei din jurul lui şi, în afară de ceai, nu vedea nimic din tot ce se afla în faţa sa.

Prinţesa şi Marusia, care ar fi vrut atât de mult să stea de vorbă cu un om deştept, nu ştiau cu ce să înceapă; se temeau amândouă să nu pară proaste. Egoruşca se uita la doctor, şi după privire se cunoştea că vrea să-l întrebe ceva şi că nu se hotărăşte. Tăcerea mormântală nu era tulburată decât de zgomotul neobişnuit pe care-l făcea Toporcov când înghiţea. Se vedea că nu se simţea deloc stingherit şi că bea cum îi venea mai bine. Când înghiţea, se auzea un fel de „gâl-gâl”. Ai fi zis că înghiţitura se rostogolea din gură într-un fel de prăpastie, unde cădea cu un plescăit scurt, pe ceva mare, neted. Liniştea mai era întreruptă din când în când şi de Nichifor, care plescăia mereu din limbă şi mesteca în gol, de parcă ar fi vrut să-l încerce la gust pe musafir.

— E adevărat ce se spune că fumatul e vătămător? se hotărî în sfârşit să întrebe Egoruşca.

— Nicotina, alcaloidul din tutun, acţionează asupra organismului ca una dintre otrăvurile cele mai puternice. Otrava care se introduce în organism cu fiecare ţigară este cantitativ infimă, în schimb administrarea ei este de durată. Cantitatea otrăvii şi puterea ei sunt invers proporţionale cu durata administrării.

Prinţesa şi Marusia schimbară o privire: ce savant este Toporcov! Egoruşca începu să clipească din ochi şi faţa i se lungi. Sărmanul nu înţelesese o boabă din spusele doctorului.

— La noi la regiment, începu el, dorind să coboare discuţia savantă la un nivel obişnuit, era un ofiţer, un oarecare Coşecikin, un băiat foarte cumsecade, care semăna leit cu dumneavoastră! Leit! Ca două picături de apă. E chiar peste putinţă să vă deosebească cineva unul de altul! Nu cumva vă e rudă?

În loc de răspuns, doctorul înghiţi cu un gâlgâit puternic; colţurile buzelor i se ridicară uşor şi se încreţiră într-un zâmbet dispreţuitor. Îl dispreţuia în chip vădit pe Egoruşca.

— Spuneţi-mi, doctore, m-am însănătoşit complet? întrebă Marusia. Pot să mă socotesc sănătoasă tun?

— Cred că da. Mă bizui pe o însănătoşire completă, deoarece…

Şi doctorul, ţinând capul sus şi privind-o ţintă pe Marusia, începu să explice felul în care pot evolua pneumoniile. Vorbea măsurat, pronunţând răspicat fiecare cuvânt, fără să ridice sau să coboare glasul.

Cei din jur îl ascultau mai mult decât cu plăcere, îl ascultau cu desfătare, dar din nefericire omul acesta uscat la suflet nu ştia să fie simplu şi nu socotea necesar să se coboare la mintea altora. Folosi de mai multe ori termeni medicali ca „abces" şi „ramolire caseoasă a ţesutului pulmonar"; vorbea foarte bine şi foarte frumos, dar deloc pe înţelesul tuturor. Ţinu o întreagă prelegere, înţesată cu termeni medicali, şi nu rosti o singură frază pe care ascultătorii săi să o poată înţelege. Aceasta nu-i împiedică însă pe cei care-l ascultau să-l urmărească cu gura căscată şi să-l privească aproape cu evlavie. Marusia nu-şi mai lua ochii de la gura lui şi sorbea cu sete fiecare cuvânt.

Se uita la el şi îşi amintea de înfăţişarea celor pe care era silită să-i vadă în fiecare zi.

Cât de puţin semănau cu acest chip obosit de savant, mutrele alcoolizate, tâmpe, ale prietenilor lui Egoruşca, prieteni care îi făceau curte şi o plictiseau zilnic cu vizitele lor! Mutre de cheflii şi de beţivani, de la care nu auzise nici o singură dată un cuvânt bun, cumsecade, şi care nu ajungeau nici până la pingelele acestui om rece, fără viaţă, dar deştept şi mândru.

„Ce figură minunată! gândea Marusia, încântându-se şi de chip, şi de glas, şi de cuvintele lui. Ce deşteptăciune şi câte cunoştinţe! De ce-i Georges militar? Ar trebui să fie şi el savant."

Egoruşca se uita înduioşat la doctor şi gândea:

„Dacă vorbeşte de lucruri deştepte înseamnă că ne socoteşte şi pe noi deştepţi. E bine că ne-am făcut această reputaţie în societate. Mare prostie am făcut că am scornit povestea cu Coşecikin". Când doctorul îşi isprăvi prelegerea, ascultătorii oftară adânc, epuizaţi.

— Ce bine-i să ştii totul! şopti prinţesa.

Marusia se ridică şi, ca şi cum ar fi vrut să-i mulţumească doctorului, se aşeză la pian şi lovi în clape. Dorea din toată inima să rupă gheaţa, să izbutească să stea de vorbă mai cald, mai temeinic, şi muzica oferă întotdeauna un astfel de prilej. Voia să-şi arate şi ea talentele faţă de acest om cult şi priceput.

— Este un vals de Chopin, şopti prinţesa, zâmbind galeş şi

ţinând mâinile cuminte, ca o fată de pension. E o bucată minunată! Îndrăznesc să mă laud, doctore, dar fata mea cântă şi foarte frumos din gură. E eleva mea... Pe timpuri am avut o voce minunată. Aţi auzit sigur de...

Şi prinţesa numi o cunoscută cântăreaţă rusă.

— Îmi datorează mult... Da... eu i-am dat lecţii. Era o fată drăguţă! Şi oarecum rudă cu răposatul meu prinţ... Vă place muzica vocală? De ce mai întreb, de altfel? Cui nu-i place muzica vocală...

Marusia începu să cânte la pian cel mai frumos pasaj din vals şi întoarse zâmbind capul spre doctor. Simţea nevoia să citească pe faţa lui Toporcov impresia produsă de măiestria ei.

Dar nu izbuti să citească nimic. Faţa doctorului era, ca şi înainte, netulburată şi aspră. Se grăbea să-şi isprăvească ceaiul.

— Sunt îndrăgostită de acest pasaj, spuse Marusia.

— Mulţumesc, spuse doctorul. Nu mai iau.

Sorbi ultima înghiţitură, se sculă şi îşi luă pălăria fără să arate nici cea mai mică dorinţă de a asculta valsul până la capăt. Prinţesa sări în picioare. Marusia roşi şi, jignită, închise pianul.

— Plecaţi atât de curând, spuse prinţesa, încruntându-se. Nu mai luaţi nimic? Nădăjduiesc, doctore, că... cunoaşteţi drumul. Poate că, într-o seară... Să nu ne uitaţi...

Doctorul dădu de două ori din cap, strânse cu stângăcie mâna ce i-o întindea domniţa şi se îndreptă spre şuba lui.

— E un sloi de gheaţă! Un buluc! mârâi prinţesa după plecarea doctorului. E îngrozitor! Nici nu ştie să zâmbească, parcă-i de lemn! Degeaba ai cântat pentru el, Marie! Îmi vine să cred că n-a rămas decât pentru ceai! L-a băut şi a plecat!

— Dar ce deştept e, maman! Ce deştept! Cu cine vrei să vorbească la noi? Eu sunt incultă, Georges e rezervat şi tace mereu... Care dintre noi e în stare să susţină o discuţie mai înaltă? Niciunul!

— Aţi văzut ce a ajuns plebeul? Nepotul lui Nichifor? spuse Egoruşca, bând caimacul din căniţă. L-aţi auzit? Raţional, imposibil, subiectiv... Le spune ca din carte, şmecherul! Ce ziceţi de plebeu? Şi ce trăsură are! Ia uitaţi-vă! Straşnic echipaj!

Şi tustrei priviră prin fereastră la trăsura în care se urca somitatea, îmbrăcată într-o şubă mare de urs. Prinţesa se făcu stacojie de ciudă, iar Egoruşca îi aruncă o privire cu tâlc şi scoase un şuierat admirativ. Marusia nu văzu trăsura. N-avu

timp s-o vadă: ochii ei erau numai la doctor, care îi făcuse o impresie puternică. Noutatea izbeşte şi încântă întotdeauna.

Şi pentru Marusia Toporcov era încă nou…

Căzu prima zăpadă, apoi a doua, a treia, şi iarna se aşternu lungă, cu gerurile ei năprasnice, cu troiene şi ţurţuri. Nu-mi place iarna şi nu-i cred pe cei care-mi spun că le place. Pe stradă e frig, în odăi miroase a fum, în galoşi simţi umezeală. Când aspră, ca o soacră, când plângăreaţă, ca o fată bătrână, iarna, în ciuda nopţilor ei feerice cu lună, a troicilor, a vânătorilor, a concertelor şi balurilor, ajunge foarte repede să te plictisească. De fapt ea nu se prelungeşte atât de mult, decât pentru a face necaz atâtor bieţi bolnavi de piept, lipsiţi de adăpost.

În casa prinţilor Priklonski, viaţa îşi reluă cursul obişnuit. Egoruşca şi Marusia se întremaseră pe deplin şi chiar mama lor încetase să-i mai socotească bolnavi. Cât despre situaţia familiei, nici gând să se îmbunătăţească. Treburile mergeau ca şi mai înainte, din ce în ce mai prost, iar banii se împuţinau văzând cu ochii. Prinţesa amanetă şi răsamanetă toate lucrurile ei de valoare, atât cele de familie, cât şi cele cumpărate. Prin dughenele în care era mereu trimis să ia pe datorie fel de fel de mărunţişuri, Nichifor se plângea ca şi înainte, că boierii aveau să-i dea trei sute de ruble, pe care însă nici nu se gândeau să i le plătească. La fel se plângea şi bucătarul, căruia unul dintre negustori îi dădu, de pomană, o pereche de cizme vechi. Furov era din ce în ce mai neînduplecat. Nu se mai învoia la nicio amânare şi-i spunea prinţesei obrăznicii, când aceasta îl ruga din suflet să mai aştepte cu protestarea poliţei. După Furov, bun de saftea, începură să facă gură şi ceilalţi creditori. În fiecare dimineaţă, prinţesa se vedea nevoită să ţină piept notarilor, portăreilor şi creditorilor. Toţi aceştia plănuiau, pare-se, o adunare în care trebuiau să hotărască ce măsuri să ia faţă de neputinţa debitorilor de a plăti.

Ga şi mai înainte, perna prinţesei nu se mai usca de lacrimi. În timpul zilei, bătrâna se mai stăpânea, dar noaptea îşi dădea frâu liber deznădejdii şi plângea până în zori. Nu era nevoie să cauţi prea departe pricinile. Le aveai în faţă, îţi săreau în ochi, de izbitoare ce erau: sărăcia, sentimentul de demnitate rănit în fiecare clipă, şi încă de… cine? De nişte terchea-berchea, de fel de fel de Furovi, de bucătari, de negustoraşi… Lucrurile cele mai dragi

mergeau la amanet şi când prinţesa trebuia să se despartă de ele, simţea cum i se frânge ceva în piept. Egoruşca ducea ca şi mai înainte aceeaşi viaţă destrăbălată, iar Marusia nu-şi mai găsea rostul... Nu erau destule pricini de plâns? Viitorul se arăta învăluit în ceaţă, dar şi prin această ceaţă prinţesa desluşea semne rele. Slabe nădejdii în viitor. În loc de speranţe, trezea temeri...

Banii se împuţinau mereu, iar Egoruşca chefuia din ce în ce mai mult, chefuia cu metodă, cu înverşunare, ca şi cum ar fi vrut să recâştige vremea pierdută în timpul bolii. Bea tot ce avea şi ce n-avea, banii lui şi ai altora. În desfrâul său, era îndrăzneţ şi neruşinat la culme. Să se împrumute de la primul venit sau să se aşeze la cărţi fără un ban în buzunar era pentru el ceva foarte obişnuit. Să bea şi să mănânce pe socoteala altuia sau să facă o plimbare fainâ cu birja şi apoi să nu plătească birjarului nu era, în ochii lui, niciun păcat. Totuşi se schimbase puţin: pe timpuri, când oamenii râdeau de el, se înfuria; acum când era poftit să iasă sau era îmbrâncit afară, se ruşina.

Numai Marusia se schimbase cu adevărat. În viaţa ei intervenise ceva nou. Dar acest ceva nou era tot ce putea fi mai groaznic: fratele ei o dezamăgea. Începuse deodată să i se pară că Egoruşca nu era defel un năpăstuit, un neînţeles, ci un om fără nimic deosebit, un om ca toţi ceilalţi, ba poate chiar mai rău... Încetă să mai creadă în dragostea lui deznădăjduită. Tristă descoperire! Şedea ceasuri întregi la fereastră şi, privind în neştire în stradă, se gândea la chipul fratelui şi se silea să găsească în trăsăturile lui lipsite de personalitate ceva armonios, ceva care să nu-ţi displacă. Dar era zadarnic. Pe faţa lui ştearsă stătea parcă scris: „om găunos, om de nimic!” În afară de chipul fratelui ei, prin faţa ochilor Marusiei se perindau şi chipurile tovarăşilor lui de chefuri, precum şi ale celorlalţi musafiri, ale bătrânelor care veneau s-o căineze, ale neisprăviţilor ce-i făceau curte. O urmărea mai ales imaginea plângăreaţă, năucită de suferinţă a prinţesei, şi o tristeţe adâncă îi strângea sărmana ei inimă. Cât de inutilă, cât de searbădă şi mărginită, cât de anostă, plicticoasă şi plină de trândăvie îi era viaţa lângă aceste fiinţe dragi, dar lipsite de orice valoare!

O mâhnire adâncă îi sfâşia inima şi totodată era stăpânită de dorinţa nebunească, vinovată, de a pleca... Erau clipe când

simţea că nu mai poate, că trebuie să plece – dar unde? Bineînţeles, acolo unde există oameni care nu tremură în faţa sărăciei, care nu duc o viaţă destrăbălată, nu trăncănesc zile întregi cu nişte fete bătrâne, îndobitocite, cu nişte beţivani tâmpiţi... Şi în închipuirea Marusiei rămânea înfiptă ca un cui imaginea unui om luminat la minte, pe a cărui faţă se citea şi deşteptăciune, şi ştiinţă şi trudă. Chipul lui nu se putea uita. Îl avea zilnic înaintea ochilor, şi-l închipuia în împrejurările cele mai fericite muncind sau chiar numai dând această impresie.

Doctorul Toporcov, înfofolit în blana sa de urs, trecea zilnic prin dreptul casei Priklonskilor în goana aceleiaşi sănii luxoase, condusă de un vizitiu impunător. Avea o clientelă foarte numeroasă. Îşi vizita bolnavii din zori şi până seara târziu şi într-o singură zi izbutea să cutreiere toate străzile şi toate ulicioarele. Şedea în sanie ca şi în fotoliu: cu un aer grav şi cu capul şi umerii înţepeniţi, fără să se uite nici în dreapta, nici în stânga. Din gulerul pufos al şubei nu i se vedeau decât fruntea albă şi ochelarii cu ramă de aur, dar Marusiei îi ajungea şi atât. I se părea că ochii acestui binefăcător al omenirii răspândeau prin sticla ochelarilor raze reci, mândre, dispreţuitoare.

„Acest om are dreptul să dispreţuiască! gândea ea. E un înţelept! Şi ce sanie luxoasă, ce cai minunaţi! Şi când te gândeşti, este un fost rob! Ce om dârz trebuie să fii ca să te naşti servitor şi să ajungi atât de sus, încât nimeni să nu se mai apropie de tine”.

Marusia era singura din casă care-şi mai aducea aminte de doctor; ceilalţi începuseră să-l uite, şi l-ar fi uitat curând cu totul, dacă nu le-ar fi amintit chiar el propria sa existenţă. Şi încă într-un chip destul de usturător.

A doua zi de Crăciun, pe la amiază, când Priklonskii erau acasă, soneria din vestibul zvâcni scurt şi sfios. Nichifor deschise uşa.

— Prinţesa-i aca-a-să? se auzi din vestibul un glăscior de bătrână şi, fără să aştepte răspunsul, o băbuţă măruntă se strecură, tropăind până în salon.

— Bună ziua prinţesă, Strălucirea Voastră... binefăcătoareo! Cum binevoiţi să vă simţiţi?

— Ce doreşti dumneata? o întrebă prinţesa, privind-o mirată.

Egoruşca pufni de râs şi îşi duse mâna la gură. Capul mic al bătrânei i se părea că seamănă cu o tărtăcuţă răscoaptă cu o

codiţă în sus.

— Nu mă recunoaşteţi, maică? Nu vă mai aduceţi aminte? Aţi uitat-o pe Prohorovna? L-am moşit pe prinţişorul dumneavoastră!

Şi băbuţa se târî spre Egoruşca şi îi sărută repede pieptul şi mâna.

— Nu pricep, mârâi supărat Egoruşca, ştergându-şi mâna de redingotă, cum se face că diavolul ăsta bătrân de Nichifor dă drumul în casă la fel de fel de lighi…

— Ce doreşti? o întrebă din nou prinţesa uşor scârbită de mirosul tare de untdelemn pe care-l răspândea bătrâna.

Băbuţa se aşează într-un jilţ şi, după o introducere ce părea să nu se mai sfârşească, declară zâmbind şi chicotind mieros (peţitoarele chicotesc întotdeauna mieros) că prinţesa are marfă, iar ea, băbuţa, are cumpărător. Marusia se aprinse la faţă. Egoruşca râse scurt, şi, foarte interesat, se apropie de bătrână.

— Ciudat, spuse prinţesa. Vasăzică ai venit în peţit? Te felicit, Marusia, pentru un astfel de pretendent. Şi cine-i? Aş putea să ştiu?

Băbuţa începu să gâfâie, îşi băgă mâna în sân şi scoase de acolo o batistă de stambă roşie. După ce-i desfăcu nodurile, o scutură deasupra mesei, şi, odată cu degetarul, căzu din ea o fotografie.

Toţi strâmbară din nas: de la basmaua roşie cu floricele galbene venise un miros de tutun.

Prinţesa luă fotografia şi o duse alene la ochi.

— E bărbat frumos, maică! începu peţitoarea să laude portretul. E bogat, e nobil… E un om minunat, nu bea…

Prinţesei îi năvăli sângele în obraji. Întinse fotografia Marusiei care, văzând-o, îngălbeni.

— Ciudat, spuse prinţesa. Dacă doctorul are astfel de gânduri, cred că ar fi putut să vorbească singur… Mijlocirea n-are niciun rost aici!… Îl ştiam om cult, şi iată că… El te-a trimis? Chiar el?

— Chiar el… Tare i-aţi plăcut… Sunteţi oameni cumsecade.

Marusia scoase deodată un ţipăt ascuţit şi, strângând fotografia în mână, fugi ca nebună din salon.

— Ciudat, continuă prinţesa. Nemaipomenit… Nici nu ştiu ce să-ţi spun… Nu mă aşteptam defel ca doctorul… Dar ce rost avea să te deranjezi dumneata? Putea să poftească şi singur… e

chiar jignitor... Drept cine ne ia? Nu suntem nişte negustori... Şi chiar negustorii au început să aibă acum altfel de obiceiuri.

— Ce mutră! mârâi Egoruşca, uitându-se cu dispreţ la capul mic al bătrânei.

Fostul husar ar fi plătit scump să poată da în acest cap măcar un bobârnac. Nu-i plăceau bătrânele, aşa cum câinelui nu-i plac pisicile, şi îl apuca o adevărată turbare când zărea un cap semănând cu o tărtăcuţă.

— Ce să zic, maică? spuse peţitoarea oftând. Cu toate că n-are titlu de prinţ, pot să spun că... Dar maică-prinţesă, sunteţi doar binefăcătoarea noastră, păcatele mele! Oare nu-i şi el nobil în felul lui? A învăţat fel de fel de carte, e bogat, Dumnezeu l-a înzestrat cu fel de fel de lux, ce să mai zic... Dacă doriţi să vină la dumneavoastră, sigur că da... O să vină. De ce să nu vină? Că doar nu-l costă nimic...

Şi apucând-o pe prinţesă de umăr, băbuţa o trase spre ea şi îi şopti la ureche:

— În ce priveşte zestrea, cere şaizeci de mii... Ştiţi şi dumneavoastră! Nevasta e una, banii sunt alta. Fiecare cu socotelile lui!... Spune că nu vrea să ia nevastă fără bani, fiindcă nevastă-sa trebuie să se bucure la el de tot belşugul... De aceea trebuie să aibă capitalul ei...

Prinţesa se făcu stacojie şi se sculă din fotoliu, foşnindu-şi rochia grea.

— Spune-i, te rog, doctorului că ne mirăm foarte mult, spuse ea. Că ne simţim jigniţi... Aşa ceva nu e cu putinţă... Altceva nu pot să-ţi spun... De ce taci, Georges? Spune-i să plece! Orice răbdare are capăt!

După plecarea peţitoarei, prinţesa căzu pe divan, îşi luă capul în mâini şi începu să geamă:

— Iată ce ne e dat să trăim! Doamne Dumnezeule! Un doctoraş oarecare, un netrebnic, care până mai ieri ne-a fost slugă, îşi permite să ne facă propuneri de căsătorie! Nobil!... Nobil!... Ha! Ha! Halal de aşa nobleţe! Ne trimite o peţitoare! Se cunoaşte că tatăl vostru nu mai trăieşte! El n-ar fi lăsat să treacă asta cu una cu două! Dobitoc! Bădăran!

Dar ceea ce o revolta pe prinţesă nu era atât faptul că fiică-sa fusese cerută în căsătorie de un plebeu, ci că i se pretindea o zestre de şaizeci de mii de ruble, pe care nu le avea. Cea mai mică aluzie la sărăcia ei o jignea. Continuă să se tânguie până

seara târziu şi noaptea se trezi de două ori, ca să mai tragă un hohot de plâns.

Nimeni însă nu fusese atât de impresionat de ivirea peţitoarei ca Marusia. Cuprinsă de o febră puternică, biata fată se băgase tremurând din tot trupul în pat, îşi ascunsese capul înfierbântat sub plapumă şi acum încerca, pe cât o ajutau puterile, să dezlege problema:

„Era oare adevărat?!”

Greu de ghicit. Marusia nu ştia ce răspuns să-şi dea. Însuşi faptul că-şi punea o astfel de întrebare dovedea şi uimirea, şi tulburarea, şi bucuria tainică – simţăminte pe care, fără să ştie nici ea de ce, îi era ruşine să şi le mărturisească şi ar fi vrut să şi le ascundă chiar sieşi.

„Era oare adevărat?! El, Toporcov… Nu, nu se putea! Cu siguranţă că era la mijloc o încurcătură! Greşise băbuţa!”

Dar în mintea ei începeau să se înfiripe visuri dulci, visuri feerice, care-i umpleau inima de dor şi-i aprindeau închipuirea; un extaz de nedescris puse stăpânire pe toată micuţa ei făptură. El, Toporcov, o voia de nevastă, el, care-i atât de chipeş, atât de frumos, atât de deştept! El care şi-a închinat viaţa omenirii şi… se plimbă cu o sanie atât de luxoasă!

„Era oare adevărat?!”

„Merită să fie iubit! hotărî Marusia spre seară. Sunt gata să primesc! Eu nu am prejudecăţi şi-l voi urma pe acest iobag până la capătul lumii! Dacă mama mai spune un singur cuvânt – plec de acasă! Sunt gata să primesc!”

Nici prin gând nu-i trecea să răspundă şi la alte întrebări, cu totul secundare! Nu-i păsa de ele! Ce rost avea peţitoarea? Cum şi când se îndrăgostise el de ea? De ce nu venea el însuşi s-o ceară, dacă o iubea? Ce o priveau pe ea aceste amănunte, şi multe altele? Era buimăcită, uimită… fericită… şi asta îi ajungea.

— Sunt gata să primesc! şoptea ea silindu-se să-şi reîmprospăteze în gând faţa lui cu ochelari cu ramă de aur, prin care priveau ochii aceia deştepţi, serioşi şi trudiţi. Să vină! Sunt gata să primesc.

În timp ce Marusia se frământa astfel în patul ei, ameţită de fericire, peţitoarea umbla pe la casele negustorilor, împărţind cu mâini darnice fotografiile doctorului. Trecând de la o casă bogată la alta, căuta o marfă, căreia ar fi putut să-l recomande pe cumpărătorul cel „nobil”. Toporcov n-o trimisese anume la

Priklonski, ci „unde va crede ea de cuviinţă”. Privea cu multă nepăsare căsătoria sa, pe care o socotea drept o simplă afacere; de aceea îi era totuna la cine se ducea peţitoarea… Îi trebuiau… şaizeci de mii de ruble. Şaizeci de mii, niciun ban mai puţin! Atât costa casa pe care voia s-o cumpere. N-avea de la cine să împrumute suma necesară, iară vânzătorii nu se învoiau la o plată în rate. Nu-i mai rămânea decât un lucru: să-şi caute o nevastă cu bani, ceea ce şi făcea. Marusia nu era, deci, vinovată cu nimic de dorinţa lui de a se încătuşa cu legăturile lui Hymen!

Pe la ceasul unu noaptea, Egoruşca intră încet în iatacul Marusiei, care se dezbrăcase şi se silea să adoarmă. Fericirea ei neaşteptată o obosise: voia să-şi liniştească inima, care-i bătea atât de puternic, încât i se părea că se aude în toată casa. Faţa lui Egoruşca părea să ascundă până şi în cele mai mici cute, mii de taine. Tuşi misterios, se uită cu tâlc la soră-sa, voind parcă să-i dezvăluie ceva nemaipomenit de important şi de secret, se aşează pe pat şi se aplecă uşor spre urechea ei.

— Am să-ţi spun ceva, Maşa, începu el în şoaptă. Am să-ţi vorbesc sincer… vreau să ştii care este părerea mea… Fiindcă, vezi bine, mă gândesc tot la fericirea ta… Dormi? Da, mă gândesc la fericirea ta… Ia-l pe Toporcov ăsta!… Nu face mofturi, ia-l şi gata! E un om în toată puterea cuvântului… Pe deasupra e şi bogat. N-are a face că-i de jos. Nu te uita la asta.

Marusia strânse şi mai tare ochii. Îi era ruşine. Totodată îi părea bine că fratele ei îl simpatiza pe Toporcov.

— În schimb e bogat! Cel puţin n-ai să rămâi fără o bucată de pâine. Pe când dacă aştepţi un prinţ sau un conte, ai tot timpul să mori de foame… Doar ştii bine că n-avem o leţcaie! Ff-uit! Totu-i gol! Dar ce-i cu tine, dormi? Spune! Sau tăcerea ta înseamnă consimţământ?

Marusia zâmbi. Egoruşca râse şi îi sărută pentru prima oară în viaţă, mâna.

— Ia-l… E un om cult. Nouă o să ne fie bine şi bătrâna o să înceteze să se tot văicărească!

Egoruşca se lăsă şi el furat de visuri. După ce visă un timp, clătină din cap şi spuse:

— Un singur lucru nu înţeleg: la ce naiba a trimis-o pe peţitoarea aia? De ce n-a venit singur? E ceva la mijloc… Nu-i el omul care să trimită peţitoare.

„Aşa-i! gândi Marusia, înfiorată de o presimţire. Ce poate să

însemne asta?... Ce rost a avut să trimită peţitoare? De ce o fi procedat astfel?”

Egoruşca, de obicei lipsit de facultatea de a judeca lucrurile, chibzui de astă dată bine:

— Poate că n-are timp să umble el după aşa ceva. E ocupat toată ziua. Aleargă de la un bolnav la altul, ca un bezmetic.

Marusia se linişti, dar nu pentru multă vreme. Egoruşca tăcu un timp, apoi spuse:

— Şi mai e ceva ce nu înţeleg: de ce o fi pus-o pe vrăjitoarea aceea să ceară o zestre care să nu fie mai mică de şaizeci de mii. Ai auzit? Spunea că „altfel nu se poate”.

Marusia deschise deodată ochii; un fior de spaimă îi scutură tot trupul; se ridică repede în capul oaselor, uitând să-şi mai acopere umerii cu plapuma. Ochii îi scânteiară şi obrajii i se aprinseseră.

— Aşa a spus baba? întrebă ea, smucindu-l pe Egoruşca de mână. Să-i spui că-i o mincinoasă! Oamenii de acest fel, adică oamenii ca el... nu pot să ceară aşa ceva. El şi... banii?! Ha-ha! O asemenea josnicie nu pot s-o creadă decât cei care nu ştiu cât e de mândru, de cinstit, de dezinteresat! Da! E un om minunat! Lumea nu poate să-l înţeleagă!

— Şi eu cred la fel, spuse Egoruşca. Baba trebuie să fi minţit. Se vede că a vrut să se pună bine cu el; aşa s-o fi obişnuit ea pe la negustori!

Căpşorul Marusiei încuviinţă şi se făcu nevăzut sub plapumă. Egoruşca se sculă şi se întinse somnoros.

— Mama boceşte, spuse el. Dar n-are a face. N-o să ne uităm la ea şi gata. Prin urmare, ne-am înţeles? Primeşti? Foarte bine. N-ai de ce să faci mofturi! Doctorească... Ha-ha! Doctorească!

Egoruşca o bătu prieteneşte cu palma pe picioare şi ieşi din iatac, încântat. Culcându-se, alcătui în capul lui o listă lungă de musafiri pe care avea să-i poftească la nuntă.

„Şampania va trebui s-o luăm de la Aboltuliov, gândi el adormind. Iar aperitivele de la Corceatov... Are icrele cele mai proaspete. Şi homarii la fel...”

A doua zi dimineaţă, Marusia, îmbrăcată simplu, dar frumos şi nu fără cochetărie, şedea la fereastră şi aştepta. Pe la unsprezece, Toporcov trecu în goana saniei pe stradă, dar nu intră. După prânz trecu încă o dată în goana cailor săi negri, şi nu numai că nu intră, dar nici măcar nu se uită la fereastra la

care şedea Marusia cu o panglică roz în păr.

„N-are timp, gândi Marusia admirându-l. Va veni duminică…”

Dar nu veni nici duminică. Nu veni nici peste o lună, nici peste două, nici peste trei… Bineînţeles că nici nu se gândea la Priklonski, iar Marusia aştepta şi tânjea… I se părea că nişte pisici îi sfâşie inima cu ghearele, dar nu nişte pisici obişnuite, ci unele cu gheare galbene, lungi.

„De ce n o fi venind? se întreba ea. De ce? A… ştiu… E jignit pentru că… Pentru ce-i jignit? Pentru că maman a primit-o într-un chip atât de puţin delicat pe bătrâna peţitoare. Îşi închipuie desigur că n-aş putea să-l iubesc.

— Dobitocul! mârâia Egoruşca, care trecuse de vreo zece ori pe la Aboltuhov ca să se intereseze dacă nu se putea aduce din străinătate şampanie de cea mai bună calitate.

După sărbătorile Paştelui care căzură pe la sfârşitul lui martie, Marusia încetă să mai aştepte.

Într-o zi, Egoruşca intră în iatacul ei şi, râzând răutăcios, o înştiinţă că „logodnicul” ei se însurase cu o negustorească…

— Avem onoarea să vă felicităm! Avem onoarea! Ha-ha-ha!

Această ştire fu prea crudă pentru mica noastră eroină. Suferinţa o copleşi cu totul şi nu o zi, ci luni întregi, se zbătu pradă disperării celei mai cumplite, îşi smulse panglica roz din păr şi începu să urască viaţa. Dar cât de părtinitoare şi lipsită de discernământ e dragostea! Marusia izbuti totuşi să găsească o justificare faptei lui. Nu degeaba citise ea atâtea romane în care eroii se căsătoreau, jertfind fiinţele iubite, din răzbunare, pentru a le da a înţelege cât le iubesc, pentru a le face să sufere, a le jigni chiar.

„S-a însurat cu o toantă ca să-mi facă în ciudă”, îşi spunea Marusia. Nu ne iartă că am primit într-un chip atât de jignitor propunerea lui! Oamenii ca el nu uită jignirile!”

Rumeneala sănătoasă se dusese de pe obrajii Marusiei, buzele ei uitară ce e zâmbetul, mintea i se închise visurilor de viitor şi biata fată îşi pierdu orice judecată. I se părea că, odată cu Toporcov, se dusese şi singurul ei scop în viaţă. La ce-i mai folosea acum viaţa, dacă ei nu-i rămâneau decât tâmpiţii, trântorii şi chefliii! Îi era lehamite de toate. Nu voia să mai ştie de nimeni şi de nimic. Refuzând să-şi mai plece urechea la vreo chemare, începu o viaţă anostă, ştearsă, lipsită de orice preocupare – viaţa pe care o duc la noi atâtea fete, tinere sau

bătrâne… Nu lua în seamă nici pretendenţii, destul de numeroşi, nici rudele, nici cunoscuţii. Privea cu totală nepăsare jalnica lor situaţie materială. Tot atât de rece rămase şi când banca scoase în vânzare casa prinţilor Priklonski, cu toate catrafusele ei istorice, atât de dragi inimii ei, şi când fură siliţi să se mute într-o locuinţă modestă, ieftină, burgheză. Somnul lung, greu, care parcă o cuprinsese, nu era însă lipsit de visuri. Îl visa mereu pe Toporcov, în toate chipurile; în sanie, cu şubă, fără şubă, şezând în fotoliu, păşind cu înfăţişarea lui importantă… Întreaga ei viaţă era numai somn.

Dar tunetul bubui – şi somnul zbură de pe ochii albaştri cu gene de in… Prinţesa-mamă, neputând să îndure pierderea averii, se îmbolnăvi şi, afară de binecuvântarea ei şi de câteva rochii, nu le lăsă copiilor nimic. Moartea ei fu o lovitură cruntă pentru tânăra prinţesă. Somnul zbură, şi locul lui fu luat de suferinţă.

III

Sosi toamna, o toamnă tot atât de umedă şi de murdară, ca şi cea din anul trecut.

Afară era o dimineaţă cenuşie, înlăcrimată. Nori plumburii, întunecaţi, parcă stropiţi cu noroi, acopereau tot cerul şi nemişcarea lor umplea sufletul de jale. O săptămână întreagă, soarele nu aruncase nicio privire asupra pământului, ca şi cum s-ar fi temut să nu-şi mânjească razele în mocirlă. Parcă încetase să mai existe.

Picăturile de ploaie băteau stăruitor darabana în geamuri, vântul se tânguia prin hornuri şi urla ca un câine care şi-a pierdut stăpânul... Nu întâlneai om pe faţa căruia să nu citeşti o nesfârşită plictiseală.

Dar mai bine plictiseala cea mai groaznică decât mâhnirea fără margini care se desprindea în acea dimineaţă de pe faţa Marusiei. Călcând prin băltoacele pline cu noroi, eroina noastră se ducea cu paşi şovăitori la doctorul Toporcov. De ce?

„Trebuie să mă îngrijesc!” îşi spunea ea.

Dar să n-o crezi, cititorule! Nu degeaba pe faţa ei se citea o luptă.

Tânăra prinţesă se apropie de casa lui Toporcov şi, cu inima înfiorată, trase sfios de sonerie. Peste câteva clipe, în spatele uşii se auziră paşi. Marusia simţi că îngheaţă şi i se taie picioarele. Broasca ţăcăni şi înaintea ei se ivi faţa întrebătoare, drăguţă, a unei fete în casă.

— Doctorul e acasă?

— Astăzi nu primim. Mâine! răspunse fata şi, scuturată de un fior din pricina umezelii de afară, făcu un pas înapoi. Uşa se trânti cu zgomot în nasul Marusiei.

Prinţesa roşi şi o luă încet spre casă, unde o aştepta aceeaşi reprezentaţie gratuită, de care ajunsese să-i fie lehamite şi care era departe de a fi princiară!

Prinţul Egoruşca şedea în salonaş, pe un divan tapisat cu stambă nouă, lucioasă. Şedea turceşte, cu picioarele strânse sub el. Alături, pe jos, stătea lungită Caleria Ivanovna, prietena lui. Jucau un joc de noroc şi beau. Prinţul bea bere, iar Dulcineea lui, maderă. Câştigătorul primea – odată cu dreptul de a da adversarului un bobârnac în nas – şi un bănuţ de douăzeci de copeici. Caleriei Ivanovna i se făcea, în calitatea ei de doamnă,

un mic hatâr: în loc de douăzeci de copeici, putea să plătească cu un sărut. Acest joc le prilejuia amândurora o desfătare de nedescris. Se tăvăleau de râs, se ciupeau, săreau în fiecare clipă de la locurile lor, alergau unul după altul. Când câştiga, pe Egoruşca îl apuca un entuziasm prostesc: îl încântau strâmbăturile cu care Caleria Ivanovna îi dădea sărutul pierdut la joc.

Caleria Ivanovna, o brunetă înaltă şi subţire, cu sprâncene înspăimântător de negre şi ochi bulbucaţi, de rac, venea în fiecare zi la Egoruşca. Sosea în locuinţa Priklonskilor pe la ora nouă dimineaţa, lua la ei ceaiul, prânzul şi cina, şi pleca după miezul nopţii. Egoruşca pretindea că prietena lui era cântăreaţă, o doamnă foarte onorabilă etc.

— Să stai odată de vorbă cu ea! căuta Egoruşca să o convingă pe soră-sa. E deşteaptă foc!

Dar Nichifor avea mai multă dreptate când afirma despre Caleria Ivanovna că este o târfă şi îi spunea „Cavaleria Ivanovna”. O ura din tot sufletul şi îşi ieşea din fire când era nevoit s-o servească. Mirosea adevărul, şi un instinct de slugă veche şi credincioasă îi spunea că locul acestei femei nu era lângă boierii lui... Caleria Ivanovna era proastă şi deşartă; cu toate acestea ieşea zilnic de la prietenul ei cu stomacul şi buzunarul plin, şi cu ferma convingere că Priklonskii nu pot trăi fără ea. Era nevasta unui crupier de la club, ceea ce n-o împiedeca însă să fie stăpână absolută în casa Priklonskilor. Neobrăzata se cam urcase în copac.

Tânăra prinţesă trăia din pensia rămasă de la tatăl ei. Pensia fusese mai mare decât o pensie obişnuită de general. Dar Marusia primea foarte puţin. Totuşi ar fi fost de ajuns pentru a-i asigura un trai scutit de nevoi, dacă fratele ei n-ar fi fost atât de mofturos.

Egoruşca nu se pricepea şi nici nu voia să muncească; nu admitea în ruptul capului că-i sărac, şi îşi ieşea din fire dacă cineva încerca să-l silească să se împace cu puţinul ce-l aveau şi să-şi înfrâneze pe cât era cu putinţă poftele.

— Caleriei Ivanovna nu-i place carnea de viţel, îi spunea el adesea Marusiei. De ce nu ne dai pui fripţi? Dracu’ să vă mai înţeleagă! Vreţi să faceţi pe gospodinele şi habar n-aveţi de nimic! Să nu mai văd mâine carne de viţel! Biata femeie o să moară de foame!

Marusia încerca să se împotrivească, apoi, neavând încotro, cumpăra un pui.

— Azi de ce n-a fost friptură? ţipa alteori Egoruşca.

— Fiindcă ieri am mâncat pui, răspundea Marusia.

Dar Egoruşca nu se pricepea la aritmetică gospodărească şi nu voia să ştie de nimic. La prânz, bunăoară, pretindea să aibă întotdeauna bere şi Caleria Ivanovna, vin.

— Cine a mai pomenit masă cumsecade fără vin? o întreba el pe Marusia, ridicând din umeri şi mirându-se de prostia omenească. Nichifore! Să fie vin! E datoria ta să ai grijă de asta! Iar ţie, Maşa, să-ţi fie ruşine! Doar n-am să mă apuc eu să mă îngrijesc de gospodărie. Ce mult vă place să mă scoateţi din răbdări!

Era un sibarit neînfrânat! Curând Caleria Ivanovna începu să-i vină în ajutor.

— Are prinţul vin? întreba ea când se punea masa. Dar berea unde-i? Trebuie să te duci după bere! Prinţesă daţi-i feciorului bani pentru bere! Aveţi mărunţiş?

Prinţesa răspundea că da şi dădea ultimul ban. Egoruşca şi Caleria mâncau şi beau, şi nu vedeau cum ceasornicele, inelele şi cerceii Marusiei se duceau unul după altul la amanet şi cum rochiile ei scumpe erau vândute telalilor.

Nu vedeau şi nu auzeau cu câte oftaturi şi mormăieli îşi descuia bătrânul Nichifor lădiţa, când Marusia îi cerea cu împrumut bani pentru masa de a doua zi. Prinţul şi mic-burgheza lui, făpturi josnice şi mărginite, habar n-aveau de toate acestea!

A doua zi, pe la orele zece dimineaţa, Marusia se duse din nou la Toporcov. Uşa îi fu deschisă de aceeaşi fată în casă drăguţă. Introducând-o pe prinţesă în antreu şi ajutând-o să-şi scoată paltonul, fata în casă oftă şi spuse:

— Cred că ştiţi, domnişoară: doctorul nu ia mai puţin de cinci ruble pentru o consultaţie. V-am spus ca să ştiţi.

„Pentru ce-mi spune asta?” se gândi Marusia. „Ce obrăznicie! El, bietul, nici nu ştie că are slugi atât de obraznice!”

Totuşi, i se strânse inima: n-avea decât trei ruble în buzunar, dar nu era s-o dea afară pentru două ruble.

Din antreu, Marusia intră în sala de aşteptare, unde se aflau mulţi bolnavi. Majoritatea celor aduşi acolo de dorinţa de a fi tămăduiţi o alcătuiau, bineînţeles, doamnele. Ocupaseră toate

scaunele şi canapelele, se strânseseră în grupuri şi stăteau de vorbă. Discutau cu multă însufleţire despre toate şi despre toţi: despre vreme, despre boli, despre doctor, despre copii... Vorbeau în gura mare şi râdeau ca la ele acasă. Unele împleteau sau brodau, aşteptându-şi rândul. Nimeni dintre cei ce aşteptau nu era îmbrăcat simplu sau prost. Toporcov primea în camera de alături, pe fiecare la rând, după cum venise. Doamnele intrau palide, serioase, tremurând uşor, şi ieşeau roşii la faţă, asudate, ca după spovedanie, dar fericite, ca şi cum s-ar fi lepădat de o povară de neîndurat. Toporcov îşi examina fiecare pacient cel mult zece minute. Se vede că bolile nu erau prea grave.

„Cum mai miros toate astea a şarlatanie!" şi-ar fi spus Marusia, dacă n-ar fi fost atât de absorbită de gândurile ei.

Intră cea din urmă în cabinetul doctorului. Pătrunzând în această cameră, ticsită de cărţi, pe ale căror scoarţe se înşirau titluri germane şi franceze, tremura ca o găină cufundată în apă rece. El stătea în mijlocul odăii, proptit cu mâna stângă de masa de lucru.

„Ce frumos e!" fu primul gând care trecu prin mintea Marusiei.

Toporcov nu poza niciodată şi nici nu s-ar fi priceput să pozeze, dar toate atitudinile pe care le lua se nimereau, cine ştie cum, deosebit de maiestuoase. Aceea în care îl găsi Marusia amintea de modelele impunătoare după care pictorii zugrăvesc pe marii conducători de oşti. Lângă mâna cu care se proptea de masă, se îngrămădeau hârtiile de zece şi de cinci ruble, abia primite de la clienţi. Pe aceeaşi masă de lucru se aflau instrumente, maşinuţe, tuburi, aşezate în perfectă rânduială: obiecte cu totul misterioase pentru Marusia şi care-i păreau grozav de „savante". Toate acestea, precum şi cabinetul luxos mobilat completau măreţia tabloului. Marusia închise uşa şi se opri... Toporcov îi arătă cu mâna un fotoliu. Eroina noastră se apropie cu paşi înceţi şi se aşeză. Doctorul se legănă maiestuos; luă loc într-un alt fotoliu, în faţă, şi îşi aţinti întrebător ochii asupra ei.

„Nu m-a recunoscut! gândi fata. Altfel n-ar tăcea... Doamne, Dumnezeule, de ce tace? Cum să încep?"

— Ei? mormăi Toporcov.

— Tuşesc, şopti Marusia şi, ca şi cum ar fi vrut să dovedească, tuşi de două ori.

— De mult?

— De vreo două luni... Mai mult noaptea.

— Hm... Febră?

— Nu, cred că n-am febră...

— Mi se pare că aţi mai urmat un tratament la mine? Ce aţi avut atunci?

— Pneumonie.

— Hm... Da, îmi aduc aminte... Dacă nu mă-nşel, sunteţi Priclonskaia?

— Da... Şi fratele meu a fost bolnav atunci.

— Veţi lua acest praf... înainte de culcare... Şi feriţi-vă de răceală...

Toporcov scrise repede reţeta, se sculă şi îşi reluă poza de la început. Marusia se sculă şi ea.

— Altceva nimic?

— Nimic.

Toporcov o privi drept în faţă. Se uita şi la ea, şi la uşă. N-avea timp de pierdut şi aştepta ca Marusia să plece. Iar ea stătea nemişcată, îl privea, îl admira şi aştepta ca el să-i spună ceva. Ce frumos era! Trecu un minut de tăcere. În sfârşit, Marusia se dezmetici, desluşi pe buzele medicului un început de căscat şi în ochi nerăbdarea; îi dădu hârtia de trei ruble şi se îndreptă spre uşă. Doctorul aruncă banii pe masă şi închise uşa în urma ei.

În drum spre casă, Marusia se dojenea:

„De ce nu i-am spus nimic? De ce? Sunt o fricoasă, asta-i! Totul s-a petrecut într-un chip stupid... L-am deranjat degeaba. De ce ţineam blestemaţii aceia de bani în mână, de parcă aş fi vrut să-i arăt cu tot dinadinsul? Banii sunt ceva atât de delicat... Poţi să jigneşti pe cineva aşa uşor! Trebuie să plăteşti în aşa fel, încât nici să nu observe. De ce am tăcut?... Mi-ar fi spus ceva, mi-ar fi explicat... Aş fi aflat şi eu pentru ce a venit peţitoarea...”

Ajunsă acasă, Marusia se culcă şi îşi ascunse capul sub plapumă, lucru pe care-l făcea întotdeauna când era tulburată. Nu izbuti însă să se liniştească. Egoruşca intră în odaie şi începu să se plimbe dintr-un colţ în altul, tropăind şi scârţâind din ghete.

Pe buze avea un zâmbet tainic...

— Ce vrei? îl întrebă Marusia.

— A-a-a... Credeam că dormi şi nu-mi venea să-ţi tulbur

somnul. Voiam să-ţi comunic ceva… foarte plăcut. Caleria Ivanovna vrea să se mute la noi. În sfârşit, am convins-o.

— Asta nu se poate! C'est impossible![54] Nu te înţeleg!

— De ce să nu se poată? E o femeie foarte cumsecade… O să te ajute la gospodărie. O s-o instalăm în camera din colţ.

— În camera din colţ a murit maman! Nu se poate.

Marusia sări ca arsă şi începu să tremure. Pe obraji i se iviră pete roşii.

— E cu neputinţă! Ai să mă omori, Georges, dacă mă sileşti să stau cu femeia asta! Să nu faci aşa ceva, Georges, dragul meu! Să n-o faci! Scumpul meu! Te rog!

— Dar de ce nu vrei? Nu înţeleg! E o femeie ca toate femeile… E deşteaptă, veselă.

— Nu-mi place…

— E de ajuns că-mi place mie. O iubesc şi vreau să stea cu mine!

Marusia începu să plângă… O expresie de deznădejde îi schimonosi faţa palidă…

— Dacă se mută aici, am să mor…

Egoruşca începu să fluiere încet, se mai plimbă un pic şi ieşi din iatacul Marusiei. Peste câteva clipe intră din nou.

— Împrumută-mi o rublă, spuse el.

Marusia îi dădu o rublă. Trebuia, într-adevăr să îndulcească cu ceva mâhnirea fratelui ei, în al cărui suflet – credea ea – se petrecea acum o luptă crâncenă între dragostea faţă de Caleria şi sentimentul datoriei!

Spre seară sosi şi Caleria.

— De ce nu mă iubeşti? o întrebă aceasta, îmbrăţişând-o. Vezi bine cât sunt de nefericită!

Marusia se desprinse din îmbrăţişare şi îi răspunse:

— N-am de ce să te iubesc!

Nici nu ştia ce scump avea să plătească aceste vorbe. Caleria, care peste o săptămână se instală în odaia unde murise maman, găsi de cuviinţă că în primul rând trebuie să se răzbune, şi încă în modul cel mai grosolan.

— De ce faci atâtea fasoane? o întreba ea la fiecare masă pe prinţesă. La sărăcia voastră n-ar trebui să faci fasoane, ci să te pleci în faţa oamenilor cumsecade. Dacă aş fi ştiut cum stau

---

[54] E cu neputinţă! (în limba franceză). (N. trad.).

lucrurile, pentru nimic în lume nu m-aş fi mutat la voi. De ce m-oi fi îndrăgostit eu de fratele dumitale? adăugă ea oftând.

Învinuirile, aluziile şi zâmbetele se isprăveau cu batjocuri la adresa sărăciei Marusiei. Egoruşca nici nu se sinchisea de ele. Se socotea dator faţă de Caleria şi se resemna. Pe Marusia însă o otrăveau rânjetele tâmpe ale nevestei crupierului, întreţinuta fratelui ei.

Şedea seri întregi în bucătărie şi, simţindu-se părăsită, slabă, nehotărâtă, vărsa lacrimi pe palmele late ale lui Nichifor. Nichifor suspina împreună cu ea şi-i zgândărea şi mai mult rănile cu amintiri din trecut.

— Dumnezeu o să-i pedepsească! o mângâia el.

— Lăsaţi, nu mai plângeţi!

La venirea iernii, Marusia se duse încă o dată la Toporcov.

Când intră în cabinetul lui, doctorul şedea în fotoliu, frumos şi maiestuos, ca şi înainte... De data aceasta, faţa-i era foarte obosită... Ochii îi clipeau, ca ai unui om care nu-i lăsat să doarmă. Fără să se uite la ea, îi arătă cu o mişcare a bărbiei fotoliul din faţă. Marusia luă loc.

„Ce trist e! gândi ea, privindu-l. Pesemne că-i foarte nenorocit cu negustoreasa lui!”

Rămaseră câteva clipe fără să scoată o vorbă. Doamne cu ce sete i s-ar fi plâns de viaţa ei! Câte lucruri nu i-ar fi spus! Lucruri ce nu există în nicio carte cu titlul german sau francez.

— Tuşesc, şopti ea.

Doctorul o privi în treacăt.

— Hm... Febră?

— Da, seara...

— Noaptea transpiraţi?

— Da...

— Dezbrăcaţi-vă...

— Cum?...

Toporcov îi arătă cu un gest nerăbdător pieptul. Roşind, Marusia îşi descheie încet nasturii.

— Dezbrăcaţi-vă. Mai repede, vă rog!... spuse Toporcov şi luă în mână ciocănaşul.

Marusia îşi trase un braţ din mânecă. Toporcov se apropie repede de ea şi, cu o mână deprinsă, îi dădu jos într-o clipită rochia până la brâu.

— Descheiaţi-vă cămaşa! spuse el şi, fără să mai aştepte, i-o

descheie el la gât, apoi, spre nespusa ei groază, începu să-i bată cu ciocănaşul în pieptul alb, slăbit...

— Lăsaţi mâinile jos... Nu mă încurcaţi. N-am să vă mănânc, mormăia Toporcov. Marusia se făcuse stacojie şi-i venea să intre în pământ.

După ce isprăvi cu ciocănitul, Toporcov începu s-o asculte. La vârful plămânului stâng sunetul era foarte înfundat. Se auzeau limpede hârâieli şi un şuierat aspru.

— Îmbrăcaţi-vă, spuse Toporcov şi începu să-i pună întrebări: dacă are o locuinţă salubră, dacă duce o viaţă regulată etc.

— Trebuie să vă duceţi la Samara, spuse el, după ce îi ţinu o întreagă prelegere despre viaţa regulată. Acolo veţi bea cumâs. Am isprăvit. Puteţi pleca...

Marusia îşi încheie cu chiu cu vai nasturii, întinse cu stângăcie lui Toporcov o hârtie de cinci ruble şi, după ce mai rămase câteva clipe nemişcată, ieşi din acel cuib al ştiinţei.

„M-a ţinut o jumătate de oră, gândea ea, ducându-se acasă, şi eu am tăcut! Am tăcut! De ce nu i-am spus nimic?”

Mergând pe uliţe spre casă, nu se gândea la Samara, ci la doctorul Toporcov. Ce-i păsa ei de Samara? E drept că acolo ar fi scăpat de Valeria Ivanovna, dar în schimb nu l-ar mai fi văzut pe Toporcov!

Ducă-se în plata Domnului Samara asta! Îi era ciudă şi totodată triumfa: o găsise bolnavă, şi acum putea să se ducă la el oricând, fără sfială, cât îi poftea inima, chiar şi în fiecare săptămână! În cabinetul lui era atât de bine, atât de plăcut! Şi ce mult îi plăcea divanul din fundul încăperii! Ar fi vrut să stea cu el pe acel divan şi să discute despre fel de fel de lucruri, să i se plângă, sau să-l sfătuiască bunăoară să nu ia atâţia bani de la bolnavi. Bineînţeles, de la cei bogaţi putea, trebuia chiar să ia cât de mult, dar celor săraci se cădea să le facă reduceri.

„Nu înţelege viaţa, nu ştie să deosebească un om bogat de unul sărac, asta-i! îşi spunea Marusia. Eu însă l-aş învăţa!”

Acasă o aştepta şi de data aceasta o reprezentaţie gratuită. Egoruşca se zbătea pe divan, pradă unei crize de nervi. Plângea cu hohote, blestema, tremura scuturat ca de friguri. Faţa lui de beţiv era scăldată în lacrimi.

— Caleria a plecat! urla el. De două nopţi n-a mai dormit acasă! S-a supărat!

Dar Egoruşca se jelea degeaba. Seara, Caleria se înapoie, îl

iertă şi îl luă cu ea la club.

Desfrâul lui Egoruşca depăşise orice limită… Şi cum pensia Marusiei nu-i mai ajungea, începu să „activeze”. Împrumuta bani de la servitori, trişa la cărţi, fura de la soră-sa bani şi chiar lucruri. Într-o zi, mergând alături de Marusia, îi fură din buzunar două ruble, pe care ea le economisise ca să-şi cumpere pantofi. O rublă o păstră pentru el, iar cu cealaltă cumpără nişte pere pentru Caleria. Cunoscuţii îl ocoleau. Foştii musafiri ai casei Priklonskilor, cunoscuţii Marusiei, îi spuneau acum pe faţă „prinţul escroc”. Chiar şi „fetele” de la „Château des Fleurs” îl priveau cu neîncredere şi râdeau când le poftea să cineze cu el, după ce împrumutase bani de la vreo cunoştinţă nouă.

Marusia vedea totul şi îşi dădea seama de acest apogeu al desfrâului fratelui ei…

Grosolănia Caleriei mergea şi ea crescând.

— Te rog să nu mai scotoceşti prin rochiile mele, îi spuse într-o zi Marusia.

— Rochiile dumitale nu-s de zahăr! îi răspunse Caleria. Dar dacă mă crezi hoaţă… poftim: am să plec.

Blestemându-şi sora, Egoruşca se târî o săptămână întreagă la picioarele Caleriei, rugând-o să nu plece.

Dar o asemenea viaţă nu putea ţine mult. Orice poveste îşi are sfârşitul ei; la fel şi acest mic roman.

Sosi lăsata secului şi, odată cu el, şi primele semne prevestitoare de primăvară.

Zilele se lungeau, streşinile începură să picure şi dinspre câmp veneau adieri proaspete, care te făceau să simţi primăvara…

Într-o seară, după lăsata secului, Nichifor şedea lângă patul Marusiei… Egoruşca şi Caleria nu erau acasă.

— Simt că ard toată, Nichifore, spunea Marusia.

Iar Nichifor se jelea şi îi amăra şi mai mult sufletul cu amintiri. Îi vorbea de prinţ, de prinţesă, de traiul de odinioară… Descria pădurile în care vâna răposatul prinţ, câmpiile pe care gonea după iepuri, asediul Sevastopolului. La Sevastopol, răposatul prinţ fusese rănit. Multe mai povestea Nichifor. Marusiei îi plăcea mai ales felul în care descria moşia, vândută cu cinci ani în urmă pentru datorii.

— Ieşeam câteodată pe terasă… Începea primăvara. Şi, Doamne Dumnezeule! Nu-mi venea să-mi iau ochii de la firea

din jur! Pădurea era încă neagră, dar ce miresme împrăştia! Râul era frumos, adânc... În tinereţe, mamei dumneavoastră îi plăcea să prindă peşte cu undiţa... Se întâmpla să stea zile întregi nemişcată pe malul râului... Îi plăcea să stea la aer curat... De, natura!

Nichifor răguşise tot povestind. Marusia îl asculta şi nu-l lăsa să plece. Citea pe faţa bătrânului servitor tot ce-i spunea despre tatăl, despre mama ei şi despre moşia lor. Îi sorbea vorbele, şi o cuprindea o poftă nebună să trăiască, să fie fericită, să prindă peşte în acelaşi râu în care pescuise mamă-sa. Râu, lanuri, păduri albăstrii şi, peste toate aceste frumuseţi, soarele cu strălucirea lui caldă şi dezmierdătoare... Ce bine-i să trăieşti!

— Nichifore, dragul meu, şopti Marusia, strângându-i mâna uscăţivă, scumpule... Împrumută-mi mâine cinci ruble... Pentru ultima dată... Se poate?

— Se poate... Atâta mai am şi eu, cinci ruble. Luaţi-le, iar după aceea, cum va vrea Dumnezeu...

— Am să ţi le dau înapoi, dragul meu. Nu avea grijă, şi împrumută-mi-le.

A doua zi, dimineaţă, Marusia se îmbrăcă cu cea mai bună rochie, îşi legă părul cu o panglică roz şi se duse la Toporcov. Înainte de a ieşi din casă, se privi de vreo zece ori în oglindă. În vestibulul lui Toporcov o întâmpină o fată în casă nouă.

— Cred că ştiţi? o întrebă noua fată în casă pe Marusia, în timp ce îi scotea paltonul. Doctorul nu ia mai puţin de cinci ruble consultaţia...

De data aceasta, în sala de aşteptare erau şi mai mulţi bolnavi ca de obicei. Toate scaunele erau ocupate. Un bărbat se aşezase chiar pe pian. Primirea bolnavilor începu la ora zece. La douăsprezece, doctorul făcu o pauză pentru o operaţie şi îşi începu din nou consultaţiile pe la ceasurile două. Când veni rândul Marusiei, se făcuse patru.

Nu-şi băuse ceaiul de dimineaţă, era obosită de aşteptare, tremura de febră şi de emoţie şi nici nu-şi dădu bine seama cum se pomeni în fotoliul din faţa doctorului. În creier simţea un gol, gura-i era uscată, în faţa ochilor stăruia un fel de ceaţă. Prin această ceaţă nu vedea decât nişte licăriri scurte... Capul, mâinile, ciocănaşul lui apăreau şi dispăreau.

— V-aţi dus la Samara? o întrebă el. De ce nu v-aţi dus?

Nu-i dădu niciun răspuns. Doctorul o ciocăni pe piept şi o

auscultă. Sunetul înfundat din partea stângă se întinsese acum aproape asupra întregii regiuni a plămânului. Acelaşi sunet înfundat se auzea şi în vârful plămânului drept.

— Nu-i nevoie să mai mergeţi la Samara. Nu mai are rost să plecaţi, spuse Toporcov.

Şi prin împăienjenirea ochilor, Marusia citi pe faţa lui aspră, gravă, ceva ce aducea a compătimire.

— N-am să plec, şopti ea.

— Spuneţi părinţilor dumneavoastră să nu vă lase să ieşiţi la aer. Evitaţi orice hrană grea, indigestă...

Toporcov începu să-i dea sfaturi, se lăsă furat de propriile-i fraze şi iarăşi îi ţinu o întreagă prelegere.

Marusia şedea nemişcată, nu auzea nimic şi privea ca prin ceaţă cum se mişcau buzele doctorului. I se părea că vorbeşte prea mult. În cele din urmă, Toporcov tăcu, se sculă şi îşi aţinti prin ochelari privirea asupra ei, aşteptând să plece.

Dar Marusia nu se ridica. Îi plăcea să stea în fotoliul acela comod şi se temea să se întoarcă acasă, la Caleria.

— Am isprăvit, spuse doctorul. Puteţi pleca.

Ea îşi întoarse faţa spre el şi-l privi.

„Să nu mă dai afară!" ar fi citit doctorul în ochii ei, dacă s-ar fi priceput cât de cât să tălmăcească privirile oamenilor.

Din ochii Marusiei ţâşniră lacrimi mari şi braţele îi căzură moi în dreapta şi în stânga fotoliului.

— Vă iubesc, doctore! şopti ea.

Şi o pânză de foc, mărturia cumplitului pojar ce-i mistuia sufletul, se revărsă pe faţa şi gâtul ei.

— Vă iubesc! şopti ea încă o dată şi după ce se clătină de două ori, capul i se lăsă moale şi atinse cu fruntea masa de lucru.

Şi doctorul? Doctorul... roşi pentru prima dată în toată cariera lui. Ochii începură să-i clipească, de parcă ar fi fost un băieţaş pe care vrei să-l pui în genunchi. De la nicio bolnavă nu auzise niciodată asemenea vorbe, şi încă rostite în aşa fel. De la nicio femeie! Nu cumva înţelesese greşit?

Inima îi zvâcni înspăimântată şi începu să-i bată... Tuşi ruşinat.

— Micolaşa! se auzi un glas din odaia vecină şi prin uşa întredeschisă se iviră obrajii rumeni ai negustoresei sale.

Doctorul se folosi de acest prilej ca să iasă repede din cabinet.

Era bucuros că putea să se smulgă astfel dintr-o situaţie atât de neplăcută.

Când, după zece minute, se întoarse în cabinet, Marusia zăcea pe divan. Zăcea pe spate, cu faţa în sus. O mână şi o şuviţă de păr îi atârnau pe covor. Era leşinată. Stacojiu, cu inima bătându-i puternic, Toporcov se apropie încet de ea şi îi desfăcu şnururile corsetului. Rupse o copcă şi sfâşie rochia fără să-şi dea seama ce face. Din toate cutele, faldurile şi ascunzişurile rochiei începură să curgă pe divan reţetele lui, cărţile lui de vizită, fotografiile lui...

Doctorul o stropi cu apă pe faţă... Marusia deschise ochii, se ridică într-un cot şi rămase mirată, privindu-l. O muncea gândul: unde sunt?

— Vă iubesc! gemu ea, recunoscându-l.

Şi ochii ei, plini de dragoste şi de rugă, se aţintiră pe chipul lui. Privea ca o mică sălbăticiune rănită.

— Ce pot să fac? bolborosi el, neştiind într-adevăr ce să facă... Întrebarea fusese rostită cu un glas pe care Marusia nu-l recunoscu: nu măsurat, răspicat, ci blând, aproape duios...

Cotul i se îndoi, şi capul îi căzu din nou pe divan. Ochii însă, tot mai continuau să-l privească...

Toporcov stătea în faţa ei, îi citea ruga din privire şi se simţea într-o situaţie groaznică. Inima îi zvâcnea tot mai puternic, iar în minte i se învălmăşeau gânduri stranii, cum nu mai avusese încă... Mii de amintiri nepoftite începură să mişune în capul lui înfierbântat. De unde răsăriseră toate? Era oare cu putinţă să fi fost trezite de ochii aceştia plini de dragoste şi de rugă?

Îşi aduse aminte de anii copilăriei, când freca samovarele boiereşti. După samovare şi după pumni, în amintirea lui reînviară binefăcătorii şi binefăcătoarele în capoate luxoase, şcoala eparhială, unde fusese trimis din pricina „vocii” sale. După şcoala eparhială, cu nuia şi păsat de hrişcă plin de nisip, urmase seminarul. La seminar, limba latină, foame, visuri, lectură, dragoste cu fiica părintelui-intendent... Îşi aduse apoi aminte cum, împotriva dorinţei binefăcătorilor, fugise din seminar la universitate. Fugise fără o copeică în buzunar, cu ghetele scâlciate. Cât farmec avusese acea fugă! La universitate, iar foame şi frig, cu gândul numai la muncă... Grea cale!

În cele din urmă biruise, îşi săpase cu fruntea un tunel spre

viaţă, străbătuse acest tunel... dar la ce ajunsese? Îşi cunoştea bine meseria, citea mult, muncea mult şi era gata să muncească şi mai mult, zi şi noapte...

Toporcov se uită pieziş la hârtiile de cinci şi de zece ruble îngrămădite pe masa lui de lucru, îşi aduse aminte de cucoanele de la care luase cu puţin înainte toţi acei bani, şi roşi... Oare numai pentru hârtii de cinci ruble şi pentru cucoane străbătuse el calea aceea grea, trudită? Da, numai pentru ele...

Sub apăsarea amintirilor, făptura lui maiestoasă se gârbovi, înfăţişarea-i mândră se şterse şi faţa lui netedă se zbârci.

— Ce pot să fac? şopti el încă o dată, privind-o pe Marusia în ochi.

Dar îi fu ruşine de ochii ei.

Ce-ar fi putut răspunde dacă l-ar fi întrebat: ce ai făcut şi ce ai dobândit în toată cariera dumitale?

Hârtii de cinci ruble şi de zece ruble – atâta tot! Pentru ele jertfise ştiinţă, viaţă, fericire. La rândul lor îi asiguraseră o locuinţă princiară, o masă aleasă, cai şi trăsură, într-un cuvânt, tot ce se numeşte confort.

Toporcov îşi aduse aminte de „idealurile” sale din seminar, de visurile lui din universitate şi, dintr-odată, fotoliile, divanul îmbrăcat în catifea scumpă, parchetul acoperit cu un covor greu, lămpile, ceasornicul de trei sute de ruble, totul i se păru o mocirlă îngrozitoare, fără scăpare!

Se aplecă şi o ridică pe Marusia pe braţe, cât putu mai sus, pentru a o smulge din această mocirlă...

— Nu sta aici! îi şopti el şi, cu ea în braţe, se îndepărtă de divan.

În semn de recunoştinţă parcă, o adevărată revărsare de păr minunat, auriu, i se răspândi pe piept... Aproape de ochelarii lui luciră alţi ochi. Şi ce ochi! Îi venea să-i atingă cu degetul!

— Dă-mi un ceai! şopti ea.

A doua zi, Toporcov şedea cu Marusia într-un compartiment de clasa întâi. Plecau în sudul Franţei. Ciudat om! Ştia că nu-i nicio speranţă de însănătoşire, o ştia prea bine, aşa cum unu şi cu unu fac doi, şi totuşi o ducea într-acolo... Tot timpul drumului, o ciocăni cu degetul, o ascultă punându-i mereu tot felul de întrebări. Începea să se îndoiască de ştiinţa lui şi se silea din răsputeri să descopere în pieptul ei, prin ciocănituri şi ascultări,

o speranţă cât de slabă!

Banii, pe care până ieri îi agonisise cu atâta sârguinţă, se risipeau acum în neştire pe drum.

Ce n-ar fi dat ca măcar într-unul dintre plămânii fetei să nu se audă acele blestemate hârâieli! Aveau amândoi o poftă nebună de viaţă! Soarele răsărise şi pentru ei, aşteptau şi ei ziua… Dar soarele nu-i scăpă de întuneric… Toamna, florilor târzii nu le mai e dat să înflorească!

Prinţesa Marusia muri, fără să se bucure de viaţă nici măcar trei zile în sudul Franţei.

Întors acasă, Toporcov şi-a reluat viaţa lui obişnuită. Ca şi mai înainte, îngrijeşte cucoane şi strânge hârtii de cinci ruble. Totuşi, se observă la el o schimbare. Când vorbeşte cu o femeie, priveşte în gol… Greu de spus de ce, dar când se uită la un chip de femeie, îl cuprinde spaima.

Egoruşca trăieşte şi e sănătos. A lăsat-o pe Caleria şi locuieşte acum la Toporcov. Doctorul l-a luat la el în casă şi ţine la el ca la ochii din cap. Bărbia lui Egoruşca îi aduce aminte de bărbia Marusiei, şi pentru această asemănare, el îi dă voie să cheltuiască în chefuri câte hârtii de cinci ruble vrea.

Iar Egoruşca e mulţumit.

Apărută în revista „Mirskoi tolc”, 1882, Nr. 37, 10 octombrie; Nr. 38, 17 octombrie; Nr. 39, 23 octombrie; Nr. 41, 11 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. S-au păstrat: 1) Manuscrisul autograf în ciornă. Începutul povestirii pe o pagină. 2) Manuscrisul autograf în ciornă pe 18 pagini; corespunde cu capitolul I al povestirii. (Ambele manuscrise se află în Arhiva literară centrală din Moscova.) – Publicăm textul din revistă.

Povestirea e închinată lui Nikolai Ivanovici Korobov, coleg de universitate cu Cehov, mai târziu medic. Pe când era student, Korobov a locuit un timp la familia Cehov, la Moscova. A păstrat relaţii de prietenie cu Cehov şi a purtat corespondenţă cu el până la moarte. În arhiva lui Cehov se păstrează 25 de scrisori de ale lui Korobov către Cehov.

Am păţit-o!
DIN ANALELE BĂNCII LIGOVO–CIORNAIA–RECICA

Mor de somn! mă gândeam eu, încă de la bancă. Cum ajung acasă, mă bag în pat.

— Ce fericire! am şoptit pe când mă dezbrăcăm, după ce prânzisem la repezeală. Bine-i de trăit pe lumea asta! Fain!

Zâmbind de plăcere, m-am cuibărit sub plapumă ca un motan la soare, am închis ochii şi am dat să adorm.

Sub pleoape au început să-mi mişune furnici mărunte; prin cap mi s-au rotit suluri de ceaţă, au fluturat aripi, şi nişte burdufuri mi-au zburat de sub ţeastă, ridicându-se spre cer, de unde, mai apoi, un soi de vată mi-a intrat iarăşi în cap. Toate acestea erau mătăhăloase, moi, pufoase, neguroase… Prin ceţuri au prins să alerge după aceea nişte omuleţi. Au alergat, s-au învârtit, apoi s-au topit… Când cel din urmă omuleţ s-a făcut nevăzut şi treaba lui Morfeu era aproape gata, am tresărit.

— Ivan Osipîci, ia fă-te’ncoa! a pornit de undeva un glas răsunător.

Am deschis ochii. În camera mobilată de alături s-a auzit o bufnitură, apoi s-a desfundat o sticlă. M-am întors pe partea cealaltă şi mi-am tras pătura peste cap.

„Te-am iubit şi poate că iubirea…” a prins să cânte o voce de bariton.

— De ce nu-ţi faci rost de un pian? a întrebat alt glas.

— Diavolii, am bodogănit eu, n-or să mă lase să adorm!

S-a desfundat încă o sticlă şi au prins să zăngăne farfurii şi pahare. Cineva a început să se plimbe, zornăind din pinteni. S-a auzit o uşă trântită.

— Timofei, ce faci cu samovarul? Hai, mai repede, frate. Mai adu şi nişte farfurii! Ei, domnilor? După obiceiul creştinesc să tragem câte un păhăruţ... Mademuazel fluturel, picioruş de mieluşel, je vu pri!

În odaia de alături se încinsese un chef în regulă. Mi-am băgat capul sub pernă.

— Timofei! Dacă vine unul înalt, blond, îmbrăcat cu o şubă de urs, să-i spui că suntem aici...

Am scuipat, am sărit din pat şi am bătut în perete. Cei din odaia de alături s-au mai potolit. Am închis din nou ochii. Iarăşi furnicile, burdufurile, vata... Dar – vai! peste câteva clipe, vecinii au început din nou să zbiere.

— Domnilor! le-am strigat eu cu lacrimi în glas. La urma urmei, asta-i porcărie! Doar v-am rugat! Sunt bolnav şi vreau să dorm.

— N-ai decât să dormi, domnule, nu te împiedică nimeni; şi dacă eşti bolnav, du-te la doctor! „Pentru cavaleri, dragostea şi cinstea...” a început să cânte baritonul.

— Ce-nseamnă măgăria asta? m-am oţărât eu. Adevărată nesimţire! Neruşinaţilor!

— Fă bine şi lasă discuţia! mi-a răspuns de dincolo de perete un glas de bătrân.

— Nemaipomenit! s-a găsit cine să-mi poruncească! Da’ ştii că m-ai speriat! Mă rog, cine eşti dumneata?

— Gura!

— Bădărăniilor! V-aţi îmbătat cu votcă şi faceţi tărăboi!

— Gura! s-a răţoit de vreo zece ori la rând glasul răguşit de bătrân.

Mă răsuceam în pat, când pe o parte, când pe cealaltă. Gândul ca nu puteam dormi din pricina unor neisprăviţi de chefliii mă scotea încetul cu încetul din sărite... Vecinii au început să şi dănţuiască.

— Dacă nu vă potoliţi, am urlat eu cu glasul sugrumat de furie, să ştiţi că trimit după poliţie! Portar! Timofei!

— Gura! a mai zbierat o dată glasul de bătrân.

Am sărit din pat şi am dat buzna ca un nebun în camera vecină. Nu voiam cu niciun chip să mă dau bătut.

Cheful era în toi. La masa încărcată cu sticle şedeau nişte necunoscuţi cu ochi bulbucaţi, de rac. În fundul camerei, un bătrânel cu chelie stătea pe jumătate întins pe un divan... Pe

pieptul lui se odihnea căpşorul bălai al unei cunoscute „demoazele”. Bătrânul se uita spre peretele camerei mele şi repeta mereu cu glas dogit:

— Gura!

Am deschis gura, gata să izbucnesc dar… vai! am înlemnit: în bătrânel recunoscusem pe directorul băncii la care făceam serviciu. Într-o clipită, s-a isprăvit şi cu somnul şi cu mânia şi cu fudulia… Am ieşit glonţ din camera vecină.

O lună întreagă, directorul nu s-a uitat la mine şi nu mi-a adresat un cuvânt… Ne ocoleam unul pe altul. După o lună, s-a apropiat pieziş de masa mea de lucru şi mi-a spus, plecând capul şi privind podeaua:

— Credeam… nădăjduiam, că ai să înţelegi singur… Dar văd că nu ai deloc de gând să… Hm… Nu te tulbura. Poţi chiar să stai jos… Credeam că… Vezi… Nu mai putem lucra în acelaşi loc… Purtarea dumitale în casa Bultîhin… Ai speriat-o atât de tare pe nepoata mea… Cred că înţelegi… Predă-i, te rog, serviciul lui Ivan Nichitici…

Şi, ridicând capul, s-a îndepărtat…

Iar pe mine m-a luat dracu’…

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1882, Nr. 47, 20 noiembrie. Semnată: Antoşa Cehonte. S-a păstrat o tăietură din revista „Oskolki”, cu corecturi neterminate ale lui Cehov (la Biblioteca de stat „Saltîcov-Şcedrin”).

Dat fiind că această corectură n-a fost terminată de autor, publicăm textul din revistă.

Povestirea constituie începutul colaborării îndelungate a lui Cehov la revista „Oskolki”. La 14 noiembrie 1882, N. A. Leikin, redactorul revistei, îi scria lui A. P. Cehov: «Stimate domn! Am onoarea să vă aduc la cunoştinţă că am primit micile povestiri trimise de Dumneavoastră în două rânduri şi că am ales din ele trei, care vor fi publicate în revista „Oskolki” şi anume: „Vorba şi cureaua”, „O vizită ratată” şi „Din bucluc în bucluc”. Vă exprim mulţumirile mele pentru trimiterea lor. Mă grăbesc să vă restitui aici alăturat celelalte două povestiri: „A învăţat-o” şi „Între altele”. În general, colaborarea dumneavoastră mi-e foarte plăcută. Sunt

întotdeauna gata să public micile dumneavoastră bucăţi în proză, dacă se vor potrivi cu programul revistei. În cazul că veţi avea mărunţişuri pentru rubrica „Oskolciki” sau legende pentru desene, vă rog să mi le trimiteţi.» În scrisoarea următoare, din 3 decembrie, Leikin îl înştiinţa pe Cehov că-i fixase un onorariu de 8 copeici rândul.

O vizită ratată

Un sclivisit dă buzna într-o casă în care nu mai fusese încă niciodată. A venit în vizită... În antreu, îi iese în cale o fetişcană de vreo şaisprezece ani, în rochie de stambă, cu şorţ alb.

— Ai dumitale sunt acasă? o întreabă el dezgheţat pe fetişcană.

— Da, sunt acasă.

— Mm... Piersico! Şi coniţa-i acasă?

— Da, răspunde fetişcana şi roşeşte fără să ştie de ce.

— Phii... fainã bucăţică! Ştrengăriţo! Unde să-mi pun pălăria?

— Unde vreţi... Dar... daţi-mi drumul! Ce-nseamnă asta?

— De ce roşeşti? Las'că nu te mănânc!

Şi sclivisitul bate uşor cu mănuşa peste mijlocul fetişcanei.

— Ehei! Nu-i urâtă! E chiar frumuşică! Du-te şi anunţă-mă.

Roşie ca macul, fetişcana o zbugheşte.

— E încă tânără! îşi spune sclivisitul şi intră în salon, unde îl întâmpină gazda. Se aşază şi stau de vorbă...

Peste vreo cinci minute, prin salon trece fetişcana cu şort.

— Fiica mea cea mare! spune gazda, arătând spre rochia de stambă.

Tablou

Apărută întâi în revista „Oskolki", 1882, Nr. 48, 27 noiembrie. Semnată: Omul fără splină. – Publicăm acest text.

Două scandaluri

Staţi, lua-v-ar dracu’ să vă ia! Dacă ţapii ăştia de tenori nu încetează să cânte anapoda, plec şi vă las. Uite-te la note, roşcovano... Da, dumneata, roşcovana, a treia din dreapta! Cu dumneata vorbesc! Dacă nu ştii să cânţi, ce dracu’ cauţi pe scenă cu croncănitul dumitale de cioară? O luăm din nou de la capăt!

Aşa zbiera dirijorul, lovind în partitură cu bagheta. Multe li se mai iartă acestor domni dirijori cu părul vâlvoi. Nici nu s-ar putea altfel. Gândiţi-vă că dacă vă trimite la dracu’, dacă vă ocărăşte şi îşi smulge părul din cap, dirijorul nu o face decât de dragul sfintei arte, cu care nimeni nu are voie să se joace. Dirijorul stă de veghe şi, dacă n-ar fi el, câţi n-ar da drumul blestematelor acelora de semitonuri care strică şi omoară orice armonie? El păzeşte această armonie, pentru care e gata să spânzure lumea întreagă, să se spânzure chiar şi pe el. De aceea nu te poţi supăra. Dacă şi-ar păzi interesele lui personale, da, atunci ar fi altă socoteală!

Dirijorul nostru îşi revărsa toată fierea, o fiere amară, parcă spumegândă, asupra fetei roşcovane, ce sta în locul al treilea din flancul drept. Era gata s-o înghită, s-o bage în pământ, s-o frângă şi s-o arunce pe fereastră. Dintre toţi coriştii, ea era cel mai rău certată cu urechea, şi dirijorul o ura şi o dispreţuia mai mult ca orice pe lume. Dacă ar fi înghiţit-o pământul, dacă ar fi murit chiar acolo, sub ochii lui, dacă lampagiul mânjit de funingine i-ar fi dat foc în locul felinarului sau ar fi ciomăgit-o în văzul tuturora, el ar fi început să râdă cu hohote, de bucurie.

— Dracu’ să te ia! Înţelege odată că te pricepi la cânt şi la muzică, cum mă pricep eu la prins balene! Cu dumneata

vorbesc, roşcovano! Spuneţi-i, vă rog, că acolo nu-i „fa diez”, ci „fa” simplu! Învăţaţi-i odată pe ageamiii ăştia să citească notele! Hai, cântă singură! Începe! Ei, dumneata de la vioara a doua, să te ia dracu’ cu arcuşul dumitale fără sacâz!

Ea, o fată de optsprezece ani, stătea nemişcată, se uita la note şi tremura ca o coardă pe care ai fi ciupit-o o dată tare cu degetul. Faţa ei mică se îmbujora întruna, ca cerul în timpul unui incendiu. În ochi îi luceau lacrimi, gata să picure în orice clipă pe gămăliile negre ale notelor. Ce fericită ar fi fost dacă părul ei mătăsos, auriu, care i se revărsa ca o cascadă pe umeri şi pe spate i-ar fi ascuns faţa, să nu i-o mai vadă nimeni!

Sânii i se ridicau şi i se lăsau sub bluză, ca un val. Acolo, sub bluză, sub sâni, se ascundea un vălmăşag cumplit: mâhnire, mustrări de conştiinţă, dispreţ faţă de ea însăşi şi spaimă... Biata fată se simţea vinovată şi remuşcările îi sfâşiau inima. Se simţea vinovată faţă de artă, faţă de dirijor, faţă de colegi, faţă de orchestră şi era sigură că va fi vinovată şi faţă de public... Dacă publicul o va fluiera, va avea de o mie de ori dreptate. Se temea să se uite în jurul ei, dar simţea că toţi o priveau cu ură şi cu dispreţ... Mai ales el! El era gata s-o azvârle la capătul lumii, cât mai departe de urechile lui muzicale.

„Doamne, fă-mă să cânt cum trebuie!” se gândea ea şi în glasul ei de soprană, care tremura tare, se desluşea un accent de deznădejde.

Dar el nu voia să audă acest accent, o ocăra şi se trăgea de pletele lui lungi. Ce-i păsa de suferinţa ei, când în aceeaşi seară avea loc reprezentaţia!

— Asta-i din cale afară! Fata asta o să mă omoare astăzi cu vocea ei de ţap! Dumneata nu eşti primadonă, ci spălătoreasă! Luaţi-i roşcovanei notele!

Roşcovana ar fi fost bucuroasă să intoneze bine, fără note false... Ştia să cânte, îşi cunoştea meseria. Dar ce era de vină dacă ochii n-o ascultau? În loc să urmărească notele şi mişcările baghetei, aceşti ochi, frumoşi dar neascultători, se uitau şi la ochii şi la părul dirijorului... Le plăcea părul vâlvoi şi ochii lui care o fulgerau şi la care îţi era mai mare groaza să te uiţi. Le plăcea la nebunie chipul lui, peste care treceau nori şi fulgere. Era ea oare vinovată că, în loc să fie cu gândul numai şi numai la repetiţie, mintea ei cam puţintică îi fugea spre alte lucruri, care te împiedică să-ţi faci datoria, să trăieşti, să fii liniştită...

Făcea tot ce putea ca să se uite numai pe note, dar de pe note privirea îi fugea la baghetă, de la baghetă la cravata albă, la bărbie, la mustăcioară şi aşa mai departe...

— Luaţi-i notele! E bolnavă! strigă în cele din urmă dirijorul. Eu nu mai pot continua!

— Da, sunt bolnavă, şopti ea supusă, gata să-şi ceară de o mie de ori iertare.

O lăsară să plece acasă şi locul ei în reprezentaţie fu luat de o alta, care avea o voce mai puţin frumoasă, dar care ştia să-şi facă serios datoria şi să muncească cinstit, conştiincios, cu simţ critic, fără să se gândească la cravata albă şi la mustăcioara dirijorului.

Nici acasă nu avu însă pace. Întoarsă de la teatru, se trânti pe pat şi îşi ascunse capul în pernă. Dar în întunericul pleoapelor răsări de îndată faţa lui schimonosită de mânie şi i se părea că dirijorul o loveşte cu bagheta, peste tâmple. Omul acela nepoliticos era prima ei dragoste!

Şi – cum spune zicala – prima clătită ieşi cocoloş.

A doua zi, colegii veniră s-o vadă şi să se intereseze cum îi merge cu sănătatea. În gazete şi pe afişe se anunţă că se îmbolnăvise. Veni la ea şi directorul teatrului, apoi regizorul, şi fiecare o încredinţă respectuos că-i părea rău din tot sufletul să o ştie bolnavă. Veni şi el.

Când nu se afla la pupitru, cu nasul în partitură, era cu totul alt om: politicos, îndatoritor şi respectuos ca un licean. Faţa îi era luminată de un zâmbet sfios şi cam dulceag. Nu numai că nu te mai trimitea la toţi dracii, dar se temea chiar să fumeze în prezenta doamnelor, sau să stea picior peste picior. Părea greu să găseşti un om mai bun şi mai cumsecade ca el.

Se arătă foarte îngrijorat şi îi spuse că boala ei era o mare lovitură pentru artă, că toţi colegii ei, şi el cel dintâi erau gata să dea totul, numai şi numai ca „notre petit rossignol”[55] să fie sănătoasă şi liniştită. Ah, bolile acestea! De câte ori n-a suferit arta din pricina lor. Directorul trebuia avertizat că, dacă va continua să fie curent pe scenă, nimeni nu va mai veni la datorie şi toţi vor pleca. Sănătatea e mai presus de orice pe lume! Îi strânse cu multă căldură mânuţa, oftă sincer, îi ceru voie să mai

---

[55] Mica noastră privighetoare (în limba franceză). (N. trad.)

vină o dată s-o vadă şi plecă, blestemând bolile.

Simpatic om! În schimb, când ea se declară însănătoşită şi îşi făcu reapariţia pe scenă, o trimise din nou la dracul „cel mai negru” şi pe faţa lui începură iarăşi să treacă fulgere.

Adevărul este că dirijorul era un om foarte cumsecade. Într-o zi, ea stătea în culise rezemată de o tufă de trandafir cu flori de lemn şi îi urmărea mişcările. Inima i se îneca de fericire la vederea lui. În culise dirijorul bea şampanie cu Mefisto şi cu Valentin, râzând cu hohote. Vorbele de duh curgeau val din gura lui, obişnuită să te trimită la toţi dracii. După ce bău trei pahare, îi părăsi pe cântăreţi şi se îndreptă spre uşiţa ce ducea spre orchestră; violoniştii şi violoncelistii începură să-şi acordeze instrumentele. Trecu pe lângă ea, încântat, zâmbind şi dând din mâini. Faţa îi strălucea de bucurie. Cine ar fi îndrăznit să spună că dirijorul nu-i om bun. Nimeni! Ea roşi şi îi zâmbi. Un pic ameţit de şampanie, el se opri lângă ea şi începu să-i vorbească:

— Mi-am cam pierdut busola, nu ştiu ce-i cu mine! Mă simt atât de bine astăzi! Ha-ha! Sunteţi cu toţii atât de simpatici astăzi! Ai un păr minunat! Doamne, cum de n-am văzut eu până acum că privighetoarea noastră are o podoabă atât de minunată?

Se aplecă şi îi sărută umărul pe care i se revărsa părul.

— Mi-am pierdut busola din pricina blestematei de şampanii… Draga mea privighetoare, n-o să mai greşim, nu-i aşa? Nu-i aşa că vom cânta cu luare aminte? De ce greşeşti atât de des? Asta nu ţi se prea întâmpla până acum, căpşor de aur!

Dirijorul îşi pierdu de tot busola şi îi sărută mâna. Începu şi ea să vorbească:

— Să nu mă mai ocăriţi… Dar eu… eu… Mă omorâţi cu ocările dumneavoastră… N-am să mai pot răbda… Vă jur!

Şi ochii i se umplură de lacrimi. Fără să-şi dea nici ea bine seama, îi apucă braţul şi rămase sprijinită de el.

— Dumneavoastră nu ştiţi… Sunteţi aşa de rău. Vă jur…

El se aşeză pe tufă şi fu cât p-aci să cadă. Ca să-şi recapete echilibrul, o prinse de mijloc.

— Soneria, micuţo. Ne vedem în pauza următoare!

După reprezentaţie, ea nu plecă singură acasă. Alături, în trăsură, se găsea şi el, râzând cu hohote de bucurie şi cu busola cu desăvârşire pierdută. Iar ea? Ce fericită era! Doamne! Pe drum îi simţea îmbrăţişările şi nu-i venea să creadă. I se părea

că soarta o înşală! Dar oricum ar fi fost, o săptămână întreagă publicul citi pe afiş, că dirijorul şi ea erau bolnavi... O săptămână întreagă, el nu mai plecă de lângă ea, şi această săptămână li se păru amândurora o clipă. Nu-l lăsă inima să plece decât atunci când socoti că nu mai puteau să stea ascunşi şi că prea mult timp îşi lăsaseră toate baltă.

— Trebuie să mai scoatem la aer dragostea noastră, spuse dirijorul în a şaptea zi. Mi s-a făcut dor de orchestră.

A şaptea zi, bătea din nou măsura cu bagheta şi-i trimitea pe toţi la dracu', fără s-o cruţe nici pe „roşcovană".

Femeile acesteia iubesc ca pisicile. Nici după ce-şi îmblânzi persecutorul şi începu să trăiască cu el, eroina mea nu se dezbără de năravi. Se uita, ca şi mai înainte, la cravata şi la faţa lui, în loc să privească notele şi bagheta... La repetiţii şi în timpul reprezentaţiei greşea mereu şi chiar mai des decât înainte. Şi vai, cum o mai ocăra! Înainte, o ocăra numai la repetiţii, acum putea s-o facă şi acasă, după reprezentaţie, stând în faţa patului ei. Sentimentală fetişcană! Îi era de ajuns să se uite la faţa iubită, ca să rămână în urmă cu un sfert întreg de măsură sau ca să înceapă să-i tremure glasul. Când cânta, îl privea de pe scenă, când nu cânta, stătea în culise şi nu-şi mai desprindea ochii de pe trupul lui de lungan. În pauze se întâlneau în cabina ei, unde beau amândoi şampanie şi-şi băteau joc de adoratorii ei. Când orchestra cânta uvertura, ea stătea pe scenă şi-l privea prin găurica din cortină. Prin această găurică, actorii râd de cheliile din rândul întâi şi calculează încasările, după numărul de capete din sală.

Această găurică îi răpuse însă într-o zi fericirea, băgând-o într-un mare bucluc.

Într-un lăsat de sec, când teatrul era mai puţin gol ca de obicei, se dădea „Hughenoţii". Înainte de începerea reprezentaţiei, în timp ce dirijorul se strecura printre pupitre spre locul lui, ea se şi postase în dosul cortinei cu ochiul la găurică şi cu inima zvâcnind nebuneşte.

El luă o expresie jumătate acră, jumătate serioasă şi prinse să-şi fluture bagheta în toate direcţiile. Orchestra atacă uvertura. La început, chipul lui frumos fu oarecum liniştit... Dar când uvertura ajunse pe la mijloc, obrazul lui drept începu să se schimonosească, un ochi începu să arunce fulgere, iar celălalt se închise pe jumătate. Neorânduiala se auzea din dreapta:

flautul scosese o notă falsă iar fagotul începuse să tuşească, şi ştiut e că tusea poate să te împiedice să intri la timp. Dirijorul roşi şi începu să-şi mişte obrazul stâng. Câtă imobilitate şi cât foc se desprindea de pe chipul lui! Ea îl sorbea din ochi şi se simţea în culmea fericirii, în al şaptelea cer.

— Lua-l-ar dracu' de violoncelist! mormăi el printre dinţi, înfundat, de abia îl auziră instrumentiştii.

Violoncelistul cu pricina ştia să citească notele, dar nu punea niciun pic de suflet! Se poate oare încredinţa acest instrument plin de căldură şi cu sunet dezmierdător unor oameni care nu ştiu să vibreze? Acum faţa dirijorului era toată numai încordare şi mâna-i liberă strângea cu putere marginea pupitrului, ca şi cum pupitrul ar fi fost de vină că grăsunul de violoncelist cânta numai pentru bani şi nu dintr-o pornire sufletească!

— Pleacă de pe scenă! i se păru eroinei noastre că-i şopteşte cineva pe aproape...

Deodată, faţa dirijorului se lumină şi începu să strălucească de bucurie. Buzele i se întredeschiseră într-un zâmbet. Una dintre părţile grele ale uverturii fusese executată de viorile întâi într-un chip mai mult decât strălucit. Lucrul acesta umple de bucurie inima unui dirijor. „Drăcoaica roşcovană" simţi că îi creşte şi ei inima, ca şi cum ea ar fi cântat la vioara întâi, sau ar fi avut un suflet de dirijor. Dar sufletul ei nu era de dirijor, cu toate că în el sălăşluia acum dirijorul. Privind chipul lui plin de zâmbet, începu să zâmbească şi ea... Dar nu era momentul potrivit pentru aşa ceva. Căci chiar în acel moment se petrecu ceva supranatural şi cu adevărat de pomină...

Găurica cortinei îi pieri deodată din faţa ochiului. Ceva îi fâşâi deasupra capului ca o adiere fină... Prin faţa ei ceva trecu de jos în sus... Ce se întâmplase? Începu să caute cu ochiul găurica, pentru a vedea chipul iubit, dar în locul ei văzu deodată o mare de lumină, o masă înaltă şi adâncă... În această masă începură să joace nenumărate alte lumini şi capete, şi printre aceste capete necunoscute îl zări şi pe acela al dirijorului... Capul dirijorului o privi şi încremeni de uimire... Apoi uimirea făcu loc unei groaze amestecate cu deznădejde... Fără să-şi dea bine seama ce se petrece, ea făcu un pas spre rampă... Din galerie se auziră râsete şi curând tot teatrul fu zguduit de un hohot nesfârşit, întretăiat de fluierături. Vedeţi drăcie! În „Hughenoţii" avea să cânte o cucoană cu mănuşi, pălărie şi rochie după

ultimul jurnal!...

— Ha-Ha-Ha!

În rândul întâi, cheliile, scuturate de râs, începură să se agite... Se făcu larmă... Iar faţa dirijorului îmbătrâni şi se zbârci ca aceea a lui Esop! Acum ea oglindea ura şi arunca blesteme... Dirijorul bătu din picior şi azvârli bagheta, pe care nu ar fi schimbat-o cu un baston de mareşal. Câteva clipe orchestra cântă anapoda, apoi tăcu... Ba se trase înapoi şi privi în lături, clătinându-se pe picioare... În lături erau culisele, de după care o priveau feţe palide, mânioase, feţe de fiare gata s-o sfâşie...

— Ne nenoroceşti! şuiera impresarul.

Cortina lunecă în jos, unduind încet, nehotărât, ca şi cum s-ar fi lăsat în altă parte decât trebuia... Fata se clătină şi se propti de decor...

— Mă nenoroceşti, stricato, nebuno... să te ia dracu', lighioană scârboasă!

Cuvintele acestea erau rostite de glasul care, cu un ceas mai înainte, în timp ce se pregătea să plece la teatru, îi şoptise: „E cu neputinţă să nu te iubesc, micuţa mea! Tu eşti geniul meu bun! O sărutare de a ta face cât raiul lui Mahomet!" Şi acum? Era pierdută, da, era pierdută!

Când liniştea se restabili în teatru şi dirijorul, turbat de mânie, începu pentru a doua oară uvertura, ea şi ajunsese acasă. Se dezbrăcă repede şi se vârî sub plapumă. E mai puţin înfricoşător să mori culcată, decât în picioare, sau stând în capul oaselor, şi era încredinţată că mustrările de conştiinţă şi mâhnirea o vor ucide... Îşi ascunse capul sub pernă şi, tremurând, neîndrăznind să mai gândească la nimic, sugrumată de ruşine, începu să se frământe... Plapuma mirosea a ţigări de foi, ţigările pe care le iubea el. Ce va spune oare când va veni?

El veni după ora două noaptea. Era beat. Se îmbătase de inimă rea şi de turbare. Picioarele i se împleticeau, iar mâinile şi buzele îi tremurau, ca frunzele în adierea vântului. Fără să-şi scoată blana şi căciula, se apropie de pat şi rămase cam un minut fără să spună o vorbă. Ea îşi oprise răsuflarea.

— Poţi să dormi liniştită după ce te-ai făcut de ruşine în faţa lumii întregi! şuieră el. Noi, artiştii cei adevăraţi, ştim să ne împăcăm cu conştiinţa noastră! Eşti o adevărată artistă! Ha! Ha! Strigoaico!

Smulse de pe ea plapuma şi o aruncă spre cămin.

— Ştii ce-ai făcut? Ţi-ai bătut joc de mine, dracu’ să te ia! Ştii? Sau nu ştii? Scoală!

O smuci de mână. Ea se aşeză în capul oaselor pe marginea patului şi îşi ascunse faţa cu părul încâlcit. Umerii îi tremurau.

— Iartă-mă!

— Ha! Ha! Roşcovano!

O trase de cămaşă, dezgolindu-i umărul minunat, alb ca zăpada. Dar acum nu-i mai ardea de umerii ei.

— Afară din casa mea! Îmbracă-te! Mi-ai otrăvit viaţa, nemernico!

Ea se duse la scaunul pe care îşi aruncase lucrurile grămadă şi începu să se îmbrace. Îi otrăvise viaţa! Era o mârşăvie şi o ticăloşie din partea ei să otrăvească viaţa acestui om mare! Era hotărâtă să plece, pentru a nu mai continua această mârşăvie! Şi fără ea erau destui cei care-i otrăveau viaţa.

— Afară de aici! Imediat…

Îi aruncă bluza în obraz, scrâşnind din dinţi. Ea se îmbrăcă şi se opri lângă uşă. El tăcea. Dar tăcerea nu ţinu mult. Clătinându-se pe picioare, îi arătă uşa. Ea ieşi în vestibul. El îi deschise uşa ce dădea în stradă.

— Afară, scârbo!

Şi, apucând-o de spatele ei gingaş, o împinse afară…

— Adio! şopti ea cu un glas plin de căinţă şi pieri în întuneric.

Era ceaţă şi frig… De sus, bura mărunt…

— Du-te la dracu’! strigă dirijorul în urma ei şi încuie uşa, fără să mai tragă cu urechea la plescăitul paşilor ei prin noroi. După ce îşi alungase prietena în pâcla rece, se culcă în patul cald şi începu să sforăie.

— Aşa-i trebuie! spuse el, trezindu-se a doua zi dimineaţa, dar… minţea! I se părea că nişte gheare de pisici îi sfâşiau inima lui muzicală şi dorul de fata roşcovană îl sugruma. O săptămână umblă de parcă ar fi fost beat şi suferi aşteptând-o, chinuit de nesiguranţă. Credea că se va întoarce, era sigur de acest lucru… Dar nu se mai întoarse. Nu-i stătea în fire să otrăvească mai departe viaţa omului la care ţinea mai mult decât la viaţa ei. Fu ştearsă din lista artistelor teatrului, pentru „purtare necuviincioasă”. Scandalul nu i se iertă. Nici nu-i comunicară concedierea, fiindcă nimeni nu ştia încotro o apucase. Nu se ştia nimic, dar se bănuiau multe…

— A îngheţat sau s-a aruncat în apă! presupunea dirijorul.

După şase luni, lumea o uită. O uită şi dirijorul. Orice artist, bărbat frumos, are pe conştiinţă multe femei şi pentru a-şi aduce aminte de fiecare dintre ele, i-ar trebui o memorie neobişnuită.

Dacă ar fi să dăm crezare oamenilor cu frica lui Dumnezeu şi plini de virtuţi, totul se pedepseşte pe lumea asta. Fost-a oare pedepsit dirijorul?

Da, a fost.

Cinci ani mai târziu, trecea prin oraşul X. La X se afla o operă foarte bună şi dirijorul se opri o zi, pentru a face cunoştinţă cu personalul ei. Trase la cel mai bun hotel şi, chiar în dimineaţa sosirii sale, primi o scrisoare din care reieşea limpede popularitatea de care se bucura eroul meu cu plete bogate. Prin acea scrisoare era rugat să dirijeze „Faust”. Dirijorul N. se îmbolnăvise pe neaşteptate şi nu avea cine să-l înlocuiască la pupitru. N-ar fi binevoit cumva dumnealui (se spunea în scrisoare), să ia asupra sa osteneala de a folosi acest prilej şi de a încânta cu arta sa pe locuitorii iubitori de muzică ai oraşului? Eroul meu acceptă.

Luă bagheta şi muzicanţii „străini” făcură cunoştinţă cu faţa sa plină de fulgere şi de nori. Şi încă ce plină! Lucrul nu era de mirare: repetiţii nu se mai puteau face şi dirijorul se vedea nevoit să-şi arate măiestria de-a dreptul la reprezentaţie.

Actul întâi trecu cu bine. Tot aşa şi al doilea. În timpul actului trei, se întâmplă însă un mic incident. Dirijorul nu avea obiceiul să se uite pe scenă sau în altă parte. Toată atenţia lui era concentrată asupra partiturii.

Când în actul al treilea, Margareta, o minunată şi vibrantă soprană, începu să-şi cânte aria, şezând la vârtelniţă, dirijorul zâmbi de plăcere: diva cânta minunat. Când însă aceeaşi divă întârzie cu o optime, pe faţa maestrului trecură iar fulgere şi privi cu ură pe scenă. Dar şah şi mat fulgerelor! Rămase cu gura căscată de uimire şi ochii i se făcură mari, ca ai unui viţel.

Pe scenă, la vârtelniţă, şedea fata cu păr roşcat, pe care o alungase, odinioară, din patul cald şi pe care o îmbrâncise în ceaţa îngheţată. La vârtelniţă şedea roşcovana, dar nu mai părea deloc aceea pe care o alungase el, ci o alta. Faţa ei era aceiaşi, dar glasul şi trupul, nu. Şi unul, şi altul erau mai mlădioase, mai graţioase, mai îndrăzneţe.

Galben, dirijorul uită să mai închidă gura. Bagheta începu să-i

tremure nervos, se frământă anapoda pe loc, apoi încremeni în aer…

— Ea e! exclamă el cu glas tare şi începu să râdă.

Uimirea, bucuria, o încântare nemărginită, puseră stăpânire pe el. Roşcovana lui, pe care o alungase, nu pierise, ci ajunsese mare cântăreaţă. Ce lucru plăcut pentru sufletul lui de dirijor! Răsărise o nouă stea – şi arta, întruchipată în persoana lui, nu mai putea de bucurie!

— Ea e! Ea e!

Bagheta rămăsese încremenită în aceeaşi poziţie şi când dirijorul, voind să îndrepte situaţia, o flutură din nou, o scăpă din mână şi bagheta se rostogoli cu zgomot pe podea… Primul violonist se uită cu uimire la dirijor şi se aplecă să-i ridice bagheta. Violoncelistul, crezând că dirijorului i s-a făcut rău, se opri, apoi reluă, dar nu mai fu în măsură… Sunetele se rotiră, se învălmăşiră deasupra capetelor şi, căutând o ieşire din încurcătură, dădură naştere unei cacofonii revoltătoare…

Margareta cea roşcovană sări în picioare şi fulgeră cu privirea pe „beţivanii” care… Dar deodată îngălbeni şi ochii îi rămaseră aţintiţi la dirijor…

Iar publicul, care plătise şi care nu voia să ştie de nimic, porni o larmă îngrozitoare şi începu să fluiere…

Pentru ca scandalul să fie desăvârşit, Margareta scoase un ţipăt ascuţit, care se auzi în tot teatrul, ridică braţele şi se aplecă cu tot trupul spre rampă… Îl recunoscuse şi acum nu mai vedea nimic, afară de fulgerele şi norii care se îngrămădiseră din nou pe faţa lui.

— Bestie blestemată! strigă el, lovind cu pumnul în partitură.

Ce-ar fi spus Gounod dacă ar fi văzut cum i se batjocorea opera! Gounod l-ar fi omorât în primul rând pe el – şi ar fi avut dreptate!

Dirijorul greşise pentru prima oară în viaţă şi nu putea să-şi ierte această greşeală scandaloasă.

Ieşi în fugă din teatru, cu buza de jos însângerată şi, ajuns la hotel, se încuie în odaie. Rămase aşa trei zile şi trei nopţi, mustrându-se pesemne, şi autobiciuindu-se.

Muzicanţii spun că în aceste trei zile ar fi încărunţit şi şi-ar fi smuls de pe cap jumătate din plete…

— Am insultat-o! se tânguie el acum, când i se întâmplă să se îmbete. I-am stricat rolul! Nu sunt un adevărat dirijor!

De ce nu spunea acelaşi lucru după ce o dăduse la fiară?

Apărută pentru întâia oară în revista „Mirskoi tolc”, 1882, Nr. 46, 16 decembrie. Titlul e însoţit de o dedicaţie: „Închinat lui F. O. Schechtel”. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, fără dedicaţie, în culegerea „Basmele Melpomenei”, Moscova, 1884. Publicăm textul din această culegere.

Textul din revistă a fost corectat din punct de vedere stilistic, cu ocazia retipăririi în culegere: au fost eliminate unele fraze scurte şi unele cuvinte, s-au făcut înlocuiri de cuvinte etc. Au fost eliminate, bunăoară, cuvintele de ocară prea grosolană la adresa cântăreţei.

După spusele lui M. P. Cehov, la descrierea dirijorului din povestirea „Două scandaluri”, Cehov a luat drept model pe cunoscutul muzicant P. A. Şostakovski, pe care fraţii Anton şi Nikolai Cehov îl cunoşteau, şi căruia îi făceau vizite fără niciun fel de protocol („În jurul lui Cehov”, Moscova, 1933).

Halal de aşa idilă

Unchiul meu e un om minunat! îmi spunea deseori Grişa, nepotul sărac şi singurul moştenitor al căpitanului Nasecikin. Dac-ai şti ce mult îl iubesc... Vino şi tu odată pe la el, dragul meu! Îi va face mare plăcere.

Când Grişa vorbea de unchiul lui, în ochi îi străluceau lacrimi şi trebuie să adaug că, spre cinstea lui, nu se ruşina de ele. I-am ascultat rugămintea şi, săptămâna trecută, m-am dus la căpitan. Aruncând din antreu o privire în salon, am văzut un tablou mişcător: Căpitanul, un bătrânel slăbuţ, şedea la ceai în mijlocul camerei, într-un jilţ mare, iar Grişa, în genunchi în faţa lui, îi amesteca plin de înduioşare ceaiul cu o linguriţă.

În jurul gâtului cafeniu al moşneagului, se încolăcea braţul gingaş al logodnicei lui Grişa... Nepotul sărac şi logodnica sa se certau întotdeauna, vrând fiecare să fie cel dintâi care să-l sărute pe unchi, şi nu precupeţeau sărutările pe care le dădeau moşneagului.

— Şi acum, sărutaţi-vă şi voi, moştenitorilor! bâlbâia Nasecikin, înecându-se de fericire...

Între aceste trei fiinţe se înnodase o legătură pe care putea s-o jinduiască oricine. Eu, om aspru din fire, am rămas locului privindu-i, emoţionat şi totodată invidios.

— Da! spunea Nasecikin. Ce să zic, bine am trăit! Aşa trai, doresc oricui. De n-ar fi decât nisetrii pe care i-am mâncat! Straşnic peşte! Bunăoară nisetrul pe care l-am mâncat la Scopin... Hm! Şi astăzi îmi mai lasă gura apă...

— Povesteşte, povesteşte!... stăruia logodnica.

— Hei, copii, cu miişoarele mele în buzunar, am ajuns la Scopin şi m-am dus de-a dreptul... hm... la Rîkov... la domnul

Rîkov. Ce om... ehei! Un om de aur! Un gentleman! M-a primit ca o rudă... Şi gândiţi-vă că n-avea nicio nevoie s-o facă, dar... uite, m-a tratat de parcă i-aş fi fost rudă! Zău! Mi-a dat cafea... După cafea, gustări şi aperitive... O masă mare... Pe masă, tot felul de băuturi... Un nisetru... de la un colţ al mesei până la celălalt... Homari... icre. Curat ca la restaurant!

Am intrat în salon şi l-am întrerupt pe Nasecikin. Tocmai în ziua aceea sosise la Moscova prima telegramă despre falimentul băncii din Scopin.

— Mă alint cu copiii! mi-a spus Nasecikin după bineţele de cuviinţă; apoi, întorcându-se spre cei doi tineri, a continuat pe un ton lăudăros:

— Şi societatea era aleasă... Şefi de serviciu, cler... ieromonahi, ierei... După fiecare păhăruţ, îţi dădeau binecuvântarea... Rîkov îşi pusese toate decoraţiile... Mai abitir ca un general... Am mâncat nisetrul... s-a servit altul... L-am mâncat şi pe acela... Apoi ciorbă de peşte cu cegă... fazani...

— În locul dumitale, acum aş sughiţa şi aş avea arsuri la stomac de pe urma acestor nisetri, i-am spus eu, iar dumneata te lauzi. Ai pierdut de pe urma lui Rîkov?

— De ce să pierd?

— Cum de ce? Banca lui a dat faliment!

— Mofturi! Am mai auzit eu povestea asta... Şi pe vremuri mă speria lumea tot aşa...

— Cum, nu ştii încă? Serapion Egorîci! Taică! De data asta, e adevărat... Citeşte!

Am băgat mâna în buzunar şi am scos o foaie de ziar. Nasecikin şi-a pus ochelarii şi a început să citească, zâmbind neîncrezător. Dar cu cât citea mai mult, cu atât se făcea mai galben – şi faţa i se lungea.

— A dat fa... fa... faliment! începu el să ţipe, tremurând din tot trupul. Nenorocitul de mine!

Grişa s-a făcut stacojiu, a luat ziarul şi, din stacojiu, s-a făcut galben... A întins mâna care-i tremura şi şi-a luat şapca... Logodnica sa se clătina pe picioare...

— Domnilor! Să fie oare cu putinţă? Să nu fi aflat vestea decât acum? Toată Moscova vorbeşte de asta. Domnilor! Liniştiţi-vă!

După un ceas, stăteam singur singurel în faţa căpitanului şi-l mângâiam:

— Lasă, Serapion Egorîci! Nu-i nimic! Banii s-au dus, dar ţi-au

rămas copiii.

— Aşa-i… Banii sunt deşertăciune… Copiii… Da, ai dreptate.

Dar vai! După o săptămână, întâlnindu-l pe Grişa pe stradă, i-am spus:

— Du-te, neică, pe la unchiul tău! De ce nu mai dai pe la el? L-ai părăsit cu totul pe bietul moşneag!

— Dă-l dracului! Mare zor am eu de el, diavol bătrân ce e! Dobitocul! n-a putut să găsească altă bancă!

— Du-te totuşi. Doar ţi-e unchi!

— El? Ha-ha!… Glumeşti? De unde ai scos-o? E văr de-al doilea cu mama mea vitregă! A zecea apă din chişleag! Sau, cum s-ar zice, fierar de-al doilea cu lăcătuşul nostru!

— Trimite-ţi măcar logodnica la el!

— Păi sigur! Dracul te-a pus să-i arăţi ziarul înainte de nuntă! N-ai putut să aştepţi până la nuntă cu ştirile dumitale!… Acum face nazuri. Doar şi ea umbla să se-nfrupte din colacii unchiului! Nebuna naibii… Acum a schimbat macazul.

Şi iată cum, fără să vreau, am nimicit acest trio atât de unit şi… demn de invidiat!

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1882, Nr. 51, 18 decembrie. Semnată: Antoşa Cehonte. S-a păstrat manuscrisul autograf în ciornă (la Arhiva literară centrală). Publicăm textul din revistă.

Rîkov, citat în povestire, e cunoscut ca unul dintre principalii vinovaţi ai falimentului băncii din Scopin, pe care o conducea, faliment care a stârnit o mare vâlvă la începutul deceniului 1880–1890. Cehov a scris în noiembrie – decembrie 1884 despre procesul lui Rîkov în ziarul „Peterburgskaia gazeta”.

Baronul

Baronul este un moşulică mărunţel, slăbuţ, de vreo şaizeci de ani. Gâtul îi face cu şira spinării un unghi obtuz, care în curând va ajunge unghi drept. Are un cap mare, colţuros, ochi plictisiţi, un nas borcănat şi o bărbie liliachie. Toată faţa îi este de altfel cam liliachie, pesemne din pricină că spirtul se păstrează într-un dulap pe care magazionerul însărcinat cu accesoriile teatrale nu-l încuie decât rareori. De altfel, în afară de spirtul statului, baronul mai foloseşte uneori şi şampania rămasă pe fundul sticlelor şi paharelor ce se găsesc mai întotdeauna în cabinele artiştilor. Obrajii şi pungile de sub ochi îi atârnă şi-i tremură ca nişte cârpe, agăţate pe sfoară la soare. Pe chelie are o umbră verzuie, de la căptuşeala verde a şepcii îmblănite, cu urechi, pe care, când nu o poartă pe cap, o atârnă de becul stricat din spatele culisei a treia. Glasul îi zdrăngăne ca o tigaie spartă. Cât despre îmbrăcăminte... Dacă râdeţi de felul în care e îmbrăcat înseamnă că habar n-aveţi de somităţile teatrale, ceea ce nu vă face cinste. Surtucul lui cafeniu, fără nasturi, cu coate lustruite şi căptuşeală cu ciucuri, e un surtuc glorios. Pe umerii înguşti ai baronului spânzură ca pe un cuier rupt. Dar... ce-are a face? Pe timpuri, el a îmbrăcat trupul genial al celui mai mare dintre comici. Vesta de catifea cu floricele albastre e sfâşiată în vreo douăzeci de locuri şi plină de pete, dar cum s-o arunci: a fost găsită în camera de hotel în care a stat marele Salvini! Cine ar putea să dovedească că n-a fost purtată de tragedian, de vreme ce a fost descoperită a doua zi după plecarea genialului artist; poţi să juri că-i autentică. Cravata care încălzeşte gâtul baronului e o cravată tot atât de glorioasă şi poţi să te făleşti cu ea, cu toate că, din punct de vedere igienic şi estetic, ar trebui

înlocuită cu alta, în mai bună stare şi mai puţin soioasă: e croită din rămăşiţele „celebrei” mantale cu care Ernesto Rossi îşi acoperea cândva umerii, stând de vorbă cu vrăjitoarele în „Macbeth”.

— Cravata mea miroase a sângele regelui Duncan! spune adesea baronul, vânând păduchii din ea.

Numai de pantalonii vărgaţi ai baronului puteţi să râdeţi cât poftiţi. N-au fost purtaţi mai înainte de nicio celebritate, cu toate că actorii spun în glumă că au fost croiţi din pânzele corăbiei cu care Sarah Bernhardt a călătorit spre America. Sunt cumpăraţi de la plasatorul Nr. 16.

Iarna şi vara, baronul se plimbă cu nişte galoşi mari, pentru a-şi cruţa ghetele şi a-şi feri picioarele reumatice de frigul din cuşca sa de sufleur, unde trage cumplit.

Nu poate fi văzut decât în trei locuri: la casă, în cuşcă şi în culise, în cabina artiştilor. În afară de aceste trei locuri, el nu există şi cred că nici nu poate fi închipuit. La casă, doarme noaptea, iar ziua joacă şaşchi cu casierul şi notează numele celor care reţin loji. Casierul, un bătrân scrofulos, este singurul om care-l ascultă pe baron şi răspunde la întrebările lui. În cuşca de sufleur, baronul îşi îndeplineşte atribuţiunile sale sacre: acolo îşi câştigă el pâinea cea de toate zilele. Această cuşcă e vopsită în alb numai pe dinafară; pe dinăuntru, pereţii ei sunt plini de pânze de păianjen, de crăpături şi de aşchii. Miroase a mucegai, a peşte afumat şi a spirt. În pauze, baronul stă proţap în cabina artiştilor. Când noii veniţi intră pentru prima oară în această cabină şi dau cu ochii de baron, pufnesc în râs şi aplaudă: îl iau drept actor.

— Bravo, bravo! spun ei. Eşti minunat grimat! Ce mutră caraghioasă ai! De unde ai făcut rost de un costum atât de original?

Bietul baron! Oamenii nu-i dau dreptul să arate aşa cum este.

În cabină, cască gura la celebrităţi şi, când nu sunt celebrităţi, îndrăzneşte să strecoare în convorbirea celorlalţi numeroasele sale păreri. Nimeni nu le ascultă însă, fiindcă toţi le-au auzit de nenumărate ori, astfel că îl lasă fără nicio remuşcare să vorbească de-a surda. De altfel, în general, lumea nu se prea sinchiseşte de el. Dacă se învârteşte prin picioarele oamenilor şi îi încurcă, i se spune: pleacă de aici! Dacă suflă din cuşcă prea încet sau prea tare, actorii îl drăcuiesc şi îl ameninţă cu amenda

sau cu darea afară. E calul de bătaie al mai tuturor glumelor sau calamburilor din culise. Oricine poate să-şi încerce fără teamă agerimea de spirit pe socoteala lui: el nu răspunde.

Sunt douăzeci de ani de când cei de la teatru l-au poreclit în batjocură „baronul”, dar în decursul acestor douăzeci de ani, el n-a protestat niciodată împotriva acestei porecle.

Să-l obligi să copieze un rol şi să nu-i plăteşti e un lucru foarte obişnuit. Cu el, totul e cu putinţă. Când îl calci pe picior, zâmbeşte, roşeşte şi îşi cere iertare. Trage-i în public câteva palme peste obrajii zbârciţi, şi poţi să fii sigur că nu se va duce să te reclame la judecătorul de pace. Rupe o bucată din căptuşeala surtucului lui remarcabil şi mult iubit – cum a făcut-o de curând un jeune premier[56] – şi el nu va face altceva decât să clipească şi să roşească. Atât de adânc înrădăcinată este smerenia lui şi atât este de sperios! Nimeni nu-l stimează. În viaţă, oamenii îl suportă, iar când va muri, îl vor uita repede. E o fiinţă demnă de plâns.

Şi totuşi, într-o vreme a fost pe punctul de a se face tovarăş şi frate cu cei pe care îi admira şi care îi erau mai dragi ca viaţa. (Cum să nu-i fie dragi oamenii care uneori sunt Hamlet şi Franz Moor!). Fusese cât p-aci să se facă actor, şi desigur că s-ar fi făcut, dacă nu l-ar fi împiedicat o nimica toată: avea talent, bunăvoinţă, la început avea şi protecţie, dar îi lipsea îndrăzneala. I se părea mereu că ei, capetele acelea, care umpleau toate cele cinci rânduri de loji, partea de jos şi cea de sus a teatrului ar începe să râdă cu hohote şi să fluiere, dacă l-ar vedea apărând pe scenă. Când i se propunea să debuteze, îngălbenea, roşea şi, de groază, amuţea.

— Am să mai aştept puţin, spunea el.

Şi a aşteptat, până ce a îmbătrânit, până ce şi-a mâncat toţi banii, până ce a nimerit, prin protecţie, în cuşca sufleurului.

Că s-a făcut sufleur, nu este pentru el nicio nenorocire. Acum nu-l mai pot da afară din teatru fiindcă n-are bilet: acum este persoană oficială. Şade înaintea rândului întâi, vede mai bine ca toţi şi nu plăteşte nicio copeică pentru locul lui. Asta e bine! E mulţumit şi chiar fericit.

Îşi îndeplineşte minunat îndatoririle. Înainte de reprezentaţie, citeşte de câteva ori piesa, pentru a nu greşi, iar când soneria

---

[56] Prim amorez (la teatru) (N. trad.).

zbârnâie întâia oară, el se află de mult la locul lui, răsfoind textul. E greu să găseşti în tot teatrul om mai conştiincios.

Şi totuşi trebuie dat afară.

În teatru nu pot fi îngăduite neorânduielile, iar baronul provoacă mereu neorânduieli cumplite. E mare scandalagiu.

Când li se întâmplă actorilor să joace deosebit de bine, baronul încetează să mai urmărească textul. Adesea se opreşte din suflat şi începe să strige: bravo! minunat! Îşi permite să aplaude atunci când publicul nu aplaudă, ba într-o zi a fluierat chiar, lucru pentru care era cât p-aci să-şi piardă locul.

În general, priviţi-l când stă în cuşca sa murdară şi suflă. Roşeşte, se face palid, gesticulează, şopteşte mai tare decât ar trebui, se înăbuşe. Câteodată îl auzi până şi în coridoare, unde plasatorii cască lângă garderobă. Îşi permite chiar să ocărască din cuşcă şi să le dea actorilor sfaturi.

— Mâna dreaptă sus! şopteşte el adesea. Rosteşti cuvinte înflăcărate, dar faţa ţi-e de gheaţă! Rolul ăsta nu ţi se potriveşte! Eşti un mucos! Să-l fi văzut jucând pe Ernesto Rossi! De ce şarjezi? Doamne Dumnezeule! Ai stricat totul cu jocul tău vulgar!

Aşa le vorbeşte actorilor, în loc să le sufle replicile. Rău face direcţia că-l mai îngăduie pe acest caraghios. Dacă l-ar fi concediat, publicului nu i-ar fi fost dat să fie martor la scandalul care a avut loc într-una din ultimele zile.

Scandalul a luat naştere în următoarele împrejurări:

Se juca Hamlet. Teatrul era plin. Shakespeare este ascultat şi astăzi cu aceeaşi plăcere ca şi acum o sută de ani. Dar când se joacă Shakespeare, baronul parcă e turbat. Bea mult, vorbeşte mult şi îşi freacă neîncetat tâmplele cu pumnii. În dosul acestor tâmple clocoteşte o activitate nemaipomenită. Creierul lui de bătrân e răscolit de o pizmă otrăvită de deznădejde, de ură şi de visuri… El ar fi trebuit să-l joace pe Hamlet – cu toate că Hamlet nu prea se împacă cu o cocoaşă şi nici cu spirtul pe care magazionerul de la accesorii uită să-l încuie – el, şi nu aceşti pigmei, care astăzi sunt feciori, mâine peţitori şi poimâine Hamleţi! De patruzeci de ani îl studiază el pe prinţul danez, la care visează toţi adevăraţii actori şi care nu i-a adus numai lui Shakespeare cununa de lauri. De patruzeci de ani îl studiază, suferă şi se mistuie de dor… Moartea nu mai e departe. Va veni curând şi îl va smulge pentru totdeauna din teatru… Măcar o

singură dată în viaţă să aibă fericirea să se plimbe pe scenă, în haina nefericitului prinţ, pe ţărmul mării lângă stâncile a căror pustietate…

E de la sine gata să te ducă
La deznădejde când priveşti în hău
Şi valul plescăind îl tot auzi.

Dacă şi visurile te fac să te topeşti, nu cu zile, ci cu ceasuri, cu ce flacără ar arde baronul chel, când visul lui s-ar preface în realitate!

În seara cu pricina era gata să înghită întreaga lume, de pizmă şi mânie. Rolul lui Hamlet fusese încredinţat unui băieţandru, care vorbea piţigăiat şi mai era şi roşcovan. Auzi, un Hamlet roşcovan!

Baronul şedea în cuşca sa ca pe jăratic. Când Hamlet nu se afla în scenă, era oarecum liniştit, când însă actorul cu glas piţigăiat şi păr roşcat îşi făcea apariţia, începea să se frământe, să se zbuciume şi să scâncească. În loc să sufle, mai mult gemea. Mâinile îi tremurau, paginile se încurcau şi ba îndepărta, ba apropia sfeşnicele. Îşi aţintea privirea asupra feţei lui Hamlet şi înceta să mai sufle… Avea o poftă nebună să smulgă, fir cu fir, până la cel din urmă, tot părul roşu din capul actorului. Mai bine un Hamlet chel decât unul cu păr roşu! Dacă-i vorba să şarjezi, apoi, la dracu'! şarjare să fie!

În actul al doilea, nu mai suflă deloc, ci chicoti răutăcios, ocărî şi fluieră. Spre norocul lui, actorii îşi cunoşteau bine rolurile şi nu se sinchiseau de greva baronului.

— Halal Hamlet! bodogănea el. N-am ce zice! Ha-ha! Domnii elevi nu-şi cunosc rolul! Ar trebui să facă curte croitoreselor, în loc să joace pe scenă! Dacă Hamlet ar fi avut o mutră atât de tâmpită, Shakespeare nu şi-ar mai fi scris drama!

Când se plictisi să bodogănească, începu să-l dăscălească pe actorul roşcovan. Gesticulând şi schimonosindu-se, citind şi bătând cu pumnii în carte, pretindea actorului să-i urmeze sfaturile. Trebuia să-l salveze pe Shakespeare de batjocură, şi de dragul lui Shakespeare era gata de orice: fie şi de o sută de mii de scandaluri!

Când dădea replica celorlalţi actori, Hamletul cu păr roşu era groaznic. Se strâmba, ca actorul „matahalelor cu peruci" despre

care însuşi Hamlet spune: „Pe un asemenea actor aş fi în stare să-l biciuiesc”. Când începu să declame, baronul nu mai putu să rabde. Înăbuşindu-se şi izbindu-se cu chelia de tavanul cuştii, îşi duse mâna stângă la piept, cu cea dreaptă începu să gesticuleze, iar glasul său dogit de bătrân îl întrerupse pe actorul roşcovan, făcându-l să-şi întoarcă nedumerit capul spre cuşcă:

… Năclăit de sânge închegat
Cu ochi ca de cărbuni, drăcescul Pirrus
Pe Priam cel bătrân îl căuta.

Cu trupul pe jumătate ieşit din cuşcă, baronul îi făcu un semn cu capul şi adăugă, de data aceasta nu pe un ton declamator, ci cu glas stins, nepăsător:

— Continuă!

Actorul continuă, dar nu de îndată. Şovăi câteva clipe, şi în răstimpul acestor câteva clipe, în teatru domni o tăcere adâncă. Tăcerea fu tulburată chiar de baron, care, trăgându-se înapoi, se lovi cu capul de marginea cuştii. Se auziră râsete.

— Bravo, toboşarule! strigă cineva de la galerie.

Lumea credea că nu sufleurul îl întrerupsese pe Hamlet, ci bătrânul toboşar, care moţăia în orchestră. Toboşarul salută în batjocură galeria, şi tot teatrul răsună de râsete. Publicului îi plac încurcăturile la teatru, şi dacă în loc de piese s-ar prezenta numai încurcături, ar plăti de două ori mai scump.

Actorul roşcovan continuă, şi liniştea se restabili încetul cu încetul.

Auzind râsetele, năstruşnicul baron se făcu stacojiu de ruşine şi se apucă de chelie, uitând pesemne că de mult nu mai creştea pe ea părul de care se îndrăgosteau cândva femeile frumoase. Acum nu numai că tot oraşul şi toate revistele umoristice aveau să-şi bată joc de el, dar avea să fie dat afară din teatru! Ruşinea îl sugruma, era mâniat la culme pe el însuşi, şi totuşi tot trupul îi tremura de entuziasm: declamase!

„Nu-i treaba ta, hodorogule! îşi spunea el. Treaba ta e să fii sufleur, dacă nu vrei să fii dat afară cu un pumn în ceafă, ca ultimul servitor. Şi cu toate astea, e revoltător! Băieţandrul ăsta roşcovan nu vrea să înţeleagă că trebuie să joace omeneşte!” … Oare aşa se joacă scena asta?

Şi, aţintindu-şi privirea asupra actorului, baronul începu din nou să mormăie sfaturi. În seara aceea era prea nervos, nu se putea stăpâni şi de aceea stârni încă o dată ilaritatea publicului. Când, în cursul ultimului monolog din actul al doilea, actorul făcu o mică pauză, pentru a clătina tăcut din cap, din cuşca sufleurului răsună din nou glasul plin de amărăciune, de dispreţ şi de ură, dar vai! neputincios, dogit, de bătrân.

Eu, ticălos molatic şi nătâng,
Lepădătură mârşavă, spurcată!

După o tăcere de vreo zece secunde, baronul oftă adânc şi adăugă, dar mai puţin tare:

Neghiob, neghiob ce sunt!
Pe mine ce-ndrăzneală!

Glasul lui nu al roşcovanului, ar fi fost glasul adevăratului Hamlet dacă n-ar fi existat pe lume bătrâneţea. Bătrâneţea strică şi împiedică multe.

Bietul baron! De altfel nu-i primul şi nici ultimul.

Acum va fi dat afară din teatru. Veţi recunoaşte că e o măsură necesară.

Apărută pentru prima oară în revista „Mirskoi tolc”, 1882, Nr. 47, 20 decembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în culegerea „Basmele Melpomenei”, Moscova, 1884. – Publicăm textul din culegere.

Cu ocazia reeditării povestirii, Cehov a scurtat-o mult, mai ales acolo unde este vorba de trecutul baronului, şi a făcut numeroase corectări de ordin stilistic.

Tommaso Salvini (1829–1916) şi Ernesto Rossi (1829–1896) tragedieni italieni, care au fost în turneu prin Rusia.

Sarah Bernhardt (1844–1923) – actriţă dramatică franceză, care a fost în turneu prin Rusia la sfârşitul anului 1881.

O cunoştinţă binevoitoare

Pe gheaţa, lucie ca o oglindă, alunecă ghete bărbăteşti şi ciuboţele de femeie cu garnitură de blană. Picioarele sunt atât de numeroase, încât, dacă am fi în China, nici nu s-ar găsi pentru ele destule beţişoare de bambus. Soarele luminează nespus de vesel, văzduhul e nespus de străveziu, obrăjorii ard mai viu ca de obicei, iar ochişorii făgăduiesc mai mult decât ar trebui... Într-un cuvânt, trăieşte, băiete, şi bucură-te de viaţă. Dar...

— „Scârţ”, îmi pufneşte în nas soarta, întruchipată în persoana unei vechi cunoştinţe.

Stau de vorbă cu „ea”, pe o bancă, sub un copac despuiat de frunze, cât mai departe de locul unde se patinează. Îmi vine s-o mănânc cu pălărioară cu tot, cu blăniţă şi cu picioruşele pe care lucesc patinele, de drăgălaşă ce-i! Sufăr şi totodată sunt în culmea fericirii! Ah dragoste, dragoste. Dar... „scârţ”...

Pe lângă noi trece Spevsip Macarov, „Sfântul Petru” al ministerului unde lucrez eu, Argusul şi Mercurul, plăcintarul şi comisionarul nostru. Duce în mână nişte şoşoni, bărbăteşti şi femeieşti, pesemne ai unor Excelenţe. Spevsip mă salută milităreşte şi se opreşte chiar în faţa băncii, privindu-mă cu înduioşare şi simpatie.

— Tare-i frig, Înălţ... Înălţimea Voastră... Un bacşiş n-ar strica! He-he...

Îi dau un bănuţ de douăzeci de copeici. Bunăvoinţa mea îl mişcă grozav. Clipeşte mai tare din ochi, se uită împrejur şi spune în şoaptă:

— Tare îmi pare rău, tare mi-e milă de Înălţimea Voastră!... Grozav mi-e de milă! Parcă aţi fi copilul meu... Aveţi o inimă de

aur! Zău, bun la suflet şi blând mai sunteţi! Mieluşelul nostru! Când ’mnealui, adică Excelenţa Sa, s-a legat deunăzi de dumneavoastră, mi-a fost mai mare jalea! Zău că da! m-am gândit: de ce s-o fi răţoind aşa la el? Vă făcea potaie, copilandru, spunea că o să vă dea afară şi câte altele… Cu ce drept? Când aţi ieşit de la el, schimbaţi feţe-feţe. Şi eu priveam şi mi se făcea milă, zău aşa… Of, tare-mi sunt dragi funcţionarii!

Şi Spevsip adăugă, adresându-i-se ei:

— E cam slăbuţ dumnealui la docomente. Hârtiile astea intelectuale nu-s de dumnealui… Mai bine era să se apuce de comerţ sau… să se facă popă… Zău că da! Că lui, nicio adresă nu-i iese cum trebuie… Toată strădania îi e de prisos! D-aia o şi păţeşte mereu… Şeful îi mănâncă zilele… vrea să-l dea afară… Iar mie mi-e milă. Înălţimea sa e aşa de bun la suflet…

Ea se uită în ochii mei cu compătimirea cea mai jignitoare!

— Hai, du-te, îi spun eu lui Spevsip, înăbuşindu-mă.

Simt că până şi şoşonii mi-au roşit. M-a făcut de râs, nemernicul! Mai la o parte, pitit după nişte tufe desfrunzite, tăticul ei trage cu urechea şi nu ne slăbeşte din ochi, ca să ştiu bine că până ce nu mă fac „consilier titular” nici să nu îndrăznesc să mă gândesc la… De partea cealaltă, pe după alte tufe, se plimbă mămica ei şi nici ea nu ne slăbeşte din ochi. Simt privirile acestor patru ochi şi… îmi vine să crăp…

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1882, Nr. 52, 25 decembrie. Semnată: Omul fără splină. – Publicăm acest text.

Răzbunarea

Era în ziua reprezentaţiei date în folosul ingenuei noastre.

Nu era nici zece dimineaţa, când comicul trupei se afla la uşa ei. Trăgea cu urechea şi bătea în amândouă canaturile cu pumnii lui mari. Avea neapărată nevoie să o vadă. Trebuia cu orice preţ ca ingenua să iasă de sub plapumă, oricât de somn i-ar fi fost.

— Deschide odată, ce dracu'! Mult o să mai trebuiască să îngheţ în curentul ăsta? Dacă ai şti că în coridorul dumitale sunt douăzeci de grade sub zero, nu m-ai face să aştept atât de mult! Sau, te pomeneşti că puţin îţi pasă!

La zece şi un sfert, comicul auzi un oftat adânc. După oftat, urmă un salt din pat, şi după salt, un lipăit de papuci.

— Ce vrei? Cine eşti?

— Eu sunt...

Comicul n-avea nevoie să-şi spună numele. Putea fi recunoscut cu uşurinţă după glasul lui şuierător şi dogit ca al unui bolnav de difterie.

— Aşteaptă puţin să mă îmbrac...

După trei minute, uşa se deschise. Intră, sărută mâna ingenuei şi se aşeză pe pat.

— Am venit la dumneata cu o treabă, începu el, aprinzându-şi o ţigară de foi. Eu nu vin la oameni decât cu treburi şi las pe seama domnilor trântori grija de a face vizite. Dar să revin la ceea ce mă aduce aici... Astăzi joc în piesa dumitale pe contele... Desigur că ştii acest lucru?

— Da.

— Pe bătrânul conte. În actul al doilea, apar pe scenă în halat. Sper că ştii şi asta... Nu-i aşa?

— Da.

— Buun... Dacă n-aş apărea în halat, aş păcătui împotriva adevărului. Şi pe scenă, ca şi în viaţă, lucrul principal e adevărul, nu-i aşa? De altfel, mademoiselle, parcă mai trebuie să-ţi spun asta? În fond sunt om, iar omul nu este creat decât pentru a tinde spre adevăr...

— Da, aşa-i...

— Prin urmare, după toate cele spuse, vezi că halatul îmi este neapărat necesar. Dar n-am un halat demn de un conte. Dacă m-aş arăta publicului în halatul meu de stambă, scena ar pierde mult, iar spectacolul dumitale şi-ar rata succesul.

— Şi crezi că eu pot să te ajut cu ceva?

— Da. De la prietenul dumitale ţi-a rămas un minunat halat albastru cu guler de catifea şi cu o cingătoare cu ciucuri roşii. Un halat grozav, nemaipomenit!

Ingenua noastră roşi până în albul ochilor care începură să clipească şi prinseră a scânteia, ca nişte mărgele scoase la soare.

— Împrumută-mi acest halat pentru reprezentaţia de astăzi...

Ingenua începu să se plimbe prin odaie. Părul despletit i se împrăştiase în neorânduială pe faţă şi pe umeri... Îşi muşca buzele şi îşi frângea mâinile.

— Nu, asta nu! spuse ea.

— Cum aşa?... Pot să ştiu şi eu de ce?

— De ce? Doamne, dar e aşa de uşor de înţeles! Fiindcă simt că n-aş putea! Nu!... Nu! Niciodată! El s-a purtat urât cu mine şi n-avea dreptul s-o facă... Asta-i adevărat! s-a purtat cu mine ca ultimul dintre nemernici... Şi... o recunosc: m-a părăsit numai fiindcă nu am o leafă destul de bună şi nu mă pricep să buzunăresc bărbaţii! Ar fi vrut să-i dau lui banii aceia spurcaţi pe care i-aş fi luat de la ceilalţi; da, asta voia! E un lucru urât, josnic! Numai neruşinaţii lipsiţi de conştiinţă pot avea astfel de pretenţii.

Ingenua se prăbuşi în fotoliul pe care îşi pusese cămaşa proaspăt călcată şi îşi acoperi faţa cu palmele. Comicul zări printre degetele ei mici steluţe strălucitoare: era fereastra care se oglindea în lacrimile ei...

— M-a jefuit! urmă ea, plângând încet. N-avea decât să mă jefuiască, dar de ce să mă părăsească? De ce? Ce i-am făcut? Ce i-am făcut? Ce?

Comicul se scula şi se apropie de ea.

— Nu plânge, spuse el. Lacrimile înseamnă lipsă de curaj. Unde pui că poţi găsi în orice clipă o mângâiere... Consolează-te!... Arta este o mângâiere radicală!

Dar mângâierea radicală nu avu niciun efect.

După plâns, urmă o criză de nervi.

— O să-i treacă! îşi spuse comicul. Am să aştept.

Aşteptând ca ingenua să se liniştească, se plimbă prin odaie, căscă şi se întinse pe pat. Patul ei era un pat de femeie, dar departe de a fi la fel de moale ca paturile în care dorm ingenuele teatrelor mari. Pe comic îl împunse în coastă un tel, iar pe chelie simţi zgârietura unor pene, ale căror vârfuri priveau sfios prin faţa de pernă roz. Marginile patului erau reci ca gheaţa. Dar toate acestea nu-l împiedicară pe neobrăzat să-şi întindă cu voluptate braţele. Ce ţi-e şi cu paturile astea de muiere: miros atât de plăcut!

Stătea lungit şi se tot întindea în timp ce umerii ingenuei tresăreau, din piept îi porneau gemete întretăiate de suspine, şi degetele i se frământau nervos şi rupeau la piept bluziţa de flanelă... Comicului îi reînviase în minte pagina cea mai nefericită a unuia dintre cele mai nefericite romane ale sale. Criza de nervi ţinu vreo zece minute. Potolindu-se, ingenua îşi aruncă părul pe spate, se uită de jur împrejur prin odaie şi începu din nou să vorbească.

Nu se cade să stai lungit pe pat când îţi vorbeşte o doamnă. Buna creştere înainte de toate. Comicul tuşi scurt, se scula şi se aşeză în capul oaselor.

— S-a purtat necinstit cu mine, continuă ea, dar asta nu înseamnă că trebuie să-ţi dau halatul. Cu toată fapta lui mârşavă, eu tot îl mai iubesc, şi halatul este singurul lucru care mi-a rămas de la el! Când văd halatul, mă gândesc la el şi... plâng...

— N-am nimic împotriva acestor sentimente lăudabile, spuse comicul, dimpotrivă, în afurisitul ăsta de secol practic, al realităţii, în care trăim, e plăcut să întâlneşti o fiinţă cu o astfel de inimă şi cu astfel de vederi. Şi înţeleg foarte bine că a-mi da halatul chiar pentru o singură seară este pentru dumneata un sacrificiu... Dar gândeşte-te cât de înălţător e să faci sacrificii pentru artă!

După o clipă de gândire, comicul oftă şi adăugă:

— Cu atât mai mult că am să ţi-l dau înapoi chiar mâine…

— Pentru nimic în lume!

— Dar de ce? Doar nu-l mănânc; ţi-l dau înapoi! Ce ciudată eşti, zău…

— Nu, nu! Pentru nimic în lume!

Ingenua începu să umble repede prin odaie, dând din mâini.

— Pentru nimic în lume! Vrei să-mi iei singurul lucru la care mai ţin! Mai bine mor, decât să-l dau! Eu îl mai iubesc pe omul acela.

— Toate bune, dar ceea ce nu înţeleg, doamnă, este cum poţi să nu dai un halat când e vorba de artă?… Doar eşti artistă!

— Pentru nimic în lume! Nici să nu mai vorbim de asta!

Comicul roşi şi se scărpină pe chelie. Tăcu câteva clipe apoi începu iar:

— Şi, zi, nu mi-l dai?

— Pentru nimic în lume!

— Hm… Bine… N-am ce zice. Nu prea eşti colegială… Aşa se poartă colegii între ei?

Oftă şi continuă:

— Păcat. Dracu’ să ne ia! Mare păcat că nu suntem colegi decât în vorbe şi nu în fapte. De altfel, nepotrivirea dintre vorbă şi faptă e un lucru foarte caracteristic pentru secolul nostru! Bunăoară literatura! Păcat! Mai ales pe noi, artiştii, ne omoară lipsa de solidaritate, de adevărată colegialitate… Da, ne omoară! La drept vorbind, asta nu face decât să dovedească un lucru: că nu suntem artişti, adevăraţi oameni ai artei. Suntem slugi, nu artişti! Scena nu ne e dată decât pentru a ne arăta publicului braţele şi umerii goi… pentru a-i arunca ocheade… pentru a gâdila instinctele galeriei… Vasăzică, nu mi-l dai?

— Cu niciun preţ!

— E ultimul dumitale cuvânt?

— Da…

— Foarte bine…

Comicul îşi puse căciula pe cap, se înclină ceremonios în faţa ingenuei şi ieşi din odaie. Coborî în stradă. Roşu ca racul, tremurând de mânie şi şuierând sudălmi printre dinţi, o porni de-a dreptul spre teatru. Mergea lovind cu bastonul caldarâmul îngheţat. Cu câtă desfătare ar fi tras în ţeapă, pe acest baston noduros, pe toţi ticăloşii lui de colegi. Şi dacă ar fi putut să străpungă întreg pământul cu acelaşi baston de slujitor al artei,

ar fi fost şi mai bine! Păcat că nu era astronom, ar fi ştiut el să le dovedească tuturor că pământul e cea mai păcătoasă dintre planete!

Teatrul se afla la capătul străzii, la trei sute de paşi de puşcărie. Era vopsit într-o culoare cărămizie. Dar vopseaua nu izbutise să ascundă crăpăturile mari, care arătau că era de lemn. Pe timpuri, fusese un hambar, în care se ţineau saci cu făină. Hambarul se văzuse înălţat la rangul de teatru nu pentru merite excepţionale, ci pentru faptul că era cea mai înaltă şură din oraş.

Comicul se duse la casă, unde, la o masă murdară din lemn de tei, şedea casierul Stamm, bunul lui prieten, un neamţ care se dădea drept englez. Casierul era cam chior, prost, pe jumătate surd, ceea ce nu-l împiedica să-şi asculte tovarăşii cu luarea aminte ce li se cuvenea.

Comicul intră la casă, se încruntă şi se opri în faţa neamţului, cu atitudinea unui boxer care se pregăteşte de luptă. Rămase câteva clipe fără a rosti un cuvânt, clătinând din cap, apoi izbucni:

— Cum să le zici unor oameni ca ăştia, mister Stamm?

Trânti un pumn în masă şi se lăsă, indignat, pe o bancă de lemn. Nu un şuvoi, ci un ocean întreg de cuvinte turbate, otrăvite, deznădăjduite îi ţâşni din gura înconjurată de o zonă de multă vreme nerasă. Măcar casierul să se înduioşeze de soarta lui. O fetişcană, o miorlăită, nu ascultase rugămintea omului fără de care nenorocita asta de şură de mult s-ar fi prăbuşit! Să nu-i facă ea o plăcere (nu mai vorbesc de serviciu) primului comic, care acum zece ani fusese poftit să joace la un teatru din capitală! Revoltător!

În şura transformată în teatru nu era frig, ci o adevărată gheţărie. Nici într-o cuşcă de câine n-ai fi îngheţat mai rău! Bătrânul casier făcea foarte bine că stătea în şubă şi în cizme de pâslă şi galoşi. Geamul era îngheţat, iar pe duşumea se plimba în voie un vânt pe care l-ar fi putut invidia însuşi Polul Nord. Uşa se închidea prost şi marginile ei erau albe de chiciură. Revoltător! Era chiar prea frig ca să te mai superi.

— O să mă ţină minte! îşi încheie comicul filipica.

Îşi puse picioarele pe bancă, acoperindu-le cu poalele şubei, moştenită acum douăzeci de ani de la un prieten actor mort de oftică. Se înfăşură mai strâns în ea, tăcu şi, cu gulerul ridicat,

începu să sufle sub şubă ca să-şi încălzească pieptul.

Gura îi tăcea, în schimb creierul îi era în plină activitate. Se străduia să găsească un mijloc de răzbunare. Fiindcă trebuia în orice caz să se răzbune pe fetişcana aceea obraznică, lipsită de respect!

Comicul nu-şi acoperise şi ochii cu şuba, ci îi lăsase liberi, să privească în voie... Ce bine că ochii nu îngheaţă! La casă însă nu era nimic interesant de văzut. Lângă peretele de scânduri se afla o masă; în faţa mesei o bancă şi, pe bancă, bătrânul casier cu şubă de blană de câine şi cizme de pâslă. Totul era cenuşiu, banal, arhicunoscut. Până şi murdăria era acolo de când lumea. Pe masă se afla un carnet de bilete, virgin. Publicul nu se grăbea. Abia spre prânz avea să înceapă să vină. Afară de masă, de bancă, de bilete şi de maldărul de hârtii din colţ, nu se mai vedea nimic. O sărăcie şi o plictiseală înfiorătoare.

Îmi cer însă iertare: la casă se afla totuşi şi un obiect de lux. Acest obiect zăcea sub masă, laolaltă cu cocoloaşele de hârtie ce nu se mai foloseau la nimic şi pe care, din pricina frigului, nu le mătura nimeni. De altfel şi mătura se prăpădise cine ştie pe unde.

Sub masă era aruncată o bucată mare de carton, prăfuită şi ruptă. Casierul o călca cu pâslarii lui şi scuipa pe ea, fără să se sinchisească. Obiectul de lux era chiar acest carton pe care stătea scris cu litere de o şchioapă: „Pentru reprezentaţia de astăzi, toate biletele sunt vândute”. De când exista, nu-i fusese dat să atârne vreodată deasupra ghişeului casei, şi niciun spectator n-ar fi putut spune că-l văzuse. Cartonul era bun, dar mincinos. Păcat că nu-şi găsea întrebuinţare. Publicul n-are ochi să-l vadă, în schimb artiştii sunt cu toţii îndrăgostiţi de el!

Rătăcind pe pereţi şi pe duşumea, privirea comicului nu putea să nu se izbească şi de acel obiect de valoare. De obicei, comicul se gândea mult până să ia o hotărâre. De data aceasta, se hotărî fulgerător. Zărind cartonul, se lovi cu palma peste frunte şi strigă:

— O idee! Minunat!

Se aplecă şi trase spre el cartonul cu basmul biletelor vândute.

— Minunat! Unic! Asta o s-o coste mai scump decât halatul albastru cu ciucuri roşii!

Zece minute după aceea, cartonul atârnă pentru prima şi

ultima oră în existenţa lui deasupra ghişeului şi… minţea.

Minţea, dar lumea îl crezu. Seara, ingenua noastră zăcea în camera ei şi plângea cu hohote, de o auzea tot hotelul.

— Publicul nu mă iubeşte! gemea ea.

Numai vântul îşi dădea osteneala să-i plângă de milă! Bun la suflet, se tânguia prin horn şi prin ventilaţii, pe mai multe voci şi, poate, sincer. În aceeaşi seară, comicul şedea la berărie şi bea bere. Bea bere, şi atâta tot.

Apărută pentru prima dată în revista „Mirskoi tolc”, 1882, Nr. 50, 31 decembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, după ce a fost revăzută de autor, în culegerea „Basmele Melpomenei”. Moscova, 1884. – Publicăm textul culegerii.

Pentru culegere au fost făcute corectări stilistice şi a fost modificat sfârşitul.

Lucruri trăite
SCHIŢĂ PSIHOLOGICĂ

Era în ziua de Anul Nou. Mă aflam în vestibul. Acolo, afară de portar, mai erau şi câţiva de-ai noştri: Ivan Ivanîci, Piotr Cuzmici, Egor Sidorîci... Veniseră cu toţii să se iscălească pe coala de hârtie desfăşurată măreţ pe masă. (În treacăt fie zis, hârtia era din cele mai ieftine: nr. 8).

Arunc o privire pe coală. Iscălituri cu duiumul, şi... ce făţărnicie! Ce slugărnicie! Unde sunteţi voi, parafe, sublinieri, încârligări şi codiţe? Toate literele sunt rotunjoare, egale, netede, de parcă ar fi nişte obrăjori trandafirii. Văd nume cunoscute şi nu le recunosc. Nu cumva domnii care le poartă şi-au schimbat scrisul?

Îmi moi cu băgare de seamă peniţa în călimară, roşesc fără să ştiu de ce, îmi ţin răsuflarea şi scriu cu luare aminte numele meu. De obicei, când mă iscălesc, nu scriu niciodată ultima literă, de data asta însă o scriu: scriu numele întreg, de la un cap la altul.

— Vrei să te nenorocesc? aud la ureche glasul şi răsuflarea lui Piotr Cuzmici.

— Cum aşa?

— Iac-aşa, te nenorocesc şi gata. Spune: vrei? He-he-he...

— Nu e momentul să glumiţi, Piotr Cuzmici. Nu uitaţi unde vă aflaţi. Zâmbetele de acest soi nu sunt defel la locul lor. Iertaţi-mă, dar cred că... e o profanare, o lipsă de respect, ca să zic aşa...

— Vrei să te nenorocesc?

— Cum? întreb eu.

— Cum?... Aşa cum m-a nenorocit şi pe mine von Klausen, acum cinci ani... He-he-he... E foarte simplu... Am să pun lângă numele tău o codiţă. Îi trag şi o parafă. He-he-he. Fac ca iscălitura ta să fie nerespectuoasă. Vrei?

Îngălbenesc. Într-adevăr, viaţa mea e în mâna acestui om cu nas vânăt. Mă uit cu teamă şi cu oarecare respect la ochii lui ce nu prevestesc nimic bun...

Cât de puţin îţi trebuie ca să pierzi un om!

— Sau las să picure din toc un strop lângă iscălitura ta. Fac o pată de cernealã... vrei?

Se aşterne o tăcere... Tăcem amândoi, el conştient de puterea lui, măreţ, mândru, cu otrava nimicitoare în mână, şi eu, conştient de neputinţa mea, jalnic, simţindu-mă pierdut... El îmi sfredeleşte faţa galbenă cu ochii săi pătrunzători, eu îmi feresc ochii de ai lui...

— Am glumit, spune în cele din urmă. Nu te teme.

— O, vă mulţumesc! îi răspund eu şi-i strâng plin de recunoştinţă mâna.

— Am glumit... Dar aş putea s-o fac... Ţine minte... Hai, du-te... Deocamdată, am glumit... Pe urmă, cum va vrea Dumnezeu...

Apărută pentru întâia oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 1, autoriz. cenz. din 31 decembrie 1882. Semnată: Antoşa Cehonte. Publicăm acest text.

Coţcari de nevoie
GLUMĂ DE ANUL NOU

La Zahar Cuzmici Diadecikin e petrecere. Se face revelionul şi se sărbătoreşte onomastica gazdei Melania Tihonovna.

Sunt mulţi musafiri. Numai feţe cinstite, onorabile, serioase şi cu judecată. Nicio puşlama. Pe chipul tuturora se citeşte mulţumire, bunăvoie şi toţi par pătrunşi de simţul propriei lor demnităţi. În salon, pe o canapea mare de muşama, stă Gusev, proprietar de apartamente, şi Razmahalov, băcanul de la care Diadecikinii cumpără pe datorie, cu carneţel, şi discută despre fetele de măritat şi partidele ce li se oferă.

— În ziua de azi, spune Gusev, e greu să găseşti un om. Adică... unu' care să nu bea şi să fie cu bună rânduială în toate... un om cu drag de muncă... Tare greu!

— Lucrul principal în casă e buna rânduială, Alexei Vasilici! Şi aşa ceva nu se poate, dacă în casă nu-i ăla... care... care s-o facă...

— Când nu-i rânduială în casă, atunci... totul merge... nu ştiu cum. S-a cam păcătoşit lumea asta... cum vrei să fie rânduială? Hm...

În apropierea lor, şed trei băbuţe, care se uită înduioşate în gura lor. În privirile bătrânelor se poate citi uimirea faţă de „deşteptăciunea" bărbaţilor. Într-un colţ, cumătrul Guri Marcovici cercetează cu luare aminte icoanele. În iatac e larmă. Domnişoarele şi cavalerii joacă loto. Miza e o copeică. Kolya, elev în clasa întâi de liceu, stă lângă masă şi plânge. Ar vrea să joace şi el loto, dar nu i se dă voie să se aşeze la masă. Ce-i de vină el dacă-i mic şi n-are o copeică?

— Nu mai plânge, prostule! îl sfătuiesc ceilalţi. De ce plângi? Vrei să-ţi tragă mama câteva nuiele?

— Cine plânge acolo? Kolya? se aude din bucătărie glasul mamei. Ştrengarul, se vede că nu l-am bătut destul!... Trage-l de ureche, Varvara Gurievna!

Pe patul gazdelor, acoperit cu o cuvertură de stambă spălăcită, şed două domnişoare în rochii roz. În faţa lor stă un tânăr de vreo douăzeci şi trei de ani. Se numeşte Kopaiski şi e funcţionar la o societate de asigurare. Privit „en face", seamănă grozav cu un motan. Le face curte domnişoarelor.

— N-am de gând să mă însor, spuse el, fandosindu-se şi trecându-şi degetul pe sub gulerul înalt, scrobit, care îi taie gâtul. Femeia e un punct luminos în mintea omului, dar ea poate nenoroci un om. E o fiinţă rea!

— Da' parcă bărbaţii... Un bărbat nu poate să iubească. Face fel de fel de mitocănii.

— Ce copile sunteţi! Nu sunt nici cinic, nici sceptic, dar socotesc totuşi că bărbatul va sta întotdeauna pe o treaptă mai înaltă din punct de vedere sentimental.

Diadecikin şi fiul lui mai mare, Grişa, se plimbă din colţ în colţ ca nişte lupi în cuşcă. Le arde sufletul. Au băut mult la prânz şi acum simt o nevoie cumplită „să se dreagă"... Diadecikin se duce la bucătărie. Gazda tocmai presară cu zahăr o plăcintă.

— Malaşa, îi spune Diadecikin, ar trebui să dai un aperitiv. Musafirilor le-ar prinde bine...

— N-au decât să aştepte... Dacă beţi şi mâncaţi totul acum, ce să vă mai servesc la miezul nopţii? N-o să muriţi. Pleacă de aici. Nu mai sta mereu pe capul meu.

— Numai câte un păhăruţ, Malaşa... n-o să ai deficit din cauza asta... Se poate.

— Mare pacoste mai eşti şi tu! Pleacă odată, dacă-ţi spun! Mai stai şi tu cu musafirii! Ce te-nfigi la bucătărie?

Diadecikin oftează adânc şi iese din bucătărie. Se duce să se uite la pendulă. Minutarele arată unsprezece şi opt minute. Până la clipa mult dorită mai sunt cincizeci şi două de minute. Îngrozitor! Aşteptarea băuturii e cea mai grea dintre toate aşteptările. Mai bine aştepţi un tren cinci ore, pe un ger năprasnic, decât să aştepţi cinci minute băutura... Diadecikin se uită cu ură la pendulă şi, după ce se mai plimbă un pic, împinge acul cel mare cu cinci minute înainte... Dar Grişa? Dacă nu i se

dă numaidecât de băut, Grişa e hotărât să se ducă la cârciumă şi să bea acolo. N-are niciun chef să moară de mâhnire şi de dor…

— Mămico, spune el, musafirii se supără că nu serveşti aperitivele! E inadmisibil… Să laşi lumea să moară de foame şi de sete! Ar trebui să dai câte un păhăruţ!

— Aşteptaţi… Nu mai e mult… Acuşi se face douăsprezece… Ce cauţi la bucătărie?…

Grişa trânteşte uşa şi se duce pentru a suta oară să se uite la pendulă. Acul cel mare e fără milă! Aproape că nu s-a mişcat.

— Rămâne în urmă! îşi spune el uşurat şi cu degetul arătător împinge acul cu şapte minute înainte.

Kolya trece în fugă pe lângă pendulă. Se opreşte în faţa ei şi începe să socotească… Ar vrea să vină cât mai curând clipa în care se va striga „una”. Acul îi străpunge inima cu nemişcarea lui. Se caţără pe un scaun, se uită sfios în jur şi şterpeleşte veciei cinci minute.

— Du-te şi vezi, cheleretil?[57] spune una dintre domnişoare lui Kopaiski. Mor de nerăbdare. Gândeşte-te, un an nou! Noroc nou!

Kopaiski se închină afectat şi se duce glonţ să se uite la pendulă.

— Ei drăcia dracului! mormăie el, privind acele.

— Ce mult a mai rămas! Şi mi-e o foame, de nu văd cu ochii… Când s-o striga „ura”, o sărut neapărat pe Katea.

Kopaiski dă să plece dar, se opreşte… După o scurtă gândire, se întoarce şi scurtează vechiul an cu şase minute.

Diadecikin a băut două pahare cu apă, dar… tot îi arde sufletul! Se plimbă, se plimbă, se plimbă… Nevastă-sa îl alungă mereu din bucătărie. Sticlele aliniate pe pervazul ferestrei îi sfâşie inima. Ce-i de făcut! Nu mai are putere să rabde! Recurge iar la mijlocul suprem. Pendula îi stă la dispoziţie. Se furişează în odaia copiilor, unde se află pendula şi dă de un spectacol neplăcut inimii sale de părinte: Grişa stă în faţa pendulei şi mişcă acul.

— Ce… ce… ce faci? Ai? De ce ai mişcat acul? Neghiobule! Ai? Cum poţi face una ca asta? Ai?

Diadecikin tuşeşte, se codeşte, îşi încreţeşte fruntea şi dă din

---

[57] Cât e ceasul? (greşit în limba franceză; corect: *quelle heure est-il?).* (N. trad.)

mână.

— De ce? A-a-a… Dar mişcă-l odată, să crape, afurisitul! şi dându-l la o parte pe fiul său, împinge acul înainte.

Până la Anul Nou mai rămân unsprezece minute. Tatăl şi Grişa se duc în salon şi încep să pregătească masa.

— Maliaşa! strigă Diadecikin. Acuşi e Anul Nou!

Melania Tihonovna iese în fugă din bucătărie şi se duce să-şi controleze soţul… Se uită lung la pendulă: soţul n-a minţit.

— Ce să mă fac? şopteşte ea. Mazărea pentru şuncă n-a fiert destul! Hm! Ce pacoste! Cum s-o servesc?

Şi, după câteva clipe de gândire, cu o mână tremurătoare, Melania Tihonovna dă acul cel mare înapoi. Anul vechi recapătă douăzeci de minute.

— Să mai aştepte! spune stăpâna casei şi dă fuga la bucătărie.

Apărută întâi în revista „Zritel”, 1883, Nr. 1, autoriz. cenz. din 31 decembrie 1882. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.